

HYFFORDDIAD

Wybodaeth jachusol

Egwyddorjon a Dyledfwyddau

CREFYDD

*Egwyddor i'r Anllythyrennog i ddysgu dar-
llain.*

**A B C Ch D Dd E F Ff G Ng H I L L I M N O
P Ph R S T Th U W Y.**

**A a b c ch d dd e f f f g n g h i l l m n o p p h r
s s t t h u w y.**

**A B C Ch D Dd E F Ff G Ng H I L L I M N O
P Ph R S T Th U W Y.**

**A a b c ch d dd e f f f g n g h i l l m n o p p h r
s s t t h u w y.**

**Y Llafarjaid, neu'r Bogeiljaid.
a e i o u w y.**

Yr holl Lythyrennan craill a elwir Cyflseiniaid.

ab eb ib ob ub wb yb
ac ec ic oc uc wc yc
ach ech ich och uch wch ych
ad ed id od ud wd yd
add edd idd odd udd wdd ydd
af ef if of uf wf yf
aff eff iff off uff wff yff
ag eg ig og ug wg yg
angengingongungwng yng
al el il ol ol wl yl
all ell ill oll ull will yll
am em im om um wm ym
an en in on un wn yn
ap ep ip op up wp yp
aph eph iph oph uph wph yph
ar er ir or ur wr yr
as es is os us ws ys
at et it ot ut wt yt
ath eth ith oth uth wth yth

ba be bi bo bu bw by
ca ce ci co cu cw cy
chache chi cho chu chw chy
da de di do du dw dy
dda dde ddi ddo ddu ddw ddy
fa fe fi fo fu fw fy
ffa ffe ffi ffo ffu ffw ffy
ga ge gi go gu gw gy
ha he hi ho hu hw hy
la le li lo lu lw ly
lla lle lli llo llu llw lly
ma me mi mo mu mw my
na ne ni no nu nw ny
pa pe pi po pu pw py
pha phe phi pho phu phw phy
ra re ri ro ru rw ry
sa se si so su sw sy
ta te ti to tu tw ty
tha the thi tho thu thw thy

HYFFORDDIAD

I Wybodaeth jachufol o

GWYDDORJON a DYLED SWYDDAU

CREFYDD:

SEF,

OLIADAU ac ATTEBION Ysgrythurol

Ynghylch yr ATHRAWJAETH a gynhwysir

Yng Nghatecism yr Eglwys.

Yngenrheidjol i'w dysgu gan HEN a JEUAINGC.

Y DRYDEDD RAN.

YN CYNNWYS

boniad helaeth a manwl o'r DEG GORCHYMMYN: Yn
langos eu *Rbwymedigaeth*, a'u *Deunydd*, a'r *Ufudd-dod* sy'n
iddyledus iddunt dan yr EFENGYL; ac yn amlygu y *Dy-*
edfwyddau neillduol a orchymmynir, a'r *Pechodau neillduol*
waberddir, ym *mbob* GORCHYMMYN, ynghyd ag amryw
Esamplau Ysgrythurol ar Droseddwyr rhyfygus o honunt.

Gan WEINIDOG O EGLWYS LOEGR.

. xix. 10, 11. Mwy dymunol ynt nag aur, ie nag aur coeth lawer:
helyfach hefyd nâ'r mêl, ac nâ diferiad diljau mêl. Ynddunt hwy hefyd
rhybuddir dy wâs: o'u cadw y mae gwobr lawer.

TH. v. 17. Na thybiwch fy nyfod i dorri'r gyfraith neu'r prophwydi:
iddaethym i dorri, ond i gyflawni.

---

graphwyd yn LLUNDAIN yn y Flwyddyn M.DCC.XLVI.

Y F F O R D D I A D

Y D O R I O D I A D D I A D

Y D O R I O D I A D D I A D

Y D O R I O D I A D D I A D

Y D O R I O D I A D D I A D

Y D O R I O D I A D D I A D

Y D O R I O D I A D D I A D

Y D O R I O D I A D D I A D

Y D O R I O D I A D D I A D

Y D O R I O D I A D D I A D

Y D O R I O D I A D D I A D

Y D O R I O D I A D D I A D

Y D O R I O D I A D D I A D

Y D O R I O D I A D D I A D

Y D O R I O D I A D D I A D

H

EG

C

P

a gyn
mi,
dwed
Cw
Ffydd
At

1.
el ff
byd
He
2. l
ldorjo
y gen

H Y F F O R D D I A D

I

W Y B O D A E T H jachusol

O

E G W Y D D O R J O N a D Y L E D S W Y D D A U

C R E F Y D D.

*Cwestiwn.***P**A beth sy raid i chwi ddyfsgu, heb law Egwyddorjon y Ffydd a gynhwysir yng *Ngbredo'r Apostoljon*?*Atteb.* Heb law Egwyddorjon y Ffydd a gynhwysir yn y *Gredo*, mi a ddylwn ddyfsgu'r Dyledswyddau a gynhwysir yn y *Deg Gorchymryn*.— *Sal. cxix. 33. Dyfsgu mi, O Arglwydd, ffordd dy ddeddfau, a chadwaf hi hyd y diwedd.**Cw.* Pa ham y dylech yn flaenaf ddyfsgu Egwyddorjon y Ffydd, a chyd â hynny y Dyledswyddau hefyd?*Att.* O blegid,1. Mai o Ffydd y dylai ein holl Dyledswyddau ddyfod, fel ffwrwyth oddi wrth y gwrâidd; a thrwy Ffydd yn unig byddant gymmeradwy yng ngolwg Duw.— *Hebr. xi. 6.*— *Heb ffydd ammbossibl yw rhyngu ei fodd ef.*2. Mi a ddylwn ddyfsgu fy Nyledswyddau, ac nid Egwyddorjon y Ffydd yn unig; ac onid é, ffydd ddiffwrwyth a marw y gennyf.— *Jago ii. 26. Canys megis y mae'r corph heb yr*

ysbryd yn farw, felly befyd ffydd heb weithredoedd, marw yw.

Cw. Beth yw'r Swm o'ch holl Ddyledswyddau?

Att. Swm fy holl Ddyledswyddau yw, Ofni Duw, ac ufuddhâu iddo.— Preg. xii. 13. *Swm y cwblt a glybŵrwyd yw, Ofna Dduw, a chadw ei orchymynnion: canys hyn yw holl ddyled dŷn.*

Cw. Pa ham y dylech ufuddhâu i Dduw?

Att. Ni a ddylem ufuddhâu i Dduw,

1. Am mai efe a'n gwnaeth ni oll, a'i creadurjaid ef ydym.— Sal. c. 3. *Gwybyddwch mai'r Arglwydd sydd Dduw: efe a'n gwnaeth, ac nid m ein hunain: ei bobl ef ydym, a defaid ei borfa.*

2. Am mai Duw yw'n Cymmwynaswr, a'n Ceidwad, ac Awdwr ein holl Drugareddau ni.— Act. xvii. 25, 28. — *Gan ei fod ef yn rhoddi i bawb fywyd, ac anadl, a phob peth oll. O blegid ynddo ef yr ydym ni yn byw, yn symmud, ac yn bod.*

3. Am mai Duw yw'n Penllywydd, ag sy ganddo awdurdod i roddi Deddf neu Gyfraith i bawb, ac i farnu pawb yn ôl eu hymddygiad tu ag atto.— Esay xxxiii. 22. *Canys yr Arglwydd yw ein barnwr, yr Arglwydd yw ein deddfwr, yr Arglwydd yw ein Brenin; efe a'n ceidw. Jago iv. 4.*

4. Am fod y rhai anufudd mewn cyflwr echrydus, ac yn cyffrôi Digllonedd Duw yn eu herbyn.— Eph. v. 6. *Na thwyll-ed neb chwi â geiriau ofer: canys o blegid y pethau hyn y mae digofaint Duw yn dyfod ar blant yr anufudd-dod. Deut. xxviii. 15. Rhuf. ii. 8. 2 Theff. i. 8.*

5. Am fod y rhai ufudd yn fendigedig ac yn ddedwydd; o herwydd fod Ufudd-dod yn arwydd gyffurus o'u perthynas gyfammodol â Duw, ac â'i Ffâb yr Arglwydd Jesu.— Jer. vii. 23. — *Gwrandewch ar fy llef, a mi a fyddaf Dduw i chwi, a chwithau fyddwch yn bobl i minnau; a rhoddwch yn yr holl ffyrdd a orchymynnais i chwi, fel y byddo yn ddajonus i chwi.— Math. xii. 50. Canys prwy bynnag a wna ewylllys fy Nhâd yr hwn sydd yn y nefoedd, efe yw fy mrawd i, a'm chwaer, a'm mam. Joan x. 27. xv. 14.*

Cw. Pa bethau dedwyddol mae Duw yn addo, i annog ein Hufudd-dod ni?

Att. 1. Mae Duw yn addo i'r cymmeryd yn Bobl ddewi i'w hiddo ei hun, ac fel Trysorwr yn ei olwg, o flaen pawb eraill.— Ecfod. xix. 5. — *Gan wrando y gwrandewch ar fy llais, a chadw fy nghymmod; chwi a fyddwch yn drysor*

dryfor priodol i mi o flaen yr holl bobloedd: canys eiddo ff yr holl ddaear. A chwi a fyddwch i mi yn frenhinjaeth a offeiriaid, ac yn genhedlaeth sanctaidd. Deut. vii. 6. i Pedr ii. 9, 10.

2. Mae Duw yn addo 'n bendithio ni, a'r hyn oll a feddom. — Deut. xxviii. 2—6. A'r holl fendithion hyn a ddarw arnat, ac a'th oddi weddant, o's gwrandawr ar lais yr Arglwydd dy Dduw. Bendigedig fyddi di yn y ddinas, a bendigedig yn y maes. Bendigedig fydd ffrwyth dy fru, a ffrwyth dy dir, a ffrwyth dy anisail di, cynnydd dy wartheg, a diadellau dy ddefaid. Bendigedig fydd dy gawell, a'th does di. Bendigedig fyddi di yn dy ddyfodiad i mewn, a bendigedig yn dy fynediad allan. Deut. iv. 40. xxix. 9. xxx, 9, 10. i Cron. xxii. 13. Diar. iii. 33.

3. Mae Duw yn addo fod yn ein plaid yn erbyn ein gelynion a'n gwrthwynebwyr. — Ecsod. xxiii. 22. O's gan wrando y gwrandawr ar ei lais ef, a gwneuthur y cwbl a lefarwyf, mi a fyddaf elyn i'th elynion, ac a wrthwynebas dy wrthwynebwyr. — Gen. xii. 3. Bendithias hefyd dy fendithwyr, a'th felldithwyr a felldigaf. Deut. xxviii. 7.

4. Mae Duw yn addo ffrwythloni'r ddaear i'n porthi a digonedd o fara. — Esay i. 19, 20. O's byddwch ewyllysgar ac ufudd, dajoni'r tir a fwytewch. Ond o's gwrthodwch, ac o's anufuddhewch, a chleddyf y'ch yssir: canys genau'r Arglwydd a'i llefarodd. Deut. xxviii. 11, 12.

5. Mae Duw yn addo gwrando a derbyn ein Gweddiau, a rhoddi i ni beth bynnag a geisfom yn ôl ei Ewyllys ef. — i Joan iii. 22. A pha beth bynnag a ofynnem, yr ydym yn ei dderbyn ganddo ef, o blegid ein bod yn cadw ei orchymmynnion ef, ac yn gwneuthur y pethau sydd yn rhyngu bodd yn ei olwg ef. Joan xv. 7.

6. Mae Duw'r Tâd ei hun, a Christ hefyd, yn addo amlygu ei Gariad i'r fawl a'i carant ef, ac a gadwânt ei Orchymmynnion. — Joan xiv. 21. Tr hwn sydd a'm gorchymmynnion i ganddo, ac yn eu cadw hwynt, ese yw'r hwn sydd yn fy ngharu i: a'r hwn sydd yn fy ngharu i, a gerir gan fy Nhâd i: a minnau a'i caraf ef, ac o'm begluraf fy bun tiddo. 23 adn. Að. v. 32.

7. Mae Duw yn addo ein derbyn trwy Grist i Deyrnas Nefoedd, pan y troer yr anufudd i uffern. — Dad. xxii. 14. Gwyn eu byd y rhai sy yn gwneuthur ei orchymmynnion ef,

fel y byddo iddunt fraint ym mhren y bywyd, ac y gallont fynd i mewn trwy'r pyth i'r ddinas. Hebr. v. 9.

Cw. A ddylech chwi ufuddhâu i neb arall ond i Dduw yn unig?

Att. Mae Duw ei hun yn gorchymmyn i ni ufuddhâu,

1. I'n Llywiawdwyr. — Rhuf. xiii. 1. *Ymddarostynged pob enaid i'r awdurdodau goruchel. Canys nid oes awdurdod ond oddi wrth Dduw: a'r awdurdodau fydd, gan Dduw y maent wedi eu hordeinio. Dit. iii. 1. i Pedr ii. 13, 14.*

2. I'n Hathrawön; sef, Gweinidogjon yr Efengyl. — Hebr. xiii. 17. *Ufuddbêwch i'ch blaenoriaid, ac ymddarostyngwch. O blegid y maent hwy yn gwilio dros eich eneidiau chwi, megis rhai a fydd raid iddunt roddi cyfrif: fel y gallont wneuthur hynny yn llawen, ac nid yn drŷt: canys aifudd i chwi yw hynny.*

3. I'n Rhieni. — Col. iii. 20. *I plant, ufuddbêwch i'ch rhieni ym mhob peth: canys hyn fydd yn rhyngu bodd i'r Arglwydd yn dda.*

Cw. A ddylech ufuddhâu i'ch Llywiawdwyr, a'ch Athrawön, a'ch Rhieni, ym mhob peth?

Att. 1. Ni a ddylem ufuddhâu iddunt ym mhob peth ag nid yw Duw yn wahardd. — i Pedr ii. 13, 14. Ymddarostyngwch o blegid hyn i bob dynol ordinbâad, o herwydd yr Arglwydd: pa un bynnag ai i'r brenin, megis goruchaf; ai i'r llywiawdwyr, megis trwyddo ef wedi eu danfon, er dial ar y drwgweithbredwyr, a mawl i'r gweithbredwyr da. Eph. vi. 1.

2. Ni ddylem ni ufuddhâu i ddynjon mewn dim ag fydd wrthwyneb i Orchymmynnion Duw. — Aët. v. 29. *A Phedr a'r apostoljon a attebasant, ac a ddywedasant, Rhaid yw ufuddhâu i Dduw yn fwy nag i ddynjon. Aët. iv. 19.*

Cw. Beth yw Rheol eich Ufudd-dod chwi?

Att. Nid ein dychymmygion ein hunain, na phiniynau rhai eraill, na gorchymmynnion dynjon, ond Ewyllys ddadguddiedig Duw yn yr Ysgrythur Lân, yw Rheol ein Hufudd-dod. — Esay viii. 20. At y gyfraith, ac at y dystiolaerb: oni ddywedant yn ôl y gair hwn, hynny fydd am nad oes oleuni ynddunt. Esay xxxiv. 16. Joan v. 39.

Cw. A ellwch chwi ufuddhâu i Ewyllys Duw yn eich nerth eich hun?

Att. 1. Tra fyddwyf yng nghyflwr llygredig fy natur, heb Râs Duw, nid wyf ddigonol o honof fy hun i gwplâu yr hyn fydd

fydd dda.— Rhuf. vii. 18, 23. *Canys mi a wn nad oes yn-
nofi, bynnu yw, yn fy nghnawd i, ddim da yn trigo: o blegid
yr ewyllysio fydd barod gennyf; eithr cwplâu yr hyn fydd dda,
nid wyf yn medru arno. Tr wyf yn gweled deddf arall yn
fy aelodau, yn gwrthryfela yn erbyn deddf fy meddwl, ac
yn fy nghaethiwo i ddeddf pechod, yr hon fydd yn fy aelodau.*
2 Cor. iii. 5. Joan xv. 5. Phil. ii. 13.

2. Nid allaf chwaith mewn yftâd o Râs, tra fyddwyf
mewn cnawd llygredig, dalu Ufudd-dod llwyr ddibechod i
Dduw.— Jago iii. 2. *Canys mewn llawer o bethau yr ydym
ni bawb yn llithro.* 1 Joan i. 8. Gal. v. 17.

3. Mae'n ddyledus arnaf i roddi'r Ufudd-dod gorau ag
allwyf i Dduw, trwy gymmorth ei Râs ef, o's mynnaf eti-
feddu Bywyd tragywyddol trwy Grifft Jesu.— Math. xix. 17.
— *O's ewyllysi fyned i mewn i'r bywyd, cadw y gor-
chymynnion.* Rhuf. ii. 8. 2 Theff. i. 8. Deut. xxvii. 10.

Cw. Beth a ddylech ystyriaid ym mhellach ynghylch eich
Ufudd-dod i Ewyllys Duw?

Att. 1. Mi a ddylwn ystyriaid, gan mai Ewyllys dad-
guddiedig Duw yw Rheol ein Hufudd-dod ni, mai peth
peryglus yw i ddynjon fod yn anwybodus o hono.— Sal. xcv.
10. — *Pobl gyfeiliornus yn eu calon ydynt hwy, ac nid
adnabuant fy ffyrdd.* Diar. xix. 2.

2. Mi a ddylwn ystyriaid y perygl o wroddi wrth Ewy-
llys dadguddiedig Duw, Rheol ein Hufudd-dod ni, ar ôl
traddodiadau ffôl, neu athrawjaethau dynjon cyfeiliornus.—
Col. ii. 8, 21, 22. *Edrychwch na bo neb yn eich anrheithio
trwy philosophi, a gwag dwyll, yn ôl traddodiad dynjon, yn
ôl gwyddorion y byd, ac nid yn ôl Crist. Na chyffwrdd; ac
na archwaetha; ac na theimla: y rhai ydynt oll yn lly-
gredigaeth wrth eu harfer; yn ôl gorchymynnion ac
athrawjaethau dynjon.* Math. xv. 3, 6, 9. Dit. i. 14.

3. Mi a ddylwn ystyriaid, fod pwy bynnag a ddilynant eu
dychymmygion, a'u piniynau, neu weledigaethau eu'men-
nyddiau eu hunain, yn cyfeiliorni'n resynus: canys Ewyllys
dadguddiedig Duw yn yr Ysgrythur Lân, yw'r Rheol a ofod-
wyd i bawb.— Marc xii. 24. *A'r Jesu a arrebodd ac a
ddywedodd wrthbunt, Ond am hyn yr ydych yn cyfeiliorni,
am nad ydych yn gwybod yr ysgrythurau?*— Gal. i. 8. *Pe
byddai i ni, neu i angel o'r nef, efangylu i chwi amgen na'r*
hyn

hyn a efangylasom i chwi, bydded anathema. — 1 Dim. iv. 13. — Glyn wrth ddarllen.

4. Mi a ddylwn ystyriaid, gan mai Ufudd-dod i Ewyllys Duw yw Swm ein Dyledswydd, fod y rhai anufudd yn twyllo eu hunain yn beryglus iawn: canys, er iddunt broffesu Duw-joldeb, ac arddel Duw mewn geiriau, ni ddeuant i Deyrnas Nefoedd tra fyddont yn anufudd. — Math. vii. 21. *Nid pob un sydd yn dywedud wrthyf, Arglwydd, Arglwydd, a ddaw i mewn i deyrnas nefoedd; ond yr hwn sydd yn gwneuthur ewyllys fy Nhâd yr hwn sydd yn y nefoedd.*

5. Mi a ddylwn ystyriaid, mai trwy Pfydd yng Nghrist, ac nid trwy Weithredoedd, y mae i ni gael Cyfiawnhâd ger bron Duw; gan nad yw bosibl i'n Hufudd-dod i Ewyllys Duw fod yn berffaith ac yn ddibechod yn y bywyd hwn. — Job ix. 2, 3. *In wir mi a wn mai felly y mae: canys pa fodd y cyfiawnheir dŷn gyd â Duw? O's myn efe ymryson ag ef, ni all atreb iddo am un peth o fil. — Gal. ii. 16. In gwybod nad ydys yn cyfiawnhau dŷn trwy weithredoedd y ddeddf, ond trwy ffydd Jesu Grist. Act. xiii. 39.*

Cw. Pa Reol o Ufudd-dod a roddwyd i ddŷn ar y cyntaf?

Att. Heb law y Gorchymmyn pennodol a roddodd Duw i'n Rhieni cyntaf, Na swytäent o ffrwyth pren gwybodaeth da a drwg; fe roddodd Duw iddunt hefyd y Gyfraith Foefol, yn Rheol o'u Hufudd-dod dan y Cyfammod Gweithredoedd.

Cw. Pa fodd y rhoddwyd y Gyfraith Foefol yn Rheol o Ufudd-dod?

Att. 1. Duw a roddodd y Gyfraith Foefol yn 'sgrifennedig ym meddyliau'n Rhieni cyntaf, fel y gwypent Ewyllys Duw, a'u Rhwymedigaeth o Ufudd-dod iddo, trwy'r goleuni natur-jol a roddodd Duw iddunt yn eu creadigaeth; megis y mae ychydig adnabyddiaeth o hono yn aros etto yn eu hiljogaeth lygredig hwynt. — 1 Cor. xi. 14. *Onid yw naturjaeth ei hun yn eich dysgu chwi? — Rhuf. ii. 14, 15. Canys pan yw'r cenhedloedd, y rhai nid yw y ddeddf ganddunt, wrth naturjaeth yn gwneuthur y pethau sydd yn y ddeddf, y rhai hyn, heb fod y ddeddf ganddunt, ydynt ddeddf iddunt eu hunain: y rhai sydd yn dangos gweithred y ddeddf yn 'sgrifennedig yn eu calonnan, a'u cydwybod yn cyd-dystiolaethu, a'u meddyliau yn cybuddo eu gilydd, neu yn esgusodi.*

2. O herwydd tywyllu goleuni naturjaeth, trwy Gwyp eidd Rhieni cyntaf, fe roddodd Duw y Gyfraith Foefol dra-
chefn

chefn i Bobl *Isrâel* ar ôl hynny, yn 'sgrifennedig gan Dduw ei hun ar ddwy lech o gerrig. — *Ecsod. xxxi. 18.* *Ac efe a roddodd i Fofes, wedi iddo orphen llesaru writho ym mynydd Sinai, ddwy lech y dystiolaeth: sef, llechau o gerrig wedi eu bysgrifennu â bŷs Duw.*

3. Fe roddodd Duw drachefn y Gyfraith Roefol, yn 'sgrifennedig yn dra helaeth trwy ei Ysbryd ef yn yr Ysgrythurau. — *Hof. viii. 12.* *Mi a 'sgrifennais iddo bethau mawrion sy ngbyfraith, ac fel dieithrbeth y cyfrifwyd.*

Cw. Pa fawl rhyw o Gyfreithiau a roddodd Duw trwy ddwyllaw *Moses* i'r *Juddewön*?

Att. Tair. 1. Y Gyfraith Roefol. 2. Y Gyfraith Ddefodol, neu Seremonïol. 3. Y Gyfraith Farnedigaethol. — *Deut. vi. 1.* *A dymma'r gorchymynnion, y deddfau, a'r barnedigaethau a orchymynnodd yr Arglwydd eich Duw eu dysgu i chi.*

Cw. Ynghylch pa bethau yr oedd y Cyfreithiau hyn?

Att. 1. Y Gyfraith Roefol a roddodd Duw i'r *Juddewön*, ac i bob Cenedl arall, yn Rheol o Foefau da; ac i ofod rhwymedigaeth ar bob dŷn i ymddwyn yn gyfiawn, ac yn ddifeisus, tu ag at Dduw a dynjon ym mhob peth. — *Deut. v. 32.* *Edrychwch gan bynnu am wneuthur fel y gorchymynnodd yr Arglwydd eich Duw i chi: na chiliwch i'r tu deheu, nac i'r tu affwy.* *Diar. iii. 1.*

2. Y Gyfraith Farnedigaethol a roddodd Duw i'r *Juddewön*, yn Rheol wladol, o Farnedigaeth ar bob achos rhwng y bobl a'i gilydd; sef, o'r jawn oedd i'w dalu am gamwedd, ac o'r côsb oedd ddyledus i drofeddwyr; i gadw llywodraeth ddiderfysg a chyfiawn yn eu plith. Ni rwymir neb yn gaeth dan y drefn wladol hon ym mhob peth, ond Pobl *Isrâel*. — *Ief. xxvi. 46.* *Dymma'r deddfau, a'r barnedigaethau, a'r cyfreithiau, y rhai a rôdd yr Arglwydd rhyngddo ei hun a meibjon Isrâel ym mynydd Sinai trwy law Moses.*

3. Y Gyfraith Ddefodol a roddodd Duw i Genedl yr *Juddewön* yn unig, yn Rheol o'r aberthau, a'r pethau cyf-godol, ag oedd yn perthyn i wasanaeth y Deml, tra par-heai'r Addoliad hwnnw: eithr wedi cyflawni eu harwyddo-câad hwynt, a dwyn i mewn sylwedd y cysgodau hynny, ar Ddyfodiad Crist i'r byd, holl faich gorthrwm yr Ordinadau defodol hyn a ddirymmwyd yn gwbl. — *Col. ii. 14.* *Gan ddilâu ysgrifentlaw yr ordeiniadau, yr hon oedd i'n herbyn*

ni, yr hon oedd yngwrthwyneb i ni, ac a'i cymmerodd hi oddi ar y ffordd, gan ei hoelio wrth y groes. Eph. ii. 15. Hebr. vii. 18. ix. 9. x. 1.

Cw. Dan ba Gyfammod y rhoddodd Duw y Gyfraith Foefol yn Rheol o Ufudd-dod?

Att. 1. Fe roddodd Duw y Gyfraith Foefol yn Rheol o Ufudd-dod i'n Rhienicyntaf ym *Mbaradwys*, dan y Cyfammod Gweithredoedd: canys Ufudd-dod perffaith i Gyfraith Duw oedd yr Ammod o Fywyd yn y Cyfammod hwnnw.—

Rhuf. x. 5. *Canys y mae Moses yn sgrifennu am y cyfiawnder sydd o'r ddeddf, Mai'r dyn a wnel y pethau hynny a fydd byw trwyddunt.* Luc x. 28. Lef. xviii. 5. Gal. iii. 12.

2. Fe roddodd Duw y Gyfraith Foefol i Bobl *Israël* ar fynydd *Sinai*, yn Rheol o Ufudd-dod dan y Cyfammod Grâs; o blegid i'n Rhienicyntaf dori'r Cyfammod Gweithredoedd, fel na's gallasai neb o honunt fod mwyach yn gadwedig trwy'r Cyfammod hwnnw.— Rhuf. iii. 20. *Am hynny trwy weithredoedd y ddeddf ni chyfiawnhëir un cnawd.*

Cw. Onid yw *Paul* yn cyffelybu Cyfammod *Sinai* i *Agar*, ag oedd yn gaerh hi a'i phlant? Pa fodd gan hynny yr oedd efe yn Gyfammod Grâs? Gal. iv. 22—25.

Att. 1. Yr oedd y bobl mewn caethiwed o herwydd eu dallineb, heb weled y Breintiau oedd Duw yn addo; ac o blegid fod yr oruchwiliaeth neu'r weinidogaeth hynny o'r Cyfammod Grâs yn dywyllach nag yr eglurwyd efyn ôl hynny trwy'r Efengyl: canys nid oedd y Defodau seremoniaidd a berthynent iddo ond pethau diles yn eu natur eu hunain, a chysgodau tywyll o bethau nefol.— Hebr. x. 1. *O blegid y gyfraith, yr hon sydd ganddi gysgod dajonus bethau i ddyfod, ac nid gwirddelw y pethau, ni's gall trwy yr aberthau hynny, y rhai y maent bob blwyddyn yn eu hoffrymmu yn wastadol, byth berffeithio y rhai a ddêl atti.* Hebr. vii. 18. ix. 9, 10. Gal. iv. 9.

2. Yr oedd caethiwed yn perthyn i'r weinidogaeth hynny o'r Cyfammod Grâs, o herwydd *jau* drom yr amrywjol ddeddfau a'r aberthau ag oedd y bobl yn rhwymedig i gyflawni; y rhai a fwrwyd oll ymmaith dan yr Efengyl.— Gal. v. 1. *Sefwch gan hynny yn y rhydd-did a'r hon y rhyddbaodd Crist ni, ac na ddalier ckwi drachefn dan jau caethiwed.* Act. xv. 10.

3. Yr *Isræljaid* cnawdol a gaethiwent eu hunain, gan wrydroi'r Cyfammod Grâs megis yn Gyfammod Gweithredoedd, ac yn weinidogaeth damnedigaeth, trwy ymddiried yn ei cyfiawnder eu hunain; sef, yn eu cwplâd o ddefodau a gweithredoedd y Ddeddf: yr hyn a barodd i'r *Juddewon* yn ôl llaw i wrthod Crist yn Gyfiawnder iddunt. — Rhuf. x.

4, 5. *Canys Crist yw diwedd y ddeddf, er cyfiawnder i bob un sy'n credu. Canys y mae Moses yn sgrifennu am y cyfiawnder sydd o'r ddeddf, Mai'r dyn a wnêl y pethau hynny, a fydd byw ynddunt.* 2 Cor. iii. 9. Rhuf. ix. 30-32.

Cw. Pa fodd yr ymddengys yn eglurach, mai dan oruchwiliacth y Cyfammod Grâs y rhoddwyd y Gyfraith Foefol yn Rheol o Ufudd-dod i Bobl *Isrâel*?

Att. 1. O blegid i Dduw amlygu'r Cyfammod Grâs i'n Rhieni cyntaf, ar ôl iddunt dorri'r Cyfammod Gweithredoedd: ac nid oes i ni feddwl i Dduw dynnu ei Râs yn ôl, i wneuthur Cyfammod Gweithredoedd â'i Bobl drachefn. — Rhuf. xi. 29. *Canys diedifarws yw donjau a galwédigaeth Dduw.* — Gal. iii. 15. *T brodyr, dywedud yr wyf ar wêdd ddynol, Cyd na byddo ond ammod dyn, wedi y cadarnhâer, nid yw neb yn ei ddirymmu, neu yn rhoddi atto.*

2. O blegid Duw a ficherhaodd y Cyfammod Grâs yn Gyfammod tragwyddol, ag *Abraham*, ac â'i hâd; ac a roddodd iddo arwydd yr Enwaediad yn infel Cyfiawnder y Ffydd, yr hyn yw Swm Addewidjon y Cyfammod Grâs; ac am hynny nid allai'r Gyfraith a roddwyd i *Isrâel* lawer o amfer yn ôl llaw, mo'i ddiddymmu. — Gal. iii. 16, 17. *I Abraham y gwnaethpwyd yr addewidjon, ac i'w hâd ef.* — *A hyn yr wyf yn ei ddywedud, am yr ammod a gadarnhawyd o'r blaen gan Dduw yng Nghrist, nad yw y ddeddf, oedd bedwar cant a deg ar hugain o flynyddoedd wedi, yn ei ddirymmu, i wneuthur yr addewid yn ofer.* Gen. xvii. 7. Rhuf. iv. 11.

3. O blegid fod yr *Isræljaid* duwjol gynt yn gadwëdig, ac yn gyfiawn yng ngolwg Duw yn ddiammau; eithr yr oedd yn ammhossibl iddunt fod felly trwy'r Cyfammod Gweithredoedd: am hynny dan y Cyfammod Grâs yr oeddyn. — Gal. iii. 11. *Na chyfiawnhêir neb trwy'r ddeddf ger bron Duw, eglur yw: o blegid, T cyfiawn a fydd byw trwy ffydd.*

4. O blegid fod yr Ysgrythur yn dywedud, mai yn yr un modd y mae'n Cadwedigaeth ni a'r Duwjoljon gynt dan y Gyfraith; fef, trwy'r Cyfammod Grâs. — Act. xv. 11. *Trwy râs yr Arglwydd Jesu Grist; yr ydym ni yn credu ein bod yn gadwedig, yr un modd a hwythau.* Hebr. iv. 2.

5. O blegid fod Duw, yng Nghyfreithiau mynydd Sinai, yn addo cofio ei Gyfammod, pan gyffesai'r bobl eu hanwiredd: ac nid oes y fath Addewid i bechadurjaid yn y Cyfammod Gweithredoedd, ar ôl ei drofeddu ef. — Lef. xxvi. 40, 42. *O's cyffesant eu hanwiredd, ac anwiredd eu tadau, yugkyd â'u camwedd yr bwn a wnaethant i'm herbyn, a belyd rodio o honunt yn y gwrthwyneb i mi; minnau a gofias fy nghysammod â Jacob, a'm cyfammod belyd ag Isaac, a'm cyfammod belyd ag Abraham a gofias, ac a gofias y tîr belyd.*

6. O blegid fod Duw, yng Nghyfraith mynydd Sinai, yn arddel ei hun yn Dduw i Bobl Israhel, ac yn addo Trugaredd iddunt; yr hyn ni chynhwyfir yn y Cyfammod Gweithredoedd i neb, ar ôl ei dorri ef. Mae Duw yn dywedud yn y Gorchymmyn Cyntaf, *Myfi yw'r Arglwydd dy Dduw.* Ac yn yr Ail Orchymmyn y mae Duw yn addo *Trugaredd i filoedd o'r rhai a'i carant, ac a gadwânt ei orchymmynion.* Ecsod. xx. 2, 6. Deut. v. 6, 10. — A'r Pummed Gorchymmyn a roddwyd mewn addewid; *Anrhydedda dy dâd, a'th fam; — fel y byddo yn dda i ti, ac fel y byddech yn hirboedlog ar y dddear.* Ecsod. xx. 12. Deut. v. 16. Eph. vi. 2, 3.

7. Dan oruchwiliaeth y Cyfammod Grâs y rhoddodd Duw y Gyfraith i'r *Juddewôn*; o blegid mai Crist, Cyfryngwr y Cyfammod Grâs, oedd Gwrthdyp a Sylwedd holl Ddesodau ac Aberthau'r Gyfraith Seremoniol a roddodd Duw iddunt. — Col. ii. 17. *Y rhai ydynt gysgod pethau i ddyfod: ond y corph sydd o Grist.* Hebr. x. 1.

Cw. Pa lês sydd i ni wybod, dan ba Gyfammod yr oedd yr *Juddewôn* gynt?

Att. 1. Mae'n llefiol i ni wybod, mai dan Weinidogaeth y Cyfammod Grâs yr oedd yr *Juddewôn* gynt; o blegid fod yr holl bethau a wnaed yn yr Eglwys *Juddewig*, yn ôl y porfreiad a ddangosodd Duw i *Foses*, yn siamplau cysgodol o'r pethau nefolaidd a berthyn i Eglwys Duw dan yr Efyngyl. — Hebr. viii. 5. *Y rhai sy yn gwasanaethu i siampl a chysgod*

y *perbau nefol*, megis y *rhybuddiwyd Moses gan Dduw*; pan oedd *efe ar fedr gorphen y babell*; *Canys, gwel, medd efe, ar wneuthur o honot bob peth ar ôl y portreiad a ddangoswyd i ti yn y mynydd.*

2. Mae'n llefiol i ni wybod, mai dan Weinidogaeth y Cyfammod Grâs yr oedd yr *Juddewön* gynt; o blegid, pan dorwyd rhai o honunt ymmaith oddi wrth y Cyfammod, fel canghennau diffwrth o'r winwydden, i ni, y Cenhedloedd, ag oeddym fel gwinwydden wylt, gael ein himpio i mewn i'r un gwrâidd, ac i hawl o'r un breintjan cyfammodol â hwynt: yr hyn nid ydyw yn un mesur o gyffur i ni, o's nid y Cyfammod Grâs ydoedd. — Rhuf. xi. 17. *Ac o's rhai o'r canghennau a dorrowyd ymmaith, a thydi yn olewydden wylt a impiwyd i mewn yn eu plith brwy, ac a'th wnaethpwyd yn gyfrannog o'r gwreiddyn, ac o frasder yr olewydden.*

3. Mae'n llefiol i ni wybod, mai dan Weinidogaeth y Cyfammod Grâs yr oedd yr *Juddewön* gynt; o blegid, megis yr oedd Sêl a Gweinidogaeth y Cyfammod Grâs yn perthyn i'r *Juddewön* a'u plant bach dan yr Hên Destament; felly hefyd y mae'n ddiammau, fod Sêl a Gweinidogaeth y Cyfammod Grâs yn perthyn i'r Cristionogion a'u plant bach dan y Testament Newydd: yr hyn ni's gellir byth ei wrthddywedud, oddieithr naill ai trwy wadu, nad Cyfammod o Râs a wnaeth Duw ag *Abraham*, a Phobl *Isrâel*; neu ynteu, fod Gweinidogaeth y Cyfammod Grâs, trwy Gyfryngdod Crist dan yr Efengyl, yn awr yn cau rhai allan o'r Cyfammod ag oedd yn perthyn iddo gynt; ac felly yn gwneuthur y Weinidogaeth o'r Cyfammod a roddwyd trwy Grift yn waeth nâ'r Oruchwiliaeth o hono a roddwyd trwy *Fofes*, yn wrthwyneb i dystiolaeth yr Ysgrythur. — Hebr. viii. 6. *Onid yn awr efe (sef, Crist Jesus) a gafodd weinidogaeth mwy rhagorol, o gymmaint ag y mae yn gyfryngwr cyfammod gwell, yr hwn fydd wedi ei osod ar addewidion gwell.* — Act. ii. 39. *Canys i chwi y mae'r addewid, ac i'ch plant.*

4. Mae'n llefiol i ni wybod, mai dan Weinidogaeth y Cyfammod Grâs yr oedd yr *Juddewön* pan rhoddwyd y Gyfraith iddunt; o blegid fod rhai yn gwrthwynebu pob Athrawjaeth ac Annogaethau ynghylch y Dyledswyddau a orchymynnir yn y Gyfraith, fel pe fyddai hynny yn perthyn i'r Cyfammod Gweithredoedd yn unig, ac yn anghyttun ag Athrawjaeth Ffydd yny Cyfammod Grâs. — Rhuf. iii. 31.

Wrth.

Wrth hynny, a ydym ni yn gwneuthur y ddeddf yn ddirym trwy ffydd? na atto Duw: eithr yr ydym yn cadarnhau'r ddeddf. — 1 Dim. i. 8. Eithr nyni a wyddom mai da yw'r gyfraith, o's arfer dyn hi yn gyfreithlon. Rhuf. vii. 12.

5. Mae'n llefiol i ni wybod, mai dan Weinidogaeth y Cyfammod Grâs yr oedd yr *Juddewön* pan rhoddwyd y Gyfraith iddunt; fel y dysgom ni gyflawni y Dyledswyddau a orchymynnir yn y Gyfraith, nid megis dan y Cyfammod Gweithredoed, gan ymddiried ynthunt, ond dan Ysbrydoliaeth y Cyfammod Grâs; sef, i'n holl Ufudd-dod ni fod trwy Ffydd, ac i ddyfod oddi wrth ein Ffydd yng Nghrist Jesu: canys hyn yw Diben yr holl bethau y mae'r Ysgrythur yn amlygu yn olau i ni yn awr, ag oedd yn dywyll gynt. — Rhuf. xvi. 26. *Ac yr awr hon a eglurwyd, a thrwy ysgrythurau'r prophwydi, yn ôl gorchymmyn y tragywyddol Duw, a gyboeddwyd ym mblith yr holl genhedloedd, er mwyn ufudd-dod ffydd.*

Cw. A ydyw'r Gyfraith Foefol mewn grym, ac yn Rheol o Ufudd-dod i'r Cristionogion dan yr Efengyl, a'r Cyfammod Grâs?

Att. Mae'n ddiammau, ein bod yn rhwymedig i ufuddhau i'r Gyfraith Foefol hyd eithaf ag allom, dan yr Efengyl, a'r Cyfammod Grâs:

1. O blegid fod y Gyfraith yn Rheol o Ufudd-dod i'r *Juddewön* dan y Cyfammod Grâs. — Ecsod. xxxiv. 27. *Tr Arglwydd a ddywedodd wrth Fofes, 'Sgrifenna it' y geiriau hyn; o blegid yn ôl y geiriau hyn y gwneuthum gyfammod â thi, ac ag Israhel. Deut. iv. 13.*

2. O blegid na ddaeth Crist i ddistrywio'r Gyfraith hon, ond fel y caem Râs i'w chyflawni'n well. — Math. v. 17. *Na rhybiwch fy nysfod i dorri'r gyfraith neu'r prophwydi: ni ddaethym i dorri, ond i gyflawni.*

3. O blegid fod Athrawjaeth yr Apostolion nid yn dirymmu, eithr yn cadarnhau Awdurdod y Gyfraith, a Rhwymedigaeth ein Hufudd-dod iddi. — Rhuf. iii. 31. *A ydym ni yn gwneuthur y ddeddf yn ddirym trwy ffydd? na atto Duw: eithr yr ydym yn cadarnhau'r ddeddf.*

4. O blegid fod yr Efengyl yn gwahardd yr un pechodau, ac yn dysgu'r un dyledswyddau, fel ffrwythau Ffydd yng Nghrist, a gorchymmynion y Gyfraith. — Luc xviii. 19, 20. *A'r Jesu a ddywedodd wrtho, — Ti a wyddost y gorchymmynion:*

chymwynnion; Na odineba, Na ladd, Na ledratta, Na ddwg gam dystiolaeth, Anrhydedda dy dâd a'th fam.

5. O blegid y mae'r Efengyl yn condemno holl drosedd-wyr anedifeiriol y Gyfraith. — 1 Cor. vi. 9, 10. *Oni wyddoch chi, na chaff na godinebwyr, nac eulynaddokwyr, na thorrwyr priodas, na masweddwyr, na gerrywgydwyr, na lladron, na chybyddion, na meddwön, na disenwyr, na chrib-ddeilwyr, erifeddu teyrnas Duw?*

Cw. Pa ham y rhoddir y Gyfraith yn Rheol o'n Hufudd-dod, gan na ddichon neb yn y byd hwn roddi Ufudd-dod cyflawn a dibechod iddi?

Att. Ni roddir y Gyfraith yn Rheol o'n Hufudd-dod dan y Cyfammod Grâs, fel Ammod (neu Gondifiwn) o Fywyd a Chyfiawnhâd, megis yr oedd yn y Cyfammod Gweithredoedd: canys yn yr ystyr hynny, nid ym ni dan y Ddeddf, eithr dan Oruchwiliaeth y Cyfammod Grâs; o blegid na chyfiawnhêir neb trwy'r ddeddf ger bron Duw: Er hynny, y mae'r Ddeddf, neu'r Gyfraith, yn Rheol fuddiol o Ufudd-dod mewn amryw ystyriaethau.

Cw. Ym mha ystyriaethau y mae'r Gyfraith yn Rheol fuddiol o Ufudd-dod dan yr Efengyl?

Att. 1. Mae'r Gyfraith yn fuddiol i'n hargyoeddi o'n trosedd, ac i beri i ni weled ein pechodau. — Rhuf. iii. 20. — *Canys trwy'r ddeddf y mae adnabod pechod.* — Rhuf. vii. 7. — *Nid adnabuaswn i drachwant, oni bai ddywedud o'r ddeddf, Na thrachwanta.*

2. Mae'r Gyfraith yn fuddiol i ddangos i ni ein trueni; sef, y feldith a'r golledigaeth sy'n dyfod am bechod. — Gal. iii. 10. *Canys cynnifer ag y sy o weithredoedd y ddeddf, dan feldith y maent.* Rhuf. vii. 9.

3. Mae'r Gyfraith yn fuddiol i'n dychrynu o blegid ein trueni, a'n gyrru oddi wrth hunan-hyder ac ymddiried twyllodrus yn ein gweithredoedd, i gredu yng Nghrist yn unig am Gyfiawnhâd ger bron Duw. — Gal. iii. 24. *T ddeddf gan bynni oedd ein bathro ni at Grist, fel y'n cyfiawnhâd trwy ffydd.* — Rhuf. x. 4. *Canys Crist yw diwedd y ddeddf, er cyfiawnder i bob un sy'n credu.*

4. Mae'r Gyfraith yn fuddiol i'n deffrôl i fod yn ddiolchgar am Drugaredd Duw yng Nghrist, pan y'n hargyoeddir gan y Ddeddf o'n pechod a'n trueni. — Rhuf. vii. 24, 25. *Ts truan o ddyn wyf fi! fwy a'm gwared i oddi wrth gorph*

y farwōlaeth bon? Tr wyf fi yn diolch i Dduw trwy Jesu Grist ein Harglwydd. Gal. iii. 13. Rhuf. viii. 1, 3, 4, 34.

5. Mae'r Gyfraith yn fuddjol i'n troi oddi wrth bechod, ac i'n rhybuddio i ymgadw rhagddo. — Sal. xix. 7, 11. *Cyfraith yr Arglwydd sydd berffaith, yn troi'r enaid: tyfjolaeth yr Arglwydd sydd sicr, ac yn gwneuthur y gwirion yn ddoeth. Taddunt hwy befyd y rhybuddir dy wās. Sal. cxix. 104.*

6. Mae'r Gyfraith yn fuddjol i ddangos pa bethau a ddylem wneuthur, a pha bethau i ochelyd; fel goleuni i gyfarwyddo ein ffordd. — Sal. cxix. 9, 105. *Pa fodd y glanhâ llanc ei lwybr? Wrth ymgadw yn ôl dy air di. Llusern yw dy air i'm traed, a llewyrch i'm llwybr. Diar. vi. 23. Sal. xix. 8.*

7. Mae'r Gyfraith yn fuddjol i ddangos y Perffeithrwydd difrycheulyd, fel y Nôd, ag y ddylai yr holl Seintiau gyrchu yn eu blaen ac ymestyn tu ag atto swyfwy, tra fônt yn y bywyd hwn. — Phil. iii. 12, 14, *Nid fel pe bawn wedi ei gyrhaeddyd eifioes, neu fod eifioes wedi fy mherffeithio: eithr dilyn yr wyf, fel y gallwyf ymaflyd yn y peth hwn befyd yr ymaflwyd ynnos gan Grist Jesu. Tr ydwyf yn cyrchu at y nôd, am gamp uchel alwedigaeth Duw yng Nghrist Jesu.*

Cw. Beth a ddylech ddysgu oddi wrth hyn; sef, bod y Gyfraith Foefol yn Rheol o Usudd-dod?

Att. 1. Ni a ddylem glodfori Duw, am roddi ei Gyfraith i ni, ag sydd gynnifer ffordd mor fuddjol. — Sal. cxlvii. 19, 20. Y mae efe yn mynegi ei eiriau i Jacob, ei ddeddfau a'i farnedigaethau i Isrâel. Ni wnaeth efe felly ag un genedl; ac ni adnabuant ei farnedigaethau ef. Molwch yr Arglwydd. Deut. iv. 8.

2. Ni a ddylem weled mor dda yw bod dan y Cyfammod Grâs yng Nghrist; canys nid ydyw'r cyfryw dan felldith a chondemniad y Ddeddf, a rhwymedigaeth o Usudd-dod dibechod dan boen damnedigaeth: ond na feiddied neb bechu, o blegid y Rhydd-did hyn oddi wrth felldith y Ddeddf. — Rhuf. vi. 14, 15. *Canys nid arglwyddiaetha pechod arnoch chwi: o blegid nid ydych chiwi dan y ddeddf, eithr dan rās. Beth wrth hynny? a bechwn ni, o herwydd nad ydym dan y ddeddf, eithr dan rās? na atto Duw. Gal. iii. 24, 25. v. 13.*

3. Ni a ddylem wrthod athrawjaeth y rhai a withwynebant y Gyfraith Foefol; canys y mae Duw yn ei rhoddi yn Rheol o Ufudd-dod i'w Bobl gyfammodol dan yr Efengyl, ac yn addo ei 'sgrifennu yn eu calonau. — Hebr. viii. 10. *O blegid hwn yw y cyfammod a ammodaf si â rhy Israel ar ôl y dydd-jau hynny, medd yr Arglwydd; Mysi a ddodaf fy nghyf-reithiau yn eu meddrol, ac yn eu calonau yr ysgrifennaf hwynt: a mi a fyddaf iddunt hwy yn Dduw, a hwyrbau a fyddant i minnau yn bobl.*

4. Ni a ddylem edrych yn ddiesgeulus, na phallom Ufudd-dod i Gyfraith Duw, ac nad ymddiriedom yn ein hufudd-dod; canys trwy Grist y mae ein holl Jechydwriaeth. — Diar. vii. 2. *Cadw fy ngorchymynnion, a bydd fyw; a'm cyfraith fel canmwyll dy lygad.* — Luc xvii. 10. — *Gwedi i chwi wneuthur y cwbl oll ag a orchymynnwyd i chwi, dywedwch, Gweision ansuddiol ydym.*

Cw. Pa bryd y rhoddodd Duw y Gyfraith i Bobl Israel?

Att. 1. Fe roddodd Duw y Gyfraith i Bobl Israel, y trydydd mis ar ôl eu gwaredu allan o wlad yr Aipht: canys dyled pawb a waredir yw, rhoddi Ufudd-dod i Dduw. — Ezra ix. 13, 14. — *Wedi i Dduw rhoddi i ni ddiangfa fel hyn, a dorrem ni drachefn ei orchymynnion ef?*

2. Duw a roddodd y Gyfraith i Bobl Israel, ynghylch dwy fil a hanner o flynyddoedd ar ôl creadigaeth y byd, ac ynghylch pymtheg cant o flynyddoedd cyn Genedigaeth Crist, ac ychwaneg na thair mil o flynyddoedd o flaen ein dyddiau ni.

3. Fe roddodd Duw y Gyfraith i Bobl Israel, pan yr oedd efe mewn modd arbennig yn eu cymmeryd hwy dan Gyfammod, yn Eglwys deyrnasawl iddo ei hun: canys dan rwymedigaeth o Ufudd-dod y mae Duw yn cymmeryd pobl-oedd mewn Cyfammod ag ef. — Ecsod. xix. 5, 6, 8. *In aron gan hynny, o's gan wrando y gwrandêwch ar fy llais, a chadw fy nghyfammmod; chwi a fyddwch yn drysor priodol i mi o flaen yr holl bobloedd: canys eiddof si yr holl dddear. A chwi a fyddwch i mi yn frenhinjaeth o offeiriad, ac yn genhedlaeth sanctaidd. Dymma'r geiriau a leseri di wrth feibjon Israel. A'r holl bobl a gydattebasant, ac a ddywedasant, Nyni a wnawn yr hyn oll a lefarodd yr Arglwydd.*

Cw. Yn mha fodd y rhoddodd Duw y Gyfraith i'r Juddewon?

Att. 1.

Att. 1. Duw a orchymmynnodd i *Foses* barotdi a phuro'r bobl, i glywedd yr *Arglwydd* ar fynydd *Sinai* yn llefaru : canys pa fodd y dichon neb nesau at Dduw mewn ammhuredd? — *Ecfod. xix. 9, 10, 11.* *A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Foses, Wele, mi a ddenaf attat mewn cwmmlaw tew, fel y clyw'r bobl pan ymddiddanwyf â thi, ac fel y credont it' byrb.* — *Tr Arglwydd hysyd a ddywedodd wrth Foses, Dds at y bobl, a sancteiddia bwynt heddyw ac yfory, a golchiant eu dillad : a byddant barod erbyn y trydydd dydd : o herwydd y trydydd dydd y disgyn yr Arglwydd yngolwg yr holl bobl ar fynydd Sinai, Sal. xxvi. 6. Hebr. x. 22.*

2. Fe orchymmynnodd Duw i ofod ffîn neu derfyn o amgylch y mynydd ; ac na ryfygai neb fyned drosodd, na chyffwrdd ag ef, rhag eu distrywio : canys peryglus yw hyllidreimu i bethau gwaharddedig, neu ruthro dros derfynau Cyfraith Duw. — *Ecfod. xix. 12, 13.* *A gosod derfyn i'r bobl o amgylch, gan ddywedul, Gwiliwch arnoch rhag myned i fynu i'r mynydd, neu gyffwrdd â'i gwrr ef : pwy bynnag a gyffyrddo â'r mynydd, a leddir yn farw. Na chyffyrdded llaw ag ef, onid gan labyddio llabyddier ef : pa un bynnag ai dyn ai anifail fyddo, ni chaiff fyw.*

3. Duw a gymmerodd *Moses* i'r mynydd, megis yn gyfryngwr rhyngtho ef a'r Bobl, yn ôl eu dymuniad, ac yn dŷp o Grift : canys y mae Presennokdeb diegylwng Duw yn ofnadwy i bechadurjaid. — *Ecfod. xx. 18, 19.* *A'r holl bobl a welsant y taranau, a'r mellt, a sain yr udgorn, a'r mynydd yn mygu : a phan welodd y bobl, ciliasant, a safasant o hirbell. A dywedasant wrth Foses, Llesara di wrthym ni, a nynt a wrandawn : ond na lesared Duw wrthym, rhag i ni farw. Gal. iii. 19. Gen. xxviii. 16, 17. Deut. v. 5.*

4. *Moses*, wedi iddo ymprydio yn y mynydd ddeugain niwrnod, a deugain nôs, yn ôl Gorchymmyn Duw, a gatodd ddwy lech y Cyfammed, wedi eu 'sgrifennu gan Dduw ei hun. — *Ecfod. xxxiv. 28.* *Ac esfe a fu yno gyd â'r Arglwydd ddengain niwrnod, a deugain nôs : ni fwytaodd fara, ac nid yfodd ddwfr ; ac esfe a 'sgrifennodd ar y llechau eiriau'r cyfammed, sef, y deg gair. Ecfod. xxxi. 18. xxxii. 15, 16. xxiv. 12. Deut. ix. 9, 10.*

5. Pan ddaeth *Moses* i wared o'r mynydd, a gweled y bobl yn addoli'r llô aur ; o ddigllonedd i'w pechod hwy, esfe dastodd y llechau o'i law, ac a'u torrodd hwynt : ond, trwy eir-

jolaeth

jolaeth Moses dros y bobl, fe 'sgrifennodd Duw yr un geiriau ar lechau eraill, wedi i Foses ymptydio drachefn ddeugain niwrnod, a deugain nôs, ger ei fron ef ar y mynydd. — Ecfod. xxxii. 19. *A bu wedi dyfod o bono yn agôs i'r gwersyll, iddo welod y llô, a'r dawnsiau: ac ennynnodd digofaint Moses, ac efe a daslodd y llechau o'i ddwyllaw, ac a'u torrodd hwynt is law'r mynydd.* — Ecfod. xxxiv. 1. *A dywedodd yr Arglwydd wrth Foses, Nadd it' ddwy o lechau cerrig fel y rhai cyntaf: a mi a 'sgrifennaf ar y llechau y geiriau oedd ar y llechau cyntaf, y rhai a dorraist.* Deut. ix. 16 — 18., x. 1 — 4.

6. Ar ôl i Foses fod gyd â Duw yn y mynydd, ei wyneb a ddisgleiriodd, fel nad allai'r bobl edrych arno; ac yr oeddynt yn ofni nesâu atto, nes dodai efe lengudd ar ei wyneb. — Ecfod. xxxiv. 30, 33. *A phan welodd Aaron a holl feibjon Israhel Foses, wele yr oedd croen ei wyneb ef yn disgleirio: a hwy a ofnasant nesâu atto ef.* Ac nes darfod i Foses lefaru wrthunt, efe a roddes lengudd ar ei wyneb. 2. Cor. iii. 15, 16.

7. Fe roddodd Duw ei Gyfraith mewn dull ofnadwy iawn a gogoneddus. — Ecfod. xix. 16, 18. *A'r trydydd dydd ar y boreuddydd yr oedd taranau a mellt, a chwmwl tew ar y mynydd, a llais yr udgorn ydoedd gryf iawn; fel y dychrynodd yr holl bobl oedd yn y gwersyll. A mynydd Sinai oedd i gyd yn mygu, o herwydd disgyn o'r Arglwydd arno mewn tân: a'i fîwg a ddyrchafodd fel mîwg ffwrn, a'r holl fynydd a grynodd yn ddirfawr.* — Ecfod. xxiv. 16, 17, 18. *A gogoniant yr Arglwydd a arhodd ar fynydd Sinai, a'r cwmwl a'i gorchuddiodd chwe' diwrnod; ac efe a alwodd am Foses y seithfed dydd o ganol y cwmwl. A'r golwg ar ogoniant yr Arglwydd oedd fel tân yn ddisu ar ben y mynydd, yngolwg meibjon Israhel. A Moses a aeth i ganol y cwmwl, ac a aeth i fynu i'r mynydd: a bu Moses yn y mynydd ddeugain niwrnod, a deugain nôs.* Barn. v. 5. Hebr. xii. 18 — 21.

Cw. Pa ham y rhoddodd Duw ei Gyfraith i'r Juddewân yn y fath ddull gogoneddus ac ofnadwy?

Att. 1. I ddyfgu i ni ei ogoneddu-ef; sef, i ufuddhâu yn barchus i'w Gyfraith, ac yn enwedigol i'w Efengyl ef. — Esay xlii. 21. — *Efe a fawrbâ'r gyfraith, ac a'i gwnâ yn aurhydeddus.* — 2 Cor. iii. 9, 11. *Ac o's bu gweinidogaeth* damne-

dammedigaeth yn ogoniant, mwy o lawer y mae gweini-
dogaeth cyflawnder yn rhagori mewn gogoniant. O blegid
o's bu yr hyn a ddileid yn ogoneddus, mwy o lawer y bydd
yr hyn sydd yn aros yn ogoneddus. Deut. xxviii. 58, 59.

2. I ddyfsgu i ni weled ein heisiau o Gyfryngwr rhyngom
a Duw. — Eosod. xx. 18, 19. A'r holl bobl a welant y
taranau, a'r mellt, a sain yr udgorn, a'r mynydd yn my-
gu: a phan welodd y bobl, ciliafant, a safasant o hirbell.
A d wedasant wrth Fafes, Llefara di writhym ni, a nyddi
a wrandawon: ond na lefared Duw writhym, rhag i ni
farw. Deut. v. 24 - 27. xviii. 16 - 19. Hebr. xii. 18, 19.

3. I ddyfsgu i ni wasanaethu Duw a'i addoli gyd ag ofn
parchus a gwylder. — Hebr. xii. 18, 19. — Bydded gennym
râs, trwy'r hwn y gwafanaethom Dduw wrth ei fodd gyd
â gwylder a pharchedig ofn. O blegid ein Duw ni fydd
dân yffol. Sal. xxix. 2.

4. I ddyfsgu i ni weled pa gymmaint mwy tiriondeb a
chariad a amlygir dan yr Etengyl nâ than y Gyfraith. —
Hebr. xii. 18 - 22. Canys ni. ddaethoch chiwi at y mynydd
teimladau sydd yn llosgi gan dân, a chwmwl, a thwyll-
wech, a thymmestl, a sain udgorn, a llef geiriau; yr hon
pwy bynnag a'i clywsant a ddeisyfiasant na chwanegid yr
ymadrodd wrthunt. — Ac o's buystil a gyffyrddai â'r my-
nydd, efe a labyddir, neu a wenir â phiccell. Ac mor of-
nadwy oedd y golwg, ag y dywedodd Moses, Tr ydwyf yn
ofni ac yn crynu! Eithr chiwi a ddaethoch i fynyd Sion,
ac i ddinas y Duw byw, y Jerusalem nesol, ac at fyrddawon
o' angylion.

5. I ddyfsgu i ni ystyriaid mor ddychrynlyd fydd Dydd y
Farn i droseddwy'r y Gyfraith. — Nah. i. 6. Pwy a saif
o flaen ei lid ef? a phwy a gyfyd yng nghynddaredd ei
ddigofaint ef? Ei lid a dywelltir fel tân, a'r creigiau a
fwrir i lawr ganddo. Seph. i. 14, 15. Dad. vi. 15 - 17.

Cw. Ym mha le y cynhwysir y Gyfraith Foefol?

Att. Ystyr helaeth y Gyfraith Foefol a gynhwysir ar led
yn yr Ysgrythur; eithr y Swm o honi yn gryno a gynhwysir
yn y Deg Gorchymmy'n, a roddodd Duw i Fafes ar fynydd
Sinai, wedi ei 'sgrifennu gan Dduw ei hun ar ddwy lech o
gerrig. — Deut. iv. 13. Ac efe a fynegodd i chiwi ei gyf-
ammod a orchymynnodd efe i chiwi i'w wneuthur, sef y
dengair; ac a'u 'sgrifennodd hwynt ar ddwy lech faen. Eo-
sod. xxxi. 18. xxxii. 15, 16.

Cw.

Cw. Pa beth a ddylech ystyriaid yn flaenaf ynghylch y *Deg Gorchymryn*?

Art. 1. Mi a ddylwn ystyriaid eu Hawdurdod; ag a ddylai'n rhwymo i ufuddhâu iddunt: canys Genau Duw a'u llefarodd, a Bys Duw a'u 'sgrifennodd. — Deut. xxvii. 10. *Gwrando gan bynny ar lais yr Arglwydd dy 'Dduw, a gwma ei orchymmynnion ef, a'i ddeddfau, y rhai yr wyf fi yn eu gorchymryn i ti heddyw.* 2 Bren. xvii. 37. Deut. xi. 18, 19.

2. Mi a ddylwn ystyriaid eu Nifer; sef, nad ydynt ond Deg, fel y byddai'n hawdd eu cofio. — Diar. iii. 1. *Fy mab, na ollwng fy nghyfraith dros gôf; ond cadwêd dy galon fy ngorchymmynnion.* Diar. viii. 11. Sal. lxxviii. 7. cxix. 93.

3. Mi a ddylwn ystyriaid eu Hyfyr; sef, ei fod yn llawer helaethach nag y mae'r geiriau yn mynegi; gan eu bod yn gwahardd pob Pechod, ac yn ein rhwymo i bob Dyledswydd a gynhwysir yn yr holl Gyfraith Foefol. — Sal. cxix. 96. — *Dy orchymryn di sydd dra ehang.*

Cw. Ym mha ddull (neu wrth ba reolau) y dylid deongli meddwl y *Deg Gorchymryn*; gan eu bod yn cynnwys ystyr helaeth mewn ychydig o eiriau?

Art. Mae amryw o reolau i jawn-ddyall y *Deg Gorchymryn*.

1. Ni a ddylem ddyall, fod Gorchymmynnion Duw yn doddi'r holl ddyn yn gyfan, sef, pob rhan o'n corph a'n hysbryd, dan rwymedigaeth o Ufudd-dod; nid yn unig ein gweithredoedd a'n haelodau corphorol oddi allan, eithr hefyd holl rannau'r enaid oddi mewn; sef, yr ewyllys a'r ferchiadau, y côf, a'r dyall, a'r meddyliau; na's dichon cyfreithiau dynjon eu rheoli: ac felly yn ein rhwymo i oche-lyd pechod, ac i addoli Duw yn ein calonnau a'n hysbryd-oedd, oddi mewn megis oddi allan. — Rhuf. vii. 14. *Ni a wyddom fod y ddeddf yn ysbrydol.* Deut. vi. 5. Math. xxii. 37. Luc x. 27. 1 Joan iii. 15.

2. Ni a ddylem ddyall, fod Gorchymmynnion Duw yn doddi rhwymedigaeth arnom i gyflawni nid yn unig y dyledswyddau hynny ag a enwir ynddunt, eithr hefyd pob dyledswyddau eraill a fo'n perthyn iddunt, a phob amgylchiadau a moddion perthynol tu ag at eu jawn gyflawni. Megis y mae'r Pedwerydd Gorchymryn yn ein rhwymo i *sancteidd-*

io'r *Sabbath*; mae'r Gorchymryn hwnnw yn ein rhwymo hefyd i wrando, a darllain, a gweddio Duw, a phob peth arall a berthyn i Sancteiddiad y *Sabbath*.

3. Ni a ddylem ddyall, fod Gorchymrynion Duw yn dod i rhwymedigaeth arnom, nid yn unig i ochelyd pob pechodau ag a enwir ynddunt, eithr hefyd i ochelyd yr holl amgylchiadau a'r profedigaethau a fo mewn unrhyw fodd yn tueddu tu ag attunt. Megis y mae'r Seithfed Gorchymryn yn gwahardd *Godineb*; y mae'r Gorchymryn hwnnw yn gwahardd hefyd pob ymddiddanion ac ymddygiad anwedd-aid, neu ddychymmygion aflan, ag fy'n tueddu tu ag at hynny. — *Math. v. 27, 28. Clywsoch ddywedud gan y rhai gynt, Na wnâ odineb. Eithr yr ydwyf fi yn dywedud i chwi, fod pob un sydd yn edrych ar wraig, i'w chwenmychu hi, wedi gweuthur eisioes odineb â hi yn ei gâlôn.*

4. Ni a ddylem ddyall, fod pob Gorchymryn yn ein rhwymo i ochelyd pob pechod y fo'n wrthwyneb i'r dyledswydd a orchymmynnir yntho; ac o'r tu arall, yn ein rhwymo i gyflawni pob dyledswydd a fo'n wrthwyneb i'r pechod a waherddir yntho. Megis y gorchymmynnir yn y Pumed Gorchymryn, i *anrhydeddu fy Nhâd a'm Mam*; yr wyf dan rwymedigaeth i ochelyd bod yn ammharchus, yn angharuaid, neu anufudd tu ag attunt. Ac megis y gorchymmynnir yn y Chweched Gorchymryn, *na laddwyf neb*; yr wyf yn rhwymedig, nid yn unig na wnelwyf ddim tu ag at ddwyn bywyd fy Nghymmydog oddi arno, eithr hefyd i wneuthur a allwyf ym mhob ffordd i gadw ac achub ei fywyd.

5. Ni a ddylem ddyall, nid yn unig y rhwymedigaeth sydd arnom ni ein hunain o Ufudd-dod i Orchymmynnion Duw; eithr hefyd, na fyddom yn achos i neb eraill wneuthur y pechodau a waherddir, nac esgeuluso'r dyledswyddau a orchymmynnir ynddunt. — *1 Dim. v. 22. — Na fydd gyfrannog o bechodau rhai eraill: cadw dy hun yn bur.*

6. Ni a ddylem ddyall y Rhwymedigaeth *neillduol* sydd ar bob dŷn, megis wrth ei enw, i gadw'r Gorchymmynnion hyn: canys ar ddull neillduol, yn y Nifer Unigol, megis wrth bob dŷn ar ei ben ei hun, y mae Duw yn llefaru pob un o honunt; fel y gwybyddo pawb, y bydd raid i bob un ar ei ben ei hun roi cyfrif am y troseddiad o honunt yn Nydd y Farn.

Farn. — Rhuf. xiv. 12. *Felly gan bynny pob un o honom drosto ei bun a rydd gyfrif i Dduw.* 2 Cor. v. 10.

7. Ni a ddylem ddyall, fod Awdurdod goruchel Duw ym mhob un o'r Gorchymmynnion hyn fel ei gilydd; a bod y fath gyfylltiad perthynol rhyngddunt a'i gilydd, fel na's dichon neb ag a dorro un Gorchymmyn, i gadw'r lleill yn ddihalog. — Jago ii. 10, 11. *Canys pwy bynnag a gadw'r gyfraith i gŵd oll, ac a ballo mewn un pwngc, y mae efe yn euog o'r cwbl. Canys y neb a ddywedodd, Na odineba, a ddywedodd hwyd, Na ladd. Ac o's ti ni odinebi, etto a leddi, yr wyt ti yn troseddu y gyfraith.*

Cw. Ym mha ddull o ymadrodd y rhoddir y Gorchymmynnion?

Att. Fe roddir y Gorchymmynnion mewn ffordd naccaol, i wahardd Pechodau; oddieithr dau yn gadarnhaol ac yn bendant, yn gorchymmyn Dyledswyddau; sef, y Pedwerydd a'r Pummed Gorchymmyn.

Cw. Beth fydd i ddal fulw arno oddi wrth hynny?

Att. Dau beth.

1. Am fod cymmaint olygredigaeth a thueddrwydd ynnom i bob rhyw Bechodau, y rhoddir cynnifer o'r Gorchymmynnion yn naccaol, i'n rhybuddio yn eu herbyn, ac i'n hattal rhagddunt. 2 *Pedr ii. 14.*

2. Mae'r nifer fwyaf o'r Gorchymmynnion yn gwahardd Pechodau; o blegid heb droi ac ymattal oddi wrth ein Pechodau, ni's gallwn jawn-gwplâu Dyledswyddau. 1 *Pedr iii. 11.* *Esay i. 16, 17.* *Amos v. 15.* *Sal. xxxiv. 14.* xxxvii. 27.

3. Ni a ddylem wahaniaethu rhwng y ddau fath hyn o Orchymmynnion; o herwydd fod rhwymedigaeth y Gorchymmynnion naccaol, ag fy'n gwahardd Pechodau, yn parhau'n wastadol yn eu grym; fel nad oes i ni eu hefgeulufo un amfer oll, nac ar un achos: eithr nid yw Dyledswyddau'r Gorchymmynnion pendant i'w cwplâu yn wastad ym mhob amgylchiadau.

Cw. Pa fodd y gellwch eglurhau hynny?

Att. Fel hyn.

1. Mae'n eglur, na ddylem gymmeryd un Duw arall, nac addoli Duw trwy ddelwau, na chymmeryd Enw Duw yn ofer, na lladd, na godinebu, na lledratta, na chamdyftiolacthu, na thrachwantu, un amfer, nac ar un achos oll: canys

nid oes rydd-did i wneuthur dim un amser byth ag y mae'r Gorchymmynnion yn wahardd.

2. Nid yw'r Dyledswyddau a orchymmynnir, i'w cyflawni bob amser yn wastad; megis nad yw'r *Sabboth* i'w gadw'n sanctaidd onid un dydd yn yr wythnos; a phan y byddo caethiwed, neu glefyd, neu weithred o drugaredd ac angenrheidrwydd anhepgor, na's gellir ei gwneuthur bryd arall, yn rhwystro Dyledswyddau'r *Sabboth*, nid yw yn drosedd o'r Pedwerydd Gorchymmy'n. *Marc ii. 24, 27, 28. Math. xii. 2--7.*

3. Fe a orchymmynnir i mi yn y Pummed Gorchymmy'n, i *anrhydeddu fy Nhâd a'm Mam*; ond o's nid allaf rod-di yr anrhydedd a'r ufudd-dod a gais fy Rhieni gennyf heb bechu yn erbyn Duw, nid oes arnaf rwymedigaeth i'w boddio; canys yn yr ystyr hyn y mae Crist yn dywedud wrthyf, — *Luc xiv. 26. O's daw neb attafi, ac ni chasao ei ddad, a'i fam, a'i wraig, a'i blant, a'i frodyr, a'i chwiorydd, ie a'i einioes ei hun befyd, ni all efe fod yn ddisgybl i mi.*

Cw. Pa achos fydd i wahaniaethu fel hyn rhwng y Gorchymmynnion?

Att. 1. Mi a ddylwn wahaniaethu rhwng y Gorchymmynnion, er mwyn jawn-ddyall meddwl y Deddfwr a'u rhoddodd; fel na bo i mi wrydroi Gorchymmynnion Duw, na llwytho fy nghydwybod fy hun, na neb arall, ag euog-rwydd diachos; megis y gwnâi'r *Phariseaid*, trwy eu traddodiadau cyfeiliornus eu hunain. — *Math. xxiii. 4. O blegid y maent yn rkwymo beichiau trymmion, ac anhawdd eu dwyn, ac yn eu gosod ar ysgwyddau dynjon; ond ni ewyllysiant eu sylid bwy ag un o'u bysedd.*

2. Er mwyn i mi, ac i bawb, weled mor gaeth y mae Duw yn gwahardd Pechod, nad oes rydd-did i bechu un amser, nac ar un achos. — *Ezec. xviii. 4. — Tr enaid a becho, bwnnw a fydd marw.*

3. Er mwyn i mi, a phawb eraill, weled Tiriondeb Duw, yn rhyddhau rhwymedigaeth y Dyledswyddau ag y mae'n orchymmy'n, pan fyddo rhwystrau anorchfygol, neu weithredoedd o angenrheidrwydd a thrugaredd, yn ein cadw oddi wrthunt. — *Math. xii. 7. — Trugaredd a ewyllysiaf, ac nid aberth. Gal. v. 13.*

Cw. Pa rai yw'r Deg Gorchymmyn?

Att. Y rhai hynny a lefarodd Duw yn yr ugeinfed bennod o *Ecsodus*.

Cw. Ym mha drefn y mae'n fwyaf cymmwys i ystyriaid y Deg Gorchymmyn?

Att. 1. Mi a ddylwn ystyriaid y Swm cyffredinol o honunt ynghyd.

2. Mi a ddylwn ystyriaid Rhagymadrodd y Deg Gorchymmyn.

3. Mi a ddylwn ystyriaid pob un o honunt yn neillduol wrtho ei hun.

4. Mi a ddylwn ystyriaid pa Ddyledswyddau a orchymmynir, a pha Bechodau a waherddir ynddunt; a pha beth y mae'r Ysgrythur yn ei ddywedud am Gôsb y Pechodau hynny, i'm deffrôl i ochelyd rhagddunt.

Cw. Beth yw Swm cyffredinol, neu Grynodedb y Deg Gorchymmyn?

Att. Swm yr holl Ddyledswyddau a gynhwyfir yn y Deg Gorchymmyn yw, *Cariad*; heb ba un mae'r cwbl a wnelwyf yn affeïol. — Rhuf. xiii. 10. — *Cyflawnder y gyfraith yw cariad*. — 1 Cor. xiii. 1, 2, 3. *Pe llefarwn â thafolaau dynion ac angylion, ac heb fod gennyf gariad, yr wyf fel esydd yn seinio, neu symbal yn tingcian. A phe byddai gennyf brophwydoljaeth, a gwybod o honof y dirgelion oll, a phob gwybodaeth; a phe bai gennyf yr holl ffydd, fel y gallwn symmudo mynyddoedd, ac heb gennyf gariad; nid wyf fi ddim. A phe portwn y tlodion â'm holl ddâ, a phe rhoddwn fy nghorff i'm llosgi, ac heb gariad gennyf, nid yw ddim llesiad i mi.*

Cw. Pwy a ddylech chwi garu?

Att. Mi a ddylwn garu Duw â'm holl galon; a'm Cymmydog, fel pob dyn arall, fel fi fy hun. — Math. xxii. 37-40. — *Câr yr Arglwydd dy Dduw â'th holl galon, ac â'th holl enaid, ac â'th holl feddwyl. Hwn yw'r cyntaf, a'r gorchymmyn mawr. A'r ail sydd gyffelyb iddo; Câr dy gymmydog fel ti dy hun. Ar y ddau orchymmyn kyn y mae'r holl gyfraith a'r prophwydi yn sefyll.*

Cw. Pa rai yw'r Gorchymmynion sydd ynghylch eich Dyledswydd i garu Duw?

C 4

Att.

Att. Gorchymynnion y llech gyntaf, fef, y Pedwar Gorchymmyn blaenaf, fy ynghylch ein Dyledswydd i garu Duw: a Gorchymynnion yr ail lech, fef, y Chwech Gorchymmyn olaf, fydd ynghylch ein Dyledswydd i garu'n Cymmydeg.

Cw. Pa ham y dylech garu Duw?

Att. Ni a ddylem garu Duw,

1. O blegid fod Duw yn gorchymmyn hynny yn bennaf o bob peth. — *Jos. xxiii. 11. Tmgédwch gan hynny yn ddysal areich eneidiau, ar i chwi garu yr Arglwydd eich Duw. Math. xxii. 37, 38. Deut. x. 12. vi. 4, 5. xxx. 6, 7. 1 Dim. i. 5.*

2. O blegid Hawddgarwch Duw ynddo ei hun, a'i Gariad ef i ni. — *1 Joan iv. 8, 16, 19. Yr hwn nid yw yn caru, nid adnabu Dduw: o blegid Duw cariad yw. A nyni a adnabuom, ac a gredasom y cariad fydd gan Dduw tu ag attom ni. Duw cariad yw: a'r hwn fydd yn aros mewn cariad, fydd yn aros yn Nuw, a Duw ynddo yntef. Yr ydym ni yn ei garu ef, am iddo ef yn gyntaf ein caru ni.*

3. O blegid fod pob peth a ddigwyddo i'r rhai a ga-rant Dduw, yn llefiol iddunt. — *Rhuf. viii. 28. Ac ni a wyddom fod pob peth yn cydweithio er dajoni, i'r rhai fy yn caru Duw.*

4. O blegid y sawl a garant Dduw, a adnabyddir gan Dduw fel ei Bobl ei hun. — *1 Cor. viii. 3. Od oes neb yn caru Duw, hwnnw a adwaenir ganddo ef. Diar. viii. 17. Joan xiv. 21.*

5. Y rhai a garant Dduw, a gant fwynhau y pethau an-rhaethadwy a ddarparodd Duw iddunt. — *1 Cor. ii. 9.— Fel y mae'n sgrifennedig, Ni welodd llygad, ac ni oblywodd clust, ac ni ddaeth i galon dyn, y pethau a ddarparodd Duw i'r rhai a'i carant ef.*

Cw. Pa fodd y dylech ddangos eich Cariad i Dduw?

Att. Mi a ddylwn ddangos fy Nghariad i Dduw yn bennaf yn y chwech ffordd hyn.

1. Trwy ddymunaid a hiraethu am y Mwynhau o Dduw uwch law pob peth. — *Sal. xlii. 2. Sychedig yw fy enaid am Dduw, am y Duw byw: pa bryd y deuas ac yr ymddangosaf ger bron Duw? — Sal. lxxiii. 25. Pwy fydd gennyfi yn y nesoedd ond tydi? ac ni ewyllysiais ar y ddaear neb gyd â thydi.*

2. Trwy

2. Trwy ymoftwng yn ufudd i Ewyllys gorchymmynnedig Duw. — 1 Joan v. 3. — *Hyn yw cariad Duw; bod i ni gadw ei orchymmynion: a'i orchymmynion ef nid ydynt drymion.* Joan xiv. 21. 2 Joan 6.

3. Trwy hoffi Gair Duw, ac ymddigrifo ynddo. — Sal. cxix. 24, 127. *A'th dystiolaethau oeddynt fy hyfrydwch a'm cyngborwyr. Am hynny'r hoffais dy orchymmynion yn fwy nag aur; ie yn fwy nag aur coeth.*

4. Trwy gasâu Pechod, ag fydd wrthwyneb i Natur Duw. — Sal. xcvi. 10. *T rhai a gerwch yr Arglwydd, casewch ddrygioni.*

5. Trwy geisio Gogoniant Duw ym mhob peth; a byw iddo ef, ac nid im' fy hun. — 2 Cor. v. 14, 15. *Canys y mae cariad Crist yn ein cymhell ni, gan farnu o honom hyn; o's bu un farw dros bawb, yna meirw oedd pawb. Ac efe a fu farw dros bawb, fel na byddai i'r rhai byw fyw mwyach iddunt eu hunain, ond i'r bwn a fu farw drostunt, ac a gyfodwyd. Rhuf. xiv. 7, 8.*

6. Trwy fodloni colli pob peth, a dioddef pob croesau, er mwyn yr Arglwydd. — Phil. iii. 7, 8. *Eithr y pethau oedd elw i mi, yr rhai hynny a gyfrifais i yn golled er mwyn Crist. Ie yn ddiammau yr wyf hesyd yn cyfrif pob peth yn golled o herwydd ardderchogrwydd gwybodaeth Crist Jesu fy Arglwydd: er mwyn yr bwn y'm colledwyd ym mhob peth, ac yr wyf yn eu cyfrif yn dom, fel yr ennillwyf Grist.*

Cw. Pa ham y dylech garu eich Cymmydog?

Att. Mi ddylwn garu fy Nghymmydog,

1. O herwydd Gorchymmyn Duw. — Math. xxii. 39. — *Gâr dy gymmydog fel ti dy hun.* Lef. xix. 18. Joan xiii.

34.

2. O blegid heb garu fy Nghymmydog, ni allaf fod yn gwir garu Duw. — 1 Joan iv. 20. *O's dywed neb, Tr wyf yn caru Duw, ac efe yn casâu ei frawd, celwyddog yw. Canys yr bwn nid yw yn caru ei frawd yr bwn a welodd, pa fodd y gall efe garu Duw yr bwn ni's gwelodd?*

3. O blegid mai Cariad brawdol yw Nôd cywir Disgyblion Crist. — Joan xiii. 35. *Wrth hyn y gwybydd pawb mai disgyblion i mi ydych, o's bydd gennych gariad i'w gilydd.*

4. O blegid mai caru fy Nghymmydogjon, yw Cyflawnder fy holl Ddyledswyddau iddunt. — Gal. v. 14. *Ganys yr holl ddeddf a gyflawnir mewn un gair; sef yn bwn, Car dy gymmydog fel ti dy hun.* Rhuf. xiii. 9. Jago ii. 8.

5. O blegid mai y rhai sydd yn caru eraill fel eu hunain, a aned o Dduw, ac a aethant o farwolaeth i fywyd. — 1 Joan iii. 14, 15. *Nyni a wyddom ddarfod ein symmud ni o farwolaeth i fywyd, o blegid ein bod yn caru'r brodyr. Tr bwn nid yw yn caru ei frawd, y mae yn aros ym marwolaeth. Pob un ag sydd yn casau ei frawd, lleiddiad dyn yw: a chwi a wyddoch nad oes i un lleiddiad dyn fywyd tragywyddol yn aros ynddo.* — 1 Joan iv. 7. *Annwy yd, carwn ei gilydd: o blegid cariad o Dduw y mae; a phob un ag sydd yn caru, o Dduw y ganwyd ef, ac y mae efe yn adnabod Duw.*

Cw. Pa fodd y mae i chwi ddangos eich Cariad i'ch Cymmydogjon?

Ati. Mi a ddylwn ddangos fy Nghariad i'm Cymmydogjon,

1. Trwy rod-di i bawb y Parch a'r Anrhydedd sydd ddyledus iddunt. — 1 Pedr ii. 17. *Perchwch bawb. Cerwch y brawd-oljaeth.*

2. Trwy farnu'n garuaid am bawb, ac na thybiwyf yn waeth am neb nag y dylwn. — Phil. ii. 3. *Na wneled dim trwy gynnw neu wâgogoniant, eithr mewn gostyngeidd-rwydd, gan dybiaid eu gilydd yn well na chwi eich hunain.* — 1 Cor. xiii. 5. *Cariad ni feddwl ddrwg.*

3. Trwy gyd-deimlo ag eraill yn eu cyflyrau trallodus. — Rhuf. xii. 15. *Byddwch lawen gyd â'r rhai sydd lawen, ac wylwch gyd â'r rhai sy'n wylu.*

4. Trwy geisio llês a bôdd ein Cymmydog, ac nid ein bôdd a'n llês ein hunain yn unig. — Phil. ii. 4. *Nac edrychwch bob un ar yr eiddoch eich hunain, eithr pob un ar yr eiddo eraill belyd.* Rhuf. xv. 2. 1 Cor. x. 24. xiii. 5.

5. Trwy gymmorth ein Cymmydogjon dan flinder, ac ysgafnhâu arnunt yn ôl ein gallu. — Gal. vi. 2. *Dygwch feichjau eu gilydd, ac felly cyflawnwch gyfraith Crist.*

6. Trwy weddio drostunt. — Jago v. 16. *Cyffeswch eich canweddau bawb i'w gilydd, a gweddiwch dros eu gilydd.*

7. Trwy wneuthur yr un ffynyd iddunt hwy, ag yr ewyllyfiwn iddunt hwy wneuthur i mi. — Math. vii. 12. — *Pa*

Bethau

bethau bynnag oll a ewyllysiok eu gwneuthur o ddynjon i chwi, felly gwnêwch chwithau iddunt hwy: canys hyn yw'r gyfraith a'r prophwydi.

Cw. A ddylai fod gennych yr un fath Gariad i bawb a'i gilydd?

Att. Fe ddywaid yr Ysgrythur, fod y drygionus yn ddirmygus yng ngolwg y rhai cyfiawn; ond eu bod yn anrhyddu y rhai a ofnant yr Arglwydd, yn y rhai y mae eu holl hyfrydwch: er hynny ni a ddylem ddangos Cariad cymmwynafol i bob rhai, ond yn rhagorach i Bobl Dduw. — Gal. vi. 10. — *Tra ydym yn cael amser cyfaddas, gwnarwn dda i bawb, ond yn enwddig i'r rhai sy o deulu'r ffydd.* Sal. xv. 4. xvi. 13.

Cw. Beth yw Rhagymadrodd y Deg Gorchymmynn?

Att. Duw a lefarodd yr holl eiriau hyn, gan ddywedud, Myfi yw yr Arglwydd dy Dduw; yr hwn a'th ddûg di allan o wlad yr Aipht, o dŷ y caethiwed. *Ecsod. xx. 1, 2.*

Cw. Pa fawl peth a ddylech ystyriaid yn y Rhagymadrodd hyn?

Att. Pùm peth.

1. Ni a ddylem ystyriaid, y Parch mawr a'r Ufudd-dod sy ddyledus i'r Gorchymmynnion hyn: o blegid mai'r Duw Mawr ei hun a'u llefarodd; allan o'i Enau ef y daethant. *Duw a lefarodd ac a ddywedodd.* — Esay i. 2. *Gwrandedwch, nefoedd; clyw, ditbau ddaear: canys yr Arglwydd a lefarodd.* Esay xlii. 5.

2. Ni a ddylem ystyriaid, fod ein perthynas cyfammodol â Duw yn ein doddi dan rwymedigaeth o Ufudd-dod iddo: canys i'r rhai y mae'r Arglwydd yn Dduw iddunt, y mae efe yn rhoddi'r Gorchymmynnion hyn yn Rheol o'u Hufudd-dod. — Sal. l. 7. *Clywch, fy mbobl, a mi a lefaraf; O Israhel, mi a dystiolaethaf i'therbyn: Duw, sef dy Dduw di, ydwyf fi.* Deut. x. 12, 13.

3. Ni a ddylem ystyriaid, fod Dajoni Duw, yn ein gwaredu ni o gaethiwed pechod a Satan, megis ag y gwaredodd efe bobl *Israhel* o'u caethiwed dan law *Pharao* yn yr *Aipht*, yn ein rhwymo i ufuddhâu i Dduw, a'i wasanaethu. — Luc i. 74, 75. *Gwedi ein rhyddhâu o law ein gelynjon, ei wasanaethu ef yn ddiofn, mewn sancteiddrwydd a chyfiawnder*
ger

ger ei fron ef, holl ddyddjau ein bywyd. i Sam. xii. 22. Deut. x. 12, 13. Rhuf. ii. 4. i Cor. vi. 20. Sal. cxvi. 1, 2. Lev. xix. 36, 37.

4. Ni a ddylem ystyriaid Doethineb a Thiriondeb Duw yn delio â ni fel creadurjaid rhesymmol a dyallus; trwy ofod ger ei bron y cyfryw Ystyriaethau, ag sy'n dangos i'n syn hwyrau y Rhwymedigaeth sydd arnom i ufuddhâu iddo. — Hos. xi. 4. *Tynnais hwynt â rbeffynnau dynol, â rhwymau coriad.* Rhuf. xii. 1.

5. Ni a ddylem gosio 'n ofalus y Rhwymedigaeth sydd arnom i wasanaethu Duw, ac i ufuddhâu iddo; canys i'r diben hynny y rhoddodd Duw y *Deg Gorchymmyn* yn 'sgri-fennedig i ni. — Ecsod. xvii. 14. *A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Fofes, Tsgrifenna hyn mewn llyfr yn goffaduriaeth.* Deut. viii. 11. vi. 12. Sal. ciii. 2. Jago i. 25.

Cw. Pa beth yw'r Gorchymmyn Cyntaf?

Att. Na fydded it' dduwjau eraill ger fy mron i.

Cw. Ynghylch pa beth y mae'r Gorchymmyn Cyntaf?

Att. Mae'r Gorchymmyn Cyntaf ynghylch y Gwrthrych o'n Haddoliad ni; sef, pwy a ddylem ni arddel yn Dduw, a'i addoli.

Cw. Beth y mae'r Gorchymmyn Cyntaf yn dal allan, ac yn gorchymmyn yn bennaf?

Att. Mae'r Gorchymmyn Cyntaf yn dal allan, ac yn gorchymmyn yn bennaf, y pŵm peth hyn.

1. Y dylai fod gennym *Dduw*; ac nid byw yn ddidduw, megis yr annuwjollon Paganaid, ag sydd heb obaith gandunt; ac heb *Dduw* yn y byd. Eph. ii. 12.

2. Mai'r *Gwŵr Dduw* ei hun a ddylai fod yn Dduw i ni; ac nid gau dduw, neu eulyn. — Sal. xlvi. 14. *Canys y Dduw hwn yw ein Dduw ni byth ac yn dragywydd.* i Theff. i. 9.

3. Mai'r *Gwŵr Dduw* yn unig a ddylai fod yn Dduw gennym; ac nid amryw dduwjau. — i Cor. viii. 5, 6. *Er bod rhai a elwir yn dduwjau, pa un bynnag ai yn y nef ai ar y ddaear;* — eithr i ni nid oes ond un Dduw, y Tâd, o'r hwn y mae pob peth, a ninnau ynddo ef; ac un *Arglwydd Iesu Grist*, trwy yr hwn y mae pob peth, a nin-

gan wrwyddo ef. Deut. vi. 4. Esay xlv. 6. Marc xii. 19.
2. Bren. xix. 15.

4. Y dylai'r unig *W'r Dduw* gael ei addoli gennym a'i
ogoneddu megis *Duw*; ac nid ei arddel mewn gair neu ar
dafod yn unig. — Sal. xxix. 2. *Moeswch i'r Arglwydd*
ogoniant ei Enw: addolwch yr Arglwydd ym mbrydsferth-
wch ei sancteiddrwydd. Joan iv. 24.

5. Y dylem ymwrthod â gau dduwjau, i addoli'r unig *W'r*
Dduw; fel yn ei wýdd ef, a cher bron ei Wyneb: megis y
llefara *Duw* ei hun yn y Gorchymmyn hwn. *Na fydded i'r*
dduwjau eraill ger fy mron i. Ecclod. xx. 3. Jer. xxiii. 24.
Ezec. viii. 12. Gen. xvii. 1. Sal. xvi. 8. xlv. 20, 21. cxix. 168.
Diar. v. 21.

Cw. Yn y Gorchymmynion naccaol, y Pechodau a waher-
ddir sy gymmwys i ystyriaid yn gyntaf, o flaen y Dyled-
swyddau a gynhwyfir ynddunt; ac am hynny mynegwch i
mi, pa Bechodau a waherddir yn y Gorchymmyn Cyntaf?

Att. 1. Byw yn ddiymofyn am *Dduw*, fel pe na fyddai un
Duw i gael. — Eph. ii. 11, 12. *Cofiwch, a chwi gynt yu*
genhedloedd yn y cnawd; — eich bod chwi y pryd hynny
heb Grist, wedi eich dieithro oddi wrth wladwriaeth Israet,
ac yn estronjaidd oddi wrth ammodau yr addewid, heb obaith
gennyich, ac heb Dduw yn y byd. Sal. xiv. 1. x. 4.

2. Cymmeryd rhyw beth arall fel *Duw* i ni, heb law yr
unig *W'r Dduw*. — Hof. xiii. 4. — *Ni chai gydnabod Duw*
ond myfi: ac nid oes Fachawdur ond myfi. Deut. xi. 16.
Esay xlv. 21. Jos. xxiv. 23. Jer. x. 10.

3. Ymgrymmu i eulynnod meirwön, neu luniau a delwau,
fel y Cenhedloedd. — Rhuf. i. 23. *Y rhai a newidiasant*
ogoniant yr anllygredig Dduw, i gyffelybiaeth llun dyn lly-
gredig, ac ebediaid, ac anifeiliaid pedwarcarnol, ac ym-
lufgiaid. Eph. v. 5. 1 Cor. x. 19, 20.

4. Rhoddi i Ddynjon, neu Angyljon, yr Addoliad sy ddy-
ledus i *Dduw*. Pan syrthiodd *Cornelius* wrth draed *Pedr*,
efe a waharddodd iddo, gan ddywedud, *Cyfod; dyn wyf*
finnau hefyd. Act. x. 26. — Pan syrthiodd *Joan* wrth
draed yr Angel, efe a ddywedodd, *Gwel na wnelych: cyd-*
was ydych chi i ti, ac i'th frodyr. *Addola Dduw.* Dad. xxii.
8, 9. Col. ii. 18.

5. Dilyn hên arserion Paganaid, a defodau gaugred ein
hynafiaid; dan gymmeryd arnom i ofni *Duw* yr un gyffelyb
a'r

a'r Cenhedloedd eulyngrfyddol. — 2 Bren. xvii. 33, 34. *Tr Arglwydd, yr oeddynt hwy yn ci ofni, a gwasanaethu yr oeddynt eu duwiau, yn ôl defod y cenhedloedd. — Hyd y dydd hwn y maent hwy yn gwnentbur yn ôl eu hên arferion.*

6. Ymofyn cyfarwyddyd a hysbyrwydd gan Gonfurwyr, Swynwyr, a Dewinjad: canys y cyfryw a wadant Dduw, ac a gymmerant y Diafol yn Dduw iddunt. — Lef. xix. 31. *Nac ewch ar ôl dewinjad, ac nac ymofynnwch â'r brudwyr, i ymbalogi o'u plegid: yr Arglwydd eich Duw ydwyf f.* Lef. xx. 6, 7, 27. Deut. xviii. 10 — 12. Dad. xxi. 8. 2 Bren. i. 3.

7. Dal ar ofer goelion, a'n dychymmygion ein hunain; megis rhai yn ymofyn hysbyrwydd oddi wrth y pethau hyn, yn lle ymofyn â Duw. — Hof. iv. 12. *Fy mhobl a ofynnant gyngor i'w cyffion, a'r ffon a ddengys iddunt: canys ysbryd godineb a'u cyfeiliornodd hwynt; a phutteiniasant oddi wrth eu Duw.* Deut. xxxii. 21. Esay lxvi. 4. Seph. i. 6. Act. xiv. 15.

8. Pechu yn y dirgel yn ddibryder, ac ymfawrygu mewn drygioni, a gorthrymmu; fel pe na fyddai un Duw i'n gwelld ni. — Esay xxix. 15. *Gwae'r rhai a ddyfngesiant i guddio eu cyngor oddi wrth yr Arglwydd; ac y mae eu gweithredoedd mewn tywyllwch, ac a ddywedant, Pwy a'n gwêl ni? a phwy a'n hedwyn? — Sal. xciv. 6, 7. Tweddw a'r dieithr a laddant, a'r amddifad a ddieneidiant. Dywedant hefyd, Ni wêl yr Arglwydd; ac nid ystyria Duw Jacob hyn.* Math. vi. 4. Esay xlvii. 10. Sal. x. 10 — 13. xxxvi. 1.

9. Llwon ofer, a thyngu i bethau eraill heb law Duw; fel pe fai'r pethau hynny yn dduwjau i ni. — Jer. v. 7. *Pa fodd y'th arbedwn am hyn? dy blant a'm gadawsant i, ac a dyngasant i'r rhai nid ydynt dduwjau. — Deut. vi. 13. Tr Arglwydd dy Dduw a ofni, ac ef a wasanaethi, ac i'w Enw ef y tyngi.* Esay xlv. 23. Seph. i. 5, 6.

10. Rhodio yn ôl chwantau'r cnawd, yn wrthwyneb i Dduwjoldeb ac Efengyl Crist: canys gwadu y Gwîr Dduw ydyw hynny. — Phil. iii. 18, 19. *Y mae llawer yn rhodio, am y rhai y dywedais i chwi yn fynych, ac yr ydwyf yr awr hon hefyd dan ŵylo yn dywedud, mai gelynjon croes Crist ydynt; diwedd y rhai yw distryw, duw y rhai yw eu bol,*

bol, a'u gogoniant yn eu cywilydd, y rhai sydd yn fyned pethau daearol. Rhuf. viii. 7. xvi. 18.

11. Anghredu Rhagluniaeth Duw a'i Lywodraeth yn y byd, neu ammau ei Addewidjon a'i Allu ef. — *Seph. i. 12.* — *T rhai a ddywedant yn eu calon, Ni wna'r Arglwydd dda, ac ni wna ddrwg.* 2 *Pedr iii. 4.* *Sal. lxxviii. 19, 21, 22.*

12. Ofni dynjon, neu bethau eraill, yn fwy na Duw; fel po baent hwy yn gryfach na Duw. — *Luc xii. 4, 5.* — *Nac ofnwrch y rhai sy yn lladd y corph, ac wedi bynnny heb gandunt ddim newy i wneuthur. Ond rhagddangosaf i chwipwy a ofnwrch: Ofnwrch yr hwn wedi y darffo iddo ladd, sydd ag awdurdod ganddo i fwrw i uffern; ie meddaf i chwip, Hwnnw a ofnwrch.* *Hebr. xiii. 5, 6.* *Efay li. 7, 8.* *Diar. iii. 25, 26.*

13. Serchu a chwennychu creadurjaid, neu feddiannau'r byd, yn fwy na Duw. — *Rhuf. i. 25.* *T rhai a newidiasant wirionedd Duw yn gelwydd, ac a addolasant, ac a wasanaethasant y creadur yn fwy na'r Creawar, yr hwn sydd fendigedig yn dragywyddol.* *Amen.* *Ezec. xiv. 3.* *Hof. ii. 13.* *Math. x. 37.* *Col. iii. 5.*

14. Ymddiried mewn dyn, neu gyfoeth, neu ryw beth arall, yn lle ymddiried yn Nuw. — *Jer. xvii. 5.* *Fel hyn y dywed yr Arglwydd, Melldigedig fyddo'r gŵr a bydero mewn dyn, ac a wnelo gnawd yn fraich iddo, a'r hwn y cilio ei galon oddi wrth yr Arglwydd.* — *Job xxxi. 24, 25, 28.* *O's gosodais fy ngobaith mewn aur; ac o's dywedais wrth aur coeth, Fy ymddiried wyt: o's llawenychais am fod fy nghyfoeth yn fawr, ac o blegid i'm llaw gael llawer: Hyn belyd fustai anwiredd i'w gosbi gan y barnwyr: canys gwadafiwn Dduw uchod.* *Efay xxxi. 1.*

15. Ceisio anrhydedd, a chanmoliaeth, neu foliant i ni ein hunain, yn lle canmol a gogoneddu Duw: nid yw'r cyfryw yn credu yn Nuw, ac ni's gallant. — *Joan v. 44.* *Pa fodd y gellwch chwip gredw, y rhai ydych yn derbyn gogoniant gan ei gilydd, ac heb geisio y gogoniant sydd oddi wrth Dduw yn unig?* *Sal. cxv. 1.*

16. Byw mewn anwybodaeth gwirfodd o Dduw, heb addoli na gweddio Duw, na gwrando ar ei Iesferydd: y rhai a ddywedant, — *Job xxi. 15.* *Pa beth ydyw'r Hollalluog, fel y gwasanaethem ef? a pha fudd fydd i ni o's gweddiwn arno?*

arno? Ecfod. v. 2. 1 Cor. xv. 34. 2 Theff. i. 8. Jer. iv. 12. Hof. iv. 6. Job xv. 4. 1 Sam. xii. 15.

17. Arddeliad rhagrithiol o Wafanaeth ac Addoliad Duw. — Dit. i. 16. *Y maent yn proffesu yr adwaenant Dduw, eithr ar weithredoedd ei wadu y maent, gan fod yn ffiaidd, ac yn anusudd, ac ar bob gweithred dda yn anghymmeradwy.* Math. xv. 8. Esay xxix. 13, 14. Ezech. xxxiii. 31.

18. Ymosod mewn gair neu weithred yn erbyn Ffordd ac Achos Duw: canys felly mae'r annuwjol yn gwrthwynebu Duw ei hun, ac yn cyffro'i ei Ddiger ef. — Esay iii. 8. *Canys cwmpodd Jerusalem, a syrthiodd Juda; o herwydd eu rasod bwynt a'u gweithredoedd sydd yn erbyn yr Arglwydd, i gyffro'i llygaid ei ogoniant ef.* — 2 Dim. iii. 8. *Megis y safodd Fannes a Fambres yn erbyn Moses, felly y mae y rhai hyn hefyd yn sefyll yn erbyn y gwirionedd; dynjon o feddwol llygredig, yn anghymmeradwy o ran y ffydd.* 2 Theff. ii. 4. Sal. ii. 1, 2.

Cw. Pa Esamplau sydd yn yr Ysgrythur o Gôsb a Barn Duw ar droseddwy'r y Gorchymmyn Cyntaf, ag y ddylai'n rhybuddio ni i ochelyd y Pechodau hynny?

Att. 1. *Pharao* brenin yr *Aipht* a wadodd Dduw: canys efe a ddywedodd, *Pwy yw'r Arglwydd, fel y gwranda'n i ar ei lais ef?* Ecfod. v. 2. — A Duw a dywalldodd arno ef lawer o farnau trymmion ar ôl eu gilydd; ac yn y diwedd, *Pharao*, a'i gerbydau, a'i fyddin, a foddwyd yn y Môr Côch. Ecfod. xiv.

2. Yr oedd Cyfraith Duw gynt yn barnu, i ladd yn farw pwy bynnag a hudai rai eraill ar ôl duwjau dieithr, oddi wrth y Duw byw. — Deut. xiii. 6, 8. *O's dy frawd, mab dy fam, neu dy fab dy hun, neu dy ferch, neu wraig dy fynwes, neu dy gyfaill, yr hwn sydd fel dy enaid dy hun, a'th annog yn ddirgel, gan ddywedud, Awn, gwasanaethwn dduwjau dieithr, y rhai nid adnabust ti, na'th dadau; na chydlynia ag ef, ac na wrando arno, ac na arbeded dy lygad ef, ac nac eiriach ef, ac na chela arno.*

3. Yr *Juddewön*, o fychain i sawr, a offrymmafant i frenhines y nef, a duwjau dieithr; a'r Arglwydd am hynny a dywalldodd ei lid arnunt, ar ddyn ac ar anifail, ar goed y maes, ac ar ffrwyth y ddaear. Jer. vii. 18, 20.

4. Pobl *Isrâel* a ddisfrywyd yn echrydus, am anghredu Gallu a Rhagluniaeth Duw. — Sal. lxxviii. 19, 21, 22.

Llesarasant

Lle
arh
glw
a d
chre
ef.
Prop
yno
tyw
glw
Prop
o ho
y po
amn
5.
wla
mlw
luni
Fose
a'r
Clyw
herb
boll
uch
6.
ydy
arnu
jaid
wyn
fysg
ac y
ei el
ac ar
Y B
fyn
fel p
ddyl
yr a
i dd
2 B

Llefaraſant yn erbyn Duw, dywedafant, *A ddichon Duw arlwygo bwrdd yn yr anialwch? Am hynny y clybu'r Arglwydd, ac y digiodd: a thân a ennynnodd yn erbyn Jacob, a digofaint beſyd a gynneuodd yn erbyn Iſrâel; am na chredent yn Nuw, ac na obeithient yn ei jechydwrïaeth ef. Pan oedd newyn mawr jawn yn Samaria, Elîſeûs y Prophwyd, trwy Air yr Arglwydd, a ddywedodd, y byddai yno erbyn drannoeth amledd a digon o ymborth. Un o'r tywyſogion a attebodd, gan ddywedud, *Pe gwndi'r Arglwydd ffenestri yn y nefoedd, a fyddai'r peth hyn? A'r Prophwyd a ddywedodd, y cai efe ei weled, ond na chbai broſt o hono. Ac felly y bu: canys y bobl a i mathraſant ef yn y porth, nes iddo farw, trwy gyfiawn Farn Duw, am iddo ammau Rhagluniaeth a Gallu Duw. 2 Bren. vii. 1, 2, 17.**

5. Y chwe' can mil o Bobl Iſrâel, ag y ddaethai allan o wlad yr *Aipht*, a ddifethwyd yn yr anialwch, o fab ugain mlwydd oed i fynu, ond dau, am duchan yn erbyn Rhagluniaeth, yn lle addef Llywodraeth Duw, ac ymoſtwng iddo. — Num. xiv. 26, 27, 29. *A'r Arglwydd a lefarodd wrth Fofes, ac wrth Aaron, gan ddywedud, Pa hyd y cyd-ddygaf â'r gymulleidſa ddrygionus hon fydd yn tuchan i'm herbyn? Clywais duchan meibjon Iſrâel, y rhai fydd yn tuchan i'm herbyn. Tn y diffeithwch hwn y cwmp eich celaneddau, a'ch holl rîfedigion trwy eich holl rîf, o fab ugain mlwydd ac uchod, y rhai a duchanaſoch yn fy erbyn. 1 Cor. x. 10.*

6. Y rhai oll a ymoſynnant yn ôl-confuriaeth a ſwynion, ydynt yn ymrthod â Duw, ac yn tynnu drygfyd diſymmwith arnunt eu hunain. — Leſ. xx. 6. *A'r dŷn a drô ar ôl dēwin-jaid, a brudwyr, i butteinio ar eu hól braynt, goſodaf fy wyneb yn erbyn y dŷn hwnnw, a thorraf ef ymmaith o fyſg ei hobl. Saul Brenin Iſrâel a adawödd yr Arglwydd, ac yn ei gyfyngder a ymgynghorodd â dēwines; a thrannoeth ei elynjon a i gorchfygaſant: ac efe, mewn chwerwder ysbryd ac anobaith, a laddodd ei hun. 1 Sam. xxviii. a xxxi. — Y Brenin Abaziah, am ddanſon, pan oedd efe yn glâf, i ymoſyn â Baalzebub duw Ecron, pa un a wellhâi efe o'i glefyd, fel pe na buafai un Duw yn Iſrâel; am hynny ni chafodd ddyfod o'i wely mwy, ond gan farw y bu farw. 2 Bren. i. — Meibjon Iſrâel, pan yr aethant ar ôl duwjau dieithr, ac yr arferafant ddēwinjaeth a ſwynion, a roddwyd gan Dduw i ddwylaw eu hanrheithwyr, i'w caethiwo i wlad ddieithr. 2 Bren. xvii. 16--23. Barn. ii. Eſay xlvii. 9, 11.*

7. O's ymddiriedwn mewn peth arall, ac nid yn Nuw, yr ym yn ei wadu ef, ac yn ei ddiarddelu, er dilyntr i ni ein hunain. Y Brenin *Afa*, am iddo ef, pan ydoedd yn glaf, ymddiried yn y meddygon, ac heb geisio'r Arglwydd, a fu farw o'i glefyd. 2 *Cron.* xvi. 12, 13.

8. Yr ym yn gwadu Duw, ac yn tyhnu barn arnom (fel y dengys amryw eifampiau) pan fyddom yn cymmeryd i ni ein hunain, neu'n rhoddi i neb arall, y Clod fy ddyledus i Dduw. Pan oedd pendefigjon y *Philistiaid* yn aberthu i *Dagon*, am roddi *Samson* i'w dwylaw hwynt, y tŷ a fyrthiodd arnunt, ac a laddodd ynghylch tair mil o honunt. *Barn.* xvi. 23---30.

— O herwydd ymfroft wagogoneddus *Sennacherib* Brenin *Affur* yntho ei hun, Duw a ymwelodd ag ef a chulni ac a llosgiad tân. *Esfay* x. 12---16. — *Nabuchodonosor* Brenin *Babilon* a ymfalchiodd yn ei fawredd a'i olud, yn lle gogoneddu Duw; ac a drowyd allan o'i frenhinjaeth i gydfyw ag anifeiljaid y maes dros faith mlynedd. *Dan.* iv. 30---32.

— *Belsassar*, ar ddiwrnod, a ymddyrchafodd yn erbyn yr Arglwydd; a'r noson honno y lladdwyd ef. *Dan.* v. 23. — Y Brenin *Herod*, am dderbyn canmoliaeth y bobl iddo ei hun, ac na roesai y *Gogonedd i Dduw*, a darawyd gan Angel; a chan bryfed yn ei yssu, efe a drengodd. *Act.* xii. 21, 22, 23.

Cw. Pa Ddyledswyddau a gynhwyfir yn bennaf yn y Gorchymmyn Cyntaf, ag y ddylem gyflawni, fel y bytho i ni arddel ac addoli yr unig Wir Dduw fel ein Duw ni?

Att. 1. Ffydd neu Grediniaeth ddiamheus, fod un Gwir Dduw. — *Hebr.* xi. 6. — *O blegid rhaid yw i'r neb fydd yn dyfod at Dduw gredu ei fod ef, a'i fod yn obrwywr i'r rhai sy yn ei geisio ef.*

2. Gwybodaeth wirjoneddus am y Gwir Dduw. — *1 Cron.* xxviii. 9. *Adnebydd Dduw dy dad.* — *Esfay* xliii. 10. — *Fel yr adnabyddoch, ac y credoch fi, ac y dyalloch mai myfi yw.* *Joan* xvii. 3. iv. 22.

3. Dewis yr unig Wir Dduw yn Dduw i ni, ac ymgysfmodi i fod yn Bobl i Dduw. — *Jer.* i. 5. — *Deurwch, glynwch wrth yr Arglwydd, trwy gyfammmod tragywyddol, yr hwn nid anghofir.* *Jos.* xxiv. 15, 22. *Eefod.* xix. 5. *Deut.* xxvi. 17, 18.

4. Cadw'n ddiesgeulus yr holl Ordinhadau sanctaidd a Deddfau a orchymmynnodd Duw, gan fod yn ufudd iddo. — *Deut.* vi. 17, 18. *Gan gadw cedwch orchymmynnion yr Arglwydd*

Arglwydd eich Duw, a'i dystiolaethau, a'i ddeddfau, y rhai a orchymmynnodd efe i ti. Agwnâ yr hyn sydd unjon a dejonus yng ngolwg yr Arglwydd; fel y byddo âda i ti.
Jer. vii. 23.

5. Addoli Duw yn oftyngedig, a dyrchafu ei Enw ef yn barchus ar bob achos; gan fwriadu Gogoniant Duw ym mhob peth a wnelom. — Sal. xcvi. 6, 7. *Deuwch, addolwch, ac ymgrymmwch: gostyngwch ar ein glinjau ger bron yr Arglwydd ein Gwneuthurwr. Canys efe yw ein Duw ni; a ninnau fm bobl ei borfa, a defaid ei law.* — 1 Cor. x. 31. *Pa un bynnag — ai bwyta, ai yfed, ai berth bynnag a wneloch, gwnêwch bob peth er gogoniant i Dduw.* Sal. vii. 17. xxix. 2. xxxiv. 1, 3. lxviii. 4. xcix. 5. cxlv. 1, 21. Math. v. 16. 1 Pedr iv. 11.

6. Ymostwng yn fodlongar i Ewyllys Duw ym mhob cyflwr a drefno efe i ni. — 1 Sam. iii. 18. — *Tr Arglwydd yw efe: gwnaed a fyddo da yn ei olwg.* — Math. xxvi. 39. — *Nid fel yr ydwyf fi yn ewyllysio, ond fel yr ydwyf ti.* Sal. xxxix. 9. Job i. 21. ii. 10. Hebr. xiii. 5. Phil. iv. 11.

7. Ymddiried a gobeithio yn Nuw; gan dreiglo'n holl ofalarno, a disgwil wrtho ef yn unig am bob peth. — Esay xxvi. 4. *Ymddiriedwch yn yr Arglwydd byth; o herwydd yn yr Arglwydd Dduw y mae cadernid tragywyddol.* Sal. lxii. 5--8. cxxxi. 3. Diar. iii. 5. Jer. xiv. 22.

8. Bod i ni wafanaethu Duw yn ffyddlon bob amser, gan ei ofni a'i garu ef uwch law pob peth. — Deut. x. 12. *Ac yr awr hon, Isrâel, beth y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei ofyn gennyt, ond ofni'r Arglwydd dy Dduw, a rhodio yn ei holl ffyrdd, a'i garu ef, a gwasanaethu'r Arglwydd dy Dduw â'th holl galon, ac â'th holl enaid?* Deut. viii. 11. Amos v. 4.

9. Bod ein llawenydd pennaf a'n holl hyfrydwch yn Nuw, a'n hiraeth mwyaf am dano. — Phil. iv. 4. *Llawenbêwch yn yr Arglwydd yn wastadol: a thrackefn meddaf, Llawenbêwch.* — Sal. xxxiv. 2. *Yn yr Arglwydd y gorfoleda fy enaid.* — Sal. cxliii. 6. *Lledais fy nwylaw attar: fy enaid fel tîr sychedig sydd yn hiraethu am danat.* Sal. lxxiii. 25.

10. Bod gennym Zêl dros Achos Duw, gyd ag Edifeirwch am ein Pechodau yn ei erbyn ef. — Dad. iii. 19. — *Am bynnny bydded zêl gennyt, ac edifarhâ.* Num. xxv. 11. Sal. lxix. 9. Gal. iv. 18.

Cw. Pa beth yw'r Ail Orchymmyn?

Att. Na wnâ it' ddelw gerfiedig, na llun dim a'r y sydd yn y nefoedd uchod, nac a'r y sydd yn y ddaear ifod; nac a'r sydd yn y dwfr tan y ddaear: nac ymgrymma iddunt, ac na wafanaetha hwynt: o blegid myfi yr Arglwydd dy Dduw wyf Dduw eiddigus; yn ymweled ag anwiredd y tadau ar y plant, hyd y drydedd a'r bedwaredd genhedlaeth o'r rhai a'm casant; ac yn gwneuthur trugaredd i filoedd o'r rhai a'm carant, ac a gadwânt fy ngorchymmynion.

Cw. Ynghylch pa beth y mae'r Ail Orchymmyn?

Att. Megis y mae'r Gorchymmyn Cyntaf ynghylch y Gwrthddrych o'n Haddoliad, ac yn dangos pwy a ddylem addoli, fef, yr unig Wir Dduw; y mae'r Ail Orchymmyn yn ein dysgu ym mha ddull a modd y mae i ni addoli Duw; fef, yn y modd y mae efe ei hun yn hysbyfu, ac nid yn un modd arall.

Cw. Pa fawl rhan yn bennaf fydd yn yr Ail Orchymmyn?

Att. Dwy ran.

1. Gorchymmyn, na wnelom i ni ein hunain ddelw gerfiedig, na llun dim ag y sydd yn y nefoedd uchod, nac yn y ddaear ifod, nac yn y dwfr dan y ddaear; ac na bo i ni oftwng nac ymgrymmu iddunt, na'u gwasanaethu hwynt, na'u haddoli.

2. Y Rhesymmau, o herwydd pa rai y mae Duw yn gorchymmyn na wnelom ni felly.

Cw. O herwydd pa Resymmau y mae Duw yn gorchymmyn na wnelom ddelwau cerfiedig, na lluniau, i ymgrymmu iddunt, a'u gwasanaethu?

Att. O herwydd y pump Rheswm hyn.

1. O herwydd Awdurdod goruchel Duw drofom; ac am hynny iddo ef yn unig y mae ein holl Addoliad a'n Hymostyngiad yn ddyledus. — Sal. xcv. 3. *Canys yr Arglwydd sydd Dduw mawr, a Brenin mawr goruwch yr holl ddurwau.* Sal. xcvi. 9. cxxxv. 5.

2. O herwydd hawl a meddiant Duw ynnom, a'n perthynas ni ag ef; o blegid y mae efe yn dywedud, *My yw'r Arglwydd dy Dduw.* — Sal. xcv. 7. *Canys efe y*

ein Duw ni; a ninnau ym bobl ei borfa, a defaid ei law.
Sal. xlv. 11. Lef. xix. 4.

3. O herwydd Eiddigedd Duw a'i Ofal ynghylch ei Addoliad; canys efe a ddywaid, *Myfi yr Arglwydd dy Dduw ydwyf Dduw eiddigus. Am hynny ni rydd efe ei ogoniant i arall, neu fawli i ddelwau cerfiedig.* — Ecfod. xxxiv. 14. *Ni chai ymgrymmu i dduw arall: o blegid yr Arglwydd, Eiddigus yw ei Enw; Duw eiddigus yw efe.* Deut. xxxii. 21, 22. Jos. xxiv. 19. Diar. vi. 34, 35.

4. O herwydd y gôsb a fydd i ddelwaddolwyr, ac i'w heppil ar eu hôl hwynt; canys Duw a ddywaid, *Myfi wyf Dduw eiddigus, yn ymweled ag anwiredd y tadau ar y plant, hyd y drydedd a'r bedwaredd genhedlaeth.* Ecfod. xxxiv. 7. 1 Sam. xv. 2. 2 Sam. xii. 14. Jer. xxxii. 18. Galar. v. 7. Math. xxiii. 35.

5. O herwydd bod y rhai a roddant i bethau eraill yr Anrhydedd fy ddyledus i Dduw, yn ei gasâu ef: canys felly y mae Duw yn ei gyfrif. *Mi a ymwelaf â phechodau y tadau ar y plant, hyd y drydedd a'r bedwaredd genhedlaeth o'r rhai a'm casdant. A'r Apostol a ddywaid, eu bod yn elynjon mewn meddwl, trwy weithredoedd drwg; — ac yn gâs ganddunt Dduw.* Col. i. 21. Rhuf. i. 30.

6. O herwydd y fawl a garant Dduw, ac a ufuddhâant iddo, a gânt Drugaredd, hwyntwy a'u hiljogaeth hefyd: canys y mae efe yn gwneuthur drugaredd i filoedd o'r rhai a'i carant, ac a gadwânt ei orchymmynion. Joan xiv. 21.

Cw. A ydyw yn waharddedig i wneuthur delwau a lluniau o unrhyw beth?

Att. 1. Y mae'n waharddedig ym mhob ystyr i wneuthur delw a llun Duw. — Esay xl. 18, 22, 25. *I bwy — y cyffelybwrch Dduw? a pha ddelw a osodwch iddo? Efe fydd yn eistedd ar amgylchoedd y ddaear, a'i thrigolion fydd fel locustjaid; yr bwn a danna'r nesoedd fel llen, ac a'i lleda fel pabell i drigo ynddi. I bwy gan hynny y'm cyffelybwrch, ac y'm cystedlir? medd y Sanct. Lef. xix. 4. Act. xvii. 29. Rhuf. i. 22, 23.*

2. Y mae'n waharddedig i wneuthur llun neu ddelw unrhyw beth i Ddiben crefyddol, neu i'w harferyd yng Ngwafanaeth ac Addoliad Duw. — Deut. xxvii. 15. *Melldigedig yw'r giwr a wnêl ddelw gersfiedig, neu dodedig, sef ffeidd dra*

gan yr Arglwydd, gwaith dwylaw crefftwr, ac a'i gosfod mewn lle dirgel: a'r holl bobl o atebant, ac a ddywedant, Amen.

3. Nid yw yn beth gwaharddedig yntho ei hun, i wneuthur delwau a lluniau, pan na arferir hwynt yng Ngwafanaeth ac Addoliad Duw. Salomon a gerfiodd holl barwydydd y Deml a lluniau Cerubjaidd a Phalmwydd. A Moses, trwy Orchymmyn Duw, a wnaeth luniau Cerubjaidd i'r Drugareddfa; a llun Sarph o brês: ond pan arferwyd y Sarph brês yn goelgrefyddol, y Brenin duwjol *Hezeiah* a'i maluriodd hi. *Ecsod. xxv. 18. Num. xxi. 8, 9. 1 Bren. vi. 2 Bren. xviii. 4.*

Cw. Pa fodd y mae'n gyfiawn i hiljogaeth neu blant yr annuwjol ddioddef dros amryw genhedlaethau o herwydd pechodau eu rhieni?

Att. 1. Mae'n ddiammau, fod plant yn cael eu difreinio o Drugareddau mawrjon, ac weithjau yn dioddef cosbedigaethau trymmion, o achos eu rhieni; ag y ddylai gyffrôi pobloedd i ochelyd pechod a drygjoni, o ferch a thosturi i'w plant. — *Galar. v. 7. Ein tadau a bechasant, ac nid ydynt; minnau sy'n dwyn eu côsb hwynt.* O achos pechod *Dafydd*, y bu farw y plentyn a aned iddo o *Fathseba*. 2 *Sam. xii. 14.* — A Duw a lwyr-ddistrywiodd yr *Amalecjaidd*, yn ŵr ac yn wraig, yn ddyn bach ac yn blentyn sugno; o herwydd i'w tadau hwynt ddrygu *Israël* yn yr anialwch yn agos i bedwar cant o flynyddau o'r blaen. 1 *Sam. xv. 2 — Ecsod. xvii. 8 — 14. Deut. xxv. 17 — 19.* — Ac mae Crist yn dywedud wrth yr *Juddewön*, y deuai ar y genhedlaeth honno waed yr holl Ferthyron, o waed *Abel* gyfiawn hyd waed *Zacharias*, y rhai a laddwyd gan eu hynafiaid hwy. *Matth. xxiii. 23 — 36.*

2. Mae'n ddiammau, fod yn gyfiawn yng ngolwg Duw, i gosbi'r plant am anwiredd eu rhieni; o blegid mai'r Duw cyfiawn ei hun sydd yn gwneuthur felly. — *Job viii. 3. A wyra Duw farn? neu a wyra'r Hollalluog gyfiawnder?* — *Rhuf. iii. 5, 6.* — *Ai angbyfiawn yw Duw, yr hwn sydd yn dwyn arnom ddigofaint? (yn ôl dyn yr wyf yn dywedud) Na atto Duw. Canys wrth bynny, pa fodd y barna Duw y byd?* *Sal. cxlv. 17.*

3. Mae'n gyfiawn i blant ddioddef cosbedigaeth eu tadau, am fyw ym mhechodau eu tadau; eithr o's gwrthodant bechodau eu rhieni, mae Duw yn eu gwared oddi wrth eu cosbedi-

cosbedigaethau hwynt. — Ezech. xviii. 14, 17. O's gŵr a genhedla fâb a wel holl bechodau ei dâd y rhai a wnaeth efe, ac a oſtyria, ac ni wna felly: — hwnnw ni bydd farw am anwiredd ei dâd; gan fyw y bydd efe byw.

Cw. Pa ham y mae Duw yn addo Trugaredd i filoedd o'r rhai a'i carant, ac a gadwânt ei Orchymmynion; ac nad yw yn bwgwth cosbi ei gaeion, ond hyd y drydedd a'r bedwaredd genhedlaeth?

Att. O herwydd bod Duw, yn ei Natur ddajonus, yn fwy tueddol i Gariad, nag i Ddigofaint; ac yn hoffi trugarhau, yn fwy na chosbi. — Mic. vii. 18. Pa Dduw sydd fel tydi, yn maddau anwiredd, ac yn myned heibio i anwiredd gweddill ei etifeddiaeth? ni ddeil efe ei ddig byth, am fod yn hoff ganddo drugaredd. Sal. ciii. 8, 11. Ecclod. xxxiv. 6, 7.

Cw. Pa Bechodau a waherddir yn yr Ail Orchymmyn?

Att. Yn yr Ail Orchymmyn y gwaherddir, yn

1. Na bo i ni wneuthur lluniau a delwau o Dduw, nac o unrhyw berthau eraill, i'w haddoli. — Deut. iv. 23, 24. Ymgeduch arnoch rhag anghofio cyfammod yr Arglwydd eich Duw, yn hwn a ammododd efe â chwi, a gwneuthur o honoch i chwi ddelw gerfiadig, llun dim oll a waharddodd yr Arglwydd dy Dduw i ti. O blegid yr Arglwydd dy Dduw sydd dan yffwrdd, a Duw eiddigus. Deut. xxvii. 15, iv. 15—19. Esay xl. 18.

2. Na bo i ni addoli nac ymoftwng, neu ymgrymmu, i unrhyw ddelwau a lluniau a wnelo eraill. — Deut. v. 9. Nac ymgrymma iddunt, ac na wasanaetha hwynt; o blegid myfi'r Arglwydd dy Dduw ydwyf Dduw eiddigus, yn ymwelod ag anwiredd y tadau ar y plant, hyd y drydedd a'r bedwaredd genhedlaeth o'r rhai a'm casant. Jer. xlv. 4. Ecclod. xxxiv. 14. Esay xlv. 19.

3. Na bo i ni ddychymmygu unrhyw lun na delw o Dduw yn ein meddyliau: canys delwaddoliad ysbrydol yw hynny. — Act. xvii. 29. — Ni ddylem ni dybied fod y Duwod yn debyg i aur, neu arian, neu faen; o gerfiad celfyddyd, a dychymmyg dyn. — 1 Cron. xxviii. 9. Canys yr Arglwydd sydd yn chwilio'r holl galonnau, ac yn dyall pob dychymmyg meddyliau. Sal. cxi. 29, 39. Ezech. xiv. 2, 7.

4. Na bo i ni esgeuluso addoli Duw; canys ynghylch hyn yn bennaf y rhoddir y Gorchymmyn hwn. — Dad. xiv. 7.

— *Addolwch yr bwn a wnaeth y nef, a'r ddaear, a'r môr, a'r ffynhonnau dyfroedd.* Sal. lxxix. 6. Eſay lxvi. 23.

5. Na bo i ni chwanegu unrhyw beth at Addoliad Duw, nad ydyw yn gyttun â Gair Duw. — *Diar. xxx. 6. Na ddryro ddim at ei eiriau ef, rhag iddo dy geryddu, a'th gael yn gelwyddog.* — *Dad. xxii. 18.* — *O's rhydd neb ddim at y perbau hyn, Duw a rydd atto ef y plâu fy wedi eu hysgrifennu yn y llyfr bwn.* Lef. x. 1, 2.

6. Na bo i ni adel-heibio, neu dynnu oddi wrth Addoliad Duw, unrhyw beth ag a ordeiniodd Duw ei hun. — *Deut. xii. 32. Pob gair yr wyf fi yn ei orchymmyn i chwi, edrychwch am wneuthur hynny: na chwanega atto, ac na thyn oddi wrtho.* Deut. xxxii. 46. *Dad. xxii. 18, 19. Math. xxviii. 20. Lef. xix. 37.*

7. Na bo i ni addoli Duw wrth ein hewyllys ein hunain, mewn modd nad yw eſe yn cenhadu. — *Deut. v. 32. Edrychwch gan hynny am wneuthur fel y gorchymmynnodd yr Arglwydd eich Duw i chwi: na chliwch i'r tu deheu, nac i'r tu affwy.* Math. xv. 9. Col. ii. 18—23. 1 Cron. xv. 13.

8. Na bo i ni wrthwynebu addoli Duw yn y cyfryw fodd trefnus a gweddaidd ag y fo Eglwys Duw, yn gyttun â Gair Duw, yn appwyntio. — 1 Cor. xiv. 40. *Gwneler pob peth yn weddaidd, ac mewn trefn.* — *Math. xviii. 17.* — *O's eſe ni wrendy ar yr eglwys chwaiſh, bydded ef i ti megis yr ethnig a'r publican.*

9. Na bo i ni naccâu, nac eſgeuluſo rhoddi Parch ac Addoliad corphorol i Dduw, ynghyd ag Addoliad ysbrydol ein heneidjau: canys megis ein gwaherddir i ymoſtwng a phlygu ein cyrph i ddelwau a lluniau, mae'n ddiammau y dylem wneuthur felly i Dduw, yn ôl eſampl yr holl Seintjau. — 2 Cron. vi. 13. *Salomon a wnaethai bulpud prês, ac a'i gosodasai yng nghanol y cyntedd; — ac a ſafodd arno, ac a oſtyngodd ar ei linjau, ger bron holl gynnulleidfa Iſraël, ac a eſtynnodd ei ddwylaw tu a'r neſoedd; pan oedd eſe yn addoli Duw, ac yn cyſsegru'r Deml.* — *Neh. viii. 6. Ac Ezra a fendithiodd yr Arglwydd, y Duw mawr. A'r holl bobl a attebasant, Amen, Amen, gan ddyrchafu eu dwylaw: a bwy a ymgrymmasant, ac a addolasant yr Arglwydd â'u hwynebau tu a'r ddaear.* — *Math. xxvi. 39. A'r Arglwydd Jefu, wrth addoli Duw, a ſyrtbiodd ar*

ei wyneb, gan weddio: Luc xxii. 41. Act. xx. 36. Dad. iv. 10.

10. Na bo i ni gymmeryd plaid delwaddolwyr, nac ymgyfathrachu â hwynt. — 2 Cron. xix. 2. — *At cynborthwyo'r annuwjol, a charu'r rhai oedd yn casâu'r Arglwydd, a wnait ti? am hyn digofaint oddi wrth yr Arglwydd fydd arnat ti.* — Neh. xiii. 25. — *Na roddwch eich merched i'w meibjon hwynt, ac na chymmerwch o'u merched hwynt i'ch meibjon, nac i chwi eich bunain.* 2 Cor. vi. 14—16. 1 Cor. x. 19—21. Deut. vii. 3, 4. Sal. cvi. 35—37.

Cw. Pa esamplau fydd yn yr Ysgrythur o Farn Duw ar droseddwy'r yr Ail Orchymmyn, ag sy'n dangos y perygl o'i dorri?

Att. 1. Barn a pherygl echrydus a ddaeth ar laweroedd, am wneuthur ac addoli eulynnod. Tair mil o Bobl Isrâel a laddwyd, am wneuthur llô rawdd, a dywedud, *Dymma dy dduwiau di, Isrâel, y rhai a'th ddug di i fynu o wlad yr Aiph.* Ecclod. xxxii. Deut. xvii. 2—5. — *Feroboam a wnaeth eulynnod, ac a aroglarthodd iddunt yn ôl ei ddychymmyg ei hun; a hyn a barodd iddo gael ei ddiwreiddio a'i ddilêu oddi ar wyneb y ddaear: A gweddillion ei ddyf a fwriwyd allan fel dom; y cŵn a'u bwytaodd yn y ddinas, ac adar y nesoedd yn y meysydd.* 1 Bren. xii. 26—33. xiv. 9—11. — *Jehoram a butteiniodd yn ôl delwaddoliaeth, ac a fa farw o glefydau drwg; ei goluddjon a'i ymysgarodd a aethant allan o'i gorph.* 2 Cron. xxi. 11—20. — *Am ddelwaddoliaeth Manasseh, y rhoddodd Duw y bobl yn llaw eu gelynjon, i fod yn anrhaith ac yn ysbail iddunt, ac a ddygodd arnunt bedwar rhywogaeth o farn: y cleddyf, i ladd; a'r cŵn, i larpio; ac adar y nesoedd, ac anifeiliaid y ddaear, i yssu ac i ddifa.* Duw hefyd a'u rhoddodd hwynt i'w symmudo i holl deyrnasfoedd y ddaear. 2 Bren. xxi. 2—17. xxiv. 1—4. Jer. xv. 3, 4. Barn. ii. 11—15.

2. Mac'n beryglus i rod-di achlysur i eraill i wro yn ôl eulynaddoliad, oddi wrth Addoliad Duw. *Gedeon, o'i ddychymmyg ei hun, a wnaeth Ephod; a holl Isrâel a butteiniasant ar ei hôl, ac a wnaethant eulyn o honi: a'r peth aeth yn dramgwydd mawr, ac a ddygodd ddinystr ar holl ddy Gedeon, a llaweroedd eraill.* Barn. viii. 27. Sal. xvi. 4.

3. Y mae'n beryglus i gyffwrdd â'r pethau a berthyn i Addoliad Duw yn amgen nag y mae Duw yn gorchymmyn. Duw a darawödd *Uzzah* yn farw, am gyffwrdd ag Arch y Cyfammod. 2 *Sam.* vi. — Ac ychwaneg nâ deng mil a deugain o wŷr *Bethsemer* a laddwyd am edrych ynddi. 1 *Sam.* vi. — *Nadab* ac *Abihu*, plant *Aaron*, am wneuthur o'u pennau eu hunain, yn Addoliad Duw, yr hyn ni orchymmynnodd Duw iddunt, sef, offrymmu i Dduw â thân dieithr, a laddwyd yn y fan â thân o'r nefoedd. *Lef.* x. 1, 2.

4. Mae'n beryglus i ysbeilio, neu attal oddi wrth Dduw, y pethau cyffegredig a berthyn iddo. *Achan*, ynghyd â'i feibjon, a'i ferched, a'i holl anifeiliaid, a labyddiwyd â meini, ac a losgwyd â thân, am iddo ef ysglyfaethu rhan o'r perth cyffegredig. *Jos.* vii. — Yr *Juddewön* a dynnasant *Belldith* Duw ar eu pennau, am gadw rhan o'r Degwn a'r Offrymmau oedd yn perthyn i Addoliad Duw. *Mal.* iii. 8, 9, 10. — *Ananias* a *Sapphira* ei wraig a laddwyd ill dau, am gadw oddi wrth Dduw ran o'r Adduned a wnaethent. *Act.* v. 1 — 10.

5. Mae'n beryglus i arferyd Ordinhadau sanctaidd yn ammharchus, neu halogi pethau cyffegredig a berthyn i Addoliad Duw. Pan oedd *Belfassar* y Brenin yn gwledda â llestri'r Deml, efe a ddychrynwyd yn ddirfawr yn ddisymmwth yng nghanol ei wledd; a'r noson honno y laddwyd. *Dan.* v. — Yr *Juddewön*, a halogasant y Deml, ac Addoliad Duw, a dynnasant ddinystr ar y wlad, ac ar y ddinas, a'r Deml; a hwyntau eu hunain a yrrwyd ar wasgar yn grwydriaid ar hyd wyneb y ddaear. Amryw o'r *Corinthjaid* a darawyd â chlefydau, ac eraill â marwölaeth, am ddyfod yn ammharchus i *Swpper yr Arglwydd*. 1 *Cor.* xi.

6. Mae'n beryglus i neb o Addolwyr Duw fyned mewn cyfathrach â delwaddolwyr. Yr *Juddewön* a ymgymysgasant â'r cenhedloedd, ac a ddysgasant eu gweithredoedd hwynt; ac a wasanaethasant eu delwau hwynt; y rhai a fu yn fagliddunt. Abertkasant eu meibjon a'u merched i gythreuljaid. Am hynny y cynneuodd dŷ yr *Arglwydd* yn erbyn ei bobl, fel y ffieiddiodd efe ei etifeddiaeth. *Sal.* cvi. 35 — 37, 40. — Ac *Isräel* a ymgyfeillodd â *Baal-Peor*; ac ennynnodd digofaint yr *Arglwydd* yn erbyn *Isräel*. A dywedodd yr *Arglwydd* wrth *Fofes*, Cymmer holl ben-naethjaid y bobl, a chrôg hwynt i'r *Arglwydd* ar gyfer yr

yr haul; fel y dychwelo lld digofaint yr Arglwydd. Num. xxv. 3, 4. Jos. xxiii. 11—13.

7. Mae'n beryglus i neb fod yn anwadal yn Addoliad Duw. *Amasiab* a ddechreuodd deyrnafu'n dda; ond yn ôl hynny efe a ymadawodd oddi ar ôl yr Arglwydd: a thryw Farn Duw efe a laddwyd. 2 Cron. xxv. 27. — *Cbwe' ugain mil a laddwyd mewn un diwrnod, o wŷr grymmus yn Juda, am wrthod o honunt Arglwydd Dduw eu tadau.* 2 Cron. xxviii. 6. — *Amon* hefyd ni rodiodd yn ffordd Duw ei dadau; a'i weisjon a'i lladdasant ef yn ei dy ei hun. 2 Bren. xxi. 21—23. — O herwydd i bobl *Juda*, yng nghildynrwydd eu calonau drygionus, fyned yn ôl, yn lle myned ym mlaen, yn Addoliad Duw; eu celanedd hwy a wnawd yn fwyd i adar y nefoedd, ac anifeiljaid y ddaear; a phob gorfoledd a ddarfu yn eu dinasoedd; a'r wlad a wnaethpwyd yn anrhaith. Jer. vii. 24, 33, 34.

Cw. Pa rai yn bennaf yw'r Dyledswyddau a gynhwyfir yn yr Ail Orchymmyn?

Att. Y Dyledswyddau a gynhwyfir yn bennaf yn yr Ail Orchymmyn yw y rhai hyn.

1. Bod i ni addoli Duw yn unig; ac nid neb arall ond ef. — Math. iv. 10. — *Yr Arglwydd dy Dduw a addoli, ac ef yn unig a wasanaethi.*

2. Bod i ni addoli Duw yn ôl y Drefn y mae Duw ei hun yn ordeinio; ac nid yn ôl ein dychymmyg ein hunain. — Hebr. viii. 5. — *Megis y rhybuddiwyd Moses gan Dduw, pan oedd efe ar fedr gorphen y babell; Canys, gwel, medd efe, ar wneuthur o honot bob peth ar ôl y portreiaid a ddangoswyd i ti yn y mynydd.* Deut. v. 32. 1 Cron. xv. 13.

3. Bod i ni addoli Duw yn gyflawn yn ei holl Ordinhadau, heb gyfnewid nac esgeuluso neb o honunt. — Math. xxviii. 20. *Gan ddyfgu iddunt gadw pob peth a'r a orchymmynnaid i chwi. Ac wele, yr ydwyf fi gyd â chwi bob amser hyd ddiwedd y byd.* Luc i. 6. Ezra iii. 4. Diar. vii. 2. Lef. xix. 37.

4. Bod i ni addoli Duw yn gyffon ac yn ddianwadal, heb wŷro un amser oddi wrtho ef: canys telly mae Duw yn ewyllysio i'w Bobl wneuthur er llës iddunt. — Deut. v. 29. *Ob na byddai gyfryw galon ynddunt i'm hofni i, ac i gadw fy holl orchymmynion bob amser, fel y byddai da iddunt ac i'w plant yn dragywyddol!*

5. Bod

5. Bod i ni addoli Duw gyd â'r Parch a'r Purdeb mwyaf sy bosibl. — *Sal. xxix. 2. — Addolwch yr Arglwydd ym mbrydferthwch ei sancteiddrwydd. — Hebr. xii. 28, 29. — Bydded gennym rās, trwy'r hwn y gwasanaethom Dduw wrth ei fodd gyd â gwylder a pharchedig ofn. O blegid ein Duw ni sydd dân yssol. Mal. i. 4.*

6. Bod i ni addoli Duw, nid yn unig â'r corph oddi allan, eithr yn ddiesgeulus yn y dŷn oddi mewn hefyd. — *1 Cor. vi. 20. Canys er gwerth y prynwyd chwi; gan hynny gogoneddwch Dduw yn eich corph, ac yn eich ysbryd, y rhai sydd eiddo Duw. Sal. xcv. 6.*

7. Bod i ni ddioddef yn ewyllysgar pa gôsb bynnag a ddodir arnom, yn hytrach nag ymgrymmu i ddelwau, ac addoli eulynnod. — *Dan. iii. 16—18. Y tri llangc a ddywedasant wrth Nabuchodonosor, Wele, y mae ein Duw ni, yr hwn yr ydym ni yn ei addoli, yn abl i'n gwared ni allan o'r ffwrn danlyd boeth; ac efe a'n gwared ni o'th law di, O frenin. Ac onid ê, bydded hysbys i'r, frenin, na addolwn dy dduwjau, ac nad ymgrymmwn i'th ddelw aur a gysodaist.*

Cw. Pa beth yw'r Trydydd Gorchymmyn?

Att. Na chymmer Enw'r Arglwydd dy Dduw yn ofer; canys nid dieuog gan yr Arglwydd yr hwn a gymmero ei Enw ef yn ofer.

Cw. Ynghylch pa beth y mae'r Trydydd Gorchymmyn?

Att. Mae'r Trydydd Gorchymmyn ynghylch y Parch dyledus ag y ddylem ddangos i Enw Duw, ac i bob peth a berthyn iddo. — 1 Cron. xvi. 29. Moeswch i'r Arglwydd ogoniant ei Enw. Dad. iv. 11. Lef. x. 3. Sal. lxxxix. 7.

Cw. Pa sawl peth a ddylech ystyriaid yn y Trydydd Gorchymmyn?

Att. Tri pheth. 1. Pa beth a feddylier wrth Enw Duw. 2. Ym mha ffordd y cymmerir ei Enw ef yn ofer. 3. Y Rheswm pa ham y dylem ochelyd hynny; sef, o blegid mai nid dieuog gan yr Arglwydd yr hwn a gymmero ei Enw ef yn ofer.

Cw. Pa beth a feddylier wrth Enw Duw?

Att.

Att. Wrth *Enw Duw* y meddylier y pethau hynny oll trwy ba rai y mae Duw yn gwneuthur ei hun yn adnabyddus i ni; ond yn bennaf y pum peth hyn.

1. Yr amryw *Enwau* a Thitlau wrth ba rai y gelwir Duw yn yr Ysgrythur; megis, *Duw, Arglwydd, Brenin y brenbinoedd, Tâd tragywyddoldeb, Creawdwr, Gwaredwr, a'r cyffelyb.*

2. Priodoliaethau Duw; megis, ei *Dragywyddoldeb, ei Anfeidroldeb, ei Hollbresennoldeb, a'i Anghysnawidioldeb, ei Ddoethineb a'i Allu, ei Drugaredd a'i Gariad, ei Sancteiddrwydd a'i Gyfiawnder, a'r cyffelyb. Ecsod. xxxiv. 5, 6.*

3. Wrth *Enw Duw* y meddylier yr Ordinhadau a bwyntiodd Duw i gael ei addoli ynddunt: canys Duw a ofododd ei Enw arnunt, ac a addawödd gyfarfod â'i Bobl ynddunt. — Ecsod. xx. 24. — *I'm mhob man lle y rhoddwyf goffadwriaeth o'm Henw, y deuasf attat, ac y'th fendithiasf. Deut. xii. 5.*

4. Wrth *Enw Duw* y meddylier holl Athrawjaeth Gair Duw; sef, yr Ysgrythur Lân; trwy ba un y mae Duw yn amlygu ei hun, ac yn dadguddio ei Ewyllys i ni. — Sal. cxxxviii. 2. — *O blegid ti a fawrheaisf dy air uwch law dy Enw oll. Joan xvii. 6, 26. Deut. xxxii. 2, 3.*

5. Wrth *Enw Duw* y meddylier ei holl Weithredoedd ef; trwy ba rai y mae Duw yn hysbyfu ei hun i ddynjon, ac yn disgwil cael ei ogoneddu a'i berchi ynddunt. — Rhuf. i. 20. *Canys ei anweledig bethau ef, er creadurjaeth y byd, wrth eu hystyriaid yn y pethau a wnaed, a welir yn amlwg; sef, ei dragywyddol allu ef, a'i Dduwdod, byd onid ydynt yn ddiesgus. Sal. xix. i. ix. 19. lxvi. 3, 5. lxxxvi. 8. cxi. Deut. iii. 24. Joan v. 36. Dan. iv. 37. Act. xiv. 17. Dad. xv. 3, 4. Job xxxvi. 24.*

Cw. Ym mha ffordd y cymmerir *Enw Duw* yn ofer?

Att. Fe gymmerir *Enw Duw* yn ofer,

1. Mewn ymadroddion cyffredin; pan y sonier am *Enw Duw* yn segur, yn gwestymmol, ac yn anystyriol. — Lef. xxii. 32. — *Na halogwch fy Enw sanctaidd, ond sancteiddier fi ym mysg meibjon Isrâel: myfi yw yr Arglwydd eich Sancteiddydd. Eccclus. xxiii. 9, 10.*

2. Fe gymmerir *Enw Duw* yn ofer, pan fytho neb yn chwedleua neu'n ymgommio ynghylch Crefydd a Gair Duw, naill ai yn ysgafn, neu'n ddigofus, neu ynteu mewn coeg ddifysrwrch a maswedd: canys gyd â Pharch y dylyd crybwyll

bwyll am bob peth a berthyn i *Enw Duw*. — Sal. xcix. 2, 3. *Mawr yw'r Arglwydd yn Sion, a dyrchafedig yw efe goruwch yr holl bobloedd. Moliannant dy Enw mawr ac ofnadwy; canys sanctaidd yw.* Mal. i. 6.

3. Fe gymmerir *Enw Duw* yn ofer, yn Addoliad Duw, pan fythom yn nesáu atto oddi allan yn unig, heb dymmer barchus a gofnygedig yn y dŷn oddi mewn. — Math. xv. 8, 9. *Nesáu y mae y bobl hyn attaf â'u genau, a'm hanrhydeddu â'u gwefusau; â'u calon fydd bell oddi wrthyf. Eithr yn ofer y'm hanrhyddant i.*

4. Fe gymmerir *Enw Duw* yn ofer, pan fythom yn mwynhau Moddion Grâs heb eu defnyddio er llës i ni. — 2 Cor. vi. 1. — *Tr ydym yn attolwg i chwi, na dderbynioch râs Duw yn ofer.* Hebr. iv. 2.

5. Fe gymmerir *Enw Duw* yn ofer, mewn llwon, pan dyngo neb yn afreidjol, neu'n anghywir, i *Enw Duw*; neu dyngu i ryw beth arall heb law i Dduw. — Math. v. 34 — 37. *Tr ydwyf fi yn dywedud wrthyb chwi, Na rhwng ddim: nac i'r nef; canys gorseddfa Duw ydyw: nac i'r ddaear; canys troedfaingc ei draed ydyw: nac i Ferusalem; canys dinas y Brenin mawr ydyw. Ac na rhwng i'ch ben; am na elli wneuthur un blewyn yn wyn, neu yn ddu. Eithr bydded eich ymadrodd chwi, Ie, ie; Nag ê, nag ê: o blegid beth bynnag fydd dros ben hyn, o'r drwg y mae.*

Cw. A ydyw yn anghyfreithlon ar bob achos i gymmeryd llw, neu dyngu?

Att. 1. Y mae pob llwon yn bechod, a dyngir i unrhyw beth nad ydyw yn Dduw: canys, i Dduw yn unig y maent yn ddyledus. — Deut. vi. 13. *Tr Arglwydd dy Dduw a ofni, ac ef a wasanaethi, ac i'w Enw ef y tyngi.* — Jer. v. 7. *Pa fodd y'th arbedwn am hyn? dy blant a'm gadawsant i, ac a dyngasant i'r rhai nid ydynt dduwjau.*

2. Mae pob llwon byrbwyll, dibris, ac afreidjol, yn bechod. — Jago v. 12. *O flaen pob peth, fy mrodyr, na thyngwch, nac i'r nef, nac i'r ddaear, nac un llw arall: eithr bydded eich Ie chwi yn Ie; a'ch Nag ê yn Nag ê; fel na syrthioch i farnedigaeith.* — Ecclus. xxiii. 9, 10, 11. *Na arfer dy enau i dyngu, ac na ymgynnesfina ag enwi yr bwn fydd sanctaidd. O blegid megis ni bydd ychydig gleistau ar y gwâs a gurer yn wastadol; felly yr bwn a dyngo, ac a enwö Duw bob amfer, ni bydd lân oddi wrth bechod.*

T gŵr

Y gwir a dyngo lawer, a lenwir o anwiredd, ac nid ymedy dialedd a'i dy ef. — O's yn ofer befyd y tyngodd efe, ni chyfiawnheir ef; o blegid fe a lenwir ei dy ef o ddialedd.

3. Mae'n bechod ysgeler i dyngu'n anudon, neu'n gelyddog. — Lef. xix. 12. *Ac na rhyngwcb i'm Henw i yn anudon, ac na haloga Enw dy Dauw: yr Arglwydd ydwyf fi.* Zech. viii. 17. Math. v. 33.

4. Mae tyngu, neu gymmeryd ein llw, yn gywir ac yn barchus i Dduw, yn ddyledswydd arnom, pan fyddo'n angenrheidjol i sicrhau'r gwirionedd. — Hebr. vi. 16. — *Llw er sicrwydd fydd derfyn iddunt ar bob ymryson. —* Ecsod. xxii. 11. *Bydded llw'r Arglwydd rhyngthunt ill dau.* Jer. iv. 2.

Cw. Beth a feddylier wrth y Rheswm, neu'r Bygythiad, yn y Trydydd Gorchymmyn; sef, *na chymmer Duw yn ddieuog y neb a gymmero ei Enw ef yn ofer?*

Att. Mae Duw, wrth ddywedud na fydd dieuog yr hwn, a gymmero ei Enw ef yn ofer, yn hysbyfu fod y peth hyn yn gymmaint bechod, ac yn digio Duw cyn drymmed, fel na's caiff efe fod yn esgusodol, neu'n ddigerydd; eithr y cosba Duw yn arswydus ac yn ddiarbed yr hwn a dorro'r Gyfraith hon, gan ammharchi ei Enw gogoneddus ef. — Lef. xxiv. 15, 16. *A llefara wrth feibjon Isrâel, gan ddywedud, Pwy bynnag a gablo ei Dduw, a ddwg ei bechod. A lladder yn farw yr hwn a felldithio Enw'r Arglwydd; yr holl gynnulleidfa gan labyddio a'i llabyddiant ef: lladder yn gystal y dieithr a'r priodor, pan gablo efe Enw'r Arglwydd.* Deut. xxviii. 58, 59. Ezec. vii. 4.

Cw. Pa Bechodau a waherddir yn y Trydydd Gorchymmyn?

Att. Fe waherddir yn y Trydydd Gorchymmyn bob camarferiad o Enw Duw, a phob peth a ddygo ammharch a chabledde arno. Megis,

1. Diyftryu Gwasanaeth ac Addoliad Duw, fel pe na fyddai ond gwaith ofer. — Mal. iii. 14. Megis y rhai a ddywedasant, *Oferedd yw gwasanaethu Duw; a pha lesiant fydd er i ni gadw ei orchymmynnion ef, ac er i ni rodio yn alarus ger bron Arglwydd y lluoedd?* Job xxi. 14, 15.

2. Cilio oddi wrth Addoliad Duw, ac Ordinhadau Crefydd, heb ymofyn yn eu hól y mwy, ar ôl bed yn eu harddel. — Sef. i. 6. *Y rhai a giliant oddi ar ôl yr Arglwydd,*

ac nid ymosynnasant am dano. 2 Pedr ii. 21. Hebr. x. 38.

3. Arferyd Dyledswyddau Crefydd ac Addoliad Duw o ddefod ac arfer yn unig; yr hyn nid yw ond rhagrith ac oferedd, fel y mae Duw ei hun yn tyftiolaethu. — Math. xv. 7, 8, 9. Ob ragrithwyr, da y prophwydodd Esaias am danoch chwi, gan ddywedud, Nesau y mae y bobl hyn attaf â'u genau, a'm hanrhydeddu â'u gwefusau; a'u calon fydd bell oddi wrthyf. Eithr yn ofer y'm hanrhydeddant i, gan ddysgu gorchymmynnion dynjon yn ddysgeidi-aerb. Jer. xii. 2. Eze. xxxiii. 31.

4. Arferyd Enw Duw mewn rhegfeydd a melltithion; a thynnu felly Felldith Duw arnunt eu hunain. — Rhuf. xii.

14. — Bendithiwch, ac na fellidithiwch. — Sal. cix. 17. Hoffodd fellidith, a hi a ddaeth iddo: ni synnai fendith, a hi a bellhaodd oddi wrtho. Gen. xii. 3. Num. xxiv. 9.

5. Pob llwon ofer mewn ymddiddanion cyffredin; neu dyngu'n anudon, pan fônt ar eu llw mewn achos cyfreithlon. — Esay xlviii. 1. Gwrandêwch hyn, tŷ Jacob, y rhai a elwir ar enw Israhel, ac a ddaethant allan o ddysfroedd Juda; y rhai a dyngant i Enw'r Arglwydd, ac a goffânt am Dduw Israhel; nid mewn gwirjonedd, nac mewn cyfiawnder.

6. Gwneuthur a chyflawni addunedau cyfeiliornus, neu esgeuluso cyflawni'r Addunedau defosiynol a wnelom yn Enw Duw. — Preg. v. 4, 5. Pan addunedech adduned i Dduw, nac oeda ei thalu: canys nid oes ganddo flâs ar rai ynfyd; y perb a addunedais, tâl. Gwell i ti fod heb addunedu, nag i ti addunedu, a bod heb dalu. Eithr addunedau cyfeiliornus sy'n tywys i fwy o bechod; megis Saul, o herwydd ei adduned fyrbwyll, a geisiodd ladd Jonathan ei fâb. 1 Sam. xiv. — A Herod, o herwydd ei adduned i ferch Herodias, a laddodd Joan Fedyddiwr. Math. xiv. Jer. xlv. 25-27.

7. Arferyd Enw Duw mewn swyngytaredd, neu gonfuriaeth; yr hwn yw gwaith y diafol, ac y mae Duw yn ei wahardd. — Deut. xviii. 10, 11, 12. Na chaffer ynnor a wnelo i'w fâb, neu i'w ferch, syned trwy'r tân, neu a arfero ddêwinjaeth, na phlaneiddyd, na daroganwr, na budol, na swynwr swynion, nac a geisio wybodaeth gan gonfuriwr, neu frudiwr, nac a ymosynno â'r meirw. O herwydd ffeidd-dra gan yr Arglwydd yw pawb a wnelo hyn: ac o achos y ffeidd-dra hyn y mae'r Arglwydd dy
Dduw

Dduw yn eu gyrru hwynt allan o'th flaen di. Lef. xix. 26. xx. 27.

8. Cablu a gwawdio Pobl Dduw: canys felly mae ynfydion yn gwawdio ac yn difenwï *Duw* ei hun. — Sal. lxxiv. 18. *Cofia hyn, i'r gelyn gablu, O Arglwydd, ac i'r bobl ynfyd ddifenwï dy Enw.* — Jago ii. 7. *Onid ydynt hwy yn cablu yr Enw rhagorol, yr hwn a elwir arnoch chwi?* Esay xxviii. 22.

9. Enwï *Duw* yn ddiystyr, neu mewn byrbwylltra, a gwylltineb; a chymmysgu ei *Enw* sanctaidd ef am ben ymadroddion ofer a llygredig. — Sal. cxxxix. 20. *Y rhai a ddywedant 'sgelerder yn dy erbyn, dy elynjon a gymmerant dy Enw yn ofer.* Diar. xxx. 8, 9.

10. Esgeuluso edrych ar Weithredoedd *Duw*, ag sy'n mynegi Mawredd ei *Enw* ef. — Esay v. 12, 14. *Ac yn eu gwleddoedd hwynt y mae y delyn, a'r nabl, y tympan, a'r bibell, a'r gwin; ond am waith yr Arglwydd nid edrychant, a gweithred ei ddwyllaw ef nid ystyriant.* Herwydd hynny'r ymhengodd uffern, ac yr agorodd ei safn yn anferth; ac yno y disgyn eu gogoniant, a'u lliaws, a'u rhwysg, a'r hwn a lawenycha yuddi. Job xxxiv. 26, 27. Sal. xxviii. 5.

11. Ceisio clôd a dyrchafiaeth i'n henwau ein hunain, yn lle gogoneddu *Enw Duw*. — Sal. cxv. 1. *Nid i ni, O Arglwydd, nid i ni, ond i'th Enw dy hun dôd ogoniant.* Esay xlviii. 11.

12. Gwagffrost ynghylch Crefydd a Chyfraith *Duw*, heb wir Ufudd-dod iddi; yr hyn sy'n dianrhydeddu *Enw Duw*, ac yn rhoi achlysur i eraill ei gablu ef. — Rhuf. ii. 23, 24. *Tr hwn wyt yn gorfoleddu yn y ddeddf, trwy dorri'r ddeddf a ddianrhydeddi di Dduw? Canys Enw Duw o'ch plegid chwi a geblir ym mhlith y cenbedloedd.*

Cw. Pa esamplau sydd yn yr Ysgrythur o Gôsb a Barn *Duw* ar droseddwy'r y Trydydd Gorchymmyn?

Att. Mae yn yr Ysgrythur lawer o esamplau o Gôsb a Barn *Duw* ar droseddwy'r y Trydydd Gorchymmyn; ag y ddylai'n rhybuddio i berchi *Enw Duw* ym mhob peth a berthyn iddo.

1. Sennacherib Brenin *Affyria* a gablodd *Enw Duw*, ac a lefarodd yn ddirmygus am dano; a'r noson honno *Angel* yr *Arglwydd* a laddodd bump a phedwar ugain a chant o filoedd yn ei wersyll ef; ac yntef ei hun a lad dwyd gan ei feib-

jon, ym mhen ychydig ar ôl hynny. 2 Bren. xix. 22, 35, 37. — Lef. xxiv. 11, 13, 14. *A mab gwraig o Israel a gablodd Enw'r Arglwydd, ac a felldigodd : yna y dygasant ef at Foses.* — *A llesarodd yr Arglwydd wrth Foses, gan ddywedud, Duw y cablydd i'r tai allan i'r gwersyll, a rhoddod pawb a'i clywsant ef eu dwylaw ar ei ben ef, a llabyddied yr holl gynnulleidfa ef.*

2. Barn Duw a ddaeth yn drwm ar *Sedeciah* Brenin *Jerusalem*, am iddo dorri ei lw â *Nabuchodonosor* Brenin *Babilon* : canys wedi iddo dyngu, a rhoddi ei law am fod yn ffyddlon, efe a wrthryfelodd yn ei erbyn ef; a Duw a'i cosbodd ef o blegid hynny : canys llw'r *Caldeaid* a ddaliasant *Sedeciah*, ac a laddasant ei feibjon o flaen ei wyneb; a chwedyn' a dynnasant ei lygaid o'i ben, ac a'i rhoymasant ef mewn gefynnau prës, ac a'i dygasant yn garcharor i *Fabilon*; ac ar ôl hynny hwy a losgasant dy'r *Arglwydd*, a rhy'r brenin, a holl dai *Jerusalem*, â thân. *Ezec. xvii. 18, 19.* 2 Bren. xxv. 5—9. 2 Cron. xxxvii. 13.

3. O herwydd amherchi *Enw'r Arglwydd*, trwy lwon ofer, halogedig, y mae palafau a theyrnasoedd yn chwydu allan eu trigolion, a theiau mawrjon a thêg yn anghyfannedd heb drigiannydd : hyn a ddug anffrwythlondeb ar y tîr, a Melldith Duw a'i Farnau ar bob creadur sy yntho. — *Jer. xxiii. 10.* — *Canys o herwydd llwon y gosdiodd y ddaear, ac y sychodd tirion leoedd yr anialwch; a'u helynt fydd ddrwg, a'u cadernid nid yw unjawn.* — *Hos. iv. 2, 3.* *Trwy dyngu, a dywedud celwydd, a lladd celain, a lladrata, a thorri priodas, y maent yn torri allan, a gwaed a gyffwrdd â gwaed. Am hynny y galard'r wlad, ac y llesghâ oll fydd yn trigo ynddi, ynghyd â bwystfod y maes, ac ehediaid y nefoedd; pysgod y môr befyd a ddarfyddant.*

4. Duw a anfonodd newyn dros dair blynedd olynol yn nyddiau *Dafydd*, o blegid i *Saul* Brenin *Israel* ddianrheddu *Enw Duw*, trwy dorri'r adduned a wnaethai pobl *Israel* â'r *Gibeonjaid*, pan ddaethant gyntaf i *Ganaan*; a saith o feibjon *Saul* a grogwyd o achos hynny. 2 *Sam. xxi. 1—9.* *Jos. ix. 15.* — *Samson*, trwy dorri adduned ei *Nazareaeth*, a gollodd ei nerth, a'i lygaid, a'i fywyd. *Num. vi. 5.* *Barn. xvi.* — *Yr Iuddiwn*, wedi addo ac addunedu, i ryddhau eu brodyr, a'u cenedl eu hun a gaethiwent; edifarhasant gwedyn', ac ni ollngent hwy yn rhôdd : am hynny

hynny Duw a'u rhoddodd hwynt i'r cleddyf, i haint, ac i newyn. Jer. xxxiv. 8—17.

5. Fe gosbwyd rhai yn echrydus am halogi Enw Duw, trwy fyned at swynwyr a dēwinjaid, neu gonfurwyr. —

1 Cron. x. 13, 14. Felly y bu farw Saul, am ei gamwedd a wnaethai efe yn erbyn yr Arglwydd, sef yn erbyn gair yr Arglwydd, yr hwn ni chadwŷai efe, am iddo gyngbori â dēwines, i ymosyn â hi; ac heb ymgynghori â'r Arglwydd: am hynny y lladdodd efe ef, ac y trôdd y frenkinjaeth i Ddafydd fâb Jesse. Meibjon Scefa yr arch-offeiriad a gymmerasant arnunt i gonfurio'r diafol allan o ddŷn; a'r dŷn, yr hwn oedd yr ysbryd drwg ynddo, a rutbrodd arnunt, ac a'u gorchfygodd, ac a fu drwm yn eu herbŷn, hyd oni ffoisant hwy allan o'r tŷ hwnnw, yn noethion, ac yn archolledig. Aët. xix. 13—16.

6. Fe gosbwyd eraill am eu hammarch i Enw Duw, trwy ddirmygu Cennadwri neu Weinidogaeth Gair Duw. —

2 Cron. xxxvi. 16—19. Pobl Jerusaleu oeddynt yn gwaetwar cenhadau Duw, ac yn tremygu ei eiriau ef, ac yn gwawdio ei brophwydi ef, nes cyfodi o ddigofaint yr Arglwydd yn erbyn ei bobl, fel nad oedd jachâd. Am hynny efe a ddygodd i synu arnunt hwy frenin y Caldeaid, yr hwn a laddodd eu gwŷr jeuangc hwy â'r cleddyf yn nhy eu cyssegr, ac nid arbedodd na gwŷr jeuangc, na morwyn, na bēn, na'r hwn oedd yn canmu gan oedran: efe a'u rhoddodd hwynt oll yn ei law ef. Holl lestri tŷ Dduw besyd, mawrion a bychain, a thrysorau tŷ'r Arglwydd, a thrysorau'r brenin a'i dywysogion: y rhai hynny oll a ddug efe i Fabilon. A hwy a losgasant dŷ Dduw, ac a ddistrywiasant fur Jerusaleu; a'i holl halasau hi a losgasant â thân, a'i holl lestri dymunol a ddinystriasant. —

Jeroboam a estynnodd ei law yn erbyn y Prophwyd a ddaeth dros Dduw i'w rybuddio ef, gan ddywysaud, Deliwch ef: A'r llaw a estynnasai efe yn erbyn y Prophwyd a ddiffwythodd, fel nad allai efe ei thynnu hi atto. 1 Bren. xiii. 4. —

Eutychus a gysgodd dan Weinidogaeth Gair Duw, tra'r oedd Paul yn pregethu; ac efe a gwympodd i lawr yn farw. Aët. xx. 9. — Elymas a wrthwynebodd Weinidogaeth Barnabas a Phaul, gan geisio gwŷrddroi rhai o'r gwrandawyr; ac efe a darawyd â dallineb dros amser, fel nad

nad allai fyned oddi amgylch heb rai i'w arwain erbyn ei law. Act. xiii. 8—11.

7. Fe gosbwyd rhai am eu hammarch i *Enw Duw*, trwy ddyfod yn annheilwng i'w Ordinhadau ef. *Judas Iscariot* a fwytaodd gyd â Chrïst yn y Sacrament; a'r diafol a'aeth i mewn i *Judas* gyd â'r tammaid, ac efe a'aeth allan ac a'fradychodd Grïst, a chweddi hynny a ymgrogodd. Y *Corinth-jaid* a ddaethant yn ammharchus i Swpper yr Arglwydd; a hwy a fwytaasant ac a ysfasant farnedigaeth iddunt eu hunain: llawer a darawyd â chlefydon, a llawer o honunt a fuant feirw. 1 Cor. xi. 29, 30. — *Uzza* a estynnodd ei law yn ddiystyr i gyffwrdd ag *Arch* y *Cysammod*; a lld yr Arglwydd a ennynnodd yn erbyn *Uzza*, a'r Arglwydd a'i lladdodd ef. — O berwydd na cheistiasant hwy yr Arglwydd megis ag y dylasent, y gwnaeth *Duw* y rhwyg hwn iddunt. 1 Cron. xiii. 9, 10. xv. 13.

Cw. Pa Ddyledswyddau a berthyn i ni oddi wrth y Trydydd Gorchymyn?

Att. i. Bod i ni, nid yn unig attal ein geneuau rhag amherchi *Enw Duw*, eithr hefyd i ni â'n geneuau ei ogoneddu ef. — Sal. li. 15. *Arglwydd*, agor fy ngwefusau: a'm genau a fynega dy foliant. Sal. xxxvii. 30. lxxi. 8, 15. Diar. xiii. 3. xviii. 7. Preg. x. 12. Jago i. 26.

2. Bod i ni feddwl a chofio'n barchus am *Enw gogoneddus Duw* yn ein calonau: canys felly bydd coffa cyfrifol o honom ni ger bron *Duw*. — Mal. iii. 16. — 'Sgrisenwyd llyfr coffadwriaeth ger bron *Duw*, i'r rhai oedd yn ofni'r Arglwydd, ac i'r rhai oedd yn meddwl am ei *Enw* ef.

3. Bod i ni ogoneddu *Enw Duw* ym mhob gwaith a galwad a berthyn i ni. — 1 Cor. x. 31. *Pa un bynnag gan bynnny ai bwyta, ai yfed, ai beth bynnag a wneloch, gwnêwch bob peth er gogoniant i Dduw*. Math. v. 16.

4. Bod i ni ogoneddu *Duw* â'n holl feddiannau, ac â holl alluoedd ein heneidjau. — Diar. iii. 9. *Anrhyddeda'r Arglwydd â'th gyfoeth, ac â'r peth penaf o'th holl ffrwyth*.

5. Bod i ni ogoneddu *Duw* a'i addoli yn barchus yn yr Ordinhadau a ofododd *Duw* yn ei Eglwys. — Sal. c. 4. *Ewch i mewn i'w byrth ef â diolch, ac i'w gynteddau â marol*. — Sal. lxvi. 2. *Dadgenwch ogoniant ei Enw: gwnêwch ei foliant yn ogoneddus*. Sal. xcvi. 8, 9. Lef. x. 3. Mal. i. 11. Preg. v. 1.

6. Bod

6. Bod i ni gyflawni ein holl Addunedau da yn ffyddlon i *Dduw*, er Gogoniant i 'w *Enw*. — Sal. l. 14. *Abertha foliant i Dduw; a thâl i'r Goruchaf dy addunedau.* Num. xxx. 2. Deut. xxiii. 21—23. Preg. v. 4, 5.

7. Bod i ni dyngu'n wirjoneddus ac yn barchus yn ofn *Duw*, pan elwir arnom, ar achosion pwysfawr, i gymmeryd ein llw ger brôn eisteddfa barn. — Jer. iv. 2. *A tbi a dyngi, Byw yw'r Arglwydd, mewn gwirjonedd, mewn barn, ac mewn cyfiawnder.* *Sal. xv. 4. xxiv. 4.

8. Bod i ni ystyriaid *Gweithredoedd Duw*, a llefaru'n barchus wrth ei gilydd am danunt, i ogoneddu *Duw* o'u plegid. — 1 Cron. xvi. 8, 9. — *Hysbyswch ei weithredoedd ef ym mblith y bobloedd. Cenuwch iddo, clodforwch ef, ymadroddwch am ei holl ryfeddodau.* Eſay xii. 4. Dad. xv. 3, 4.

9. Bod i ni roddi Parch dyledus i bob peth cyffegredig, o herwydd ei berthynas i *Enw* gogoneddus *Duw*. — Sal. xcvi. 8. *Rhoddwch i'r Arglwydd ogoniant ei Enw.* — Sal. cxi. 9. — *Sancteiddiol ac ofnadwy yw ei Enw ef.* Lef. xix. 30.

10. Bod i ni anrhydeddu *Enw Duw*, a'i ddyrchafu uwch law pob peth. — Sal. cxlviii. 13. — *O herwydd ei Enw ef yn unig sydd ddyrchafadwy: ei ardderchogrwydd ef sydd uwch law daear a nefoedd.* Sal. viii. 1. cxiii. 4. xcvi. 3, 4. Eſay xii. 4.

Cw. Pa beth yw'r Pedwerydd Gorchymmyn?

Att. Cofia y dydd Sabboth i 'w sancteiddio ef. Chwe' diwrnod y gweithi, ac y gwnai dy holl waith. Ond y seithfed dydd yw Sabboth yr Arglwydd dy *Dduw*: na wnâ ynddo ddim gwaith, tydi, na'th f. b, na'th ferch, na'th wasanaethwr, na'th wasanaethferch, na'th anifail, na'th ddieithr ddŷn a fyddo o fewn dy byrth. O herwydd mewn chwe' diwrnod y gwnaeth yr Arglwydd y nefoedd a'r ddaear, y môr, a'r hyn oll sydd ynddunt, ac a orphywysodd y seithfed dydd: am hynny y bendithiodd yr Arglwydd y dydd Sabboth, ac a'i sancteiddiodd ef.

Cw. Ynghylch pa beth y mae'r Pedwerydd Gorchymmyn?

Att. Y Pedwerydd Gorchymmyn fydd ynghylch yr amser pennodol y dylem addoli Duw yn fwyaf arbennig; sef, am ein Dyled i addoli Duw ar y *Sabboth*, a'i gadw yn sanctaidd i'r Arglwydd.

Cw. Pa sawl peth yn bennaf a ddylech ystyriaid yn y Pedwerydd Gorchymmyn?

Att. Dau beth yn bennaf. 1. Y Gorchymmyn ei hun. Ac, yn 2. Y Rhesyddymau a gynhwysir ynddo, ag y ddy-lai'n rhwymo i gadw y Gorchymmyn hwn.

Cw. Pa sawl peth neillduol a orchymmynnir ymma?

Att. Pŵm peth.

1. Fe orchymmynnir i ni *gofio*; ag sy'n dangos mor ofalus y dylem fod ynghylch y Ddyledswydd hyn. *Cofia y dydd Sabboth.*

2. Fe orchymmynnir i ni gadw'r *Dydd Sabboth* yn sanctaidd i'r Arglwydd. — Ecfod. xx. 8. *Cofia'r dydd Sabboth i'w sancteiddio ef.*

3. Fe orchymmynnir i ni wneuthur ein holl waith cyffredin a berthyn i'r bywyd hwn mewn chwe' diwrnod. — Ecfod. xx. 9. *Chwe' diwrnod y gweithi, ac y gwnai dy holl waith.*

4. Fe orchymmynnir i ni orphwys oddi wrth ein gwaith ein hunain ar y *Sabboth*, sef, y *feithfed Dydd*. — Ecfod. xx. 10. *T feithfed dydd yw Sabboth yr Arglwydd dy Dduw: na wnâ ynddo ddim gwaith.*

5. Fe orchymmynnir i ni, a'n teulu, ein dynjon, a'n dâ, a'r dieithriaid a fo gyd â ni, i orphwys ar y *Sabboth*. — Ecfod. xx. 10. — *Na wnâ ynddo ddim gwaith, rydi, na'th fâb, na'th ferch, na'th wasanaethwr, na'th wasanaeth-ferch, na'th anifail, na'th ddieithr ddyn a fyddo o fewn dy byrth.*

Cw. Oblegid pa Resyddymau y gorchymmynnir i ni gadw'n sanctaidd y *Dydd Sabboth*?

Att. Oblegid y pump hyn.

1. Oblegid fod Duw yn caniadhâu i ni *chwe' diwrnod* i wneuthur ein gwaith ein hunain; lle y gallasai gadw *chwech* iddo ei hun, a rhoddi *un yn unig* i ni: ni a ddylem gan hynny orphwys ar y *feithfed Dydd*.

2. O blegid fod Duw yn cadw meddiant priodol o'r seithfed Dydd i'w Addoliad sanctaidd ei hun; fe fyddai gan hynny yn Gyffegrysbeiliad ei dreulio ynghylch achosion cyffredin y byd, fel diwrnodau eraill. *T seithfed dydd yw Sabboth yr Arglwydd dy Dduw.*

3. O blegid fod Esampl Duw ei hun yn ein dysgu i gadw'r Sabboth yn sanctaidd. *Canys mewn chwe' diwrnod y gwnaeth yr Arglwydd y môr, a'r hyn oll fydd ynddant, ac a orphwysodd y seithfed dydd.*

4. O blegid i Dduw wneuthur y Dydd Sabboth yn Ddydd o Fendith, ym mha un y mae Duw mewn modd arbennig yn nesáu at Gymmanfaoedd ei Bobl i'w bendithio hwynt. *Am hynny y bendithiodd yr Arglwydd y dydd Sabboth.*

5. O blegid i Dduw sancteiddio'r Dydd Sabboth, gan ordeinio a gorchymmyn i'w gadw'n sanctaidd; ac ni ddylai neb halogi'r Dydd a gyffegrodd Duw.

Cw. I ba Ddiben yr ordeiniwyd y Sabboth?

Att. Fe ordeiniwyd y Sabboth, 1. Fel y byddai i Bobl Dduw nesáu o flaen Duw, i'w addoli ef yn fwy arbennig y Dydd hwnnw nag ar brydjau eraill. Ac, yn 2. I goffhau'n ddiolchgar am ei Weithredoedd gogoneddus ef. Ac, yn 3. I fod yn gyffelybiaeth o'r orphwysfa fydd etto'n ôl i bobl Dduw: canys, y Sabboth gorphwysfa sanctaidd yw. Hebr. iv.

Cw. Pa bryd yr ordeiniwyd y Sabboth?

Att. 1. Fe ordeiniodd Duw y Sabboth, yng nghyntaf oll, pan oedd dŷn yn y Stâd o Ddiniweidrwydd, cyn iddo bechu; er coffadwriaeth o Greadigaeth y byd. — Gen. ii. 2, 3. Ar y seithfed dydd y gorphennodd Duw ei waith yr hwn a wnaethai efe, ac a orphwysodd ar y seithfed dydd oddi wrth ei holl waith, yr hwn a wnaethai efe. A Duw a fendigodd y seithfed dydd, ac a'i sancteiddiodd ef: o blegid ynddo y gorphwysasai oddi wrth ei holl waith, yr hwn a greasai Duw i'w wneuthur.

2. Fe ordeiniodd Duw y Sabboth drachefn, megis o'r newydd, ar fynydd Sinai, pan y rhoddodd efe y Gyfraith; er coffadwriaeth i Bobl Israhel o'u Gwaredigaeth allan o wlad yr Aipht, ac o dŷ'r caethiwed. — Deut. v. 15. *A chofia mai gwâs a fuost ti yng ngwlad yr Aipht, a'th ddwyn o'r Arglwydd dy Dduw allan oddi yno â llaw gadarn, ac â braich estynnedig: am hynny y gorchymmynodd yr Arglwydd dy Dduw i ti gadw dydd y Sabboth.*

3. Fe ordeiniwyd y *Dydd Sabbath* dan yr Eſengyl ; er coffadwriaeth i'r Cristionogion, nid yn unig o Greadigaeth y byd, eithr hefyd o *Adgyfodiad Crist o feirw*, ar ôl iddo orphen Gwaith y Prynedigaeth.

Cw. A ydoedd Pobl Dduw yn cadw'r *Sabbath* o ddechreuad y byd hyd y pryd y rhoddwyd y Gyfraith ar fynydd *Sinai*?

Att. Oeddynt yn ddiammau: canys fe ddywedodd Duw cyn hynny wrth Bobl *Isrâel* am y *Sabbath*, megis peth ag oedd yn hysbys, ac nid yn ddieithr iddunt ; gan orchymmyn iddunt gafglu a thrîn y Manna y dydd o'r blaen, gymmaint ag y fyddai raid iddunt dros y *Dydd Sabbath*. Ecsod. xvi. 23, 26, 29. xxxv. 3.

Cw. Pa ddydd o'r wythnos a ddylech gadw'n *Sabbath* i'r Arglwydd?

Att. O'r dechreuad hyd ddyddjau'r Eſengyl, y gorchymmynnod Duw i gadw'r *Sabbath* ar y *seithfed Dydd*, yn goffadwriaeth o *Greadigaeth y byd* yn bennaf; eithr dan yr Eſengyl fe newidiwyd y *Sabbath* o'r *seithfed* i'r *Dydd cyntaf o'r wythnos*, er coffadwriaeth o *Adgyfodiad Crist* yn gorphen Gwaith y Prynedigaeth.

Cw. Pa Dytiolaeth fydd, mai ar y *Dydd cyntaf o'r wythnos* y dylid cadw'r *Sabbath Cristionogol*?

Att. 1. Mae'n ddiammau, fod gan yr Arglwydd *Jesu* Awdurdod i newid y *Sabbath* o'r *seithfed* i'r *Dydd cyntaf o'r wythnos*. — Marc ii. 28. — *T mae Mâb y dŷn yn Arglwydd hefyd ar y Sabbath.*

2. Ar y *Dydd cyntaf o'r wythnos* yr adgyfododd *Crist* o feirw ; ac am hynny mae'n ddiammau, mai'r *Dydd* bendigedig hwnnw fydd fwyaf teilwng i gael ei gadw'n *Sabbath* gennym.

3. *T Dydd cyntaf o'r wythnos* yr ymddangosodd yr Arglwydd *Jesu* gyntaf i'w Ddisgybljon ar ôl iddo adgyfodi ; ac ar y *Dydd* hwnnw, ym mhen yr wythnos, yr ymddangosodd efe iddunt eilwaith. *Math.* xxviii. 1—6. *Joan* xx. 19, 20, 26.

4. Yr Apostoljon addysgwyd yn ddiammau gan yr Arglwydd ei hun, pa Ddydd a gadwënt yn *Sabbath* : canys *Crist* a ymddangosodd yn fynych iddunt dros ddeugain niwrnod rhwng ei *Adgyfodiad* a'i Esgynniad i'r Nefoedd, i orchymmyn

myn iddunt y pethau a berthynent i Eglwys Duw; ac ar y *Dydd cyntaf* y dyfgasant hwy'r bobl i ddyfod ynghyd i gyflawni Addoliad y *Sabboth*. *Act. i. 2, 3. xx. 7.*

5. Ar y *Dydd cyntaf* o'r wythnos y gorchymmynnodd yr Apostol *Paul* fod Casgliad i'r Tlodion; o herwydd mai dyna'r Dydd yr oedd y Cynulleifaoedd yn dyfod ynghyd i addoli Duw. *1 Cor. xvi. 1, 2.*

6. *Dydd yr Arglwydd*, hynny yw, *Sabboth cyffegredig i'r Arglwydd Fesu*, yr oedd y Duwjolion yn galw, y *Dydd cyntaf* o'r wythnos, yn amser yr Apostoljon. Ar *Dydd yr Arglwydd*, sef, y *Dydd cyntaf* o'r wythnos, megis Anrhyddedd priodol i'r Dydd hwnnw, y llanwyd yr Apostoljon â'r Ysbryd Glân, i lefaru â thafodau eraill; ac ar y Dydd hwnnw hefyd yr oedd *Joan* y Difinydd yn yr Ysbryd, ac y dadguddiwyd iddo y pethau a fyddent yn Eglwys Duw yn ôl llaw. — *Act. ii. 1—4. Dad. i. 10.*

7. Megis yr oedd yr Apostoljon, a ddysgwyd ym mhob peth gan yr Ysbryd Glân, yn cadw'r *Dydd cyntaf* o'r wythnos yn *Sabboth*; felly hefyd y gwnaeth y Duwjoljon i gyd yn holl brifoesoedd yr Eglwys Gristionogol: y Llyfrau a 'sgri-fennodd Athrawon y prif oesoedd a dystiolaethant eu bod hwy oll yn cadw *Dydd yr Arglwydd* yn sanctaidd.

Cw. Pa bryd y mae'r *Sabboth Cristionogol* yn dechrau?

Att. Mae'r *Sabboth Cristionogol* yn dechrau ym morau'r *Dydd cyntaf* o'r wythnos: canys dyna'r pryd yr oedd y *Sabboth Fuddewig* yn diweddu; a thyna'r pryd y cyfododd Crist o feirw. — *Math. xxviii. 1. Tu niwedd y Sabboth, a hi'n dyddhau i'r dydd cyntaf* o'r wythnos, *daeth Mair Magdalen, a'r Fair arall, i edrych y bedd.* *Marc xvi. 9.*

Cw. Pa faint o'r *Dydd Sabboth* a ddylech dreulio'n sanctaidd i Dduw?

Att. Nid awr, neu ddwy, neu hanner diwrnod, ond y Dydd i gyd; sef, yr holl ddiwrnod, o'r borau i'r hwyr, mae Duw yn orchymmyn; oddieithr cymmaint ag y fo'n llwyr angenrheidjol i achosion eraill. — *1 Cron. xxiii. 30. — Bob borau i foliannu, ac i ogoneddu'r Arglwydd; felly hefyd bryd nawn.*

Cw. Pa fawl peth yn bennaf sy'n angenrheidjol tu ag at sancteiddio'r *Sabboth*?

Att. Y pedwar peth hyn yn bennaf.

1. Gochelyd pob ymarweddiad drwg a llygredig : canys mae'r hyn fy bechod ar ddiwrnod arall, yn fwy o bechod ar y *Sabboth*; a Gorphwysdra sanctaidd mae Duw yn orchym-myn. — Ecsod. xxxv. 2. — *T seithfed dydd y bydd i chiw ddydd sanctaidd.* — Ecsod. xx. 8. *Cofia y dydd Sabboth i'w sancteiddio ef.*

2. Rhoddi heibio 'n holl orchwyljon cyffredin, ac achosion y byd hwn, a fo 'n ein rhwystro i addoli Duw : canys mae'r gweithredoedd fy gyfreithlon ar ddiwrnod arall, yn bechod ar y *Dydd Sabboth*. — Deut. xvi. 8. — *Ar y seithfed dydd y mae uchelwyl i'r Arglwydd dy Dduw; ni chai wheuthur gwaith ynddo.* Jer. xvii. 22. Ecsod. xx. 10. xxxiv. 21.

3. Treulio'r holl *Sabboth*, hyd ag allom, yng nghyflawniad parchus y Dyledswyddau a berthyn i Addoliad Duw, yn yr Eglwys, a'n teiau, ac wrthym ein hunain. — Esay lxvi. 23. — *O Sabboth i Sabboth, y bydd i bob cnawd ddyfod i addoli ger fy mron i, medd yr Arglwydd.*

4. Edrych yn ofalus am ein Plant a'n Tylwyth, er iddunt hwyntau sancteiddio'r *Sabboth* gyd â ni. — Deut. v. 14. — *T seithfed dydd yw Sabboth yr Arglwydd dy Dduw; na wna ynddo ddim gwaith, tydi, na'th fâb, na'th ferch, na'th wâs, na'th forwyn, na'th fch, na'th asyn, nac yr un o'th anifeiliaid, na'th ddieithr ddyn, yr hwn fyddo o fewn dy byrth: fel y gorphwysyo dy wâs, a'th forwyn, fel ti dy hun.*

Cw. A ddylid gwneuthur unrhyw Weithred arall ar y *Sabboth*, ond cyflawni'r Dyledswyddau a berthyn i Addoliad Duw yn unig?

Att. Mae dau fath o Weithredoedd a ddylid eu gwneuthur ar y *Sabboth*, heb law Addoliad Duw; sef, Gweithredoedd o Angenrheidrwydd, na ellir eu gwneuthur y dydd o'r blaen, na'u hoedi hyd drannoeth; a Gweithredoedd o Drugaredd i ddyn ac anifail: o herwydd fod Duw yn ewyllsio Drugaredd o flaen Aberth. — Math. xii. 11, 12. — *Pa ddyn o bonoch fydd â chanddo un ddafad, ac o syrth bonno mewn prwell ar y dydd Sabboth, nid ymeist ynddi, a'i rhodi allan? Pa faint gwell gan hyuny ydyw dyn na ddafad? Felly rhydd yw gwneuthur yn dda ar y Sabbothau.* Math. xii. 1—8. Luc xiii. 15. xiv. 5.

Cw.

Cw. Gan mai am y Dyledswyddau a orchymmynnir mae'n gymmwys i ymofyn yn gyntaf yn y Gorchymmynnion cadarnhaol, pa Dyledswyddau perthynol i Sancteiddiad y *Sabboth* a gynhwysir yn y Pedwerydd Gorchymmyn?

Art. 1. Bod i ni ar y *Dydd Sabbath* orphwys oddi wrth waith a thrafferth y byd hwn; a gadel i'n teulu, a'n hani-feiljaid, orphwys hetyd. — Ecsod. xxiii. 12. — *Ar y feithfed dydd y gorphwysf; fel y caffo dy job a' rh asyn lonyddwch, ac y cymmero mab dy forwyn gaeth, a'r dieithr ddyn ei anadl arro.* Deut. v. 14.

2. Bod i ni rhoddi heibio bob difyrwrch cnawdol, a'n holl feddyliau, a'n geiriau, a'n harferion. — Efsay lviii. 13, 14. *O throi dy droed oddi wrth y Sabbath, heb wneuthur dy ewyllys ar fy nydd sanctaidd; a galw'r Sabbath yn hyfrydwch, sanct yr Arglwydd, yn ogoneddus, a'i anrhydeddu ef, heb wneuthur dy ffyrdd dy hun, bel geisio dy ewyllys dy hun, na dywedud dy eiriau dy hun: yna yr ymhyfrydi yn yr Arglwydd, ac mi a wnaf i'r farchogaeth ar uchelfeydd y ddaear, ac a' rh borthaf ag etifeddiaeth Jacob dy dâd: canys genau'r Arglwydd a'i llefarodd.* Ecsod. xxxi. 15.

3. Bod i ni ddyfod ynghyd ar y *Dydd Sabbath*, i addoli Duw yn y Gymmanfa. — Lef. xxiii. 3. — *Ar y feithfed dydd y bydd Sabbath gorphwysdra, sef cymmanfa sanctaidd.* — Efsay lxvi. 23. — *O Sabbath i Sabbath, i bob cnawd ddyfod i addoli ger fy mron i, medd yr Arglwydd.* Hebr. x. 25. 1 Cor. xi. 20. Deut. xii. 5, 6. Ezech. xvi. 3.

4. Bod i ni uno â'r Gymmanfa yn gyfion, ac yn gyflawn, ym mhob Rhan o Addoliad Duw, ar y *Sabbath*; sef, Gwrandio, Gweddio, Cymmuno, a Moli Enw Duw; megis y gwnai'r holl Ddaujohion gynt. — Act. ii. 42. *Tr oeddynt hwy (sef, yr holl rai a gredasant i Dduw) yn parhau yn atbrawjaeth ac yng nghymdeithas yr apostolion, ac yn torri bara, ac mewn gweddiau.* Act. xv. 21. xvi. 13, 14. xx. 7. Luc iv. 16. Titl y xcii. Salm.

5. Bod i ni hoffi Addoliad Duw ar y *Sabbath*, a llawenychu ynddo. — Sal. cxviii. 24. *Dymma'r dydd a wnaeth yr Arglwydd; gorfoleddwn, a llawenychwn ynddo.* Sal. xxvi. 8. xxvii. 4. xliii. 4. xlii. 2. cxxii. 1, 4. lxxxiv. 2, 10.

6. Bod i ni ymaflyd yng Nghyfammad Duw ar y *Sabbath*; gan gymmeryd yr Arglwydd megis o'r newydd yn Dduw i ni,

ni, a rhoddi ein hunain megis o'r newydd i fod yn Bobl iddo ef. — Esay lvi. 2, 4. *Gwyn ei fyd y dyn a wnelo hyn, a mab y dyn a ymasio ynddo; gan gadw'r Sabboth heb ei balogi.* — *T rhai a gadwânt fy Sabbothau, ac a ddëwifant yr hyn a emyllystwyf, ac a ymaflant yn fy nghysammod i.* Deut. xxvi. 16—19. Ecfo. xxxi. 13.

7. Bod i ni nesâu yn wiliadwrus ac yn barchus at Addoliad Duw ar y Sabboth. — Preg. v. 1. *Gwilia ar dy droed, pan fydddech yn myned i dŷ Dduw, a bydd barottach i wrando nag i roi aberth ffyljaid; canys ni wyddant bwy eu bod yn gxeutbur drwg.* Lef. x. 3. Hebr. xii. 28, 29.

8. Bod i ni ddyfod yn forau ac mew'n pryd i Addoliad Duw ar y Sabboth; nid gorwedd yn ein gwelyau, pan ddylem fod ar ein glinjau; nac yn didach neu'n taccluso ein hunain gartref, pan ddylem fod yn Addoliad Duw: nid felly y gwnai'r Duwjoljon gynt. — Jos. vi. 15. *Ar y seithfed dydd y cyfodasant yn forau ar godiad y wawr.* — Sal. lxiii. 1. *Ti, O Dduw, yw fy Nuw i; yn forau y'th geisias.* Sal. lvii. 8. cxix. 147. Marc i. 35.

9. Bod i ni ymbarotô i ar fedr y Sabboth cyn ei ddyfod, a threfnu'n hachosion yn y modd y gallom yn fwyaf dirwystr i sancteiddio'r Sabboth; megis y gwnai'r Juddewôn ar eu Darparwyl cyn y Sabboth. — 1 Cron. xxix. 18. *Arglwydd Dduw Abraham, Isaac, ac Israhel, ein tadau, cadw hyn yn dragywydd ym mryd meddyliau calon dy bobl; a pharotoa eu calon hwynt attat ti.* 2 Cron. xxx. 18, 19. 1 Sam. vii. 3. Job xi. 13—15. Marc xiv. 42. Sal. lvii. 7.

10. Bod i ni ddefnyddio Ordinhadau'r Sabboth ar ôl ei fyned heibio, a dyfal-weddio am Fendith arnunt; fel y byddom yn Bobl sanctaidd i'r Arglwydd: canys yn arwydd o hynny y rhoddodd Duw y Sabbothau i ni. — Ezech. xx. 20. *Sancteiddirch hefyd fy Sabbothau, fel y byddont yn arwydd rhyngof a chwithau, i wybod mai myfi yw yr Arglwydd eich Duw chwi.* Ecfo. xxxi. 13.

11. Bod i ni, ar ôl dyfod o'r Addoliad Cyhoeddus, weddio Duw, ac ymddiddan ynghylch yr Athrawjaeth a glywsom; ac yn enwedigol i gateceisio a dysgu'r tylwyth y fo gennym. — Deut. vi. 6, 7. *Bydded y geiriau hyn yr ydwyf yn eu gorchymmyu i ti heddyw, yn dy galon. A hysbysa hwynt i'th blant, a chrybwyll am danunt pan eisteddych yn dy dŷ, a phan gerddych ar y ffordd, a phan orweddych i lawr, a phan*

phan gyfodych i fynu. — Sal. lxxviii. 5, 6. Canys efe a sicrhaodd dystiolaeth yn Jacob, ac a osododd gyfraith yn Israel, y rhai a orchymmynnodd efe i'n tadau eu dysgu i'w plant. Fel y gwybyddai'r oes a ddél, sef y plant a enid; a phan gyfodent, y mynegent hwy i'w plant hwythau. Sal. xxxiv. 11.

12. Bod i'r rhai fydd mewn Swyddau ac Awdurdod gerddu halogwyr y *Sabboth*, ac i wilio na chaffont rydd-did ei halogi yn ddigerydd; megis y gwnaeth *Nehemiah* Pennaeth yr *Juddewön*: canys efe a dystiolaethodd yn erbyn y rhai a ddygasant feichjau ar y *Sabboth*, ac a osododd ei weision ym mhorth y ddinas i'w gwilio. *Neh.* xiii. 15—21. a *Cron.* xxxiv. 33.

Cw. Pa Bechodau a waherddir yn bennaf yn y Pedwerydd Gorchymmyn?

Att. Fe waherddir yn y Pedwerydd Gorchymmyn, yr holl Bechodau ag sy wrthwynebol i'r Dyledswyddau a erchir ynddo; yn enwedig y rhai hyn.

1. Gweithio, siwrneia, neu negesa, a phob rhyw orchwyljon cyffredin ag a ellid wneuthur o'r blaen, neu yn ôl llaw: canys y mae hyn yn wrthwyneb i'r Gorchymmyn, ac yn halogi'r *Sabboth*. — *Neh.* xiii. 17. — Pa beth drygionus yw hwn yr ydych chwi yn ei wneuthur, gan halogi'r dydd *Sabboth*? — *Lef.* xxiii. 30—32. A phob enaid a wnelo ddim gwaith o fewn corph y dydd hwnnw, difethaf yr enaid hwnnw hysyd o fysg ei bobl. Na wnewch ddim gwaith: deddf dragywyddol trwy eich cenhedlaethau yn eich holl drigfannau yw hyn. *Sabboth* gorphwysdra yw efe i chwi. *Ecsod.* xxiii. 12. *Deut.* v. 14.

2. Dilyn diotta, neu chwareuon a difyrrwch ofer, neu chwedleua'n geirjau llygredig ein hunain, a rhodio yn ôl ein ffyrdd a'n hëwyllys ein hunain, ar y *Sabboth*. Canys fel hyn y dywaid yr Arglwydd wrth bob dŷn: O tbroi dy droed oddi wrth y *Sabboth*, heb wneuthur dy ewyllys ar fy nydd sanctaidd; a galw'r *Sabboth* yn hyfrydwch, sanct yr Arglwydd, yn ogoneddus, a'i anrhydeddu ef, heb wneuthur dy ffyrdd dy hun, heb geisio dy ewyllys dy hun, na dywedud dy eirjau dy hun: yna yr ymhyfrydi yn yr Arglwydd. *Esfay* lviii. 13, 14. *Deut.* v. 12.

3. Naccâu'r Gwafanaeth sanctaidd a'r Addoliad a ordeiniodd Duw i ni gyflawni iddo ef ar y Dydd *Sabboth*:
canys

canys Cyffegrysball yw hyn. — Mal. iii. 8. *A ysbeilia dyn Dduw? etto chwi a'm hysbeiliafoch i.*

4. Cyfgu a segura gartref, yn hytrach na sancteiddio'r *Sabboth* yn Eglwys Duw. — Math. xx. 6. — *Pa ham y sefwrch chwi ymma ar hyd y dydd yn segur?* — Diar. vi.

9. *Pa hyd, ddiogyn, y gorweddi? pa bryd y cyfodi o'th gwsg?*

5. Dyfod i Addoliad Duw ar y *Sabboth*, i'r diben o wneuthur rhyw neges bydol yno. — Joan ii. 16. — *Na wneudch dy fy Nhada i yn dy marchnad.*

6. Gweled y *Sabboth* yn faith, a blino arno, o awydd i helynt y byd. — Amos viii. 5. *Gan ddywedud, Pa bryd yr a'r mis heibio, fel y gwerthom id? a'r Sabboth, fel y dygom allan y gwenith?* Mal. i. 13.

7. Byw yn haerllug mewn pechodau gwirfodd ac ysgeler ar hyd yr wythnos; a dyfod er hynny i Gyffegr Duw ar y *Sabboth*. — Ezech. xxiii. 38, 39. — *Fy nghyssegr a aflankasant yn y dydd bwnnw, a'm Sabbothau a halogasant. Canys pan laddasant eu meibjon i'w heulynnodd, yna y daethant i'm cyffegr.*

8. Anghofio parodi ar fedr y *Sabboth* cyn ei ddechrau, a'i ddefnyddio ar ôl ei ddarfod: canys nid ar y *Sabboth* yn unig y mae i ni gofio am dano, eithr ar hyd yr wythnos hefyd. — Ecfod. xx. 8. *Cofia y dydd Sabboth i'w sancteiddio ef.* — Esay xlv. 21. *Meddwl hyn, Jacob ac Iffrael.*

9. Goddef i'n Tylwyth halogi'r *Sabboth*; sef, ein Plant a'n Gwasanaethwyr; heb edrych yn ofalus am danunt, a'u cadw yn ôl Rheol y Pedwerydd Gorchymryn. — Ecfod. xx. 10. *T seithfed dydd yw Sabboth yr Arglwydd dy Dduw: na wnâ ynddo ddim gwaith, tydi, na'th fab, na'th ferch, na'th wasanaethwr, na'th wasanaethferch, na'th anifail, na'th ddieithr ddyn a fyddo o fewn dy byrth.*

Cw. Pa esamplau sydd yn yr Ysgrythur o Farn Duw ar droseddwy'r y *Sabboth*?

Att. 1. Fe orchymmynnodd Duw i Bobl Iffrael ladd yn farw yr hwn a halogai'r *Sabboth*. — Ecfod. xxxi. 14, 15. — *Cedwch y Sabboth, o blegid sanctaidd ywi chwi: llwyr-rödder i farwolaeth yr hwn a'i halogo ef: o herwydd prwy bynnag a wnelo waith arno, torrir ymmaith yr enaid hwnnw o blith ei bobl. Chw'e' diwrnod y gwnair gwaith, ac ar y seithfed dydd y mae Sabboth gorphwysfa sanctaidd*

i'r

i'r Arglwydd: *pwyl bynnag a wnelo waith ar y seithfed dydd, llwyr-rodde ef i farwolaeth.* Ecsod. xxxv. 2.

2. Y gŵr a gafwyd yn casglu cynnudd ar y *Sabboth*, a labyddiwyd yn ôl y Gyfraith. — Num. xv. 32, 35, 36. *Fel yr ydoedd meibion Israhel yn y diffeithwch, cawsant ŵr yn cynnyta ar y dydd Sabboth. A dywedodd yr Arglwydd wrth Foses, Lladder y gŵr yn farw; llabyddied yr holl gynnulleidfa ef â meini o'r tu allan i'r gwersyll. A'r holl gynnulleidfa a'i dygasant ef i'r tu allan i'r gwersyll, ac a'i llabyddiasant ef â meini, fel y bu efe farw, megis y gorchymymmodd yr Arglwydd wrth Foses.*

3. Pobl Israhel, trwy halogi'r *Sabboth*, a gyffroisant Ddigo-faint Duw i'w difetha hwynt yn yr anialwch. — Ezec. xx. 13. — *Fy Sabbothau (medd yr Arglwydd) a halogasant yn ddifawr: yna y dywedais, y tywallawn fy llied arnunt yn yr anialwch, i'w difetha hwynt.*

4. O herwydd na sancteiddiai trigolion *Jerusalem* y *Sabbothau*, yr Arglwydd a fygythiodd i losgi'r ddinas â thân; fel y gwnaethpwyd hefyd gwedi hynny. — Jer. xvii.

27. *O's ckwi ni wrendy arnaf i sancteiddio'r dydd Sabboth, heb ddwyn baich, wrth ddyfod i byrth Jerusalem, ar y dydd Sabboth: yna mi a gynneuaf dân yn ei phyrth hi, ac efe a yssa balasau Jerusalem, ac ni's diffoddir.* Neh. xiii. 17, 18.

5. Llaweroedd, megis yr *Juddewön* gynt, a bechasant ym-maith *Uchelwyl* y *Sabboth*, a'u Cymmanfaoedd Eglwyfig; a thrwy amherchi y Breintjau cyffegredig hyn, a gyffroi-sant yr Arglwydd i'w gwneuthur yn anrhaith. — Galar. ii.

6, 7. *Efe a anrheithiodd ei babell fel gardd, efe a ddi-nystriodd leoedd ei gymmanfa: yr Arglwydd a wnaeth ang-hosio yn Sion yr uchelwyl a'r Sabboth, ac yn lliidiowgrwydd ei forriant y dirmygodd efe y trenin a'r offeiriad. Yr Ar-glwydd a wrthododd ei allor; a ffeiddiodd ei gyffegr; rhoddodd gaerau ei phalasau hi yn llaw'r gelyn.*

6. Offeiriad yr *Juddewön*, o herwydd iddunt esgeuluso Sancteiddiad y *Sabboth*, a dioddef eraill i'w halogi ef, a syrthiasant dan Farn echrydus oddi wrth Dduw. — Ezec. xxii. 26, 31. *Ei hofferiadaid a dreisiasant fy nghyfraith, ac a halogasant fy mbethau sanctaidd: — cuddiasant hefyd eu llygiaid oddi wrth fy Sabbothau, a halogwyd si yn eu mysg bwynt. Am hynny y tywellais fy nigofaint arnunt, â thân fy lliidiowgrwydd y difethais hwynt; eu ffordd eu hun*

hun a roddais ar eu pennau bwynt, medd yr Arglwydd Dduw.

7. Megis y mae'r *Sabboth* yn Ddydd o Fendith i'r rhai a'i sancteiddiant ef, y mae halogwyr y *Sabboth* yn tynnu arnunt eu hunain Felldith Duw; a hwynthwy yn ddiammau a felldigir. — Jer. xi. 3. Canys, *Fel hyn ydywed Arglwydd Dduw Israhel; Melldigedig fyddo'r gŵr ni wrendy ar eirjau'r cyfammod hwn!* Deut. xxviii. 26. Gal. iii. 10.

Cw. Beth yw'r Pummed Gorchymmyn?

Att. Anrhydedda dy dâd a'th fam; fel yr estynner dy ddyddjau ar y ddaear, yr hon y mae yr Arglwydd dy Dduw yn ei rhoddi i ti.

Hwn yw'r Gorchymmyn cyntaf o'r ail lech, ag fy'n cynnwys ein Dyled i Ddynjon.

Cw. Pa ham y cynhwysir ein Dyled i Ddynjon yn yr ail lech, a'n Dyled i *Dduw* yn y llech gyntaf; ac na ofodwyd ein Dyled i *Dduw* a Dynjon yn yr un lech?

Att. 1. Am nad oedd yn gymmwys i ofod ein Dyled i *Dduw* a Dynjon yn gymmysgedig â'i gilydd yn yr un lech, fel pe buafent yn gydbwys â'i gilydd; canys ni a ddylem wahaniaethu rhyngthunt.

2. Fe ofodwyd ein Dyled i *Dduw* yn y llech gyntaf, o herwydd mai i'w Fawrhydi anfeidrol ef, ag sydd goruwch pawb, mae'n holl Ufudd-dod yn bennaf ac yn gwbl yn ddyledus er ei fwyn ei hun; a'n Dyled i Ddynjon a ofodwyd yn yr ail lech, fel peth canlynol i'n Hufudd-dod i *Dduw*: canys Awdurdod *Dduw* yn bennaf a ddylai lywodraethu ein holl Ddyledfwyddau i Ddynjon.

Cw. Ynghylch pa beth y mae'r Pummed Gorchymmyn?

Att. Mae'r Pummed Gorchymmyn ynghylch yr *Anrhydedd* sy ddyledus arnom i'n *Rhieni*, ac ar bawb i'w gilydd yn ôl eu graddau.

Cw. Pa ham y gosodwyd ein Dyled i'n *Rhieni* yn y Gorchymmyn cyntaf o'r ail lech, o flaen y Gorchymmynion fy'n cynnwys ein Dyled i Ddynjon eraill?

Att. O blegid megis yr ym yn bennaf oll yn rhwymedig i *Dduw*, *Tâd* ein hysbrydoedd, ac Awdwr ein bywyd ni; mae'r Rhwymedigaeth fwyaf arnom, yn nefaf at hynny,
i berchi

i berchi ein *Rhieni*; fef, ein *Tadan* a'n *Mammau*, trwy ba rai y rhoddodd Duw fod a bywyd i ni.

Cw. Onid yw Crist yn dywedud, *Na elwch neb yn dda i chwi ar y ddaciar: un Tâd sydd i chwi, yr hwn sydd yn y nefoedd?* Math. xxiii. 9.

Att. Yr oedd rhai ym mhllith yr *Judderön* gynt, fel y mae'r *Pâb* ac eraill etto, yn cymmeryd arnunt awdurdod i fod yn dadau difiommedig, na fynnent i neb anghredu un pwngc o'r athrawjaeth a ddysgent hwy, nac anufuddhâu i ddim ag a orchymmynent. Ni ddylem ni arddel neb felly yn dadau i ni, ond Duw ei hun, ein *Tâd* o'r *Nef*: canys yn *Ofn* Duw, ac yn ôl ei *Orchymmyn* ef yn unig, y dylem berchi ac ymoftwng i'n tadau daearol. — Eph. vi. 1. *Y plant, ufuddbêwch i'ch rhieni yn yr Arglwydd: canys hyn sydd gyflawen.* 1 Pedr ii. 17. Col. iii. 18. Act. iv. 19.

Cw. Onid yw Crist yn dywedud, *O's daw neb atafi, ac ni chasao ei dâd a'i fam, — ni all efe fod yn ddifgybl i mi?* Pa fodd y gellwch eu hanrhydeddu, o's rhaid i chwi eu casâu er mwyn Crist?

Att. Nid yw Crist yn meddwl, fod i ni gasâu ein *Rhieni*, trwy ddangos ewyllys drwg neu ammharch iddunt; eithr i ni, fel *Abraham*, a Duw *Joljon* eraill, ymadel â *Thâd* a *Mam*, a'n bywyd hefyd, er mwyn Crist, pan fo Duw yn ein galw ni; fef, bod i ni garu Crist yn fwy nâ phob peth: megis y mae Crist ei hun yn deongli hyn. — Math. x. 37. *Tr hwn sydd yn caru tâd neu fam yn fwy nâ myfi, nid yw deitwng o honofi: a'r neb sydd yn caru mab neu ferch yn fwy nâ myfi, nid yw deitwng o honofi.* Luc xiv. 33.

Cw. Pa sawl peth a ddylech ystyriaid yn y Pumbed Gorchymmyn?

Att. Tri pheth.

1. Y Ddyledfwydd ag y mae Duw 'n orchymmyn; fef, *anrhydeddu*: hynny yw, bod i mi gyflawni 'n ufudd ac yn barchus bob Dyledfwyddau sydd ddyledus arnaf.

2. Y sawl a ddylwn anrhydeddu; fef, fy *Nhâd* a'm *Mam*: hynny yw, fy *Rhieni* yn enwedigol, a phob rhai eraill sydd goruwch i mi, ag y mae Anrhydedd yn ddyledus iddunt.

3. Yr Addewid a roddir yn y Gorchymmyn hwn i annog fy *Ufudd-dod*; *Anrhydedda dy dâd, a'th fam; fel yr estynner*

estynner dy ddyddiau ar y dlaear, yr hon y mae yr Arglwydd dy Duw yn ei rhoddi i ti.

Cw. A ydyw pawb a anrhydeddant eu *Rhieni*, yn byw yn hîr ac, yn hŵy nag eraill?

Att. r. Mae'n sicr, fod holl *Addewidjon Duw in Ie*, ac yn *Amen*; sef, yn gwbl wirioneddus yn yr ystyr gywir o honnunt. 2 *Cor.* i. 20.

2. Mae'n sicr hefyd, fod llawer yn marw, trwy Farn Duw, yn gynt nâ'u hamser, o herwydd eu hanufudd-dod a'u drygioni: a phan gaffo'r annuwjol fyw yn hîr, y mae er niwaidd, ac nid yn Fendith iddunt. — *Diar.* x. 27. *Ofn yr Arglwydd a estyn ddyddiau: ond blynnyddoedd y drygionus a fyrbêir.* — *Esay* lxxv. 20. — *T pechadur yn fab canmlwydd a felldithir.* — *Job* xv. 32. *Ese a dorrir ym-maith cyn ei ddydd; a'i gangen ni lasa.* *Preg.* vii. 17. *Sal.* lv. 23. *Jer.* xvii. 11.

3. Mae'n sicr, y caiff yr hwn a anrhydeddo *D Duw*, a'i *Rieni*, fyw yn ddigon hîr yn y byd hwn, i'w gymhwysu i Fywyd tragwyddol yn y byd a ddaw. — *Sal.* xci. 16. *Digonaf ef â hîr ddyddiau: a dangosaf iddo fy jechyd-wriaeth.* *Deut.* v. 16. *Diar.* iii. 1, 2. xxii. 4. *Sal.* xxxvii. 18. *Eph.* vi. 1, 2, 3.

Cw. Pwy a ddylech anrhydeddu megis *Rhieni*, yn ôl meddwl ac ystyr y Pumed Gorchymmyn?

Att. Ni a ddylem anrhydeddu *pawb*, yn ôl eu graddau, ag sy mewn unrhyw ystyr yn uwch nâ ni, ac a gyfrifir yn yr Ysgrythur megis *Rhieni* i ni.

1. Ein *Rhieni gwladol*; sef, y *Brenin*, a'r *Llywiar-wyr* sy'n llywodraethu dano: canys Duw a addawodd wneuthur Brenhinoedd yn Dadmaethod, a Brenhinesau yn Fammaethod i'r bobl. *Esay* xlix. 23. 1 *Pedr* ii. 13, 14.

2. Ein *Rhieni ysbrydol*; sef, *Gweinidogion Gair Duw*, a'n *Hatbrawön*. *Joas* Brenin *Isrâel* a ddywedodd am *Elisûs* y Prophwyd, *O fy nhâd, cerbyd Isrâel, a'i farchogion.* 2 *Bren.* xiii. 14. *Barn.* xvii. 10. 1 *Cor.* iv. 15.

3. Ein *Rhieni naturjol*; sef, ein *Tadau* a'n *Mammau* a'n cenhedlodd, a phawb o'u trasau hwynt.

4. Ein *Rhieni teuluol*; sef, bod i *Bennau* pob *Teulu*, y *Meistr* a'r *Feistres*, gael eu hanrhydedu gan Dylwyth y *Tf.* *Gweision Naaman* a alwasant eu *Meistr* yn *Dad.* 2 *Bren.* v. 13.

5. Bod i *barwb* o'n gwell, ag sydd goruwch i ni, mewn Grâs a Donjau, neu Ddysg, neu Oedran; ac i *barwb* craill hefyd o'n cydradd, neu a fo'n *is nâ ni*; gael gennym y Parch a'r Anrhydedd a fo dyledus iddunt. — 1 Pedr ii. 17. *Perchuwch barwb. Cerwch y brawdoljaeth.* Phil. ii. 3. 1 Pedr v. 5. Lef. xix. 32.

Cw. Pa ham y gelwir ein *Llywiawdwyr*, a'r cyfryw sy goruwch i ni, yn *Dadau*, neu *Rieni*?

Att. Fe elwir ein *Llywiawdwyr*, a'r cyfryw sy goruwch i ni, yn *Dadau*, i ddysgu iddunt ymddwyn yn garuaidd ac yn ferchog tu ag at y rhai sydd *is nâ hwynt*, megis *Rhieni* iddunt, a fo'n ceisio llês eu Plant ym mhob peth; ac i ddysgu i ninnau i ymostwng yn ufudd ac yn barchus iddunt trwy Ewyllys da, megis Plant i'w *Rhieni*: fel y bo yr un gyffelyb Serchowgrwydd a Chariad rhwng pob Graddau o Ddynjon yn y byd, ag y ddylai fod rhwng *Rhieni* a'i Plant. — 1 Pedr iv. 8. *O flaen pob peth, bydded gennych gariad helaeth tu ag at ei gilydd.* — 1 Pedr i. 22. — *Cerwch ei gilydd o gâlôn bur yn helaeth.* — 1 Cor. xvi. 14. *Gwneler eich holl bethau chwï mewn cariad.* 1 Dim. i. 5. 1 Theff. iv. 9.

Cw. A ydyw'n *Llywiawdwyr*, a'n *Rhieni*, a *pharwb* sy goruwch i ni, dan rwymedigaeth o Ddyledswyddau yn y Pummed Gorchymmyn, tu ag at y rhai sydd dan eu Llywodraeth, ac yn *is nâ hwynt*?

Att. Mae'n ddiammau, fod holl Ddynolryw, o bob Graddau, yn Gyd-drasau â'i gilydd, a than rwymedigaeth i gyflawni eu Dyledswyddau perthynafol y naill i'r llall; am hynny ein *Llywiawdwyr*, a *pharwb* sy goruwch i ni, a ddylent gyflawni eu Dyled hwy i ni, fel y bo'n gyfiawn a theilwng iddunt y Dyled a orchymmynnodd Duw i ni i dalu iddunt hwy. — 1 Dim. v. 17. *Cyfrifer yr henurjaid sy'n llywodraethu yn dda, yn deilwng o barch dauddeblyg.* 1 Theff. v. 12, 13. Phil. ii. 29. 1 Cor. xvi. 18.

Cw. Pa rai yw Dyledswyddau ein *Rhieni* gwladol, sef, ein *Llywiawdwyr* ag sy'n rheoli drosom?

Att. 1. Dyled *Llywiawdwyr* yw, bod yn Wŷr cyfiawn, a fo'n casâu annuwjolddeb a chamwedd. — Diar. xvi. 12. *Ffiadd yw i frenhinoedd wneuthur annuwjolddeb: canys trwy gyfiawnder y cadarnheir yr orfedd.* — 2 Sam. xxiii. 3. — *Bydded llywodraethwr ar ddynjon yn gyfiawn, yn llyw-*

odraethu mewn ofn Duw. Diar. xxviii. 15. xxix. 2. Sal. xii. 8.

2. Dyled Llywiauadwyr yw, bod yn Wŷr gwrol a geirwir, ac yn rhai a fo'n casâu cybydd-dod; fel y bytho eu Llywodraeth, a'r Farn a roddont, yn ddifeisus. — Ecsod. xviii.

21. Edrych dithau allan o'r bobl am wŷr nerthol, yn ofni Duw, gwŷr geirwir, yn casâu cybydd-dod: a gosod y rhai hyn arnunt hwy. — 2 Cron. xix. 6. Ac esfe a ddywedodd wrth y barnwyr, Edrychwch beth a wneloch: canys nid dros ddyn yr ydych yn barnu, ond dros yr Arglwydd; ac esfe a fydd gyd â chwi wrth roddi barn. Deut. xvi. 18—20. 1 Sam. xii. 3, 4.

3. Dyled Llywiauadwyr yw, bod yn Wŷr dyallus a medrus; fel y gwyponnt pa fath Farn a ddylent roddi ar bob achos. — Mic. iii. 1. — Gwrandêwch attolwg, pennaeth-jaid Jacob, a thywysogion iŷr Iŷrael: onid i chwi y perthbyn gwybod barn? Deut. i. 13. 1 Bren. iii. 9, 10. Sal. ii. 10.

4. Dyled Llywiauadwyr yw, bod yn Wŷr sobr a chymhedrol; fel na throfeddnt y Gyfraith trwy fyrbwylldra a phoethder. — Diar. xxxi. 4, 5. Nid gweddaiidd i frenhinoedd, O Lemuel, nid gweddaiidd i frenhinoedd yfed gwin, nac i bennadurjaid ddiod gadarn: rhag iddo yfed, ac ebargofi'r ddeddf; a newidio barn yr un o'r rhai gorzhymmedig. Preg. x. 16, 17. Act. xxiii. 3.

5. Dyled Llywiauadwyr yw, bod yn hyddysg yng Ngair Duw; fel na wnelont ddim a fo'n groes i Grefydd a Duw-joldeb. Wrth Josua, Pennaeth Iŷrael ar ôl Moses, y dywedodd Duw, — Jos. i. 8. Nac ymadawed llyfr y gyfraith hon (sef, yr Ysgrhythur Lân) o'th enau, eithr mysfyria ynddo ddydd a nôs, fel y cedwch ar wneuthur yn ôl yr hyn oll sydd 'sgrifennedig ynddo: canys yna y llwyddi yn dy ffyrdd, ac yna y ffynni. Deut. xvii. 18—20.

6. Dyled Llywiauadwyr yw, hoffi'r rhai Cyfiawn a Geirwir, a dewis Dynjon ffyddlon i fod yn Swyddwyr danunt: canys y Brenin Dasydd a ddywedodd, — Sal. ci. 6, 7. Fy llygaid sydd ar ffyddlonjaid y tir, fel y trigont gyd â mi: yr hwn a roddio mewn ffordd berffaith, bwnnw a'm gwasanaetha i. Ni thrig o fewn fy nbj yr un a wnelo dwyll: ni thrig yn fy ngoiug yr un a ddywedo gelwydd. Diar. xxv. 5. xvi. 13. xxix. 12.

7. Dyled

7. Dyled *Llywiawdwy* yw, chwilio allan y Gwirjonedd yn fanol, ac am dystiolaeth gywir ynghylch pob matter ag y ddêl ger eu bron; a chosbi gau dystion. — Deut. xix. 18, 19. *Tmofynned y barnwyr yn dda; ac o's y ryst fydd dyst ffals, ac a dystiolaetha ar gam yn erbyn ei frawd; yna gwnêwch iddo fel yr amcanodd wneuthur i'w frawd; a rhyn ymmaith y drwg o'th fysg.* Joan vii. 24.

8. Dyled *Llywiawdwy* yw, barnu yn ddibartiol, heb dderbyn wyneb na gwobr. — Lef. xix. 15. *Na wnêwch gam mewn barn: na dderbyn wyneb y tlawd, ac na pharcha wyneb y cadarn: barna dy gymmydog mewn cyfiawnder.* — Deut. xvi. 19. *Na ŵyra farn, ac na chydnebydd wynebau; na dderbyn wob'r chwaith: canys gwobr a ddalla lygaid y doethion, ac a ŵyra eiriau'r cyfiawn.* Deut. xxvii. 19. *Diar. xxiv. 23, 24. Sal. lxxxii. 2.*

9. Dyled *Llywiawdwy* yw, ceryddu a chosbi'r annuwjol a'r drygionus, a chyfiawnhau'r cyfiawn. — Deut. xxv. 1. *Pan fyddo ymrasael rhwng dynjon, a dysod i farn i'w barnu; yna cyfiawnhâant y cyfiawn, a chondemnant y beius.* — *Diar. xvii. 15. Y neb a gyfiawnhao'r drygionus, ac a gondenno'r gwirjon; ffiaidd gan yr Arglwydd ydynt ill dau.* Rhuf. xiii. 4.

10. Dyled *Llywiawdwy* yw, amddiffyn y rhai gorthrymmedig rhag y rhai a fyddo'n drech nâ hwynt. — Sal. lxxxii. 3, 4. *Bernwch y tlawd a'r amddifad: cyfiawnhêwch y cystuddiedig a'r rheidus. Gwaredwch y tlawd a'r angbenus: achubwch hwynt o law y rhai annuwjol.* Jer. xxii. 3. *Diar. xxxi. 8, 9. xxix. 14. xx. 28. Sal. lxxii. 1—3.*

11. Dyled *Llywiawdwy* yw, bod yn dirion yn eu Tymmer, ac yn esmwyth yn eu Traul a'u Ffis; nid yn drawfion, nac yn difrodi'r bobl â Threthau trymmion. — Ezec. xlv. 9. *Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; Digon i chwi hyn, tywysogion Israhel: bwriwch ymmaith drawfder a difrod, gwnêwch hesyd farn a chyfiawnder, tynnwch ymmaith eich trethau oddi ar fy mbohl, medd yr Arglwydd Dduw.* Neh. v. 15. *Diar. xxviii. 15, 16.*

12. Dyled *Llywiawdwy* yw, cynhorthwyo Gweinidogion yr Efengyl, hyd ag allont, i ddiwygio'r Wlad oddi wrth Annuwjoleb. — 1 Bren. xv. 11, 12. *Afa a wnaeth yr hyz oedd unjon yngolwg yr Arglwydd, fel Dasydd ei dâd. Ac efe a yrrodd ymmaith y gwyr Sodomjaidd o'r wlad, ac a fwriodd*

fwriodd ymmaith yr holl ddelwau a wnaethai ei dadau.
 — 2 Cron. xvii. 6—9. *Jebosaphat a ddyrchafodd ei galon yn ffyrdd yr Arglwydd; ac efe a fwriodd yr uchelfeydd a'r llwynau allan o Fuda: — ac a anfonodd Lefiaid o amgylch dinafoedd Fuda, i ddysgu'r bobl.* — 2 Cron. xxxiv. 33. *A Josiah a wnaeth i bawb a gafwyd yn Israhel wasanaethu'r Arglwydd eu Duw. Ac yn ei holl ddyddiau ef ni throi-sant hwy oddi ar ol Arglwydd Dduw eu tadau.*

Cw. Pa rai yw Pechodau Llywiawdwyr yn erbyn y Pum-med Gorchymmyn, a'r Côsb fydd arferol o'u canlyn?

Att. 1. Serch a Thrachwant at y Byd hwn wrth weini Barn: hyn a dynnodd ddinystr ar Ddinas Jerusaleml, a'r Deml. — Mic. iii. 11, 12. *Ei phennaethjaid a roddant farn er gwobr: etto wrth yr Arglwydd yr ymgynhaliant, gan ddywedud, Onid yw'r Arglwydd i'n plith? ni ddaw drwg arnom. Am hynny o'ch achos chwi'r eradlir Sion fel maes, a Jerusaleml a fydd yn garneddau, a mynydd y i fel uchel leoedd y goedwig.*

2. *Creulondeb, Didrugaredd, a Thrawfedd; gan orthrymmu'r Bobl, a'u 'sglyfaethu: o herwydd hyn y bydd Gwae, medd yr Arglwydd, i Bennaethjaid a Swyddogion anghyfiawn.* — Seph. iii. 1, 3. *Gwae'r fuâr a'r halogedig, y ddinas orthbrymmus. Ei thywysogion o'i mew'n fydd yn llewöd rhwadwy; ei barnwyr yn sleiddiau yr hwy, ni adawant asgwrn erbyn y borau.*

3. *Gadel Crefydd i amharu, ac i Ddrygioni chwanegu; gan arbed yr Annuwjollon, a maeddu'r Gwirionjaid: canys felly y mae Llywiawdwyr anghyfiawn yn difrodi Gwinllan Duw; fef, ei Bobl ef; a thrwy hynny yn tynnu Barn Duw ar eu pennau.* — Esay iii. 14, 15. *Yr Arglwydd a ddarw i farn a henurjaid ei bobl, a'u tywysogion: canys chwi a borasoch y winllan; anrhaith y tlawd fydd yn eich tai. Beth fydd i chwi a guroch ar fy mhobl, ac a faloch ar wyneb-au'r tlodion? medd Arglwydd Dduw y lluoedd.* Mic. iii. 1—4. Sal. xii. 8.

4. *Derbyn Gwobrau i wyro Barn, a delio'n bartiol, ac esgeuluso amddiffyn y Trueniaid a'r Gorthrymmedig; ag sy'n tynnu arnunt Ddigofaint a Dial Duw, a'i Felldith ef.* — Esay i. 23, 24. *Dy dywysogion fydd gyndyn, ac yn gyfran-nogion â lladron; pob un yn caru rhoddion, ac yn dilyn gwobrau: ni farnant yr amddisad, a chûyn y weddw ni*
chwaiff

*cha
glw
ar
De
eith
Am
5
â C
nyff
thw
nu
ac
hor
lyfel
pwy
gain
gw
niel
ddry
C
Swy
A
Orc
wyr
i bo
bynn
wyr
wein
Rhu
2
ein
yn
cha
i Pe
3
Dey
wch
mae
i'r
ledu*

chaff ddyfod attunt. Am hynny medd yr Arglwydd, Arglwydd y lluoedd, cadarn Dduw Israel; Aha, ymgysfuraf ar fy ngwrihwyneb-wyr, ac ymddialaf ar fy ngelynjon. —

Deut. xxvii. 19. Melldigedig yw'r hwn a wyro farn y dieithr, yr amddifad, a'r weddw: a dyweded yr holl bobl, Amen. Diar. xvii. 15, 23. xxiv. 23, 24.

5. Gwneuthur Cyfreithjau anghyfiawn, na fytho yn gyttun â Chyfraith Duw: yr hyn a dynnodd Farnau echrydus a Dinystr ar lawer. — Eſay x. 1, 3. Gwae'r rhai sy'n gwneuthur deddfau anwir, a'r 'sgrifennyddjon sydd yn 'sgrifennu blinder. A pha beth a wnêwch yn nydd yr ymweliad, ac yn y distryw a ddaw o bell? at bwy y ffowch am gynhorthwy? a pha le y gedwch eich gogoniant? Y gwyr a lyfelasant gyfraith o salais i Ddaniel, i fwrw i ffau'r llewöd pwy bynnag a weddiai ar Dduw dros ddeg diwrnod ar hugain, Duw yn ei gyfiawn Farn a drefnodd iddunt hwy, a'u gwragedd, a'u plant, gael eu taflu yno wedi gwaredu Daniel; a chyn disgyn o honunt i waelod y ffau, y llewöd a ddrylliodd eu holl esgyrn. Dan. vi. Sal. xciv. 20, 23.

Cw. Beth yw'ch Dyled chwi tu ag at y Llywiawdwyr, a'r Swyddogion?

Art. i. Mae'n ddyledus arnom, i fod yn ufudd i holl Orchymmynnion ac Ordinhadau cyfreithlon ein Llywiawdwyr. — 1 Pedr ii. 13, 14. Ymddarostyngwch o blegid hyn i bob dynol ordinhâd, o herwydd yr Arglwydd: pa un bynnag ai i'r brenin, megis goruchaf; ai i'r llywiawdwyr, megis trwyddo ef wedi eu danfon, er dial ar y drwgweithredwyr, a mawl i'r gweithredwyr da. Preg. viii. 4. Rhuf. xiii. 1, 2, 5. Dit. iii. 1.

2. Mae'n ddyledus arnom, i ymddwyn yn barchus tu ag at ein Llywiawdwyr, ac na lefarom yn gabledus am danunt. — Act. xxiii. 5. — Canys 'sgrifennedig yw, Na ddywaid yn ddrwg am bennaeth dy bobl. — Ecfod. xxii. 28. Na chabla'r swyddogion, ac na fellaitbia bennaeth dy bobl. 1 Pedr ii. 17. Preg. x. 20.

3. Mae'n ddyledus arnom, i dalu i'n Llywiawdwyr y Deyrnged ag sydd ddyledus iddunt. — Rhuf. xiii. 7. Teyrwch gan hynny i bawb eu dyledjon: teyrnged i'r hwn y mae teyrnged yn ddyledus; toll i'r hwn y mae toll; ofn i'r hwn y mae ofn; parch i'r hwn y mae parch yn ddyledus. Math. xvii. 24—27. xxii. 21.

4. Mae'n ddyledus arnom, i gadw, a chyflawni Rhwymedigaeth ein Llw, a'n Hadduned i'n *Llywiauawdwr*. —

Preg. viii. 2. *Yr ydwyf yn dy rybuddio i galm gorchymmy'n y brenin, a hynny o herwydd llw Duw.* Rhuf. xiii. 5.

5. Mae'n ddyledus arnom, i ymostwng i'r Farn a roddo'n *Llywiauawdwr*, megis Barn oddi wrth Dduw ei hun. —

Diar. xxix. 26. *Llawer a ymgeisiant ag wyneb y llywydd: ond oddi wrth yr Arglwydd y mae barn pob dyn.* Sal. lxxv. 7. xxxix. 9. 1 Sam. ii. 7. Diar. xxi. 1.

6. Mae'n ddyledus arnom, i weddio dros ein *Llywiauawdwr*. — 1 Dim. ii. 1, 2. *Cyngbori yr ydwyf am hynny, ym mlaen pob peth, fod ymbiliau, gweddiau, deisyfiadau, a thalu diolch, dros bob dyn: dros frenhinoedd, a pharab sy mewn goruchafiaeth; fel y gallom ni fyw yn llonydd ac yn beddychol, mewn pob duwjoledb ac onestrwydd.* Jer. xxix. 7. Sal. lxxii. 1, 2.

Cw. Pa rai yw Pechodau'r Bobl yn erbyn eu *Llywiauawdwr*, a'r Cōsb sy'n dyfod am danunt?

Att. 1. Gwrthwynebu, neu ymosod yn erbyn yr Awdurdodau goruchel a ordeiniodd Duw; megis y gwnâ Teyrfradwyr, ac a dynnant arnunt eu hunain Farnedigaeth. — Rhuf. xiii. 2. — *Pwy bynnag sydd yn ymosod yn erbyn yr awdurdod, sydd yn gwrthwynebu ordinhâd Duw: a'r rhai a wrthwynebant, a dderbyniant farnedigaeth iddunt eu hunain.* Diar. xvii. 11.

2. Diystyru a chablu Llywodraeth; megis y gwnâ dynjon cnawdol a rhyfygus, a boenir yn Nydd y Farn, ac fel anifeiljaid anjanol a ddifethir. — 2 Pedr ii. 9, 10, 12. *Yr Arglwydd a fedr wared y rhai duwjol rhag profedigaeth, a chadw y rhai anghyfiawn i ddydd y farn i'w poeni: ac yn bennaf y rhai sy'n rhodio ar ôl y cnawd, mewn cbrwant astendid, ac yn diystyru llywodraeth. Rhyfygus ylyn, cyn-dyn, nid ydynt yn arswydo cablu urddas. Y rhai hyn, megis anifeiljaid anrhesymmol anjanol, y rhai a wnaed i'w difetha, a gablant y pethau ni wyddant oddi wrthunt, ac a ddifethir yn eu llygredigaeth eu hunain.* Jud. 8.

3. Dywedud yn erbyn y *Llywiauawdwr* cyfreithlon, a osodwyd drosom yn ôl Ewyllys Duw. *Miriam* a lefarodd yn erbyn *Moses*; a Duw a'i tarawodd hi â gwahanglwyf. *Corah*, *Dathan*, ac *Abiram*, a wrthwynebasant *Moses* ac *Aaron*; a'r ddaear a agorodd, ac a'u llyngcodd hwy yn fyw i uffern;

uffern; fel y daeth dychryn mawr ar bawb o'r holl Gyn-
nulleidfa, wrth glywaid eu llef hwy. *Num. xvi.* — Pedair
mil ar ddeg a faith cant o'r bobl ychwaneg a fuant feirw o'r
plâ, am duchan drannoeth yn erbyn *Moses* ac *Aaron*. *Num.*
xvi. 41—49. — Ac ym mhen ychydig, y llefarodd y bobl
eilwaith yn erbyn Duw a *Moses*; a'r Arglwydd a anfonodd
yn eu mysg hwy *seirph tanllyd*, a hwy a frathasant y bobl,
a bu feirw o *Israël* bobl lawer. *Num. xxi. 6.*

4. Torri Rhwymedigaeth y Llw a gymmerasom am fod yn
ffyddlon i'n *Llywiawdwyr*. Digofaint yr Arglwydd a
ennynnodd yn erchyll yn erbyn yr *Juddewon*, a Brenin *Israël*,
am dorri eu Rhwymedigaeth i Frenin *Babilon*: canys
byddinoedd *Israël* a roddwyd i'r cleddyf, a'r gweddill o
honunt a wasgarwyd. *Ezec. xvii. 12—21. Diar. xxiv. 21, 22.*

5. Y mae'n Bechod peryglus, i roddi Ufudd-dod ang-
hyfiawn i'n *Llywiawdwyr*, mewn peth y fo'n wrthwyneb i
Gyfraith Duw. O herwydd i Bobl *Israël* ymostwng i ddeddfau
annuwjol, yr Arglwydd a'u bwriodd ymmaith oddi wrtho, ac
a'u cystuddiodd hwy yn flin jawn, — 2 *Bren. xvii. 8, 18, 20.*
Rhodio (a wnaethant) yn neddfau'r cenbedloedd, y rhai a
fwriafai'r Arglwydd allan o flaen meibjon *Israël*, ac yn y
deddfau a wnaethai brenhinoedd *Israël*. Am hynny yr Ar-
glwydd a ddigiodd yn ddirfawr wrth *Israël*, ac a'u bwriodd
bwynt allan o'i olwg: ni adawyd ond llwyth *Juda* yn
unig. A'r Arglwydd a ddiystyrododd holl bôd *Israël*, ac a'u
cystuddiodd bwynt, ac a'u rhoddodd bwynt yn llaw an-
rheithwyr, nes iddo eu bwrw allan o'i olwg. *Ecsod. i.*
15—20. 1 Sam. xiv. 43—45. Dan. iii. 14—18. vi. 6—10.
Act. v. 29.

Cw. Beth yw Dyledswyddau Gweinidogjon Gair Duw?

Att. Gwaith a Galwâd Gweinidogjon fy fwyaf pwysfawr
o bob gwaith yn y byd; canys gweini y maent rhwng y
Duw Mawr a Dynjon yn achos eu Jechydwrïaeth hwynt:
ac am hynny y mae'r Ysgrhythur yn mynegi eu Dyled hiwy
yn helaeth jawn.

1. Dyled pob Gweinidog yw, edrych yn dda na rathro efi
i mewn i fod yn Weinidog yn Eglwys Dduw, nes iddo'n
gyntaf fod yn wir Gristjon: canys, megis na allai neb fod
yn Offeiriad dan y Gyfraith, heb fod o Lwyth *Lest*; ni
ddylai neb ychwaith fod yn Weinidog dan yr Efyngyl, heb
fod o Deulu'r Ffydd: sef, credu'n jachusol yn yr Arglwydd
Jesu.

Jesu. — 2 Cor. iv. 13. *A chan fod gennym yr un ysbryd ffydd, yn ôl yr hyn a sgrifennwyd, Credais, am hynny y llefarais; yr ydym ninnau belyd yn credu, ac am hynny yn llefaru.* — Sal. l. 16, 17. *Wrth yr annurwyl y dywedodd Duw, Beth fydd i ti a synegech ar fy neddfau, neu a gymmerekch ar fy nghysfammed yn dy enau?*

2. Dyled Gweinidogion yw, edrych am fod wedi eu galw yn ddyledus, a'u danfon gan Dduw, a'u cymhwyso i Swydd y Weinidogaeth. — Rhuf. x. 15. *Pa fodd y pregethant, oni's danfonir hwynt?* — Hebr. v. 4. *Nid yw neb yn cymmeryd yr anrhydedd hwn iddo ei hun, ond yr hwn a alwyd gan Dduw, megis Aaron.* 2 Cor. iii. 5, 6. Jer. xiv. 14, 15. xxiii. 21, 32. Joan vii. 18. Lef. xxi. 17—20.

3. Dyled Gweinidogion yw, astudio Gair Duw yn ddyfal, a myfyrio yntho; fel y byddont hyddysg a galluog yn yr Ysgrythurau, a chynhyddu yn y Doniau a dderbyniasant. — 1 Dim. iv. 13—15. — *Gifa wrth ddarllen, wrth gyngori, wrth athrawjaethu. Nac esgeulusa y daren fydd ynnor. — Myfyria ar y pethau hyn, ac yn y pethau hyn aros; fel y byddo dy gynnudd yn eglur i barwb.* Sal. cxix. 98, 99. Hebr. iv. 12. Jer. xxiii. 29. 2 Cor. x. 4, 5. Act. xviii. 24.

4. Dyled Gweinidogion yw, ymddiddysu oddi wrth Elw'r Byd hwn, ac ymwrthod, hyd ag allont, â Thrafferthion tymhorol y Bywyd hwn, i lwyr-ymroddi i Waith y Weinidogaeth. — 2 Dim. ii. 4. *Nid yw neb a'r fydd yn milwrio yn ymrwystro â negesau y bywyd hwn, fel y rhyngo fodd i'r hwn a'i derwisodd yn filwr.* — 1 Dim. vi. 9, 10, 11. *T rhai fydd yn ewyllysio ymgyfoethogi, fydd yn syrthio i brofedigaeth, a magl, a llawer o chwantau ynfyd a niweidiol, y rhai fy yn boddi dynjon i ddinystr a cholledigaeth. Canys gwreiddyn pob drwg yw ariangarwch: yr hon, a rhai yn chwannog iddi, hwy a gyfeiliornasant oddi wrth y ffydd, ac a'u gwanasant eu hunain â llawer o ofidiau. Eithr tydi, gŵr Duw, gochel y pethau hyn; a dilyn gyfiawnder, duw-joldeb, ffydd, cariad, ammynedd, addfwyndra.* Luc xviii. 28—30. 2 Cor. xii. 14. Phil. ii. 20, 21. 1 Dim. iii. 3. 1 Theff. ii. 5. 1 Pedr v. 2.

5. Dyled Gweinidogion yw, porthi'r Bobl, a'u Plant hefyd, â Gwybodaeth jachus, o wir Gariad i Grifft; gan hyfforddi hên a jeuainge yng Ngwyddorion y Ffydd, a mynegi iddunt

iddunt
xxi. 1
Simon
rhai
a wyl
Port
wait
odd
yn dy
faid.
peth
chwa
ac na
3. D
xxvi.
6.
Wyde
ledsw
Gwir
yn da
flaem
budd
rhai
ac m
byw,
mwy
gwein
7.
yn b
hono
gwn
eithr
Ngbr
gyfr
ddar
gan
1 Pe
3—6
1 Co
30, 3

iddunt holl Gyngor Duw ; ac nid mwy, na llai. — Joan xxi. 15, 16. — *Tr Jeshu a ddywedodd wrth Simon Pedr, Simon mab Fona, a wyt ti yn fy ngharu i yn fwy na'r rhai hyn ? Dywedodd yntef wrtho, Tdwyf, Arglwydd ; ti a wyddost fy mod yn dy garu di. Dywedodd yntau wrtho, Portha fy wyn. Efe a ddywedodd wrtho drachefn yr ail waith, Simon mab Fona, a wyt ti yn fy ngharu i ? Dywedodd yntef wrtho, Tdwyf, Arglwydd ; ti a wyddost fy mod yn dy garu di. Dywedodd ynteu wrtho, Bugeilia fy nefaid. — Math. xxviii. 20. Gan ddyfsgu iddunt gadw pob peth a'r a orchymmynais i chwi. — Deut. iv. 2. Na chwanegwch at y gair yr ydwyf yn ei orchymmyn i chwi, ac na leihewch ddim o hono ef. Act. xx. 26, 27. Ecfod. xxiv. 3. Deut. xviii. 20. Dad. xxii. 18, 19, i Bren. xxii. 14. Jer. xxvi. 2. Math. v. 14. Mal. ii. 7. Dit. ii. 1.*

6. Dyled Gweinidogjon yw, dysgu i'r Bobl, nid yn unig. Wyddorjon y Ffydd, eithr hefyd eu hannog yn daer i Ddyledfwyddau Crefydd a Gweithredoedd da. — Did. iii. 8. *Gwir yw'r gair, ac am y pethau hyn yr ewyllysiwn i ti fod yn daer, fel y byddo i'r sawl a gredasant i Dduw ofalu ar flaenori mewn gweithredoedd da : y pethau hyn sydd dda a buddiol i ddynion. — i Dim. vi. 17, 18. Gorchymmyn i'r rhai sy oludog yn y byd ymma, na byddont uchel feddwl, ac na obeithiont mewn golud anwadad, ond yn y Duw byw, yr hwn sydd yn helaeth yn rhoddi i ni bob peth i'w mwynhau ; a'r iddunt wneuthur dajoni, ymglyfoethogi mewn gweithredoedd da, fod yn hawdd ganddunt roddi, a chyfrannu.*

7. Dyled Gweinidogjon yw, traethu Gair Duw yn bur, yn blaen, ac yn barchus ; a dangos i'r Bobl yr Ystyr o hono. — 2 Cor. ii. 17. *Nid ydym ni, megis llawer, yn gwneuthur masnach o air Duw : eithr megis o burdeb, eithr megis o Dduw, yngwydd Duw yr ydym yn llefaru yng Nghrist. — Neh. viii. 7, 8. — T Lefiaid oedd yn dysgu y gyfraith i'r bobl, a'r bobl yn sefyll yn eu lle. A hwy a ddarlleasant yn eglur yn y llyfr, yng nghyfraith Dduw ; gan ofod allan y synwyr, fel y dyallent wrth ddarllen. i Pedr iv. 11. Luc iv. 16. 2 Cor. ii. 2, 3, 6. i Theff. ii. 3—6. i Cor. xiv. 18, 19. Math. vii. 28, 29. Preg. xii. 10, 11. i Cor. iii. 1, 2. Deut. xxxi. 11. Jos. viii. 34, 35. Act. viii. 30, 31. Sal. cxix. 130.*

8. Dyled

8. Dyled Gweinidogjon yw, dysgu'r Bobl yn garuaid, mewn ysbryd Addfwynder a Chariad, gan gydgyfrannu a chydymdeimlo â'r Gweinjaid, megis Tadau a Mammaethod iddunt. — 1 Theff. ii. 7, 8, 11. *Ni a fuom addfwyn yn eich mysg chwi, megis mammaeth yn maetbu ei phlant. Felly, gan eich hoffi chwi, ni a welson yn dda gyfrannu â chwi, nid yn unig efengyl Dduw, ond ein beneidjau ein hunain hefyd, am eich bod yn annwyl gennym. Megis y gwyddoch, y modd y buom yn eich cynghori, ac yn eich cystfuro, bob un o honoch, fel tād ei blant ei hun.* 1 Cor. ix. 19, 22, 23. 2 Dim. ii. 24—26.

9. Dyled y Gweinidogjon hefyd yw, llefaru Addysg Gair Duw yn ddewr, yn ddyfal, ac yn ddiofn, er maint a fyddo o fychander a chafineb iddunt gan eu gwrthwynebwyr. — Jer. i. 7, 8, 17. — *Ti a ai at y rhai oll y'th anfonwyf, a'r hyn oll a orchymmynnwyf i'th a ddywedi. Nac ofna rhag eu hwynebau hwynt: canys yr ydwyf fi gyd â thi i'th waredu, medd yr Arglwydd. Am hynny gwregysa dy lwynau, a chysod, a dywed wrthunt yr hyn oll yr ydwyf yn ei orchymmyn i'th: na arfwyda eu hwynebau; rhag i mi dy ddistrywio di ger eu bron hwynt.* — 2 Dim. iv. 2. Pregetha'r gair; bydd daer, mewn amser, allan o amser; argyodda, cerydda, annog gyd â phob bîrymaros ac athrawjaeth. — Act. xxviii. 31. *Gan bregethu teyrnas Dduw, ac athrawjaethu y pethau am yr Arglwydd Jesu Grist, gyd â phob hyfder, yn ddiwahardd.* Ezec. ii. 6, 7. Jer. xx. 8—11. xv. 10, 11, 21. xxvi. 11—15. 2 Cor. xii. 15. Act. iv. 18, 19, 20. xx. 20—22. xxi. 13. v. 41. 1 Cor. iv. 9, 11—13. 2 Cor. i. 5, 6. xii. 10. Phil. i. 20.

10. Dyled Gweinidogjon yw, ceryddu y rhai a bechant yn ddiarbed, pwy bynnag y fyddont. — Esay lviii. 1. *Llefa â'th g'g, nac arbed; dyrchafu dy lais fel udgorn, a mynega i'm pobl eu camwedd, a'u pechodau i dy Jacob.* — 1 Dim. v. 20. *Y rhai sy'n pechu cerydda yngŵydd pawb, fel y byddo ofn ar y lleill.* Math. xii. 34. iii. 7, 8. Act. xiii. 9, 10. Gal. ii. 11.

11. Dyled Gweinidogjon yw, rhybuddlo'r Annuwjol, o blegid y Barnau fo'n dyfod ar eu gwarthaf; dan berygl o fod yn euog o'u gwaed. — Ezec. xxxiii. 6, 8. *Pan welo'r gwiliedydd y cleddyf yn dyfod, ac ni udgana mewn udgorn, a'r bobl heb eu rhybuddio; eithr dyfod o'r cleddyf*

a chymmeryd un o honunt, eise a ddaliwyd yn ei anwiredd; ond mi a ofynnaf ei waed ef ar law'r gwiliedydd. Pan ddywedwys wrth yr annuwjol, Ti annuwjol, gan farw a fyddi farw; oni leferi di i rybuddio'r annuwjol o'i ffordd, yr annuwjol hwn a fydd marw yn ei anwiredd; ond ar dylaw di y gofynnaf ei waed ef. Joel i. 13, 14. ii. 13, 16, 17.

12. Dyled Gweinidogion yw, jawngyfrannu i'r Duwjol a'r Annuwjol, y rhan a berthyn iddunt o Air Duw; a dangos gwahaniaeth rhyngthunt, heb na gwenjaith, na derbyn wyneb. — 2 Dim. ii. 15. Bydd ddyfal i'th ofod dy hun yn brofedig gan Dduw, yn weithiwr difest, yn jawngyfrannu gair y gwirionedd. — Ezech. xlv. 23. A dysgant i'm pobl ragor rhwng y sanctaidd a'r balogedig, a gwnant iddunt wybod gwahan rhwng aflan a glân. Ezech. xiii. 19, 22. Jer. xv. 19.

13. Dyled Gweinidogion yw, argyoeddi pob Cyfeiliorni; a goftegu, hyd ag allont, bob Dadleuon anfuddjol, ag y fo'n magu Anghariad ac Ymryson. — Dit. i. 9, 10, 11, 13. Tn dal yn lew y gair ffyddlon yn ôl yr addysg, fel y gallo gyngbori yn yr athrawjaeth jachus, ac argyoeddi y rhai sy yn gwrthddywedud. Canys y mae llawer yn anafudd, yn ofersiaradus, ac yn dwyllwyr meddyliâu: — y rhai y mae yn rhaid can eu safnau, y rhai sy yn dymchwelyd tai cyfain, gan athrawjaethu y petbau ni ddylid, er mwyn budr elw. Y dystiolaeth hon sydd wr. Am ba achos argyoedda hwy yn llym, fel y byddont jach yn y ffydd. 2 Dim. ii. 14 — 17, 23. Dit. iii. 9. Jud. 3.

14. Dyled Gweinidogion yw, gwilio'n ddyfal arnunt eu hunain, ac ar Braidd Duw, i'w bugeillio yn ddiwall, a'u meithrin yn Ofn yr Arglwydd. — Act. xx. 28. Edrychwch gan bynny arnoch eich hunain, ac ar yr holl braidd, ar yr hwn y gosododd yr Ysbryd Glân chwi yn olygwyr, i fugeilio eglwys Dduw, yr hon a bwrcasodd eise â'i briod waed. — 1 Pedr v. 2. Porthwch braidd Duw, yr hwn sydd yn eich plith, gan fwrw golwg arnunt, nid trwy gymmell, eithr yn ewyllysgar; nid er mwyn budr elw, eithr o barodrwydd meddwl. — Luc xii. 42, 43. — Pryd yw y goruchwiliwr ffyddlaw, a phwyllog, yr hwn a esyd ei Arglwydd ar ei deulu, i roddi cysluniaeth iddunt meion pryd?

pryd? Gwyn ei fyd y gwâs brownw, yr brown y caiff ei Arglwydd ef, pan ddêl, yn gwneuthur felly. — 1 Dim. iv. 16.

15. Dyled Gweinidogjon yw, ymddwyn yn ddoeth ac yn dduwjol ym mhob peth, a llywodraethu eu Teulu eu hunain yn dda, er esampl i bawb, ac na allo neb feio arnunt. — Math. x. 16. Wele; yr ydwyf fi yn eich danfon fel defaid yng nghanol bleiddjaidd: byddwch chwithau gall-fel y seirph, a diniwaid fel y colommennod. — 1 Dim. iii. 2, 4, 5. Rhaid i esgob (neu fugail eneidjau) fod yn ddiargyoedd, yn wr un wraig, yn wiliadwrus, yn sobr, yn weddaidd, yn lletteugar, yn athrawaidd; yn llywodraethu ei dŷei hun yn dda, yn dal ei blant mewn ufudd-dod, ynghyd â phob onestrwydd: (o blegid oni fedr un lywodraethu ei dŷ ei hun, pa fodd y cymmer efe ofal dros eglwys Dduw?) — Dit. ii. 7, 8. Gan dy ddangos dy hun ym mhob peth yn esampl i weithredoedd da: a dangos mewn athrawjaeth anllygredigaeth, gweddeidd-dra, purdeb, ymadrodd iachus, yr hwn ni aller beio arno; fel y byddo i'r hwn sydd yn y gwrthwyneb gywilyddio, heb ganddo ddim drwg i'w ddywedud am danoch chwi. — 1 Dim. iv. 12. — Bydd yn esampl i'r ffyddlonjaidd, mewn gair, mewn ymarweddian, mewn cariad, mewn ysbryd, mewn ffydd, mewn purdeb. — 1 Pedr v. 3. Phil. iii. 17. Diar. iv. 7. viii. 11, 12. xv. 2. Preg. vii. 19. viii. 5. xii. 11.

16. Dyled Gweinidogjon yw, gwarchod yn ofalus ar Gadwraeth Tŷ Dduw; sef, cadw i fynu Ddisgyblaeth ddiefgeulus yn yr Eglwys; fel na dderbyniont yr halogedig a'r aflan i Ordinhadau cyffegredig y Cyfammod. — Math. vii. 6. Na roddwch y peth sydd sanctaidd i'r cŵn, ac na rhewch eich gemmau o flaen y môch; rhag iddunt eu sathru dan eu traed, a throi, a'ch rhwygo chwi. — Ezec. xlv. 7, 8. Gan ddwyn o honoch ddieithbriaidd dienwaededig o galon, a dienwaededig o gnawd, i fod yn fy nghyssegr, i'w halogi ef, sef fy nhŷ i, pan offrymmasoch fy mara, y brasder, a'r gwaed; a hwy a dorrasant fy nghysammed, o herwydd eich holl ffeidd-dra chwi. Ac ni chadwasoch gadwraeth fy mberthau cyffegredig; eithr gosodasoch i chwi eich hunain geidwaid ar fy nghadwraeth yn fy nghyssegr.

17. Dyled Gweinidogjon yw, cyfanneddu a byw ym mysg eu Pobl; canys gyd â'r Praidd y dylai'r Bugail fod: heb

esgeuluso ymwelod â hwynt yn eu Hadfyd, na ffôl oddi wrth-
unt yn amser Perygl. — 2 Cor. vii. 3. Paul a ddywedodd
wrth y Corinthjaid, — *Tr ydych chiwi yn ein calonnau ni,
i farw ac i fyw gyd â chiwi.* — Joan x. 11—13. A Christ
a ddywedodd, — *T bugail da fydd yn rhoddi ei einioes
dros y defaid. Eithr y gwâs cyflog, a'r hwn nid yw
fugail, yr hwn nid eiddo y defaid, fydd yn gweled y blaid
yn dysod, ac yn gadael y defaid, ac yn ffli: a'r blaid
fydd yn eu sglyfio hwy, ac yn tarfu'r defaid. Y mae'r
gwâs cyflog yn ffôl, o blegid mai gwâs cyflog yw, ac nid oes
ofal arno am y defaid.* Neh. vi. 11. Jago i. 27. v. 14.

18. Dyled Gweinidogjon yw, gweddio'n ddifrifol ac yn
ddyfal dros Eglwys Duw. — Esay lxii. 6, 7. *Ar dy fur-
iau di, Jerusalem, y gosodais geidwaid, y rhai ni thaw-
ant ddydd na nôs yn wastad: y rhai ydych yn ceisio'r Ar-
glwydd, na ddistêwch; ac na adêwch ddistawrwydd iddo, byl
oni sicrhao, ac byl oni ofodo Jerusalem yn foliant ar y
ddaeear.* Eph. i. 16. iii. 14, 16. Col. i. 9—11.

19. Dyled Gweinidogjon yw, gofalu dros Lefiant ysbryd-
ol eu Pobl yn ôl llaw, ar ôl iddunt hwy eu hunain farw. —
2 Pedr i. 15. *Pedr a ddywedodd wrth y bobl, Mi a wnâf fy
ngorau ar allu o honoch bob amser, ar ôl fy ymadawiad i,
wneuthur coffa am y pethau hyn.* — Num. xxvii. 15, 16.
17. *Moses (ychydig cyn iddo farw) a lefarodd wrth yr Ar-
glwydd, gan adywedud, Gosoded yr Arglwydd, Duw yf-
brydion pob cnawd, un ar y gynnulleidfa, yr hwn a elo
allan o'u blaen hwynt, ac a ddelo i mewn o'u blaen hwynt,
a'r hwn a'u dygo hwynt allan, ac a'u dygo hwynt i mewn:
fel na byddo cynnulleidfa'r Arglwydd fel defaid ni byddo
bugail arnunt.*

20. Dyled Gweinidogjon yw, ymgais i fod mor gydwy-
bodol ym mhob Rhan o'u Gweinidogaeth ag y gallont, i feddu
Tyfthiolaeth dda gan eu Cydwybod eu hun, a chan bawb, pan
yr elont o'r byd i ymddangos o flaen Duw. — Act. xx.
25—27. *Paul, wrth ymadel, a ddywedodd wrth y bobl, Tr
a-wr hon, wele, mi a wn na chewch chiwi oll (ym mysg y
rhai y bwm i yn tramwy yn pregethu teyrnas Dduw) we-
led fy wyneb i mwyach: o herwydd pa ham, yr ydwyf
yn tyfio i chiwi y dydd heddyw, fy mod i yn lân oddi wrth
waed pawb oll. Canys nid ymatteliais rhag mynegi i chiwi
boll gyngor Duw.* — 1 Theff. ii. 10, 11. *Tyftion ydych
chiwi,*

*chwi, a Duw hefyd, mor sanctaidd, ac mor gyfawn, a di-
argyoedd, yr ymddygasom yn eich mysg chwi, y rhai ydych
yn credu: megis y gwyddoch, y modd y buom yn eich
cyngbori, ac yn eich cyffuro, bob un o bonock, fel tād ei
blant ei hun. 2 Cor. i. 12. 2 Dim. iv. 6—8.*

Cw. Pa rai yn bennaf yw Pechodau Gweinidogjon, a'r
Barnau y maent yn eu dynnu?

*Att. 1. Mae'n beryglus i neb ryfygu cymmeryd Swydd
gyffegredig y Weinidogaeth arnunt, heb eu galw yn gyfreith-
lon, a'u hanfon gan Ysbryd Duw. Saul Brenin Israhel a
gollodd ei frenhinjaeth, a Digofaint Duw a gyffrôdd yn ei
erbyn, am iddo anturio offrymmu Aberthau Duw â'i ddwy-
law ei hun, ac yntef heb fod yn Offeiriad. 1 Sam. xiii. —
Y Brenin Uzziab hefyd, ym malchder ei galon, a aeth i
mewn i'r Deml ag Aroglarth yn ei law, ar fedr cymmeryd
arno ei hun Swydd yr Offeiriad; eithr Duw a'i tarawôdd
ef â gwahanglwyf: ac efe a barhaodd yn wahanglwyfus, ac
a dorriwyd ymmaith o Dŷ'r Arglwydd dros byth. 2 Cron.
xxvi. 16—23. — Daibhan ac Abiram, a'r dau cant a deg
a deugain a lynodd wrthunt, a ddifethwyd mewn modd
dychrynadwy, am eu rhyfyg yn cymmeryd arnunt y Swydd
Offeiriadol, i offrymmu Aroglarth. Num. xvi. — Canys
Duw a ddywedasai wrth Fofes ym mlaen llaw, Urdda di
Aaron a'i feibjon i gadw eu hoffeiriadaeth: a'r dieithr
ddyn a ddelo yn agos a roddir i farw. Num. iii. 10. — A'r
Prophwydi a lefarent o'u dychymmyg eu hunain, ac heb i'r
Arglwydd eu danfon, ni wnaent lês i'r bobl; a Duw oedd
yn eu herbyn hwy. Canys fel hyn y dywaid yr Arglwydd:
— Jer. xxiii. 32. *Wele fi yn erbyn y rhai a brophwydant
freuddwydion celwyddog, medd yr Arglwydd, ac a'u myne-
gant, ac a budant fy mhobl â'u celwyddau, ac â'u gwag-
edd, a mi heb eu gyrru hwynt, ac heb orchymryn iddunt:
am bynny ni wnânt ddim llês i'r bobl hyn, medd yr Ar-
glwydd. Jer. xiv. 14, 15. xxviii. 15—17.**

2. Gwrthgiliad Gweinidogjon oddi wrth Adduned eu
Hurddiad, a Duwjoldeb Buchedd, heb edrych am anrhy-
deddu Duw, a gynhyrfodd Ddigofaint Duw i felldithio'r
Offeiriad gynt, a'u gwneuthur yn ddirmygus gan bawb; ac
o herwydd hyn y daeth dinystr hefyd ar Eglwys Duw. —
Mal. ii. 1, 2, 8, 9. *Ac yr awr hon, chwi offeiriad, i chwi
y mae'r gorchymryn bwn. Oni wrandêwch, ac oni ysty-
riwch,*

riwch, i roddi anrhydedd i'm Henw i, medd Arglwydd y lluoedd; yna mi a anfonaf fellaid arnoch chwi, ac a felldigaf eich bendithion chwi: ie myfi a'u melldigais eisioes, am nad ydych yn ystyriaid. Chwi a giliaf och allan o'r ffordd, ac a baraf och i laweroedd dramgwyddo wrth y gyfraith; llygrasoch gyfammed Lefi, medd Arglwydd y lluoedd. Am bynny minnau hefyd a'ch gwneuthym chwi yn ddirmygus, ac yn ddiystyr gan yr holl bobl. — Am bechodau ei phrophwydi, ac anwiredd ei hofferiadaid, y tywalllododd Duw ei ddigllonedd, ac a gynnewodd dân yn Sion, yr hwn a ddifaodd ei feiliau hi. — Y gwrthwynebwr a'r gelyn a ddaeth i mewn i byrth Jerusalem. — Sorriant yr Arglwydd a'u gwasgarodd hwynt. Galar. iv. 11, 12, 13, 16.

3. Esgeulusdra, ac Ysgafnder, a Diystyrwch Gweinidogjon, yn gadel y Bobl i fyw 'n anwybodus, a dynn Ddigafedd Duw arnunt, ac ar eu Plant ar eu hól hwynt. — Hof. iv. 6. Fy mhobl a ddifethir o eisiau gwybodaeth: am it' ddiystyru gwybodaeth, minnau a'th ddiystyras dithau, fel na bydd ech offeriad i mi; ac am it' anghosio cyfraith dy Duw, minnau a anghosaf dy blant dithau hefyd.

4. Gwenjaith Gweinidogjon, yn llefaru pethau esmwyth wrth y Bobl, heb eu rhybuddio hwynt yn fywjog o'u Perygl, na dangos iddunt eu Cyflwr truenus, fy'n tynnu ar y cyfryw Weinidogjon anffyddlon a swrthlyd Ddigofaint Duw, a Gwaed Encidjau colledig. — Ezec. iii. 17, 18. Mab dyn, mi a'th gwneuthym di yn wiliedydd i dy Israhel: am bynny gwrando'r gair o'm genau, a rhybuddia hwynt oddi wrthyf fi. Pan ddywedwyf wrth y drygionus, Gan farw y byddi farw; oni rybuddi ef, ac oni leferi i rybuddio'r drygionus oddi wrth ei ddrygffordd, fel y byddo byw; y drygionus hwn a fydd marw yn ei anwiredd: ond ei waed ef a ofynnaf fi ar dylaw di. Jer. viii. 10 — 12. Ezec. xxxiii. 7, 8. xiii. 9, 10, 13.

5. Awydd drachwantus Gweinidogjon i Elw'r Byd, yn lle Astudrwydd awyddus o Wybodaeth brofiadol, a Goleuni ysbrydol, i fedru rhybuddio a dysgu'r Bobl, a gyffrôdd Dduw i achwyn ac ymddial ar y cyfryw gynt. — Esay lvi. 10, 11. Deillion yw ei wiliedyddion: ni wyddant hwy oll dim; cwn mudjon ydynt hwy oll, heb fedru tyfarch; yn cyfgu, yn gorwedd, ac yn caru heppian. Ie cwn gwangcus ydynt, ni chydabyddant a'u digon, a bugeiliaid ydynt ni fedrant ddyall; wynebant oll at eu ffordd eu hun, pob un

at ei elw ei hun o'u cwr. — Jer. viii. 10. *Am hynny y rhoddaf eu gwragedd hwynt i eraill, a'u meusydd i'r rhai a'u meddianno: canys o'r lleiaf hyd y mwyaf, pob un sy'n ymrôl i gybydd-dod; o'r prophwyd hyd at yr offeiriad, pawb sydd yn gwneuthur ffalsder.* Mal. i. 10. Ezech. xxii. 25, 26, 31. 1 Sam. ii. 12—17. iv. 11.

6. Bugeiliaid y Bobl gynt a gyffroisant Ddigofaint Duw yn eu herbyn, ac a barafant iddo i ymwrthod â hwy, o herwydd eu Hanghymmedroldeb yn pelgi'r Cnawd, yn lle porthi'r Praidd. — Ezech. xxxiv. 2, 3, 10. — *Gwae fugeiliaid Israhel, y rhai sydd yn eu porthi eu bunain: oni phortha'r bugeiliaid y praidd? Y brasder a fwytêach, a'r gwlan a wisgwech, y brâs a leddwech; ond ni phorthkwech y praidd. Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; Wele fi yn erbyn y bugeiliaid: a gosynnaf fy mbraid ar eu dwylaw hwynt.* Esay xxviii. 7. lvi. 12. Lef. x. 1, 2, 3, 8, 9.

7. Y mae Bucheddau annuwjol, a drwg Esamplau Gweinidogion, yn eu gwneuthur hwy yn chwydog yng ngolwg Duw; ag a fydd yn chwerw jawn iddunt yn y diwedd: canys oddi wrth hyn y mae Anwiredd yn ymdannu fwyfwy ar lëd, a'r Drygionus yn ymgaledu yn eu Drygioni. — Jer. xxiii. 14, 15. *Ar brophwydi Jerusalem y gwelais beth erchyll; torri priodas, a rhodio mewn celwydd: cynbortkwyant hesyd ddwyllaw y drygionus, fel na ddychwel neb oddi wrth ei ddrygioni: y mae y rhai hyn oll i mi fel Sodoma, a'i thrigolion fel Gomorrab. Am hynny fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd am y prophwydi; Wele mi a'u bwydaf hwynt â'r wermod, ac a'u diodaf hwynt â dŵfr bustl: canys oddi wrth brophwydi Jerusalem yr aeth lledrith allan i'r holl dŵr.*

8. Y mae'n Euogrwydd 'sgeler, i Weinidogion ddioddef Pechod yn ddigerydd yn eu Plant a'u Teulu: o herwydd hyn y daeth Barn a Digofaint Duw yn echrydus jawn ar Eli'r Offeiriad. — 1 Sam. iii. 11—14. *A dywedodd yr Arglwydd wrth Samuel, Wele fi yn gwneuthur peth yn Israhel, yr hwn prwy bynnag a'i clywö, se a ferwina ei ddwy glust ef. En y dydd hwnnw y dygaf i ben yn erbyn Eli yr hyn oll a ddywedais am ei dŵ ef; — o herwydd i'w feibion haeddu iddunt felddith, ac na's gwaharddodd efe iddunt. Ac am hynny y tyngais wrth dŵ Eli, na wna'r jawn am anwiredd tŵ Eli ag aberth, nac â bwyd offrwm byth.*

9. Mae

9. Mae'r Gynfigen a'r Digafedd diachos a fytho gan *rai* Gweinidogjon tu ag at *Weinidogjon eraill*, yn Bechod na ddiangc yn ddigôsb. *Pasur* yr Offeiriad, o gynfigen i'r Prophwyd *Jeremi*, a'i tarawödd, ac a'i rhoddodd yng ngharchar; a Duw a'i gwnaeth yntef yn ddychryn iddo ei hun, ac i bawb a'i carai ef, ac a barodd iddo ef a hwyntau farw yng ngwlad eu gelynjon. *Jer.* xx. 1—6. — Offeiriaid yr *Juddewön*, a draddodasant Grist o gynfigen, ac a gynhyrfasant y bobl i grochlesain ar *Bilar* am ei groeshoelio ef, a dynnasant Ddinystr arnunt eu hunain, ac ar eu Hoffeiriadaeth hefyd. *Marc* xv. 8—13. — *T Gwäs a guro ei gydweision*, gan *fwyta* ac *ysfed* gyd â'r meddwön, *Arglwydd y gwäs hwnnw a ddaw yn ddisymmwrth*, ac a'i gwahana ef, ac a esyd ei ran ef gyd â'r anffyddlonjaid. *Luc* xii. 45, 46.

10. Bydd Gwae i'r Gweinidogjon sy'n byw'n absennol, neu'n fföi oddi wrth eu Praidd, pan fo'n angenrheidjol i edrych am danunt hwy. — *Zech.* xi. 17. *Gwae'r eulyn bugail*, yn gadel y praid; y cleddyf fydd ar ei fraich, ac ar ei lygad dehau: ei fraich gan wywo a wywa, a'i lygad dehau gan dywyllu a dywylla. *Joan* x. 11, 12, 13.

Cw. Pa beth yw'ch Dyled chwi tu ag at eich Gweinidogjon?

Att. 1. Ein Dyled yw, gweddio'n ddifrifol ar Dduw, am y cyfryw *Weinidogjon* ag y fyddo'n addas i weithio yng Nghynhauaf mawr yr Efengyl. — *Math.* ix. 37, 38. *Crist a ddywedodd wrth ei ddisgybljon*, *T cynhauaf yn ddiau fydd fawr*, ond y gweithwyr yn anaml. *Am hynny attolygwch i Arglwydd y cynhauaf anfon gweithwyr i'w gynhauaf.*

2. Ein Dyled yw, eu derbyn hwy yn barchus, fel *Gweinidogjon Duw*, ac ymostwng yn ufudd i'r Athrawjaeth jachus a roddant i ni allan o Air Duw. — *Hebr.* xiii. 17. *Ufuddhêwch i'ch blaenoriaid*, ac ymddarostyngwch. O blegid y maent hwy yn gwilio dros eich eneidiau chwi, megis rhai a fydd rhaid iddunt roddi cyfrif. — *1 Dim.* v. 17. *Cyfrifer yr henurjaid sy'n llywodraethu yn dda*, yn deilwng o barch dauddeblyg; yn enwedig y rhai sy yn poeni yn y gair a'r athrawjaeth. *Deut.* xvii. 9, 10, 11. *1 Cor.* iv. 1. xvi. 16. *1 Theff.* v. 12, 13. iv. 8. ii. 13. *1 Joan* iv. 6. *Luc* x. 16. *Jago* i. 21, 22. *Math.* xxiii. 2, 3.

3. Ein Dyled yw, ymddwyn yn addas i Athrawjaeth ein Gweinidogjon; fel na chablr hwynt o'n hachos ni. — 2 Cor. vi. 3. *Heb roddi dim achos tramgwydd mewn dim, fel na feier ar y weinidogaeth.* 1 Cor. x. 32. Eph. iv. 1. Phil. i. 27. ii. 15, 16. 1 Theff. ii. 11, 12.

4. Ein Dyled yw, cydgyfrannu â'n Gweinidogjon tu ag at eu Cynhaliaeth; fel y bont yn rhydd oddi wrth trafferth y byd, i lwyr-ymroddi i Waith y Weinidogaeth. — Gal. vi. 6. *Cyfranned yr hwn a ddysgwyd yn y gair, â'r hwn sydd yn ei ddysgu, ym mhob peth da.* — 1 Cor. ix. 7, 14. *Pwy sydd un amser yn rhyfela ar ei draul ei hun? pwy sydd yn plannu gwinllan, ac nid yw yn bwyta o'i ffrwyth hi? neu pwy sydd yn porthi praid, ac nid yw yn bwyta o laeth y praid?* Felly hefyd yr ordeiniodd yr Arglwydd, i'r rhai sy'n pregethu'r efengyl, fyw wrth yr efengyl. 1 Dim. v. 18. Math. x. 9, 10. Gen. xlvii. 20, 22. Deut. xii. 19. Ecclus. vii. 29—31.

5. Ein Dyled yw, bod yn gariadus ac yn serchog tu ag at ein Gweinidogjon; ac na dderbyniom anair nac achwyniad difail yn eu herbyn. — 1 Dim. v. 19. *Tn erbyn benurjad na dderbyn achwyn, oddieithr dan ddaun neu dri o dystion.* — 2 Cor. viii. 24. *Dangoswch iddunt hwy hysbysrwyd o'ch cariad.* Gal. iv. 14.

6. Ein Dyled yw, achub ein Gweinidogjon rhag eu gelynjon, a phob peryglon, cyn belled ag a allom ni; a chyddioddef â hwy dan eu blinderau. — Act. ix. 23, 25. — *Cydymgyngborodd yr Judderwön i ladd Paul. Tna y disgybljon a'i cymmerasant ef o hŷd nŷs, ac a'i gollyngasant i wared dros y mur mewn basged.* Am yr Hebreaid y dywed yr Apostol fel hyn: — Hebr. x. 34. *Chwi a gyddioddefasoch â'm rbwymau i hefyd, ac a gymmerasoch eich hysbeilio am y pethau oedd gennych yn llawen; gan wybod fod gennych i chwi eich hunain olud gwell yn y nesoedd, ac un parhaus.* Act. xix. 29—31. Jer. xxvi. 24. xxxviii. 6—13. 2 Dim. i. 8. iv. 14—17.

7. Ein Dyled yw, cydgynhorthwyo'n Gweinidogjon yn eu Gwaith, ym mhob peth ag allom. — 3 Joan 8. *Ni a ddylem gan hynny dderbyn y cyfryw rai, fel y byddom gydgynhorthwywyr i'r gwirionedd.* — Phil. iv. 3. *Ac yr ydwyf yn dymuno arnat tithau, fy ngwir gymmar, cym-*
morth

morth y gwagedd hynny, y rhai yn yr efengyl a gydlafuriasant â mi, — a'm cydweithwyr eraill, y rhai y mae eu henwau yn llyfr y bywyd. Rhuf. xvi. 3, 4. Barn. v. 23.

8. Ein Dyled yw, gweddio yn brudd dros ein Gweinidogjon, am gymmorth a llwyddiant yn eu Gwaith, ac ymward oddi wrth eu gwrthwynebwyr. Felly y dymunodd Paul i'r bobl wneuthur drosto ef: — Rhuf. xv. 30, 31. Tr wyf yn attolwg i chwi, frodyr, er mwyn ein Harglwydd Jesu Grist, ac er cariad yr Ysbryd, a'r gydymdrech o honoch gyd â myfi mewn gweddiau drosaf fi at Dduw; fel y'm gwareder oddi wrth y rhai anufudd yn Judea, ac ar fod fy ngweinidogaeth, yr hon sydd gennyf i Jerusaleml, yn gymmeradwyo gan y saint. — 2 Thess. iii. 1, 2. Bellach, frodyr, gweddiwch drosom ni, ar fod i air yr Arglwydd redeg, a chael gogonedd, megis gyd â chwithau; ac ar ein gwared ni oddi wrth ddynion anhywaith a drygionus: canys nid oes ffydd gan bawb. Eph. vi. 18, 19. Col. iv. 2—4. Aft. xii. 5—7. 2 Cor. i. 11.

9. Ein Dyled yw, gochelyd pob dadleuon anfuddjol ac ymbleidiau, a fo'n digalonni ac yn rhwystro'n Gweinidogjon yn eu Gwaith. — Diar. xix. 27. Fy mab, paid â gwrando'r addysg a bair i ti gyfeiliorni oddi wrth eiriau gwybodaeth. — 1 Cor. i. 10. Tr ydwyf yn attolwg i chwi, frodyr, trwy Enw ein Harglwydd Jesu Grist, ddywedud o bawb o honoch chwi yr un peth, ac na byddo ymbleidio yn eich plâth; eithr bod o honoch wedi eich cyfangysylldu yn yr un meddwl ac yn yr un farn. — Rhuf. xvi. 17. Ac yr wyf yn attolwg i chwi, frodyr, graffu ar y rhai sy yn peri anghydfod a rhwystrau, yn erbyn yr athrawjaeth a ddyfgasoch chwi, a chiltwch oddi wrthunt. 2 Dim. iv. 3, 4. 1. 15. 1 Dim. iv. 1. 2 Pedr ii. 1, 2. Math. xvi. 6, 12. Joan vi. 60, 66.

10. Ein Dyled yw, parhau'n gyttun â'i gilydd, ac yng Ngras a Chariad Duw, er Gorfoledd i'n Gweinidogjon yn Nydd yr Arglwydd Jesu. Canys fel hyn mae Paul, trwy'r Ysbryd Glân, yn gorchymmyn: — Phil. ii. 1, 2, 16. Od oes gan hynny ddim diddanwch yng Nghrist, od oes dim cyffur cariad, od oes dim cymdeithas yr Ysbryd, od oes dim ymysgaroedd a thosturiaethau; cyflawnwch fy llawenydd, fel y byddoch yn meddwl yr un peth, a'r un cariad gennych, yn gyttun, yn synnied yr un peth. In cynnal gair y bywyd; er gorfoledd i mi yn nydd Crist, na redais yn

ofer, ac na chymmerais boen yn ofer. 1 Theff. ii. 19, 20.
2 Cor. i. 14. xiii. 9. 2 Theff. i. 3, 4.

Cw. Pa rai yn bennaf yw'r Pechodau a wneir yn arferol yn erbyn Gweinidogjon, a'r Gôsb fydd yn dyfod o'u plegid?

Att. 1. Dibrifio a gwrthod Athrawjaeth ein Gweinidogjon; ag fy'n dwyn Damnedigaeth swy nag ar bobl eraill na chlywiant Air Duw erioed. — Math. x. 14, 15. *A phwy bynnag ni'ch derbynio chwi, ac ni wrandawo eiob geiriau, pan ymadawoch o'r tŷ brwnnw, neu o'r ddinas bonno, yfydwch y llwch oddi wrth eich traed. Yn wir meddaf i chwi, Esmwythach fydd i dir y Sodomjaid a'r Gomorriaid yn nydd y farn nag i'r ddinas bonno.* 2 Cron. xxv. 15, 16. Luc x. 16. Diar. v. 11—13. Neh. v. 13.

2. Attal neu gadw oddi wrth Weinidogjon y peth fy ddyledus tu ag at eu Cynhaliaeth: yr hyn fydd megis pe baem yn ysbeilio Duw ei hun, ac yn tynnu Melldith Duw, ac Aflydd arnom. — Mal. iii. 8, 9. *A ysbeilia dŷn Dduw? etto chwi a'm bysbeiliafoch i. Ond chwi a ddywedwch, Ym mba beth y'th ysbeiliafom? Tu y degwm a'r offrwm. Melldigedig ydych trwy felldith; canys chwi a'm bysbeiliafoch i.*

3. Tremygu a gwawdio'n Gweinidogjon, gan wâg fiarad yn ddirmygus am danunt: yr hyn a dynnodd Ddigllonedd a Dinystr echrydus ar yr *Juddewön* gynt. — 2 Cron. xxxvi. 16, 17. *Tr oeddynt hwy yn gwatwar cenbadau Duw, ac yn tremygu ei eiriau ef, ac yn gwawdio ei brophwydi, nes cyfodi o ddigofaint yr Arglwydd yn erbyn ei bobl, fel nad oedd jachâad. Am hynny efe a ddygodd i fynnu arnunt hwy frenin y Caldeaid, yr hwn a laddodd eu gwyr jeuangc hwy a'r cleddyf yn nhŷ fy nghyssegr, ac nid arbedodd na gŵr jeuangc, na morwyn, na hên, na'r hwn fy'n cammu gan oedran: efe a'u rhoddodd hwynt oll yn ei law ef.* Galar. iv. 16. Luc x. 16. 2 Cor. x. 10. 3 Joan 9, 10.

4. Gadel ein Gweinidogjon duwjol, er tristwch a digalonddid iddunt, a myned ar ôl Athrawön eraill: yr hyn fydd argoel o dymmer anwadal, ac nad ydyw'r cyfryw o nifer Pobl Dduw. — 1 Joan ii. 19. *Oddi wrthym ni yr aethant hwy allan, eithr nid oeddynt o honom ni: canys pe buasent o honom ni, hwy a arhosasent gyd â ni: eithr hyn a fu, fel yr egluria nad ydynt hwy oll o honom ni.* —

Jago

Jago i. 8. *Gŵr dauddeblyg ei feddwl fydd anwaftad yn ei holl ffyrdd.* 2 Dim. iv. 3, 4.

5. *Efgeuluso cynhorthwyo'n Gweinidogion yng Ngwaith yr Arglwydd, trwy'n Gweddiau, a phob ffordd arall ag a allom ni: a'r rhai a ballant gynhorthwyo Gwaith Duw, a felldithir.* — Barn. v. 23. *Melldigwch Feroz (eb angel yr Arglwydd) gan felldigo melldigwch ei thrigolion: am na ddaethant yn gynhorthwyo i'r Arglwydd, yn gynhorthwyo i'r Arglwydd yn erbyn y cedyrn.*

6. *Ymgaledu dan Geryddon ein Gweinidogion: yr hyn a ddwg Ddinystr disymmwrth arnom.* — Diar. xxix. 1. *Gŵr a gerydder yn fynych, ac a galeda ei warr, a ddryllir yn ddisymmwrth, fel na byddo meddyginiaeth.* 2 Cron. xxv. 15, 16.

7. *Hoffi athrawjaeth esmwyth a fionmedig; ac annio-ddefgarwch i dderbyn Argyoeddiad a Cherydd: yr hyn fydd arwydd amlwg o Annuwjoleb mawr, ac o Farn Duw yn agos.* — Esay xxx. 10, 13. *Y rhai a ddywedant wrth y gweledyddion, Na welwch; ac wrth y prophwydi, Na prophwydwch i ni bethau unjon; treuthwch i ni wenjaith, prophwydwch i ni fionmedigaeth: am hynny y bydd yr anwiredd hyn i chwyl fel rhwygiad chwyddedig mewn mur uchel ar fyrthio, yr hwn y daw ei ddrylliad yn ddisymmwrth heb attreg.* Jer. v. 31.

Cw. Beth yw Dyled Rhieni, sef, Tadan a Mamau, tu agat eu Plant?

Att. 1. Dyled Rhieni yw, dwyn eu Plant at Grifft, i gael eu bendithio, a'u derbyn i Eglwys Duw: canys Crist a ddywed, fod Teyrnas Dduw, sef ei Eglwys ef, yn eiddo hwy; ac ni ddylai neb eu difeddiannu o'r Hawl y mae Crist ei hun yn ei roddi iddunt. — Marc x. 13, 14. *A hwy a ddygasant blant bychain atto, fel y cyffyrddai efe a hwynt: a'r disgyblion a geryddasant y rhai oedd yn eu dwyn hwynt. A'r Jesu pan welodd hynny fu anfodlon, ac a ddywedodd wrthunt, Gedwch i blant bychain ddyfod attafi, ac na waherddwch iddunt: canys eiddo y cyfryw rai yw teyrnas Dduw.*

2. *Dyled Rhieni yw, dysgu eu Plant yn ddyfal yng Ngair Duw, a'r pethau a berthyn i'w Jechydwriaeth hwy.* — Sal. lxxviii. 5, 6. *Efe a sicrhodd dystiolaeth yn Jacob, ac a osododd gyfraith yn Israhel, y rhai a orchymmynodd*
G 4 efe

efe i'n tadau eu dysgu i'w plant. Fel y gwybyddai'r oes a ddél, sef y plant a enid: a phan gyfodent, y mynegent hwy i'w plant hwythau. Deut. vi. 6, 7. xi. 18, 19.

3. Dyled *Rhieni* yw, hyfforddi eu Plant yn gynnwys mewn Duwjoldeb, tra fyddont yn jeuaingc; megis y dysgwyd *Timorheus* gan ei Famgŵ a'i Fam, pan oedd yn fachgen, i wybod yr Ysgrythur Lân. 2 *Dim.* i. 5. — *Diar.* xxii. 6. *Hyfforddia blentyn ym mhen ei ffordd: a phan beneiddio, nid ymedy â hi.* *Diar.* viii. 17.

4. Dyled *Rhieni* yw, llefaru wrth eu Plant am Weithredoedd yr Arglwydd, a'i Ddajoni ef iddunt, yn yr amser a aeth heibio. — *Deut.* iv. 9. *Gochel arnat, a chadw dy enaid yn ddyfal, rhag anghosio o honot y pethau a welodd dy lygaid, a chilio o honunt allan o'th galon di holl ddydd-jau dy einioes: ond kysbysa hwynt i'th feibjon, ac i feibjon dy feibjon.* *Deut.* vi. 21, 22. *Sal.* xxxiv. 11.

5. Dyled *Rhieni* yw, ymresymmu â'u Plant, a'u perfwadio'n garuaidd ac yn serchog; fel Mam *Lemuel* Frenin. Canys fel hyn y dywedai hi wrtho: — *Diar.* xxxi. 2, 3. *Pa beth, fy mab? pa beth, mab fy ngbrôth? ie pa beth, mab fy addunedau? Na ddyro i wragedd dy nerth; na'th ffyrdd i'r hyn a ddifettha frenhinoedd.*

6. Dyled *Rhieni* yw, ceryddu eu Plant, heb arbed eu cosbi, pan fyddo'n angenrheidjol er lles iddunt. — *Diar.* xiii. 24. *Tr hwn a arbedo'r wialen, fydd yn casâu ei fâb: ond yr hwn a'i câr ef, a'i cerydda mewn amser.* — *Diar.* xxiii. 13, 14. *Na thyn gerydd oddi wrth dy blentyn: o's curi ef â gwialen, ni bydd efe farw. Cŵr ef â gwialen, a thi a achubi ei enaid rhag uffern.* *Diar.* xix. 18. xxii. 15. xxix. 15, 17. *Ecclus.* vii. 23.

7. Dyled *Rhieni* yw, rhoddi Esamplau da i'w Plant: canys anhawdd gan ddynjon i ymadel oddi wrth yr arferion drwg a ddysgasant gan eu *Rhieni*. Y bobl a ddywedodd wrth *Jeremi*, *Am y gair a lefaraist ti wrthym yn Enw'r Arglwydd, ni wrandawn ni arnat. Ond gan wneuthur y gwnâwn ni bob peth a'r a ddlelo allan o'n genau, gan arogl-darthu i frenhines y nesoedd, a thywallt iddi hi ddioddydd-offrxm, megis y gwnaethom, nyni a'n tadau.* *Jer.* xlv. 16, 17. 2 *Bren.* xvii. 34, 41.

8. Dyled *Rhieni* yw, edrych na roddont hwy ormod o'u Seich ar eu Plant, i attal un mesur o'u Cariad i Dduw. —

Math.

Math. x. 37. *Tr hwn sydd yn caru tâd neu fam yn fwy nâ myfi, nid yw deilwng o honofi: a'r neb sydd yn caru mab neu ferch yn fwy nâ myfi, nid yw deilwng o honofi.*
 Luc xiv. 26.

9. Dyled *Rbieni* yw, dwyn eu Plant i fynu, yn ôl eu gradd a'u gallu, i ryw Waith neu Alwâd onest, a fo'n fwyaf cymmwys iddunt yn ôl eu Dawn, ac yn lleiaf profedigaethus; fel na byddont segur na diffwrth, eithr yn wafanaethgar yn eu cenhedlaeth. Un o blant *Adda*, Tywyfogjon cyntaf a Blaenoriaid y byd, oedd *llafurwr*, a'r *llall* oedd *fugail defaid*.
 Gen. iv. 2. — 1 Cor. vii. 20. *Pob un yn yr alwidigaeth y galwyd ef, yn honno arhosed.*

10. Dyled *Rbieni* yw, gweddio beunydd dros eu Plant. — Job i. 5. — *Job a anfonai, ac a'u sancteiddiai hwynt (sef ei blant) ac a gyfodai'n forau, ac a offrymmai boeth-offrymmau yn ôl eu rhifedi hwynt oll.*

11. Dyled *Rbieni* yw, byw'n dduwjol eu hunain; fel y dël *Bendith Duw* ar eu Plant, yn ôl ei Addewid ef. — Deut. xii. 28. *Cadw a gwrando'r holl eiriau hyn yr ydwyf f yn eu gorchymmyn i ti; fel y byddo dajoni i'r, ac i'r h feibjon ar dy ôl byth.* — Sal. cxii. 2. — *Cenhedlaeth y rhai unjawn a fendithir.* Diar. xx. 7. Gen. 26, 4, 5. 2 Bren. x. 30.

12. Dyled *Rbieni* yw, gwneuthur eu gorau i beri i'w Plant ymgadw yn Ffordd Duw, ar ôl iddunt hwy eu hunain fyned o'r byd. Felly y gwnaeth *Abraham*: Duw a ddywedodd am dano, *Mi a'i hadwaen ef, y gorchymmyn efe i'w blant, ac i'w dylwyth ar ei ôl, gadw o honunt ffordd yr Arglwydd.* Gen. xviii. 19. — *A Dafydd a orchymmynnodd i Salomon ei fâb, gan ddywedud, Myfi wyf yn myned ffordd yr holl ddaear: am hynny ymnertba, a bydd ŵr. A chadw gadwriaeth yr Arglwydd dy Dduw, i rodio yn ei ffyrdd ef.* 1 Bren. ii. 2, 3.

13. Dyled *Rbieni* yw, priodi eu Plant â'r cyfryw ag y fo o Deulu'r Ffydd. *Abraham* a orchymmynnodd, na chymmerid gwraig i'w fâb o ferched y *Canaanaid*; ond a anfonodd i geisio priod iddo o'i Dylwyth ei hun. Gen. xxiv. Ecclus. vii. 25. 2 Cor. vi. 14. Barn. iii. 5—7. 1 Bren. xi. 4. Gen. vi. 1—3. Sal. cvi. 35—37.

14. Dyled *Rbieni* yw, ymddwyn yn ddyallus ac yn weddaidd; fel na roddont achos i'w Plant i ddigalonni, na diglloni. —

Noni. — Eph. vi. 2. *A chwitwch, dadau, na yrrwch eich plant i ddigio, ond maethwch bwynt yn addysg ac athrawjaeth yr Arglwydd.* — Col. iii. 21. — *Na chyffrôwch eich plant, fel na ddigalonnt.*

15. Dyled *Rhieni* yw, gwneuthur rhagoriaeth rhwng eu Plant, yn ôl eu hymddygiad; a dangos eu hanfodlonrwydd i'r neb a fyddo'n annuwjol o honunt. *Jacob* wrth farw, a felldigodd greulondeb *Simeon* a *Levi*, am iddunt ladd *Hemor* a *Sichem*; ac a ddietifeddodd *Reuben* o'i enedigathfaint, am iddo halogi groely ei dâd. Gen. xlix. 3—7. 1 Cron. v. 1, 2.

Cw. Pa rai yn bennaf yw Pechodau *Rhieni* yn erbyn y Pumbed Gorchymmyn, a'r Gôsb fy'n dyfod o'u plegid?

Att. 1. Esgeuluso Magwriaeth eu Plant, a'u gadel heb edrych am danunt: yr hyn sydd fwy annaturjol nâ bwyfffilod yr anialwch. — Galar. iv. 3, 4. *T dreigjan a dynnant allan eu bronnan, ac a roddant fugn i'w cenhwôn; merch fy mbohl a aeth yn greulon, fel yr estryfiad yn yr anialwch. Tafod y plentyn sugno sydd yn glynw wrth dafnod ei enau gan syched: y plant a ofynnant fara, ond nid oedd a dorrai iddunt.*

2. Goddef eu Plant i fyw yn anw'ardd ac yn ddigerydd mewn Drygioni. Hyn a dynnodd Ddigofaint Daw ar *Eli*, a Dinystr ar ei Dŷ ef. *Eli* a syrthiodd o'i eisteddle, ac a dorrodd ei wddf: ei ddau fab a fuant feirw yr un dydd; a'i hiljogaeth a dorwyd oddi wrth yr Offeiriadaeth. 1 Sam. ii, iii, a'r iv. ben.

3. Gormod o Serch a Mawrder i'w Plant, neu i rai o'u Plant yn rhagorach nâ'r lleill, fy'n arferol i ddwyn i'w *Rhieni* Ofid a Blinder oddi wrthunt. Yr oedd yn sawr jawn ac yn hoff gan y Brenin *Dafydd* am *Absalom*, ac am *Adonijah*; a hwynthwy ill dau a wrthryfelasant yn erbyn *Dafydd* eu Tâd. 2 Sam. xv—xviii. 1 Bren. i. 5, 6.

4. Esgeuluso hyfforddi eu Plant yn ddiwyd i ryw Waith neu Alwad a fo cyfaddas iddunt: canys Syrthni a Segurdra, a Gwibio neu Rodienna oddi amgylch, fy'n tywys i Brofedigaeth a Dinystr. Pan oedd *Dafydd* yn segur, y temtiwyd ef i Odineb a Galanadra. 2 Sam. xi. — Pan oedd *Dina* merch *Jacob* yn rhodio'n segur oddi amgylch i weled merched y wlad, hi a dreiswyd gan *Sichem*; yr hyn a barodd lawer o Ddistryw a Melldith. Gen. xxxiv. — *Wele, hyn hefyd*

hefyd oedd anwiredd Sodoma, a losgwyd â than o'r nefoedd; sef, Balchder, digonedd bara, ac amllder o seguryd, oedd ynddi, ac yn ei merched. Ezec. xvi. 49. Gen. xix. 24, 25. Diar. xxi. 25.

5. Mae pob esgeulufiad o Foddion Grâs, ac o Addoliad Duw yn y Teulu, a phob drwg arferion a gwrthwynebiad i Dduwjoldeb, a fo'n rhwystr i Jechydwriaeth eu Plant, yn Bechodau 'sgeler yn y Rhieni. — Luc xvii. 1, 2. — *Ni all na ddél rhwystrau; ond gwae efe i'rwy'r bwn y deuant. Gwell fyddai iddo pe rhoddai maen melin o amgylch ei wddf ef, a'i daflu i'r môr, nag iddo rwystro un o'r rhai bychain hyn.*

Cw. Beth yw Dyled Plant i'w Rhieni?

Att. 1. Ein Dyled yw, cyfarch yn barchus i'n Rhieni, a rhoddi Anrhydedd dyledus iddunt ar bob achos; megis y mae Esampl y Duwjoljon yn ein dysgu. — Ecsod. xviii. 7. *Moses a aeth allan i gyfarfod â'i chwegrwn, ac a ymgrymmodd, ac a'i cusanodd ef; a chyfarchasant well bob un i'w gilydd.* Pan ddaeth Mam y Brenin Salomon atto, y brenin a gododd i'w chyfarfod hi, ac a ostyngodd iddi, ac a'i gosododd i eistedd ar orfeddfaingc ar ei ddeheulaw ef. 1 Bren. ii. 19. Eph. vi. 2, 3. Diar. xxiii. 22.

2. Ein Dyled yw, ufuddhâu i Eirchion cyfreithlon ein Rhieni; megis yr ufuddhaodd Crist i'w Rieni, ac a fu ostyngedig iddunt. — Col. iii. 20. *I plant, ufuddhewch i'ch rhieni ym mhob peth: canys hyn sydd yn rhyngu bodd i'r Arglwydd yn dda.* Luc ii. 51. Eph. vi. 1. Barn. xi. 36.

3. Ein Dyled yw, mawrhâu'n Rhieni yn eu Henaint a'u Hangen; gan dalu'r fwyth iddunt: canys hyn sydd dda a chymmeradwgy ger bron Duw. 1 Dim. v. 4. — *Joseph a gynbaliodd ei dâd, a'i frodyr, a holl dylwyth ei dâd, â bara, yn ôl eu teuluoedd.* Gen. xlvii. 12. — *Dafydd, pan ydoedd mewn dirfawr berygl ei hun, a ofalodd am ei Dâd a'i Fam; ac a ddywedodd wrth frenin Moab, Deled attolwg fy nhâd a'm mam i aros gyd â chwi, hyd oni wyptwyf betla a wnêl Duw i mi.* 1 Sam. xxii. 3. — *Ruth a gyffurodd ei Mam-yng-nghyfraith, ac a lynodd wrthi mewn adfyd a llymder; a Duw a'i gwnaeth hi yn Wraig ac yn Fam enwog yn Israhel.* Ruth i—iv. — *Crist wrth farw, a orchymynnodd ei Fam i amgeledd Joan yr Apostol.* Joan xix. 26, 27. *Ecclus. vii. 27, 28. iii. 5—12, 13, 16.* Diar. x. 1, xxiii. 22.

4. Ein

4. Ein Dyled yw, perfwadio 'n *Rhieni* yn ferchogaidd yn erbyn pob bwriad a gweithred ddrwg; a'u rhagflaenu, o's yw bosibl, rhag pechu yn erbyn Duw. Pan fwriadodd *Saul* i ladd *Dafydd*, *Jonathan* (ei fâb) a ddywedodd yn dda am *Ddafydd* wrth *Saul* ei dâd, gan ddywedud wrtho, Na pheched y brenin yn erbyn ei wâs, yn erbyn *Dafydd*: o herwydd ni phechodd efe i'th erbyn di, ac o herwydd bod ei weithredoedd ef yn dda iawn i ti. Canys efe a osodes ei einioes yn ei law, ac a darawodd y *Philistiad*, a'r *Arglwydd* a wnaeth jechydwriaeth mawr i holl *Isrâel*; ti a'i gwelaist, ac a lawenychaist: pa ham gan hynny y pechi yn erbyn gwaed gwirjon, gan ladd *Dafydd* yn ddiachos? A *Saul* a dyngodd, Fel mai byw'r *Arglwydd*, ni leddir ef. 1 Sam. xix. 4—6.

5. Ein Dyled yw, derbyn a chadw'n ôfalus holl Addysg a Chynghorion duwjol ein *Rhieni*; fel y bo'n dda i ni. — Diar. i. 8, 9. Fy mâb, gwranddo addysg dy dâd, ac nac ymado â chyfraith dy fam: canys cynnydd grâs a fyddant hwy i'th ben, a chadwyni am dy wddf di. Diar. iii. 1, 2. vi. 20.

6. Ein Dyled yw, ofni ein *Rhieni* yn barchedig, ac ymofwng i'w Ceryddon hwy. — Lef. xix. 3. Ofrwch bob un ei fam, a'i dâd. — Diar. xv. 5. Dŷn ffîl a ddiystyria addysg ei dâd; ond y neb a ddioddeffo gerydd, sydd gall.

7. Ein Dyled yw, ymddwyn yn dduwjol ac yn ddoeth ym mhob peth, er Cyffur i'n *Rhieni*. — Diar. xxiii. 24. Tâd y cyfiawn a orfoledda yn fawr; a'r neb a genhedlo fâb doeth, a lawenbâ o'i blegid. — Diar. x. 1. — Mâb doeth a wna dâd llawen; a mâb ffîl a dristâ ei fam. Diar. xvii. 21, 25.

8. Ein Dyled yw, gweddio ar Dduw dros ein *Rhieni*. — 1 Dim. ii. 1. Cynghori yr ytwyf am hynny, ym mlaen pob peth, fod ymbiliau, gweddiau, deisyfiadau, a thalu diolch, dros bob dŷn.

9. Ein Dyled yw, gofyn Cyngor a Chydsyniad ein *Rhieni*, pan feddylionm fyned i 'Stâd Briodas. *Samson* a ddaeth, ac a fynegodd i'w dâd a'i fam, am gymmeryd un yn Wraig iddo. Barn. xiv. 2. — *Isaac* a briododd yn ôl ewyllys ei Dâd; a Duw a'i bendithiodd ef yn helaeth. Gen. xxiv.

10. Ein Dyled yw, dechrau byw yn dduwjol yn gynnar: canys Duwjoldeb a'n dysg i gyflawni pob Dyledswyddau'n gydwybodol tu ag at ein *Rhieni*, a phawb eraill. Y Brenin *Josiab*

Jofiah a ddechreuodd geisio Duw, tra'r ydoedd efe erro yn fachgen. 2 Cron. xxxiv. 3. — *A Thimothëus yn fachgen oedd yn gwybod yr ysgrythur lân.* 2 Dim. iii. 15. — *Obadiah oedd yn ofni'r Arglwydd o'i febyd.* 1 Bren. xviii. 12. — *A'r Brenin Dafydd oedd â'i obaith yn Nuw, ac a ddyfsgwyd gan Dduw o'i jeuengctid.* *Sal.* lxxi. 5, 17.

Cw. Pa rai yn bennaf yw Pechodau Plant yn erbyn y Pummed Gorchymmyn, a'r Gôsb sy'n arferol o'u canlyn?

Att. 1. Gwrthod Ceryddon eu *Rhieni*; ag sy'n argoel echrydus fod Duw wedi eu rhoddi hwynt i tynu i Ddinystr, am eu Pechodau o'r blaen, fel Plant *Eli*. — 1 Sam. ii. 23, 25. *Efe a ddywedodd wrthunt hwy, Pa ham y gwnaethoch y pethau hyn? canys clywâf gan yr holl bobl hyn ddrygair i chwi. O's gŵr a becha yn erbyn gŵr, y fwyddogion a'i barnant ef: ond o's yn erbyn yr Arglwydd y pecha gŵr, fwy a eirjol drosto ef? Ond ni wrandawfant ar lais eu tâd, am y mynnai'r Arglwydd eu lladd hwynt.*

2. Cymmeryd Meddiant eu *Rhieni* heb eu Ceonad; ag sy'n dwyn ar y cyfryw Blant Euogrwydd mawr a Gwradwydd. — *Diar.* xxviii. 24. *T neb a ysbeilio ei dâd, neu ei fam, ac a ddywed, Nid yw hyn gamwedd, fydd gymmar i ddi-nystriwr.* — *Diar.* xix. 26. *Mib gwradwyddus gwarthus a anrheithia ei dâd, ac a grr ei fam ar grwydr.*

3. Cyndynrwydd ac Anufudd-dod i'w *Rhieni*; gan fyw yn ddrygionus, heb wrando ar lais eu Tâd a'u Mam: y cyfryw blant a labyddid gynt i Farwölaeth, er rhybudd i eraill. — *Deut.* xxi. 18, 21. *O bydd i ŵr fâb cyndyn, ac anufudd, heb wrando ar lais ei dâd, neu ar lais ei fam; a phan geryddant ef, ni wrendy arnunt: yna holl ddynjon ei ddinas a'i llabyddiant ef â meini, fel y byddo farw.* *Rhuf.* i. 28, 30. 2 Dim. iii. 1, 2.

4. Dirmygu neu wawdio eu *Rhieni*; ag sy'n tynnu ar Blant Felldith Duw, a Cheryddon erchyll. — *Deut.* xxvii. 16. *Melldigedig yw'r hwn a ddirmygo ei dâd, neu ei fam: a dyweded yr holl bobl, Amen.* — *Diar.* xxx. 17. *Llygad yr hwn a watwaro ei dâd, ac a ddiystyro ufuddbau ei fam, a dynn cigfrain y dyffryn, a'r cywjon eryrod a'i bwty.*

5. Melldithio, neu daro Tâd, neu Fam; yr hyn a gosbid gynt â Marwölaeth. — *Ecsod.* xxi. 15. *T neb a darawö ei dâd, neu ei fam, rhodder ef i farwölaeth.* — *Lef.* xx. 9. *O's bydd neb a felldigo ei dâd, neu ei fam, lladder ef yn farw:*

farw : ei dâd, neu ei fam, a felldigodd efe ; ei waed fydd arno ei hun. — *Diar. xx. 20. Y neb a felldithio ei dâd, neu ei fam, ei ganwyll a ddiffoddir yn y tywyllwch du.*

6. Trachwantu Etifeddiaeth eu *Rbieni* yn anghyfiawn, yn amfer eu bywyd. *Absalom* a chwennychodd Frenhinjaeth ei Dâd *Dafydd*, ac a geisiodd, trwy wrthryfel, ei dwyn oddi arno : yr hyn a barodd laddfa *fawr* i *ugain mil* o'r rhai a'i canlynasant ef; ac *Absalom* ei hun a ddaliwyd ynghrôg ym mrig derwen, hyd oni laddwyd ef. 2 *Sam. xviii. 7—9, 14, 15.*

7. Mynegi wrth eraill Wradwydd eu *Rbieni*, yn lle ei orchguddio a'i gelu : hyn a ddygodd Felldith ac Afllwydd ar un o feibjon *Noah*. — *Gen. ix. 22, 24, 25. Cam râd Canaan a welodd noethni ei dâd, ac a fynegodd i'w ddau frodyr allan. A Noah a ddeffrôdd o'i win, ac a wybu beth a wnaethai ei fâb jeuangaf iddo. Ac efe a ddywedodd, Mell-digedig fyddo Canaan, gwâs gweision i'w frodyr fydd.*

8. Priodi heb Gyngor a Chydsyniad eu *Rbieni*; ag sy'n chwanegu Pechod, ac yn tynnu Barn a Gofidiau trymmion. *Meibjon Duw*, sef y rhai oeddynt yn arddel Crefydd yn yr hên fyd, a briodasant yn ôl chwant eu llygaid â merched dynjon, a fu'n achos i Bechod gynhyddu yn ddirfawr; nes dyfod y Diluw o'r diwedd i'w boddi hwynt. *Gen. vi. 1—7. vii. Esau* a briododd heb Gyngor a Chydsyniad ei Dâd a'i Fam; a'r peth fu'n chwerwder ysbryd, ac yn ofid mawr iddunt; ac yntef a gollodd y Fendith, a'i Enedigaeithfaint. *Gen. xxvi. 34, 35. xxvii.*

Cv. Beth yw Dyled Meistri, a Phennau Teuluoedd, tu ag at eu Gwasanaethwyr, a Thylwyth eu Tŷ?

Art. 1. Dyled Meistred a Phennau Teuluoedd yw, addoli Duw, a'i wasanaethu yn ddysal; a pheri i'w Tylwyth, hyd ag a allont hwy, i wneuthur felly hefyd. — *Jos. xxiv. 15. Josua* a ddywedodd, *Myfi a'm tylwyth a wasanaethwn yr Arglwydd. — Aët. x. 2. Cornelius* oedd ŵr defofionol, ac yn ofni Duw, ynghyd â'i holl dŷ, ac yn gwneuthur lawer o elusenau i'r bobl, ac yn gweadio Duw yn wastadol.

2. Dyled Meistred a Phennau Teuluoedd yw, dewis iddunt Deulu duwjol; sel y llwyddo eu gwaith, trwy Fendith Duw arno. Meistr *Joseph* a'i gwnaeth ef yn olygur ar ei dŷ. Ac er pan wnaethai efe ef yn olygur ar ei dŷ, ac ar yr hyn oll oedd eiddo, bu i'r Arglwydd fendithio tŷ'r *Aiphrijad*, er mwyn *Jeseph*: ac yr oedd bendith yr Ar-

glwydd

glwydd ar yr hyn oll oedd eiddo ef yn y tŷ, ac yn y maes.
Gen. xxxix. 4, 5.

3. Dyled Meistred a Phennau Teuluoedd yw, gyrru oddi wrthunt yr Annuwjoljon, na fynno ddiwygio; rhag iddunt lygru'r lleill. — Sal. ci. 6, 7. *Dafydd* fy'n dywedud, *Fy llygaid sydd ar ffyddlonjaid y tir, fel y trigont gyd â mi: yr hwn a rodio mewn ffordd berffaith, hwnnw a'm gwafanaetha i. Ni thrig o fewn fy nhŷ yr un a wnelo ddyll: ni thrig yn fy ngolwg yr un a ddywedo getwydd.*

4. Dyled Meistred a Phennau Teuluoedd yw, gwilio'n ofalus, ar i bob un o'u Tŷ gadw'r Sabboth yn ddihalog i Dduw. — Ecfod. xx. 10. *T seithfed dydd yw Sabboth yr Arglwydd dy Dduw: na wnâ ynddo ddim gwaith, rydi, na'th fâb, na'th ferch, na'th wasanaethwr, na'th wasanaethferch, na'th anifail, na'th ddieithr dlyn a fyddo o fewn dy byrth.*

5. Dyled Meistred yw, dwyn eu Teulu i Ordinhadan ac Addoliad Duw gyd â hwynt. Pan dderbyniodd Abraham sêl weledig y Cyfammod, efe a ddygodd ei Deulu dan y Cyfammod gyd ag ef. — Gen. xvii. 26, 27. *O fewn corph y dydd hwnnw'r enwaedwyd Abraham, ac Ismael ei fâb. A holl ddynion ei dŷ ef y rhai a anesid yn tŷ, ac a brynesid ag arjan gan neb dieithr, a enwaedwyd gyd ag ef.*

6. Dyled Meistred yw, darparu Lluniaeth ac Ymborth, a phob peth angenrheidjol a chyfaddas at Gynhaliaeth eu Tylwyth. — 1 Dim. v. 8. *Ac od oes neb heb ddarbod dros yr eiddo, ac yn enwedig ei deulu, efe a wadodd y ffydd, a gwaeth yw na'r diffydd.*

7. Dyled Meistred yw, delio'n gyfiawn â'u Gwasanaethwyr ym mhob peth; a thalu eu Cyflogau pan fyddont yn ddyledus. — Col. iv. 1. *T meistred, gwnêwch i'ch gweision yr hyn sydd gyfiawn ac unjawn, gan wybod fod i chwithau Feistr yn y nefoedd.* — Deut. xxiv. 14, 15. *Na orthrymma wâs cyflog tlawd ac anghennus, o'r h frodyr, neu o'r h ddieithr ddyn a fyddo yn dy dir, o fewn dy byrth di. Yn ei ddydd y rhoddi iddo ei cyflog, ac na factluded yr haul arno; canys tlawd yw, ac â hyn y mae yn cynnal ei einioes: fel na lesa ar yr Arglwydd yn dy erbyn, a bod pechod ynnor.* Lef. xix. 13.

8. Dyled Meistred yw, ymddwyn yn hynawsaidd ac yn dirion, nid yn fygythus ac yn draws, tu ag at eu Gwasanaethwyr.

naethwyr. — Eph. vi. 9. *A chwithau, feistred, gwnâwch yr un pethau tu ag attunt bwy; gan roddi bygwth heibio: gan wybod fod eich Arglwydd chwi a hwyrhau yn y nesoedd; ac nid oes derbyn wyneb gyd ag ef.* Ief. xxv. 39, 40, 43.

9. Dyled *Meistred* yw, tofturio wrth eu Gwasanaethwyr, pan fyddo neb o honunt mewn Blinder neu Gyftudd. *Job* dduwjol a ddywaid, *Job xxxi. 13—15.* O's diysfyras achos fyngwâs a'm gwasanaethferch, pan ymrysonent â mi: pa beth gan hynny a wnâf pan godo Duw? a phan ymwelo efe, pa beth a attebaf iddo? Onid yr hwn a'm gwnaeth i yn y grôth, a'i gwnaeth yntef? ac onid yr un a'n lluniodd yn y bru? Y Canwriad defosiynol a aeth at Grist dros ei Wâs a oedd yn glâf, i ymofyn Jachâad iddo. *Math. viii. 5—13.*

10. Dyled *Meistred* yw, rhwymo eu Gwasanaethwyr, hyd ag allont, i gadw yn Ffordd Duw; nid yn unig tra fyddont gyd â hwynt, ond hefyd yn ôl llaw. Duw a ddywedodd am *Abraham*, *Mi a'i kadwaen ef, y gorchymmyn efe i'w blant, ac i'w dylwyth ar ei ôl, gadw o honunt ffordd yr Arglwydd, gan wneuthur cyfiawnder a barn.* *Gen. xviii. 19.*

11. Dyled *Meistred* yw, rhoddi Efsampl fucheddol o flaen eu Gwasanaethwyr: canys pob Penteulu a ddylai ddywedud gyd â Dasydd, *Byddaf ddyallus mewn ffordd berffaith: — rhodiaf mewn perffeithrwydd fy nghalon o fewn fy nghy.* *Sal. ci. 2.*

Cw. Pa rai yn bennaf yw Pechodau *Meistred* yn erbyn y Pummed Gorchymmyn, a'r Perygl neu'r Gôsb o honunt?

Att. 1. Gorchymmyn i'w Gwasanaethwyr y peth sy'n anghyfreithlon; megis gwaith neu negesau afreidjöl ar y Sabhoth, neu beth bynnag sy'n wrthwyneb i Orchymmynnion Duw. — *Act. v. 29.* — *Rhaid yw usuddhâu i Dauw yn fwy nag i ddynjon.* Brenin *Affyria* a anfonodd *Rabsaceh* i fygwth *Isrâel*, ac i gablu'r Duw byw; ac ar ôl hynny Duw a'i distrywiodd ef. *Esay xxxvii.*

2. Delio'n greulon, a dodi'n rhy galed wrth eu Gwasanaethwyr. *Pharao* a ddeliodd yn greulon â Phobl *Isrâel*, gan beri iddunt wneuthur priddfeini heb wellt; a'i ddiwedd ef fu, boddi yn y Môr Coch. *Ecfod. v. xiv.* — *Nabal* oedd feistr caled a farrug, yn fab *Belial*, na ellid ymddiddan ag ef;

ef; a Duw a'i tarawödd, fel y bu efe farw. i Sam. xxv.

3. Attal eu Cyflogau, ac oedi eu Taledigaeth pan sytho ddyledus; ynghylch yr hyn y dug Duw ei hun Dyftiolaeth yn eu herbyn. — Mal. iii. 5. *A mi a nesaf attoch chwi i farn, a byddaf dyf cyflym yn erbyn yr hudoljon, ac yn erbyn y godinebwyr, ac yn erbyn yr anudonwyr, ac yn erbyn camattalwyr cyflog y cyflogedig.* — Jago v. 4. *Wele, y mae cyflog y gweithwyr a fedasant eich meisydd chwi, yr bwn a gamattaliwyd gennych, yn llefain: a llefain y rhai a fedasant a ddaeth i mewn i glustiau Arglwydd y lluoedd.*

4. Esgeuluso dysgu a hyfforddio eu Gwasanaethwyr yn Ofn yr Arglwydd; a byw heb Addoliad Duw yn eu Teiau, er Adeiladaeth i'w Teulu: yr hyn a dyn Lîd a Melldith Duw arnunt. — Jer. x. 25. *Tywallt dy lîd ar y cenhedloedd ni alwasant ar dy Enw.* — Diar. iii. 33. *Melldith yr Arglwydd sydd yn nhy'r annuwjol: ond efe a fendithia drigfa'r cyfiawn.*

Cw. Pa rai yw Dyledswyddau Gwasanaethwyr tu ag at eu Meistred, a gynhwysir yn y Pummed Gorchymmyn?

Att. 1. Dyled Gwasanaethwyr yw, dewis iddunt eu hunain Feistred duwjol a fo'n ofni Duw: canys mae'n anghyffurus ac yn beryglus, i fyw gyd â'r annuwjol a fo'n cablu Duw. *Dafydd a ddywedai, Gwae fi fy mod yn preswyllo ym Mesech, yn cyfaneddu ym mbebyll Cedar.* Sal. cxx. 5. — *A Josep a ddysgodd dyngu yn Llys Pharao.* Gen. xlii. 15. — *i Cor. xv. 33. Na thwyller chwi: y mae ymddiddanion drwg yn llygru moesau da.*

2. Dyled Gwasanaethwyr yw, ufuddhau yn ddinâg i'w Meistred, a'u gwasanaethu yn ewyllysgar ac yn ddidwyll yn Ofn Duw. — Eph. vi. 5–7. *T gweision, ufuddhewch i'r rhai sydd arglwyddi i chwi yn ôl y cnawd, gyd ag ofn a dychryn, yn symtrwydd eich calon, megis i Grist; nid â golwg-wasanaeth, fel bodlonwyr dynjon, ond fel gweision Crist, yn gwneuthur gwasanaeth megis i'r Arglwydd, ac nid i ddynjon.* Col. iii. 22–25.

3. Dyled Gwasanaethwyr yw, rhoddi Parch dyledus ac Anrhydedd i'w Meistred; fel na ddygont ammarch i Enw Duw, trwy ymddwyn yn ddibarch i'w Meistred. — i Dim. vi. 1. *Cynnifer ag sy wasanaethwyr dan y jau, tybiant eu meistred eu hun yn deilwng o bob anrhydedd; fel na chabler Enw Duw, a'i atbrawjaeth ef.* Mal. i. 6.

4. Dyled Gwasanaethwyr yw, bod yn ofalus i ryngu bodd eu *Meistred* yn dda; nid yn wrthwyneb nac yn anoneft mewn dim, eithr yn ufudd ac yn ffyddlon ym mhob peth. — Dit. ii. 9, 10. *Cynghora* weision i fod yn ddarostyngedig i'w meistred eu hun, ac i ryngu bodd iddunt ym mhob peth; nid yn gwrthddywedud, nid yn darguddio, ond yn dangos pob ffyddlondeb da; fel yr harddant atbrawjaeth *Dauw ein Jachawdwr* ym mhob peth.

5. Dyled Gwasanaethwyr yw, ymddwyn yn oftyngedig tu ag at eu *Meistred*, pa fath ddynjon bynnag y fyddont; gan fod yn ammyneddus pan ddioddefont ar gam. — 1 Pedr ii.

18. Y gweision, byddwch ddarostyngedig gyd â phob ofn i'ch meistred, nid yn unig i'r rhai da a chyweithas, eithr i'r rhai anghyweithas hefyd.

6. Dyled Gwasanaethwyr yw, cyflawni Cennadwri a Negesau eu *Meistred* yn ddoeth ac yn ffyddlon. — Diar. xxv. 13. *Megis* oerder eira yn amser cynhauaf, yw cennad ffyddlon i'r rhai a'i gyrrant: canys efe a lawenycha enaid ei feistred. — Diar. xiii. 17. Cennad annurwjol a syrth i ddrygioni; ond cennad ffyddlon fydd jechyd.

7. Dyled Gwasanaethwyr yw, rhoddi eu bryd i fod yn ofalus ac yn ddiwyd yn eu Gwasanaeth; fel na byddo Colled i'w *Meistred* mewn dim, trwy eu Diofalwch a'u Hesgeulufdra hwy: megis y tyftiolaetha *Jacob* am ei Ddysfalwch onest dros ugain mlynedd yng ngwasanaeth *Laban*. — Gen. xxxi. 38—41. *Myfi bellach a fum* ugain mlynedd gyd â thi; dy ddefaid a'th eifr ni erthylasant; ac ni fwyteais byrddod dy braidd. Ni ddygum ysglysaeth attat ti; myfi a'i gwnawn ef yn dda; o'm llaw i y gosynnit hynny, yr byn a ledrattid y dydd, a'r byn a ledrattid y nôs. Bum, y dydd gwerês a'm treuliodd, a rbeu y nôs; a'm cwsg a giliodd oddi wrth fy llygaid. Felly y bum i ugain mlynedd yn dy ddi.

8. Dyled Gwasanaethwyr yw, ewyllysio'n dda i'w *Meistred*, a gwneuthur eu gorau i'w diffino hwy o'u Trallod, a rhagflaenu Niwaid iddunt. Trwy fynegaeth ei gwâs yr aeth *Abigail* i oftegu digofaint *Da fydd*, ag a oedd taiogrwydd *Nabal* ei gŵr wedi ei gyffroi i ddigllonedd mawr jaw'n; ac felly yr achubodd hi ei hun a'i holl dylwyth rhag eu distrywio cyn y borau drannoeth. — 1 Sam. xxv. — Trwy gyfarwyddyd morwyn fychan, yr aeth *Naaman*, tywylog llu Brenin *Affyria*, at y Prophwyd yn *Isrâel*, i gael ei jachâu o'i

o'i wahanglwyf; a thrwy gyngor doeth ei weision y bu, na ddychwelodd *Naaman* yn ei ôl yn ddigofus heb ei jachâu o'i glefyd. 2 *Bren. v.*

9. Dyled Gwasanaethwyr yw, gweddio dros eu *Meistred*, ac am Fendith Duw a Llwyddiant yn eu Gwaith a'u Hachos hwynt. Gwâs *Abraham*, pan oedd yn myned ar gennadwriaeth ei Feistr, oedd yn gweddio Duw ar hŷd y ffordd am lwyddiant yn achos ei Feistr. — *Gen. xxiv. 12. Efe a ddywedodd, O Arglwydd Dduw fy meistir Abraham, attolwg, pâr i mi lwyddiant heddyw; a gwnâ drugaredd â'm meistir Abraham.*

Cw. Pa rai yn bennaf yw Pechodau Gwasanaethwyr yn erbyn y Pummed Gorchymmyn, a'r Perygl neu'r Gôsb o honunt?

Att. 1. Taiogrwydd, a Gwrthddywedud, ac Anufudd-dod i'w *Meistred*; yr hyn ni ddiangc yn ddigerydd. *I'r rhai sydd gynhenmus y bydd lld a digofaint.* — *Eph. v. 6. Na thwyllled neb chwî â geirjau ofer: canys o blegid y pethau hyn y mae digofaint Duw yn dysod ar blant yr anufudd-dod.*

2. Anghyfiawnder, neu Anonestrwydd, ac Anffyddlondeb, yng Ngwasanaeth eu *Meistred*. — *Luc xii. 46. Daw Arglwydd y gwâs hwnnw mewn dydd nad yw efe yn gwybod, ac a'i gwahana ef, ac a esyd ei ran ef gyd â'r anffyddlon-jaid.* — *Rhuf. i. 18. Canys digofaint Duw a ddadguddiwyd o'r nef, yn erbyn pob annuwjoleb ac anghyfiawnder dynjon.*

3. Llyfelu a dywedud Anwiredd wrth eu *Meistred*, neu wrth eraill yn enw ac achos eu *Meistred*. *Gebezi*, gwâs *Eli-sëus* y Prophwyd, a ddywedodd gelwydd yn enw ei Feistr wrth *Naaman*, a suafai'n wahanglwyfus; a gwahanglwyf *Naaman* a lynodd wrth *Gebezi*, a'i bâd yn dragwydd. 2 *Bren. v. 20—27.*

4. Diofalwch a Syrthni yng ngwaith ac achosion eu *Meistred*; ag y ddylai ddwyn ar gôf iddunt Eirjau'n Harglwydd *Jesu* yn Nammeg y Talantau: — *Ha, wâs drwg a diog! — Cymmerwch y dalent oddi wrtho, — a bwriwch allan y gwâs anfuddjol i'r tywyllwch eithaf: yno y bydd wyllo-fain a rhingcian dannedd.* *Math. xxv. 26—30.*

5. Dilyn Afreolaeth a Gwylltineb y Cnawd, yn wrthwynebu i Gynghorion da a Cheryddon eu *Meistred*: yr hyn a

ddug Ddinystr arnunt yn y diwedd. — Diar. xxix. 1. Gŵr a gerydder yn fynych, ac a galeda ei warr, a ddryllir yn ddysymmrh, fel na byddo meddyginiaeth. Diar. v. 11—13.

Cw. Beth yw'ch Dyled tu ag at y rhai sydd hynach a gwell nâ chwi?

Att. 1. Ni a ddylem ymddwyn yn oftyngedig ac yn barchus tu ag atynt. — Lef. xix. 32. Cysod ger bron penwynni; a pharcha wyneb henurjad. — 1 Pedr v. 5. Tr un ffunyd jeuaingc, byddwch oftyngedig i'r henurjaid. A byddwch barwb yn oftyngedig i'w gilydd.

2. Ni a ddylem fod yn bwyllog, ac nid yn rhy chwannog i chwedleua'n rhesymmau ein hunain, o flaen ein gwell, a'r cyfryw a fo'n hynach, neu'n fwy anrhydeddus a dyallus nâ ni. — Job xxxii. 4, 6, 7. Elibu a arhosasai ar Job nes darfod iddo lesaru: canys — Elibu — a ddywedodd, Jeuangc ydwyf o oedran, chwithau ydych hên jaww: am hynny'r arswydais, ac yr ofnais ddangos fy meddwl i chwi. Dywedais, Dyddjau a draethant, a lliaws o flynyddoedd a ddysgant ddoethineb. Diar. xvii. 27. Jago i. 19.

3. Ni a ddylem roddi'r blaen a'r lle uchaf idduyt, pan fyddom yn eu cymdeithas hwy. — Luc xiv. 8. Pan y'th wahodder gan neb i neithior, nac eistedd yn y lle uchaf, rhag bod un anrhydeddusach nâ thi wedi ei wahodd ganddo.

4. Ni a ddylem gynghori'r rhai oedrannus, a phawb o'n gwell, yn garuaidd ac yn addfwyn, fel ein Tadau a'n Mamau, o's byddant yn feius mewn dim; ac nid eu ceryddu yn anferchog neu'n ddigofus. — 1 Dim. v. 1, 2. Na cherydda hynafgwr, eithr cynghora ef megis tâd; a'r rhai jeuaingc, megis brodyr; yr hên wragedd, megis mamau; y rhai jeuaingc, megis chwiorydd, gyd â phob purdeb.

Cw. Beth yw Dyled y rhai oedrannus ac anrhydeddus tu ag at y rhai sydd yn is, neu jeuangach nâ hwynt?

Att. 1. Hwy a ddylent roddi Efsampl dduwjol, ac Athrawjaeth dda, i'r rhai sydd jau ac yn is nâ hwynt; megis y mae'r Apostol yn cynghori: — Dit. ii. 2—4. Bod o'r hynafgwr yn sobr, yn onest, yn gymhesur, yn jach yn y ffydd, yng nghariad, mewn ammynedd: bod o'r hynafwragedd yr un ffunyd mewn ymddygiad, fel y gweddai i sancteiddrwydd; nid yn enllibaidd, nid wedi ymroi i wîw la'wer, yn rhoi atbrawjaeth o ddajoni; fel y gallont wneuthur

gwneuthur y gwragedd jenuaingc yn bwyllog, i'garu eu gwyr, i'garu eu plant.

2. Hwyl a ddylent fod yn serchog ac yn hawddgar yn eu hymddygiad tu ag at y rhai sydd yn jau ac yn is na bwynt; ac nid ymddwyn yn draws ac yn frochus tu ag attunt. —

Math. xviii. 10. Edrychwch na ddirmygoch yr un o'r rhai bychain hyn. — 1 Sam. ii. 3. Na'chwanegwch lefaru yn uchel uchel; na ddeued allan ddim balch o'ch genau: canys Duw gwybodaeth yw'r Arglwydd, a'i amcanion ef a gyflawwir.

3. Hwyl a ddylent gynhorthwyo a chynnal y rhai sydd is, ac yn wannach; a chydgyfrannu â hwyl yn ôl eu gallu. — Rhuf. xv. 1. Nyni y rhai ydym gryffon, a ddylem gynnal gwendid y rhai gweinjaid, ac nid rhyngu ein bodd ein hunain. — 1 Pedr iv. 10. Pob un megis y derbyniodd rodd, cyfrenwch â'i gilydd, fel dajonus oruchwilwyr amryw ras Duw.

4. Hwyl a ddylent chwilio am y rhai sydd mewn Tristwch a Thrallod, i'w cyffuro a'u diddanu. — Jago i. 27. Creffydd bur a dihalogedig ger bron Duw a'r Tâd yw hyn; Imweled â'r amddifaid a'r gwragedd gweddixion yn eu hadfyd, a'i gadw ei hun yn ddifrycheulyd oddi wrth y byd.

Cw. Beth yw'ch Dyled tu ag at eich Cydraddau, ac i bawb yn gyffredinol?

Att. 1. Ein Dyled yw, gwneuthur ein gorau i dynnu ei gilydd oddi wrth Bechod; canys y gwaethaf o bob drygau yw. — Lef. xix. 17. Na chasâ dy frawd yn dy galon: gan geryddu ceryddâ dy gymmydog, ac na ddioddef bechod ynddo. Diar. xxvii. 5, 6. xxviii. 23.

2. Ein Dyled yw, annog a chymmell ei gilydd yn y blaen i bob Dajoni, a Gweithredoedd da. — Hebr. x. 24, 25. A chydystyriwn bawb ei gilydd, i ymannog i gariad a gweithredoedd da: heb esgeuluso ein cydgynbulliad ein hunain, megis y mae arfer rhai; ond annog bawb ei gilydd: a hynny yn fwy, o gymmaint a'ch bod yn gweled y dydd yn nesau. — Hebr. iii. 13. Cynghorwch ei gilydd bob dydd, tra y gelwir hi, Heddyw; fel na chaleder neb o bonoch trwy deryll pechod. Diar. xxvii. 9. Col. iii. 16.

3. Ein Dyled yw, delio'n gywir ac yn ffyddlon, yn gyfjawn ac yn onest, â'i gilydd, ym mhob peth. — Math. vii. 12. Pa berthau bynnag oll a ewyllystoch au gwneuthur

o ddynjon i chwî, felly gwnêwch chwithau iddunt hwy : canys hyn yw'r gyfraith a'r prophwydi. Luc xvi. 10. Hebr. xiii. 18.

4. Ein Dyled yw, ymddwyn yn oftyngedig i'w gilydd, ac i bawb. — 1 Pedr v. 5. — *Byddwch bawb yn oftyngedig i'w gilydd, ac ymdrwsiwch oddi fewn â gostyngiaddrwydd : o blegid y mae Duw yn gwrthwynebu y beilchion, ac yn rhoddi grâs i'r rhai gostyngedig.* — Phil. ii. 3. *Na wneler dim trwy gynnen neu wâgogoniant, eithr mewn gostyngiaddrwydd, gan dybiaid eu gilydd yn well nâ chwî eich hunain.* Rhuf. xii. 16. Eph. v. 21.

5. Ein Dyled yw, byw'n gyttun ac yn heddychol â'i gilydd; gan ymwrthod â phob Amrasaelion cynhennus a Chynfigen. — 1 Theff. v. 13. — *Byddwch dangnesfeddus yneich plith eich hunain.* — Gal. v. 26. *Na fyddwch wâgogoneddgar, gan ymannog ei gilydd, gan ymgynfigennu wrth ei gilydd.* Phil. ii. 2, 3.

6. Ein Dyled yw, ceisio Llesiant ac Elw ei gilydd, ac nid bob un ei Lês ei hun yn unig. — Phil. ii. 4. *Nac edrychwch bob un ar yr eiddoch eich hunain, eithr pob un ar yr eiddo eraill hefyd.* 1 Cor. xiii. 5. x. 24.

7. Ein Dyled yw, perchi a gwasanaethu ei gilydd yn garuaidd ac yn serchog, a maddau i'w gilydd yn garedig; fel na byddo na Llid na Digter yn cael lle yn ein mysg. — Rhuf. xii. 9, 10. *Bydded cariad yn ddiragrith : casêwch y drwg, a glynwch wrth y da. Mewn cariad brawdol byddwch garedig i'w gilydd, yn rhoddi parch yn blaenori ei gilydd.* — Eph. iv. 31, 32. *Tynner ymmaith bob chwêrweidd, a lld, a dig, a llesain, a chabledd, gyd â phob drygioni. A byddwch gymmwynasgar i'w gilydd, yn dosturiol, yn maddau i'w gilydd, megis y madduodd Duw er mwyn Crist i chwithau.* Col. iii. 12, 13. 1 Pedr iii. 8. iv. 8. Jago iii. 13-17.

8. Ein Dyled yw, caru ei gilydd fel Brodyr; ac nâ fyddo'n wrthwyneb gennym, i garu ein Gelynjon. — 1 Cor. xvi. 14. *Gwneler eich holl berthau chwî mewn cariad.* — Math. v. 44, 45. — *Cerwch eich gelynjon, bendithiwch y rhai a'ch melldithiant, gwnêwch dda i'r sawl a'ch casânt, a gweddiwch dros y rhai a wnêl niwaid i chwî, ac a'ch erlidiant; fel y byddoch blant i'ch Tâd yr hwn sydd yn y nefoedd.*

9. Ein Dyled yw, gweddio ar Dduw yn ddyfal dros ei gilydd; a diolch i Dduw am Drugareddau ei gilydd. — i Dim. ii. 1. *Cynghori yr ydwyf am hynny, ym mlaen pob peth, fod ymbiliau, gweddiau, deisyfiadau, a thalu diolch, dros bob dyn.* Jago v. 16.

Cw. Beth yw'r Chweched Gorchymmyn?

Att. Na ladd.

Cw. Ynghylch pa beth y mae'r Chweched Gorchymmyn?

Att. Mae'r Chweched Gorchymmyn ynghylch Diogelwch ein Heinioes ni; ac yn gosod Rhwymedigaeth ar bawb, na bo i'r naill Ddyn i ladd, na drygu Bywyd un arall; nac ychwaith i ddistrywio na drygu ei Fywyd ei hun.

Cw. A ellir ddim yn ddibechod i gymmeryd Bywyd undyn oddi wrtho ar nebrhyw achos oll?

Att. Fe ellir cymmeryd Bywyd Dyn oddi wrtho yn ddi-bechod ar yr achosion hyn.

1. Mae'n ddyledus i Farnwyr rod-di i Farwölaeth y cyfryw Ddrwgweithredwyr, ag y fo'n haeddu marw yn ôl Gorchymmyn Duw. — Deut. xix. 21. *Nac arbeded dy lygad: bydded einioes am einioes, llygad am lygad, dant am ddant, llaw am law, troed am droed.* Gen. ix. 6. Lef. xxiv. 17.

2. Mae'n gyfiawn i ladd ein Gelynjon mewn Rhyfel cyfreithlon, yn amddiffynniad ein Crefydd a'n Gwlad, pan fânt yn ymosod arnom i'n difetha. Canys y mae'r Arglwydd yn cynghori ei Bobl, pan elont i Ryfel yn erbyn eu Gorthrymwyr, i ganu alarwm mewn udgorn; ac yn addo cofio am danunt i'w hachub rhag eu Gelynjon. Num. x. 9. — Ac yn yr Efengyl y cynghorir Milwyr, nid i adel eu Swydd, ond i ymddwyn yn thi yn ddiargyoedd. Luc iii. 14. vii. 2-9. Joan xviii. 36. Barn. v. 23. Jer. xlviii. 10.

3. Y mae'n ddieuog y neb a ddigwyddo i ladd Llofrudd neu Leidr, yn amddiffynniad ei Fywyd ei hun. — Ecfod. xxii. 2. *O's cair lleidr yn torri tj, a'i daro fel y byddo farw, na choller gwaed am dano.*

4. Y mae'r cyfryw, yn ôl Cyfraith Duw, yn ddieuog o Farwölaeth, a ddigwyddo i ladd un arall mewn Amryfusedd heb wybod iddo, ac heb Fwriad drwg na Chafineb atto o'r blaen. — Deut. xix. 5. *Megis pan elo un gyd â'i gymmydog*

mydog i'r coed, i gymmynu pren, ac a estyn ei law a'r fwyall i dorri'r pren, a syrthio'r baiarn o'r menybr, a chyrhaeddyd ei gymmydog fel y byddo farw, efe a gaiff ffoi i un o'r dinafoedd hyn, a byw. Deut. iv. 41, 42. Ec-fod. xxi. 12, 13.

Cw. Pa Bechodau a waherddir yn y Chweched Gor-chymmyn?

Att. Fe waherddir, nid y weithred o Lofruddjaeth yn unig, eithr hefyd pob math o Bechodau ag y fo'n tueddu tu ag at hynny.

1. Fe waherddir i ni lettua Meddyliau pechadurus yn ein Calonnau. — Math. xv. 19. *Canys o'r galon y mae meddyliau drwg yn dyfod allan, lladdiadau, tor-priodafau, gordinebau, lladradau, camdystiolaethau, cablau.* Diar. vi. 12, 14. Rhuf. i. 29.

2. Fe waherddir pob rhyw Anwydau poethion a gwyllt; sef, Llid, a Digter, a Chafineb: canys tueddu y maenti i Lofruddjaeth. — Math. v. 21, 22. *Clywsoch ddywedud gan y rhai gynt, Na ladd: a phwy bynnag a laddo, euog fydd o farn. Eithr yr ydwyf fi yn dywedud i chwi, Pob un a ddigio wrth ei frawd heb ystyr, a fydd euog o farn.* — I Joan iii. 15. *Pob un ag fydd yn casâu ei frawd, lleiddiad dyn yw: a chwi a wyddoch nad oes i un lleiddiad dyn fywyd tragywyddol yn aros ynddo.* Preg. vii. 9. Col. iii. 8.

3. Fe waherddir i ni bob Cyfeillach â Dynjon drwg a digofus: canys tuedd eu tymmer fydd i dywallt Gwaed. — Diar. i. 15, 16. *Fy mab, na rodia yn y ffordd gyâ a hwynt; attal dy droed rhog eu llwybr hwy. Canys eu traed a redant i ddrygioni, ac a brysurant i dywallt gwaed.* Diar. xxii. 24, 25. Esay lix. 7.

4. Fe waherddir i ni gynfigennu o herwydd Dajoni neu Ddedwyddwch rhai eraill. Hyn a gynhyrfodd Cain i ladd Abel ei frawd. *A pha ham y lladdodd ef? O blegid bod ei weithredoedd ef yn ddrwg, a'r eiddo ei frawd yn ddg.* I Joan iii. 12. — Trwy Gynfigen y cydfwriadodd brodyr Joseph ei ladd ef; ond Duw a'i gwaredodd ef o'u dwylaw hwy. Gen. xxxvii. 18. Act. vii. 9. *Fago iii. 14—16.*

5. Fe waherddir i ni chwenych Ymddial am y drwg a wnelo un arall i ni; yr hyn a fu lawer gwaith yn achos o Fwrda. — Rhuf. xii. 19. *Nac ymddielwch, rai annwyl, ond rhoddwch le i ddigofaint: canys y mae yn* sgrifen-

sgrifennedig, I mi y mae dial; mysi a dalaf, medd yr Arglwydd. Diar. xx. 22. xxiv. 29. Hebr. x. 30.

6. Fe waherddir i Farnwyr roddi cam Farn; rhag i'r Gwirjon ddioddef Marwolaeth, neu Niwaid, yngamweddus. — Ecfod. xxiii. 6, 7. Na ŵyrra farn dy dlawd yn ei ymrfael. Ymgadw ym mhell oddi wrth gam-faster: Na ladd yckwaith na'r gwirjon na'r cyfiawn: canys ni chyfiarwnhâf fi'r annurwjol. Deut. xxvii. 19. i. 17. Lef. xix. 15.

7. Fe waherddir i ni ddwyn cam Dyftiolaeth yn erbyn neb; trwy'r hyn y dygwyd Bywyd llawer oddi arnunt. Trwy gam Dyftiolaeth y lladdwyd Naboth, a Srephan, a Chryst ei hun, a llawer eraill. i Bren. xxi. Act. 7. Marc xiv. 55, 60.

8. Fe waherddir i ni fod yn Athrodwyr, trwy ddywedud neu dderbyn Enllib a Chwedlau anwir am neb; ag sy'n peri Cynnen ac Ymladdau'n fynych, a Mwrddra weithiau. — Lef. xix. 16. Na rodia yn athrodwr ym mysg dy bobl: na sâf yn erbyn gwaed dy gymmydog: yr Arglwydd ydwyf fi. Ecfod. xxiii. 1. Ezec. xxii. 9. Diar. xxvi. 20, 22. xxv. 23. 2 Cor. xii. 20. Gal. v. 15.

9. Fe waherddir i ni achlesu Chwantau pechadurus y Cnawd a'r Byd hwn; sef, Balchder, Cybydd-dod, meddw-dod, a'r cyffelyb; ag sy chwannog i fagu Amrafael, ac Ymladdau, ac ysgatfydd Laddfa hefyd. O Falchder ei galon, a Gwâgogoniant, y ceisiodd Haman ddifetha Mordecai a'i holl Genedl ar unwaith. Cybydd-dod a barodd i Abab a Jezabel fwrddro Naboth; ac i Judas fradychu Crist. Diar. i. 19. — Rhai a laddasant eraill, a rhai a gawfant eu lladd, mewn Meddw-dod. Jago iv. 1. Diar. xiii. 10. xxiii. 29, 30. Deut. xxxii. 33.

10. Fe waherddir i bawb, dan berygl o fod yn euog o Waed, i wneuthur dim a fo'n achos o Ddistryw Baban yng Nghorth y Feichjog, trwy beri iddi golli ei Llwyth, ac i esgor cyn ei Hamfer. — Ecfod. xxi. 22, 23. O's ymrfaelia dynjon, a tharo o bonunt wraig feichjog, fel yr el ei beichjogi oddi wrthi, ac heb fod marwolaeth; gan gosbi cosber ef, fel y gosodo gŵr y wraig arno, a rhodded hynny trwy farnwyr. Ac o's marwolaeth fydd; rodder einioes am einioes.

Cw. Pa Efsamplau fydd yn yr Ysgrythur o Gôsb am Fwrddra, a'r cyfryw Bechodau eraill ag sy'n tywys iddo?

Att. Llauer jawn; megis y rhai hyn.

1. Y Brenin *Dafydd* a ddyfeisiodd i ladd *Uriah* yn y Rhyfel â'r *Ammorjaid*; a Duw a ddywedodd wrtho, — 2 Sam. xii. 9, 10. — *Ti a'i lleddaist ef â chleddyf meibjon Ammon. Tn awr gan hynny nid ymedy'r cleddyf â'th dy dibyth.* Ac felly y bu: tri o feibjon *Dafydd* a laddwyd â'r cleddyf; ac un o honunt a laddodd ei frawd ei hun; ac a fwriadodd i ladd *Dafydd* ei Dâd, gan wrthryfela yn ei erbyn.

2. *Haman* a fwriadodd ddifetha *Mordecai*, a'r holl *Judeuon*; ond, trwy Farn Duw, efe ei hun a grogwyd yn gyfiawn ar y pren a godasai efe i grogi *Mordecai* 'n gamweddus. (Megis y darllenir yn *Llyfr Esther*.)

3. *Jehoram* Brenin *Juda* a laddodd ei frodyr: a Duw a gyffrodd y *Taleithiau* oedd dan ei law, a'r *Philistiaid* hefyd o amgylch iddo, i wrthryfela yn ei erbyn; ac a'i cosbodd ef yn echrydus yn ei bobl, a'i olud, a'i wragedd, a'i blant; ac a'i tarawödd yntef ei hun â chlefyd mawr jawn a blin, fel yr aeth ei amysgaroedd a'i goluddjon allan o'i gorph, nes iddo farw yn druenus. 2 Cron. xxi.

4. *Agag* Brenin yr *Amalecjaid* a laddasai amryw; a *Samuel* a ddywedodd, *Fel y diblantodd dygledddyf di wragedd, felly y diblentir dy fam ditbau ym mysig gwragedd.* A *Samuel* a ddarniodd *Agag* ger bron yr *Arglwydd* yng *Ngilgal*. 1 Sam. xv. 33.

5. *Joas* Brenin *Juda* a barodd ladd *Zechariah* fab *Jehoiada*, am ei rybuddio ef o blegid ei Bechod: o herwydd pa ham y dygodd Duw ar *Joas* ym mhen y flwyddyn *Lu'r Syriaid*; a hwy a ddifethasant *Juda* a *Jerusalem*: a Duw a roddodd yn eu dwylaw hwy *Lu* mawr jawn *Joas*, ac a'i tarawödd ef â chlefydau mawrjon; a'i weision ei hun a gyd-fwriadasant i'w erbyn, o herwydd gwaed meibjon *Jehoiada* yr *Offeiriad*, ac a'i lladdasant ef ar ei wely. 2 Cron. xxiv.

6. *Pharao* Brenin yr *Aipht* a orchymmynnodd i fwrw Plant Gyrriwaid *Israel* i'r ason, a'u boddi, gynted ag y genid hwy: gwedi hynny, *Pharao* ei hun, a'i feirch, a'i farchogjon, a'i holl fyddin, a foddwyd yn y *Môr Côch*; ni adawyd o honunt gymmaint ag un. *Ecsod.* i. 22. xiv. 26, 27, 28.

7. *Zimri*,

7. *Zimri*, gwâs *Asa* Brenin *Juda*, a laddodd ei feistr, pan oedd e'n feddw, ac a laddodd ei geraint ef, gan deyrnasu yn ei le ef dros un wythnos yn unig: canys *Barn* ddioed a ddaeth arno ym mhen y feithfed diwrnod; efe a yrrwyd, mewn arfwyd a chyfyngder, i losgi ei hun yn nhŷ'r Brenin. *1 Bren. xvi.*

8. Yr oedd i *Fwrddwyr* ddioddef *Angau'n* ddiarbed, wrth y *Gyfraith* wladol a roddodd *Duw* ei hun i *Bobl Israhel*. — *Gen. ix. 6.* *A dywallto waed dyn, trwy ddyn y tywelltir ei waed yntef: o herwydd ar ddelw Duw y gwnaeth efe ddyn.* — *Ecsod. xxi. 12.* *Rhodder i farwolaeth y neb a darawo'wr fel y byddo marw.* *Diar. xxviii. 17.*

9. Mae *Llofruddjaeth* yn gweiddi am *Ddial*; ac y mae *Duw* yn arferol o'i ddadguddio a'i ddwyn i oleuni, pan wnelir ef yn ddirgel. Wedi i *Gain* ladd *Abel* ei frawd, *Duw* a ddywedodd wrtho, *Beth a wnaethost? lles gwaed dy frawd sydd yn gweiddi arnaf fi o'r ddaear.* *Gen. iv. 10.* — *Esfay xxvi. 21.* *Wle'r Arglwydd yn dysod allan o'i fangre, i ymweled ag anwiredd preswylwyr y ddaear: a'r ddaear a ddadguddia ei gwaed, ac ni chuddia mwyach ei lladdedig-jon.*

10. Mae *Llofruddjon* yn ffiaidd ger bron *Duw*, a'u *Gweddi*-au'n chwydog; *Plant y Diafol* y cyfrisir hwynt, oni wir edifarhânt. — *Sal. v. 6.* — *Yr Arglwydd a ffeiddia y gŵr gwaedlyd, a'r twyllodrus.* — *Esfay i. 15.* — *Pan weddioch lawer, ni wrandawaf: eich dwylaw sydd lawr o waed.* — *Joan viii. 44.* *O'ch tâd diafol yr ydych chiwi, a thra-chwantau eich tâd a fynnwch chiwi eu gwneuthur. Llei-ddiad dyn oedd efe o'r dechreuad.*

Cw. Pa *Ddyledswyddau* sy rwymedig arnom oddi wrth y *Chweched Gorchymmyn*?

Att. Mae'n rhwymedig arnom, 1. Y cyfryw *Ddyledswyddau* ag a berthyn i *Ddiogelwch* ein *Bywyd* ein hunain. Ac, yn 2. Y cyfryw *Ddyledswyddau* ag a berthyn i *Ddiogelwch* *Bywyd* ac *Einioes Dynjon* eraill.

Cw. A ydyw yn *Bechod mawr* i *Ddyn* ddistrywio ei *Fywyd* ei hun?

Att. Ydyw'n ddiammau yn *Bechod mawr* jawn: Canys, 1. Eiddo *Duw* yw *Hoedl* pob *Dyn*, ac ar *Ddelw* *Duw* y gwnaed ef; fel nad oes iddo ef ei hun, na neb arall, ei ddistrywio yn anghyfreithlon: canys efe a ddywedodd, *Na ladd* (dy

(dy hun, nac arall ychwaith.) — Act. xvi. 28. — *Na wnâ i ti dy hun ddim niwaid.*

2. Y Mwrddrwr mwyaf annaturjol yw'r hwn a laddo ei hun. — Eph. v. 29. *Canys ni chasafodd neb erioed ei gnawd ei hun, eithr ei fagu a'i feithrin y mae.* — Job ii. 4. — *Croen am groen, a'r byn oll sydd gan ŵr, a ddyry efe am ei einioes.*

3. Mae'n drymmach Pechod nâ lladd Dŷn arall: canys, *caru'n Cymmydogion fel ein hunain*, yw Swm a Rheol ein holl Ddyled i Ddynjon eraill; ac felly y mae'r hwn a ddistrywio ei hun, fel pe fai'n distrywio pawb oddi amgylch iddo. — Math. xxii. 39. — *Câr dy gymmydog fel ti dy hun.*

4. Wrth ddistrywio ei Gorph, y mae'n debygol jaw'n i ddamnio ei Enaid hefyd; gan farw yn y weithred o Bechod; ac felly yn difuddjo ei hun o amfer i edifarhâu. Canys yr Arglwydd a ddywaid, — *Onid edifarbêwch, chwi a ddi-ferbir oll yn yr un modd.* Luc xiii. 3.

Cw. Pa Ddyledswyddau a orchymmynnir i chwi yn y Chweched Gorchymmyn, ynghylch eich Bywyd eich hun?

At. Pob Dyledswyddau ag sy'n tueddu yn unrhyw ffordd tu ag at Gadwraeth ein Bywyd ni: megis y pethau a ganlyn.

1. Ni a ddylem dderbyn ac arferyd yn ddiolchgar y Trugareddau y mae Duw yn eu rhoddi i gynnal ein Bywyd; sef, Ymborth, a Lluniaeth. — Diar. xxv. 16. — *Bwyta a'th wasanaetho.* — 1 Dim. v. 23. — *Arfer ychydig ŵin, er mwyn dy gylla, a'th fynych wendid.* Deut. xii. 20, 21. Sal. xxii. 26.

2. Ni a ddylem arferyd ein Lluniaeth gyd â Symledd Calon, yn Ofn Duw; gan ddeisyf Bendith arno, fel y bytho'n jachusol i ni. Canys Melldith Duw sydd ar *does a charwell* yr annuwjol, ac ar ffwyth eu tîr, a'u holl anifeiliaid. Deut. xxviii. 17, 18. — Eithr y Bwydydd a greodd Duw i'w dderbyngan y Ffyddlonjaid a *sancteiddir gan air Duw a gweddi.* 1 Dim. iv. 3, 5.

3. Ni a ddylem fod yn gymhedrol yn yr Arferiad o Fwyd a Diod: canys y mae Gormodedd o honunt yn niweidiol i'n Jechyd a'n Hoedl ni, ac yn tueddu dynjon i ddirmygu a digio Duw. — Diar. xxiii. 1, 2, 3. *Pan eisteddych i fwyta gyd â thywysag, ystyria yn ddysal beth sydd ger dy fron: a*
gofad

gosod gyllell ar dy gêg, o's byddi ddyn blysig. Na ddeisy-
ei ddanteithion ef: canys bywyd twyllodrus ydyw. — Deut.
viii. 12, 14. Rhag i'r fwyta, a'th ddigoni; — ac yna
ymddyrcbasu o'th galon, ac anghosio o honor yr Arglwydd dy
Dduw. Hof. xiii. 6 — 8. Deut. vi. 11, 12. xxxii. 15. 1 Cor.
x. 31.

4. Ni a ddylem arferyd Phfygwriaeth, o's gallwn ei gael,
pan fyddom yn glâf; a deisyf Bendith Duw arno, fel y bydd-
om jach, a byw. Pan oedd y Brenin duwjol *Hezeciah* yn
glâf, y Prophwyd *Esay* a ddywedodd, *Cymmerwch swp o*
ffigs. A hwy a gymmerasant, ac a'i gosodasant ar y corn-
wyd, ac efe a aeth yn jach. *Esay* xxxviii. 21.

5. Ni a ddylem fod o Dymmer lawenychus, gariadol, a
diddig, dan Ysbrydoliaeth Cariad Duw; gan ochelyd Dig-
afedd, a Chynfigen, a Thrifwch gofidus y Byd; ag sy'n
ddinyftriol jaw'n i'n Jechyd a'n Heinioes ni. — 2 Cor. vii.
10. — *Trifwch y byd sy'n gweithio angau*. — Diar. xvii.
22. *Calon lawen a wna lês fel meddyginiaeth: ond meddwil*
trwm a sych yr esgyrn. — Diar. xiv. 30. *Calon jach yw*
bywyd y cnawd: ond cynfigen a bydra'r esgyrn. Diar. xii.
25. xv. 13.

6. Ni a ddylem, trwy ddyfal Weddiau, ofod ein hunain
dan Ofal Duw ddydd a nôs: canys miloedd o beryglon all
ddwyn ein Bywyd oddi arnom, oni warchod Duw drosom.
— Sal. cxxi. 7, 8. *Tr Arglwydd a'th geidw rhag pob*
drag: efe a geidw dy enaid. *Tr Arglwydd a geidw dy fr-*
nediad, a'th ddyfodiad, o'r pryd byn byd yn dragywydd. Sal.
xxxiv. 17, 20. xci. 11, 12. cxxvii. 1.

7. Ni a ddylem, yn bennaf dim, ddyfsgu byw'n dduwjol
yn Ofn Duw; rhag i Satan un amfer gael mantais i'n temtio
ni i ddistrywio ein hunain. *Ahitophel*, pencynghorwr, gan
faint ei falchder, ac nad oedd yn ofni Duw, a ddigiodd pan
groeswyd ei gyngor ef; a'r diafol a'i temtiodd ef i ymgrogi.
2 Sam. xvii. 23. — *Saul* Brenin *Israel*, wedi iddo bechu
ymmaith Ysbryd yr Arglwydd, pan oedd mewn cyfyngder a
dychryn, a syrthiodd ar ei gleddyf, ac a laddodd ei hun.
1 Sam. xxxi. 4. — *Judas Iscariot*, wedi i Satan lenwi ei
galon ef i bechu'n rhyfygus, gan fradychu Crist, a syrthiodd i
Anobaith, ac a grogodd ei hun. *Math.* xxviii. 5. *Act.*
i. 18.

8. Ni

8. Ni a ddylem ymddwyn yn oftyngedig, yn bwylllog, ac yn fwynaid; o blegid fod Ymadroddion ffromllyd, poeth, a chyndyn, yn magu Ymryson ac Ymladdau, ag sy weith-jau'n achos o Lofruddjaeth. Taiogrwydd *Nabal* a ddygafai Farwölaeth arno efe ei hun, a'i holl dylwyth, oni buafai i araf-wch pwylllog a doethineb *Abigail* ei wraig. 1 *Sam.* xxv. — *Sal.* xxxiv. 12, 13. Pwy yw'r gŵr a chwennych fywyd, ac a gâr hŷr ddyddjan, i weled dajoni? Cadw dy dafod rhag drwg; a'th wesusau rhag traethu twyll. — *Diar.* xiii. 3. Y neb a geidw ei enau, a geidw ei einioes: ond y neb a ledo ei wesusau, a ddynistrir. — *Diar.* xviii. 7, 21. Genau'r fföi yw ei ddynistr; a'i wesusau sydd sagl i'w enaid. Angau a bywyd sydd ym meddiant y tafod: a'r rhai a'i hoffant ef, a fwytaant ei ffrwyth ef. *Diar.* xii. 13, 18. xvii. 20. *Preg.* x. 12. *Jago* iii. 6, 8. *Barn.* viii. 1—3. *Gal.* v. 15. *Diar.* xv. 1.

9. Ni a ddylem farwhâu *Trachwant* pechadurus y Byd hwn; o blegid fod *Serch* awyddus i Gyfoeth y Byd yn dwyn *Dynistr* yn fynych ar y *Corph* a'r *Enaid*. — 1 *Dim.* vi. 9, 10. Y rhai sydd yn ewyllysio ymgysoethogi, sydd yn syrthio i brofedigaeth, a magl, a llawer o chwantau ynfyd a niweidiol, y rhai sy yn boddi dynjon i ddynistr a cholledigaeth. Canys gwreiddyn pob drwg yw ariangarwch: yr hon, a rhai yn chwannog iddi, hwy a gyfeiliornasant oddi wrth y ffydd, ac a'u gwanasant eu hunain â llawer o ofidiau. — *Diar.* i. 18, 19. Y maent yn cynllwyn am eu gwaed eu hun: am eu heinioes eu hun y maent yn llechu. Felly y mae llwybrau y rhai oll sydd chwannog i elw; yr hwn a ddwg einioes ei berchennogjon.

10. Ni a ddylem fföi oddi wrth *Ddynjon* lldiog a digllon, nes dofi *Poethder* eu *Cynddaredd*; rhag i'r diafol eu temtio i dywallt ein *Gwaed*. — *Math.* x. 23. Pan y'ch erlidiant yn y ddinas hon, ffôruch i un arall. — *Diar.* xiv. 7. Dôs ymmaith oddi wrth i'r fföll, pan wydech nad oes ganddo wesusau gwybodaeth. *Jacob*, pan oedd *Esau* yn ei fygwth, a ffödd at *Laban* ei ewythr, nes ciliodd digofaint ei frawd oddi wrtho. *Gen.* xxvii. 41—45. *Diar.* xvii. 12.

Cw. A ellwch chwi gydsynio â rhyw *Bechod* er mwyn cadw eich *Bywyd*, pan fyddoch mewn perygl o'i gollu o eisiau gwneuthur felly?

Att. Na

Att. Na allwn : Canys,

1. Mae esampl y Ffyddlonjaidd yn dysgu i ni ddioddef y Farwolaeth waethaf, yn hytrach na phechu yn erbyn Duw. Y tri llangc a ddioddefasant eu rhwymo, a'u taflu'n rhwym i ffwrn danllyd boeth, yn hytrach nag yr ymgrymment i Ddelw aur Nabuchodonosor. Dan. iii. — *Daniel* a ddioddefodd ei daflu i ffau'r llewöd, yn hytrach nag y peidiai efe â gweddio dros un diwrnod. Dan. vi. — Miloedd o Seintiau a ferthyrwyd gan eu Herlidwyr, a miloedd o Brotestantjaidd a boenydiwyd yn greulon i Farwolaeth trwy ddwy-law gwaedllyd y Pabyddjaidd, o herwydd na fynnent gydsynio â'u Cyfeiliornadau hwynt. A *Phaul* a ddywedodd, — *Parod wyf fi, nid i'm rhwymo yn unig, ond i farw beryl yn Jerusalem, er mwyn Enw yr Arglwydd Jesu.* Act. xxi. 13. xx. 24.

2. Ni ddichon neb fod yn wir Crist'nogjon, heb fod yn fodlon i ddioddef yn Achos Crist, a marw er ei Fwyn, yn hytrach na phechu yn ei erbyn. — Luc xiv. 26, 27. *O's daw neb attafi, ac ni chasao ei dâd, a'i fam, a'i wraig, a'i blant, a'i frodyr, a'i chwiorydd, ie a'i einioes ei hun beryl, ni all efe fod yn ddisgybl i mi. A phwy bynnag ni ddyco ei groes, a dysod ar fy ôl i, ni all efe fod yn ddisgybl i mi.*

3. Nid yw neb ar eu colled, o golli eu Heinioes er Mwyn Crist yn y byd hwn; canys hwy a gânt Fywyd gwell gyd â Christ yn y Byd tragywyddol. — Math. xix. 29. *Pob un a'r a adarwö dai, neu frodyr, neu chwiorydd, neu dâd, neu fam, neu wraig, neu blant, neu diroedd, er mwyn fy Enw i, a dderbyn y can cymmaint, a bywyd tragywyddol a eirfedda efe.* 2 Dim. ii. 12. Rhuf. viii. 28.

Cw. Pa beth fydd ddyledus arnom, oddi wrth y Chweched Gorchymmyn, ynghylch Bywyd a Diogelwch Dynjon eraill ?

Att. 1. Ni a ddylem wneuthur gymmaint ag a allom i gyfiawnbau a chynhorthwyo y rhai a ddioddefant yn gamweddus. — Diar. xxxi. 8, 9. *Agor dy enau dros y mûd, yn achos koll blant dinystr. Agor dy enau, barn yn gyfiawn; a dadleu dros y tlawd a'r anghenus.* — Sal. lxxxii. 4. *Gwaredwch y tlawd a'r anghenus: achubwch bwynt o law yr rhai annuwjol.* Diar. xxiv. 11, 12.

2. Ni

2. Ni a ddylem ragflaenu Niwaid a Dinystr eraill, hyd ag allom. *Reuben* a berfwadiodd ei frodyr yn erbyn tywallt *Gwaed Joseph*, pan oeddynt yn bwriadu ei ladd; ac a'i gwardodd ef o'u dwylaw hwy. *Gen. xxxvii. 19-22.* — Y *Bobl* a waredodd *Jonathan*, pan oedd *Saul* ei dad yn bwriadu ei ladd ef. *1 Sam. xiv. 45.* — *Michal* gwraig *Dafydd* a'i cynborthwyodd ef i ddiange trwy'r ffenestr, pan oedd *Saul* ar fedr ei ladd ef drannoeth. *1 Sam. xix. 11-17.* — *Ebedmelech* yr *Ethiopiaid* a ymbilliodd â'r Brenin, ac a waredodd *Jeremi* o'r daeardd tomlyd. *Jer. xxxviii. 4-13.* — A Thywysogion y bobl a'i gwardasant ef rhag ei ladd bryd arall gan yr Offeiriaid. *Jer. xxvi. 8, &c.*

3. Ni a ddylem anturio mewn Perygl o'n Bywyd, dros Fywyd y rhai a fo'n fwy gwasanaethgar na ni. — *1 Joan iii. 16.* *Tu bryn yr adnabuom gariad Duw, o blegid doddi o bono ef ei einioes drosom ni: a ninnau a ddylem ddodi ein beinioes dros y brodyr.* *Obadiab*, *Penteulu Ahab*, a guddiodd gant o Brophwydi'r Arglwydd mewn ogof, ac a'u porthodd hwynt yno, mewn perygl o'i Fywyd, pan oedd *Jezabel* yn eu lladd hwy. *1 Bren. xviii. 3, 4.* — *Esther* y Frenhines a anturiodd ei Bywyd, i achub ei Chenedl, sef yr *Juddewön*, rhag eu distrywio trwy ddichell *Haman*. *Est. iv. 16.* — *Priscila* ac *Acwila* a ddodasant eu gyddfau eu hunain i lawr dros Fywyd *Paul*. *Rhuf. xvi. 3, 4.*

4. Ni a ddylem ochelyd Cymdeithas Dynjon annuwjol, poethwyllt, a digofus; rhag iddunt ein hudo i Lofruddjaeth gyd â hwynt. — *Diar. i. 10, 16.* *Fy mab, o's pechadur-jaid a'th ddenant, na chytuna. Canys eu traed a redant i ddrygioni, ac a brysurant i dywallt gwaed.* *Diar. xxii. 24, 25.* *Na fydd gydymmaith i'r digllon; ac na chydgerdd â gŵr llidiog: rhag i ti ddyfsgu ei lwybrau ef, a chael magl i'th enaid.*

5. Ni a ddylem edrych, na adawöm ni Dramgwydd ar ffordd neb, er Niwaid iddunt; megis camfa ar lwybr, heb gymmorth i'r llefsg i fyned drosto yn ddiberygl; neu bwl heb gau, neu bontbren heb ganllaw, a'r cyffelyb; rhag i Niwaid, neu Farwölaeth, ddigwyddo i neb o achos hynny, a'u Gwaed i orwedd arnom ni. — *Deut. xxii. 8.* *Pan adeiladech dy newydd, yna y gwnäi ganllawjau o amgylch i'th nen, fel na ofodych waed ar dy dy, pan syrthio neb o'ddi arno.* *Ecsod. xxi. 33, 34.* *O's egyr gŵr bydew, neu o's cloddia*

cloddia un byderw, ac heb gau arno; a syrthio yno i'ch neu afyn, perchen y pyderw a d'il am danunt. Lef. xix. 14.

6. Ni a ddylem fod yn haeljonus i'r Tlawd, ac i'r Clat, a'r Anghenus; fel na fyddont farw, nac ychwaith yn dioddef Poen na Diffyg, o eisiau'r Trugaredd ag y fo ar ein dwylaw ni i ddangos iddunt. Y Samariad, yn y Ddammeg, a aeth at y Truan a'r Archolledig, ac a rwymodd ei Archollion, ac a'i hymgeleddodd ef; a'n Harglwydd Jesu a ddywaid wrth bob dŷn, *Dŷs, a gwnâ dithau yr un modd.* A Job dduw-jol a ddywaid, — Job xxxi. 17, 19, 20, 22. *O's bwytais fy mwyd yn unig, ac oni fwytaodd yr amddifad o bono: o's gwelais neb yn marw o eisiau dillad; a'r anghenog heb wŷg: o's ei lwynau ef ni'm bendithiasant, ac oni chyn-besodd efe gan gnu fy nesaidd i: syrthied fy mraich oddi wrth fy ysgwydd; a rhorrer fy mraich oddi wrth y cym-mal.*

7. Ni a ddylem ochelyd pob Achosion o Gymnen ac Am-rafael; ac na ddelom yn agos iddunt. — Diar. xxvi. 17. *Y neb wrth fyned heibio a ymyrro â chynnen ni pherthyn iddo, sydd megis un yn cymmeryd cî erbyn ei glustiau.* — Rhuf. xii. 18. *O's yw bosibl, byd y mae ynnoch chiwi, byddwch heddychlaw'n â phob dŷn.*

8. Ni a ddylem wneuthur gymmaint ag a allom dros Jechydwriaeth eraill; rhag i ni, trwy esgeuluso hynny, fod yn euog o'u Marwolaeth tragywyddol hwy. — i Dim. v. 22. — *Na fydd gyfrannog o bechodau rhai eraill: cadw dy bun yn bur.* — Jago v. 20. *Gwybydded y bydd i'r bwn a drôdd bechadur oddi wrth gyfeiliorni ei ffordd, gadw enaid rhag angau, a chuddio lliaws o bechodau.* Dan. xii. 3. Lef. xix. 17.

9. Ni a ddylem garu pawb; canys Cariad a'n cymmell i ddangos pob Trugaredd, ac i rod-di pob Cymmorth i eraill ag a allom ni; megis y mae Duw yn gorchymmyn: — i Joan iii. 11, 12, 18, 19. *Hon yw'r gennadwri a glywsoch o'r dechreuad; Bod i ni garu ei gilydd. Nid fel Cain, yr hwn oedd o'r drwg, ac a laddodd ei frawd.* — Fy mhlant bychain, na charwn ar air, nac ar dasod yn unig, eithr mewn gweithred a gwirionedd. Ac wrth hyn y gwyyddom ein bod o'r gwirionedd, ac y sicrhaw'n ein calonau ger ei fron ef. i Joan iv. 7, 21. Rhuf. xiii. 10.

Cw. Beth yw y Seithfed Gorchymmyn?

Att. Na wna odineb.

Cw. Ynghylch pa beth y mae'r Seithfed Gorchymmyn?

Att. Ynghylch Pfyddlonddeb Gwyr a Gwagedd i'w gilydd; a'r Diweirdeb dihalogedig a ddylai fod ym mhob Dŷn.

Cw. Pa ham y gosodir y Gorchymmyn hwn, ynghylch Diweirdeb; yn nesaſ at y Gorchymmyn, *Na ladd?*

Att. O herwydd, yn nesaſ at ein Heinioes, Diweirdeb dihalog a ddylai fod annwylaf gennym; a'r Camwedd mwyaf, nesaſ at fwrddro Dŷn, yw halogi ei Ddiweirdeb.

Cw. Pa Bechodau a waherddir yn y Seithfed Gorchymmyn?

Att. Pob math o *Odineb*, ac *Anlladrwydd*, a *Pbutteindra*, mewn Meddyliau, Geiriau, Ymarweddiad, a Gweithred; a phob rhyw Bechodau ag y fyddo yn tueddu tu ag at hynny.

Cw. Adroddwch yn fwy neillduol, pa Bechodau a waherddir yn y Seithfed Gorchymmyn?

Att. Fe waherddir,

1. Y Pechod ffaidd a elwir yn bennodol, yn *Odineb*; sef, yr Afendid a wneler pan fo'r ddau, neu un o'r ddau, yn briod. — Lef. xviii. 20. *Na chydorwedd gyd â gwraig dy gymmydog, i fod yn aſtan o'i phlegid.* Deut. xxii. 22. Eph. v. 3.

2. *Putteindra*; sef, Afendid rhwng dau a fytho yn fengl, ac heb fod yn briod. — Deut. xxiii. 17. *Na fydded puttram o ferched Iſraël; ac na fydded putteiniwr o feibjon Iſraël.* Deut. xxii. 23, 24, 28, 29. Eph. v. 5. Hebr. xii. 16.

3. *Llosgach ffaidd* ac annaturjol y *Gwrrygydwyr*. — Lef. xx. 13. *Y gŵr a orweddo gyd â gŵr, ſef gorwedd gyd â gwraig, ffeidd-dra a wnaethant ill dan: lladder hwynt yn farw; eu gwaed fydd arnunt eu hunain.* Rhuf. i. 26, 27. Lef. xviii. 22.

4. *Priodasau anllad* ac anghyfreithlon rhwng *Ceraint* agos; ag y mae Cyfraith Duw yn wahardd. — Lef. xviii. 6, 29. *Na nesäed neb at gyfneſaf ei gnawd, i ddinoethi eu noethui: myſi yw'r Arglwydd.* Canys prwy bynnag a wnelddim

ddim o'r holl ffaidd bethau hyn, torrir ymmaith yr eneid-jau a'i gwneio o blith eu pobl.

5. Priodi ychwaneg nag un; sef, i'r Gŵr briodi dwy Wraig, neu i Wraig briodi dau Wr, tra fytho'r ddau yn fyw. — 1 Cor. vii. 2. Rhag godineb, bydded i bob gŵr ei wraig ei hun, a bydded i bob gwraig ei gŵr ei hun. Mal. ii. 15.

6. Ymadel yn ôl Priodi, heb gydfyw yn ôl glân Ordin-haad Duw. — Math. xix. 4, 5, 6. — Oni ddarllenafoch, i'r hwn a'u gwnaeth o'r dechrau, eu gwneuthur hwy yn wrryw a benyw? Ac efe a ddywedodd, O blegid hyn y gâd dŷn dâd a mam, ac y glyn wrth ei wraig: a'r ddau fyddant yn un cnawd. O herwydd pa ham, nid ydynt mwy yn ddau, ond yn un cnawd. Y peth gan hynny a gyffyllodd Duw, na ysgared dŷn. Math. v. 32.

7. Y Cymmysgedd anifeilaidd, ag y mae Cyfraith Duw yn wahardd. — Lef. xx. 15, 16. Lladder yn farw y gŵr a ymgydio ag anifail; lladdant hefyd yr anifail. A'r wraig a'el at un anifail i orwedd dano, lladd di'r wraig a'r anifail hefyd: lladder hwynt yn feirw; eu gwaed fydd arnunt eu hunain. Deut. xxvii. 21. Lef. xviii. 23.

8. Trais, neu halogi neb o'i hanfodd. — Deut. xxii. 25. O's mewn maes y cafodd y gŵr y llangtes wedi ei dyweddio, a'i threisio o'r gŵr, a gorwedd gyd â hi: yna bydd farw y gŵr a orweddodd gyd â hi. Sichem mab Hemor a dreisiodd Dina; ac efe a'i holl dylwyth, pob gwrryw o honunt, a laddwyd â'r cleddyf. Gen. xxxiv. 2, 25—29. — Amnon a dreisiodd Tamar; ac yntef hefyd a laddwyd. 2 Sam. xiii. 14, 28, 29.

9. Mae pob Hunan-halogiad dirgel, difwriad, yn Bechod; eithr Halogiad gwirfodd, sef, Pechod Onan, fydd ynfwy gresynus. — Lef. xv. 16. O's gŵr a ddaw oddi wrtho ddisgyniad bâd; yna golched ei holl gnawd mewn dwfr, a bydd aflan hyd yr hwyr. — Gen. xxxviii. 9, 10. — Onan a gollai ei bâd ar y llawr. — A drygionus oedd yr hyn a wnaethai efe yngolwg yr Arglwydd: am hynny efe a'i lladdodd ef. Deut. xxiii. 10.

10. Pob Gwyn a Chwantan aflan yn y Meddwl oddi mewn. — Math. v. 27, 28. Clywsoch ddywedud gan y rhai gyt, Na wna odineb. Eithr yr ydwyf fi yn dywedud i chwi, fod pob un sydd yn edrych ar wraig, i'w chwen-
nych

nych hi, wedi gwneuthur eisioes odineb a hi yn ei galon.
Col. iii. 5. 1 Pedr ii. 11. Iago ii. 14, 15.

11. Ymadroddion masfweadgar ac anllad; ag sy'n cyffroi
Gwyniau arian. — Eph. iv. 29. Na ddeued un ymadrodd
llygredig allan o'ch genau chwî. — Eph. v. 3. Eithr godi-
neb, a phob aflendid, neu gybydd-ara, na enwër chwaiith
yn eich plith. 1 Cor. xv. 33.

12. Gwisgoedd ac Ymddygiad anweddus a choegfalch, a
phaentio'r Wyneb; neu Bictwrau anllad: canys magu
Chwantau, a themtio i Aflendid, a wnânt. — Esay iii. 16, 17.
Yr Arglwydd a ddywedodd, O herwydd balchio o ferched
Sion, a rhodio a gwâdf eslynnedig, ac â llygaid gwammal,
gan radio, a rhygyngu wrth gerdded, a thrysio â'u traed:
am hynny y clafra'r Arglwydd gorynnau merched Sion; a'r
Arglwydd a ddinoeitha eu gwarthle hwynt. — Ezech. xxiii.
14, 16. Am yr Odinebus y dywed Duw, iddi chwanegu ar
e. phutteindra: canys pan welodd wîr wedi eu llunio
ar y pared, delwau'r Caldeaid wedi eu llunio â fermi-
lion: — hi a ymferchodd ynddunt pan eu gwelodd â'i
llygaid, ac a anfonodd genhadau attunt i Galdea. 1 Dim.
ii. 9, 19.

13. Segurdra, a phesgi'r Cnawd: canys Mammaeth
Godineb ydyw. Hyn a wnaeth y Sodomjaid yn anllad, ac
yn eiddfed i Ddinystr. — Ezech. xvi. 49, 50. Wele, hyn
oedd anwiredd dy chwaer Sodoma; Balchder, digonedd
bara, ac amllder o seguryd, oedd ynddi, ac yn ei merched,
ac ni chryfhaodd hi law'r anghenog a'r tlawd. A hwy a
ymddyrchafasant, ac a wnaethant ffeidd dra o'm blaen i:
am hynny y symmudais hwynt, fel y gwelais yn dda. —
Jer. v. 7, 8. — Pan ddwellsais hwynt, gwnaethant odineb,
ac a beidiasant i dŷ'r buttain. Oeddynt fel meirch porthi-
annus y borau; gxyrent bob un ar wraig ei gym-
mydog.

Cw. Beth a ddywedir yn yr Ysgrythur am y Drwg a'r
Côsb o Odineb a Phutteindra?

Att. 1. Pechod 'sgeler ydyw, yn llawn Drwg, ag sy'n
anrheithio Dynjon fel Tan yffol. — Gen. xxxix. 9. — Pa
fodd gan hynny y gallaf wneuthur y mowrddrwg hwn, a
phechu yn erbyn Duw? — Job xxxi. 9, 11, 12. O's troyll-
ed fy nghalon gan wraig; ac o's cynllwynais wrth darwys
fy nghymmydog: 'sgelerder ydyw hyn, ac anwiredd ydyw, i'w

gosbi gan faruwyr. Canys tân ydyw a yssa oni anrheithio; ac ese a ddadwreiddia fy holl ffrwyth.

2. Yr oedd Godinebwyr i'w rhoddi i Farwölaeth gynt, yn ôl Cyfraith Duw, yr un gyffelyb a Mwrddwyr. — Lef. xx. 10. *A'r gŵr a odinebo gyd â gwraig gŵr arall, sef yr hŵn a odinebo gyd â gwraig ei gymmydog, lladdet yn farw y godinebwr a'r odinebwraig.* Deut. xxii. 22.

3. Mae Godineb yn troi ymmaith Serch Pechadurjaid oddi wrth Dduw; a Serch Duw oddi wrthunt hwythau. — Hos. iv. 11. *Godineb, a gŵm newydd, a dhwg y galon ymmaith.* — Diar. xxii. 14. *Ffôs ddofn yw genau gwragedd dieithr; y neb y byddo'r Arglwydd yn ddig wrtho, a syrth yno.* Preg. vii. 26. Rhuf. i. 26, 27.

4. Mae Godineb yn halogi Teml Dduw, ac Aelodau Crist; i beri i Ysbryd Duw gilio oddi wrthunt, ac i Fâb Duw eu gwrthod hwynt. — 1 Cor. iii. 16, 17. *Oni wyddoch chi, mai teml Dduw ydych, a bod Ysbryd Duw yn trigo ynnoch? O's llygra neb deml Dduw, Duw a lyzra hwnnw. Canys sanctaidd yw teml Dduw; yr hon ydych chi.* — 1 Cor. vi. 15. *Oni wyddoch chi fo eich cyrph yn aelodau i Grist? Gan kynny a gymmeraf fi aelodau Crist, a'u gwneuthur yn aelodau puttain? Na atto Duw.*

5. Mae Godineb yn dwyn Tlodi, a Gwarth, a Chlesfydau blin; a'r Diwedd o hono a fydd yn chwerw jawm. — Diar. vi. 26, 33. *O blegid y fenyw butteinig y daw dŷn i dammaid o fara; a gwraig gŵr arall a hela yr enaid gwerthfawr. Archoll a gwarth a gaiff ese; a'i gywilydd ni ddikair.* — Diar. v. 3, 4, 5, 8—11. *Gwefusan y ddieithr a ddiferant fel y dil mēl, a'i genau sydd lyfnach nag olew: ond ei diwedd hi a fydd chwerw fel y wermod, yn llym fel cleddyf daufrinog. Ei thraed hi a ddisgynnant i angau; a'i cherddediad a sang uffern. Cadw dy ffordd yn mhell oddi wrthi hi, ac na nesu at ddwys ei thŷ hi: rhag i ti roddi dy harddwch i eraill, a'th flynyddoedd i'r creulon: rhag llenwi'r estron a'th gyfoeth di, ac i'th lasur fod yn nŷ y dieithr; ac o'r diwedd i ti ochain, wedi i'th gnawd a'th gorph gurio.* Diar. xxxi. 3. vii. 22, 23. xxix. 3.

6. Mae Duw yn ymosod mewn modd enwedigol i gosbi Godineb. — Jer. v. 7—9. — *Pan ddiwellais hwynt, gwnaethant odineb, ac a heidiasant i dŷ'r buttain. Oeddynt fel meirch porthiannus y borau; gweryrent bob un ar wrraig*

ei gymmydog. Onid ymwelaf am y perbau hyn? medd yr Arglwydd: oni ddial fy enaid ar gyfryw genedl a hon? Hebr. xiii. 4.

7. Bydd Duw ei hun yn Dyf yn erbyn Godinebwyr; a Melldith Duw fydd ar eu holl Feddiant. — Mal. iii. 5. *Mi a nesaf attoch chwi i farn, a byddaf dyf cyflym yn erbyn yr hudoljon, ac yn erbyn y godinebwyr.* — Job xxiv. 18. — *Melldigedig ydyw eu rbandir hwy ar y ddaear.* Col. iii. 5, 6.

8. Mae Godineb yn distrywio dau Enaid ar unwaith; canys Hudoljaeth y Buttain a rwystra iddunt ddychwelyd. — Diar. ii. 18, 19. *T mae ei thŷ hi yn gŵyro ar angau, a'i llwybrau at y meirw. Pwy bynnag a elo i mewn atti hi, ni ddychwelant; ac nid ymasaelant yn llwybrau'r bywyd.* — Diar. vii. 26, 27. *Llawer a gwmpodd hi yn archolledig; ie gwŷr grymmus lawer a laddodd hi. Ffordd i uffern yw ei thŷ hi, yn disgyn i 'stafelloedd angau.* Diar. xxiii. 27, 28. vi. 32.

9. Nid â Godinebwyr na Pbutteinwyr i Deyrnas Nef-oedd; eithr hwynthwy a fernir i Gôsb dragywyddol yn Nydd y Farn. — 1 Cor. vi. 9, 10. *Oni wyddoch chwi, na chaiff y rhai anghyfiawn etifeddu teyrnas Dduw? Na thwyller chwi; ni chaiff na godinebwyr, nac eulynaddolwyr, na thorrwyr priodas, na masweddwyr, na gwrrywyd-wyr, na lladron, na chybyddion, na meddwön, na difentwyr, na chribddeilwyr, etifeddu teyrnas Dduw.* 2 Pedr ii. 9, 10, 14. Dad. xxi. 8. xxii. 15.

10. Llaweroedd a gosbwyd yn echrydus, trwy gyfiawn Farn Duw, yn y byd hwn, o blegid Godineb a Pbutteindra. Duw a darawödd Pharaö Brenin yr Aipht, a'i deulu, â phlâau mawrjon, am gymmeryd Sarai Gwraig Abraham i'w dy, er na halogwyd hi; ac a fygythiodd ladd Abimelec Brenin Gerar o'i hachos hi. Gen. xii. 14—20. xx. 3. — *Samson*, trwy wenjaith ei ordderchwraig, a gollodd ei perth, a'i lygaid, a'i fywyd. Barn. xvi. — *Pedair mil* ar hugain o bobl a laddwyd â'r plâ mewn un dydd, o achos Godineb Zairi a Chosbi; a hwyntau eu hunain a wanwyd â gwaywffon trwy eu ceudod yng ngweithred eu Godineb. Num. xxv. 6—9. — *Deugain mil* o wŷr Israhel, a phum mil o wŷr Benjamin, a laddwyd â'r cleddyf, o achos eu Godineb, un noswaith. Barn. xix. a'r xx. ben. — Nabu-
chodonosor

chodonoſor Brenin Babilon a roſtiodd wrth y tân ddau gan brophwyd, am eu Godineb a'u Drygioni. *Jer. xxix. 22, 23.* — Sodom a Gomorrah, a'r dinaſoedd o'u hamgylch, am eu Putteindra, a ofodwyd yn eſampl, gan ddioddef dialedd Tân tragywyddol. *Jud. 7.*

Cro. Pa Ddyledſwyddau ſy'n orchymmynnedig : c yn dyledus arnoch oddi wrth y Seithfed Gorchymmyn, ynghylch Diweirdeb ?

Att. 1. Ni a ddylem gyflwyno ac addunedu 'n Cyrph a'n Heneidjau i Waſanaeth a Gogoniant Duw; ac nid i Aſſendid a Godineb. — Rhuf. vi. 13. — Rhoddwch eich hunain i Dduw, megis rhai o feirw yn fyw, a'ch aelodau yn arſau cyſiawnder i Dduw. — 1 Cor. vi. 20. — Gogoneddwch Dduw yn eich corph, ac yn eich ysbryd, y rhai ſydd eiddo Duw. Rhuf. xii. 1.

2. Ni a ddylem ymgais yn orcheſtol yn ôl gwîr Sancteiddiad; fel na haloger ni â Chwantau aſſan. — 1 Theſſ. iv. 3. Hyn yw erwyllys Duw, ſef eich ſancteiddiad chwi, ar ymgadw o bonoch rhag godineb. — 2 Cor. vii. 1. — Tmlanbâwn oddi wrth bob halogrwydd cnawd ac ysbryd, gan herffeithio ſancteiddrwydd yn ofn Duw.

3. Ni a ddylem ochelyd Cymdeithas Dynjon anllad ac anſoſol; rhag iddunt hwy fod yn Dramgwydd ac yn Fagl i ni. — 1 Cor. v. 11. — O's bydd neb a enwir yn frawd yn odinebwr, neu yn gybydd, neu yn eulynaddolwr, neu yn feddw, neu yn gribdæiliwr; gyd â'r cyfryw ddyn na chydſwyta chwaith. — Eph. v. 11, 12. Na ſydded i chwi gydgyfeillach â gweithredoedd anffrwythlawn y tywyllwch, eithr yn bytrach argyoddwch bwynt. Canys brunt yw adrodd y petbau a wneir ganddunt bwy yn ddirgel. 2 Theſſ. iii. 6. 2 Tim. iii. 1—5.

4. Ni a ddylem weddio Duw am Gymmorth i wilio'n holl Synhwyrâu oddi allan, a'u cadw'n ddiesgeulus oddi wrth Wrthrychiau profedigaethus. — Sal. cxix. 37. Tro beibia ſy llygaid, rhag edrych ar wagedd; a bywbâ ſi yn dy ffyrdd. — Job xxxi. 1. Myfi a wneuthum ammod â'm llygaid; pa ham gan bynny y meddylw'n am forwyn? Eſa a edrychodd ar degwech ffwrth y Pren gwaharddedig; ac yna hi a'i chwennychodd, ac a ſwytaodd o hono. Gen. iii. 6. — Gwraig Putiphar a ddyrchafodd ei golwg ar Joſeph, yr hwn oedd

oedd ddeg o bryd ; ac a'i temtiodd ef i Affendid. *Gen. xxxix. 6, 7. 2 Pedr ii. 14. Math. v. 28.*

5. Ni a ddylem ddyfal-warchod yn erbyn pob dychymmygion a Chwantau cnawdol, yn ein Meddyliau oddi mewn : canys Lletteion Satan a Godineb ydynt. — *Jago i. 14, 15. Yna y temtir pob un, pan y tynner ef, ac y llithier, gan ei chwant ei hun. Yna chwant, wedi ymddwyn, a esgor ar bechod : pechod belyd, pan orphenner, a esgor ar farwolaeth. — Mal. ii. 16. — Gan hynny gwiliwch ar eich ysbryd, na fyddoch anffyddlon. Math. xv. 19. 1 Pedr ii. 11. Ezech. xxiii. 19.*

6. Ni a ddylem bellhau oddi wrth bob Profedigaethau i Affendid ; ac na ddelom yn wybodol yn agos attunt. — *2 Dim. ii. 22. Chwantau jenugetid, ffô oddi wrthunt. — Diar. v. 3, 8. Canys gwefusau y adieithr a ddiferant fel y dik mêl, a'i genau sydd lyfnach nag olew. Cadw dy ffordd ym mhell oddi wrthi hi, ac na nesâ at ddrws ei thŷ hi. — Diar. vi. 27, 28, 29. A ddichon gŵr ddwyn tân yn ei synwes, ac heb losgi ei ddillad ? A ddichon gŵr rodio ar hyd marwor, ac heb losgi ei draed ? Felly, fwy bynnag a el at wraig ei gymmydog ; y neb a gyffyrddo â hi, ni bydd glân.*

7. Ni a ddylem fod yn syml, yn sobr, a thymherus yn ein Lluniaeth, ac yn ddiwyd yn ein Galwedigaethau : canys Achilles Chwantau a Thanwedd Godineb, yw Segurdra, Moethau, a phob Anghymmedroldeb. — *Rhuf. xiii. 14. — Na wneirch ragddarbod dros y cnawd, er mwyn cyflawni ei chwantau ef. Paul a ddywedai, Tr wyf fi yn cosbi fy nghorph, ac yn ei ddwyn yn gaeth ; rhag i mi — fod yn anghymmeradwy. 1 Cor. ix. 27. Diar. xxiii. 1, 2, 5. 1 Pedr v. 8. Luc xxi. 34. Eph. v. 18. 2 Theff. iii. 8.*

8. Ni a ddylem ymddwyn yn weddaidd, fel y perthyn i Ddiweirdeb, yn ein Geirjau, a'n Gwisgoedd, a phob rhan o'n Hymarweddiad ; fel na chyffrôm Wŷnjau anllad ynnom ein hunain, nac yn neb arall. — *1 Pedr iii. 2 — 4. — Tmarweddiad diwair yngkŷd ag ofn. Trwsiad y rhai bydded nid yr un oddi allan, o bletbiad gwallt, ac amgylchoddiad aur, neu wisgad dillad : eithr bydded cuddiedig ddy'n y galon, mewn anllygredigaeth ysbryd addswyn a llonydd, yr hwn sydd ger bron Duw yn werthfawr. 1 Dim. ii. 9. Eph. iv. 29. v. 4. Col. iv. 6. Sefh. i. 8.*

9. Ni

9. Ni a ddylem ymostwng yn ufudd i bob Cyngor duwjol yn erbyn Chwantau'r Cnawd, mewn pryd; rhag i ni ofidio'n chwerw am esgeulso hynny, pan fytho'n rhy ddiweddar.

— *Diar. v. 1, 9, 11—13. Fy mab, gwranddo ar fy woethineb, a goswng dy glust at fy nyall: rhag i ti roddi dy harddwch i eraill, a'th flynyddoedd i'r creulon; ac o'r diwedd i ti ockain, wedi i'th gnawd a'th gorph gurio, a dywedud, Pa fodd y caseais i addysg! pa fodd y dirmygodd fy nghalon gerydd! ac na wrandewais ar lais fy athrawon, ac na oflyngais fy nghlust i'm dysgarwduyr!*
Diar. vi. 23, 24, 25. vii. 1, 5, 11, 12, 25—27.

10. Ni a ddylem, yn bennaf o bob peth, edrych am fyw mewn Cymmundeb ysbrydol â Duw; fel na chaffo Satan, na'r Cnawd, Fantais yn ein herbyn. — *Gal. v. 16.—Rhodiwch yn yr Tsbryd, ac na chyflawnwch drachwant y cnawd.*

— *Rhuf. viii. 13. O's byw yr ydych yn ôl y cnawd, meirw fyddwch; eithr o's ydych yn marweiddio gweithredoedd y corph trwy'r Tsbryd, byw fyddwch.*

11. Fe ddylai y rhai nid oes ganddunt ddawn Diweirdeb, briodi: canys fe ordeiniodd Duw Yfddad Briodas yn Feddyginiaeth rhag Godineb. — *1 Cor. vii. 2, 9. Rhag godineb, bydded i bob gŵr ei wraig ei hun. Oni allant ymgadw, priodant: canys gwell yw priodi nag ymllosgi.* *1 Dim. v. 14.*

12. Mae'r Seithfed Gorchymmyn yn doddi Rhwymedig-aeth ar bawb sy'n briod, i gyflawni'n gydwybodus y Dyled sydd arnunt i'w gilydd; sef, y Gwŷr i'w Gwragedd, a'r Gwragedd i'w Gwŷr.

Cw, Beth yw Dyled Gwŷr priod i'w Gwragedd?

Att. 1. Dyled Gwŷr priod yw, mawrhâu a charu eu Gwragedd. — Eph. v. 25, 28, 33. T gwŷr, cerwch eich gwragedd, megis ag y carodd Crist yr eglawys, ac a'i rhodd-es ei hun drosti. Felly y dylai y gwŷr garu eu gwragedd, megis eu cyrph eu hunain. — Felly cared pob un o honoch ei wraig, fel ef ei hun.

2. Dyled y Gwŷr yw, ymgadw'n bur oddi wrth bob Afendid a Godineb. — *Hebr. xiii. 4. Anrkydeddus yw priodas ym mharwb, a'r gwely dihalogedig: eithr putteinwyr a godineb i'w farna Duw.* — *Diar. v. 19. Bydded (dy Wraig dy hun i ti) fel ewig gariadus, ac fel jwroch hawddgar: gâd i'w bronnanu hi dy lenwi bob amser, ac ymfodlona yn ei chariad hi yn wastadol.*

3. Dyled

3. Dyled y Gwŷr yw, cydfyw a'u Gwragedd, heb adel i un achos o Ysgar nac Ymadawiad dyfu rhyngthunt. — 1 Pedr iii. 7. Y gwŷr yr un ffynyd, cydgyfaneddwrch a bwynt yn ôl gwybodaeth. — Math. xix. 5, 6. — O blegid byn y gŵd dŷn dād a mam, ac y glŷn wrth ei wraig: a'r ddau fyddant yn un cnawd. O herwydd pa ham, nid ydynt mwy yn ddau, ond yn un cnawd. Y peth gan hynny a gyffyllodd Duw, na ysgared dŷn.

4. Dyled y Gwŷr yw, bod yn dyner o Enw da ac Onest-rwydd eu Gwragedd; ac na roddont Anair camweddus iddunt. — Deut. xxii. 13, 14, 18. O chymmer gŵr wraig, ac wedi myned atti, ei chasau; a gosod yn ei herbyn anair, a rhoddi allan enw drwg iddi: — benurjaid y ddinas honno a gymmerant y gŵr, ac a'i cosbant ef. Math. i. 19.

5. Dyled y Gwŷr yw, perchi eu Gwragedd; ac nid eu dirmygu. — 1 Pedr iii. 7. — Gan roddi parch i'r wraig, megis i'r llestr gwannaf, fel rhai sy gydetifeddion grās y bywyd; rhag rhwystro eich gweddian. Diar. xi. 16.

6. Dyled y Gwŷr yw, rheoli eu Gwylltineb a'u Nwydau digllon, i fod yn dirion ac yn garuaidd i'w Gwragedd. — Col. iii. 19. Y gwŷr, cerwch eich gwragedd, ac na fyddwch chweraŵn wrthunt. Eph. v. 25.

7. Dyled y Gwŷr yw, rhoddi i'w Gwragedd ddyledus Ewyllys da, a phob Ymgeledd angenrheidjol. — 1 Cor. vii. 3—5. Rhoddod y gŵr i'r wraig ddyledus ewyllys da; a'r un wedd y wraig i'r gŵr. Nid oes i'r wraig feddiant ar ei chorff ei hun, ond i'r gŵr; ac yr un ffynyd, nid oes i'r gŵr feddiant ar ei gorff ei hun, ond i'r wraig. Na thwyllwch ei gilydd, oddieithr o gydsyniad dros amser, fel y galloch ymrôl i ympryd a gweddi: a deuoch drachefn ynghyd, rhag temtio o satan chwi o herwydd eich anllad-rwydd.

8. Dyled y Gwŷr yw, arferyd eu Gwragedd yn barchus. — 1 Thess. iv. 4, 5. Ar fedru o bob un o honoch feddianu ei lestr ei hun mewn sancteiddrwydd a pharch; nid mewn gŵjn trachwant, megis y cenbedloedd y rhai nid adwaenant Dduw. Lef. xx. 18.

9. Dyled y Gwŷr yw, cyffuro eu Gwragedd dan eu Blinderau, a phob Profedigaeth; megis y gwnaeth Eleanah i Hannab ei Wraig: — 1 Sam. i. 6, 8. Gwrthwynebwrraig Hannab

Hannah a'i cyffrôdd hi i'w cbythbruddo, am i'r Arglwydd gan ei bru hi. Tua Elcanah ei gŵr a dywedodd wrthi, Hannah, pa ham yr ŵyli? a pha ham na fŵytai? a pha ham y mae yn flin ar dy galon? onid wyf fi yn well i ti na deg o feibjon?

10. Dyled y Gwŷr yw, cynhorthwyo eu Gwragedd (megis y dylai'r Gwragedd hefyd gynhorthwyo eu Gwŷr) yng Ngwaith eu Jechydwriaeth, a Gwafanaeth Duw. — 1 Cor. vii. 16. *Beth a wyddost ti, wraig, a gedwi di dy ŵr? a pheth a wyddost tithau, ŵr, a gedwi di dy wraig? Zacharias ac Elisabeth ei Wraig oeddylt ill dau yn gyfiawn ger bron Duw, yn rhodio yn holl orchymymynnion a deddfau'r Arglwydd yn ddiargyoeidd. Luc i. 6.*

Cw. Beth yw Dyled Gwragedd i'w Gwŷr?

At. 1. Dyled y Gwragedd yw, usuddhau'n oftyngedig i'w Gwŷr; ac nid ymawdurdodi, neu reoli drostunt. — Gen. iii. 16. Wrth y wraig y dywedodd Duw, Gan amlhau yr amlhâf dy boenau di a'th feichjogi: mew'n poen y dygi blant, a'th ddymuniad fydd at dy ŵr, ac esfe a lywodraetha arnat ti. — Eph. v. 22—24. Y gwragedd, ymostyngwch i'ch gwŷr priod, megis i'r Arglwydd. O blegid y gŵr yw pen y wraig, megis y mae Crist yn ben i'r eglwys; ac esfe yw Fachawdur y corph. Ond fel y mae'r eglwys yn ddarostyngedig i Grist, felly hefyd bydded y gwragedd i'w gwŷr priod ym mhob peth. Col. iii. 18. 1 Dim. ii. 11, 12.

2. Dyled y Gwragedd yw, dangos Parch i'w Gwŷr; ac nid eu diystyru. — Eph. v. 33. *Ond chwithau hefyd cymmain un, felly cared pob un o honoch ei wraig, fel ef ei hunan; a'r wraig, edryched ar iddi berchi ei gŵr. 1 Pedr iii. 6.*

3. Dyled y Gwragedd yw, gwneuthur a allont, i'w Gwŷr fod yn gymmeradwy ac yn anrhydeddus ym mysf pawb eraill. — *Diar. xii. 4. Gwraig rymmus (sef, Gwraig rinweddus) fydd goron i'w gŵr; ond y waradwyddus fydd megis pyduni yn ei esgyrn ef. — 1 Cor. xi. 7—9. — Y wraig yw gogoniant y gŵr. Canys nid yw y gŵr o'r wraig, ond y wraig o'r gŵr. Ac ni chriwyd y gŵr er mwyn y wraig, eithr y wraig er mwyn y gŵr.*

4. Dyled y Gwragedd yw, bod yn heddychol ac yn garuaidd tu ag at eu Gwŷr, a'u Tylwyth; nid yn anynad ac yn ddigllon. — *Diar. xxi. 9, 19. Gwell yw bod mew'n*
congl

rhongl yn nen iŵ, na bod gyd â gwraig anynad mewn iŵ ehang. Gwell yw aros yn yr amalwch, na chyd â gwraig anynad ddigllon. *Diar. xxv. 24. xxvii. 15, 16.*

5. Dyled y Gwragedd yw, dilyn Sobrwydd, ac Ymarweddiad da: nid enllibio, a rhodienna oddi amgylch; eithr gwarchod Gartref, a rhoddi Eſampl dda. — *Dir. ii. 3-5.* Bod o'r kynaswragedd yr un ffynyd mewn ymddygiad, fel y gweddai i sancteiddrwydd, nid yn enllibardd, nid wedi ymrâi i w'n lawer, yn rheol athrawjaeth o ddajoni; fel y gallont wneuthur y gwragedd jenuingc yn bwyllog, i garu eu gwŷr, i garu eu plant, yn ſobr, yn bur, yn gwarchod gartref, yn dda, yn ddarostyngedig i'w gwŷr priod, fel na chabler gair Duw. i *Dim. iii. 11.*

6. Dyled y Gwragedd yw, ymddwyn yn oftyngedig ac yn weddaidd yn eu Tymmer a'u Trwſiad, gan fyw'n dduw-jol ym mhob peth; fel yr ennillont eu Gwŷr i ddilyn Duw-joldeb gyd â bwynt. — i *Pedr iii. 1-4.* Yr un ffynyd, bydded y gwragedd oftyngedig i'w gwŷr priod; fel od oes rhai heb gredu i'r gair, y galler, trwy ymarweddiad y gwragedd, eu hennill bwy heb y gair, wrth edrych ar eich ymarweddiad diwair chwi ynghyd ag ofn. Trwſiad y rhai bydded nid yr un eddi allan, o blethiad gwallt, ac amgylchofodiad aur, neu wiſgad dillad; eithr bydded cuddiedig ddyn y galon, mewn anllygredigaeth ysbryd addfryn a llonydd, yr hwn fydd ger bron Duw yn werthfawr. i *Dim. ii. 9-11. Eſay iii. 16-26.*

7. Dyled y Gwragedd yw, ymgadw'n ddiwair ac yn ffyddlon i'w Gwŷr priod; megis y mae Cyfraith Duw yn gorchymmyn, dan berygl Marwolaeth. — *Deut. xxii. 23, 24.* O bydd llangces o forwyn wedi ei dyweddio i ŵr, a chael o ŵr hi mewn dinas, a gorwedd gyd â hi: yna y dygwch bwynt ill dau i borth y ddinas honno, ac a'u llabyddiwch bwynt â meini, fel y byddont feirw.

8. Dyled y Gwragedd yw, bod yn ſodlon, ac nid ymddigſio, pan na fytho Duw yn rhoddi iddunt Blant. *Rahel* a ddywedodd wrth *Jacob* ei Gŵr, *Dyro i mi feibjan; ac onid e, mi a fyddaf farw.* *Rahel* a gafodd ſab; ac ar enedigaeth yr ail hi a fu farw, ac a alwodd ei enw ef *Benoni*; ſef, *Mâb ei galar.* *Gen. xxx. 1, 23. xxxv. 16-19.*

9. Dyled Gwragedd yw, rhoddi'r Cyngor a'r Cymmorth gorau ag a allont i gyffuro a diſlino eu Gwŷr, pan fyddont mewn

mewn Blinder neu Berygl. Pan oedd *Jacob* dan flinder o herwydd trawfder *Laban*, *Rahel* ei Wraig a roes Gyngor grafol iddo, gan ddywedud, *Yr hyn oll a ddywedo Duw wrthyf, gwnâ.* Gen. xxxi. — *Abigail* Gwraig *Nabal*, trwy bwyll a challineb, a achubodd ei Gŵr a'i Thylwyth rhag cael eu lladd. 1 Sam. xxv. — *Michal* Gwraig *Daifydd* a'i helpiodd ef i ddiangc, pan oedd *Saul* ei thad yn ceisio ei ladd ef. 1 Sam. xix. — Gwraig *Manoah* a gyffurodd ei Gŵr, pan oedd dan lawer o fraw ac ofn o blegid y Weledigaeth a welsai. Barn. xiii. — Gwragedd ffôl a diras a wnânt yn y gwrthwyneb i hyn. Gwraig *Job* a'i hanogodd ef, yn ei drallod, i fellathio Duw, a marw. Job ii. 9. — Gwraig *Moses* a'i galwodd ef yn ŵr gwaedlyd, am iddo enwaedu ei fab yn ôl Gorchymmyn Duw. Eccl. iv. — A Gwraig *Dafydd*, bryd arall, a'i gwarwarodd ef, am ddawnsio o flaen yr Arch; a'r Arglwydd a ddigiodd wrthi, ac a'i cosbodd. 2 Sam. vi. — A *Jezebel*, Gwraig *Ahab*, a ddysgodd i'w Gŵr wneuthur Drygioni galanaf-fawr; yr hyn a dymodd Farn echrydus arnunt. 1 Bren. xxi. — *Ananias* a'i Wraig *Saphira* a gytunasant i ddywedud celwydd; a buont feirw ill dau ger bron yr Arglwydd. Act. v. 1—10.

10. Dyled y Gwragedd yw, edrych yn ddyfal ac yn ffyddlon at Achosion eu Gŵr, a'u Tylwyth; a dyfgu'n awyddus holl Gynheddfau da Gwragedd rhinweddol. — Diar. xxxi. 10—13, 20, 23, 26, 27. Pwy a fedr gael gwraig rinweddol? gwerthfawroccach yw hi na'r carbwncl. Calon ei gŵr a ymddiried ynddi, fel na bydd arno eisiau anrhaith. Hi a senâ iddo les, ac nid drwg, holl ddyddiau ei bywyd. Hi a gais wlad a llin, ac a'u gweithia a'i dwylaw yn ewyllys-gar. Hi a egyr ei llaw i'r tlawd; ac a estyn ei dwylaw i'r anghenus. Hynod yw ei gŵr hi yn y pyrb, pan eisteddod gyd â henurjaid y wlad. Hi a egyr ei genau yn ddoeth; a chyfraith trugaredd fydd ar ei thafod hi. Hi a grassa ar ffyrdd tylwyth ei thŷ: ac ni fwyty hi fara seguryd.

Cw. Beth yw'r Wythfed Gorchymmyn?

Att. Na ladratta.

Cw. Ynghylch pa beth y gosodir Rwymedigaeth arnom yn yr Wythfed Gorchymmyn?

Att.

Att. Mae'r Wythfed Gorchymmyn yn gosod Rhwymedig-
aeth arnom, i fod yn gywir ac yn onest mewn perthynas i
Feddiannau bydol pob Dŷn; ac na bo i ni gamgollodi neb,
eithr ceisio Llës ac Elw gyfreithlon eraill, fel yr eiddo'n
hunain.

Cw. Pa fawl peth y mae'r Wythfed Gorchymmyn yn
ddal allan?

Att. Y tri pheth hyn.

1. Fod Duw yn caniatáu i bob Dŷn Hawl neillduol o'r
Meddiant cyfreithlon fy gantho. Wedi llygru Natur Dŷn
trwy'r Cwmp, nid adawödd Duw i ddaoeidd y byd hwn
fod yn gyffredin mwyach; eithr efe a roddodd ran pob
Dŷn i'w Feddiant ei hun: efe a bwyntiodd *Fynydd Seir* i
Eſau, a *Gwlad Canaan* i *Isrâel*; ac a rannodd y Wlad
rhwng y deuddeg Llwyth.

2. Nad yw'n gyfreithlon i neb, i ysbeilio na cholledu y
naill y llall; eithr bod i bawb oll geisio Elw a Meddiant ei
gilydd, fel y byddai Cariad rhyngthunt; a phob un i lasurio
am Feddiant cyfreithlon o'u heiddo eu hun tu ag at eu Cyn-
haliaeth; fel na byddai na diffyg arnunt, na neb yn anoneft.

3. Fod Duw, yn ddiammau, yn pennodi'r Gwaith a ddy-
lai pawb wneuthur â'u Moddjon, ac i roddi Cyfrif am da-
nunt yn y Farn ddiweddaf; o herwydd pa ham y mae Duw
yn gwahardd i gymmeryd Moddjon neb oddi wrtho yn ang-
hyfreithlon.

Cw. Pa Bechodau a waherddir yn bennaf yn yr Wythfed
Gorchymmyn?

Att. Mae'r Wythfed Gorchymmyn yn gwahardd pob
Anghyfiawnder, a Thwyll, a Chamwedd, ag fy'n colledu,
neu'n rhwyſtro Elw gyfreithlon Dynjon eraill, neu'r eiddo ni
ein hunain; ac nid yn unig yr hyn a elwir yn gyffredin yn
Lledrad.

Cw. Enwch yn fwy neillduol y Pechodau a waherddir yn
bennaf yn yr Wythfed Gorchymmyn.

Att. 1. *Cyffegrysbeiliad*; sef, cymmeryd ymmaith, neu
gadw yn ôl, y peth a roddwyd i Ogoniant a Gwasanaeth
Duw: Y *Lledrad* mwyaf 'sgeler, o blegid mai ysbeilio
Duw ydyw. — Mal. iii. 8, 9. *A ysbeilia dŷn Duw? etto
chwi a'm bysbeiliafsock i. Ond chwi a ddywedwch, Tm
mba beth y'ch ysbeiliafom? Tn y degwm a'r offrwm.
Mellidgedig ydych trwy fellidith; canys chwi a'm bysbeili-
afsock*

afoch i, fef yr holl genedl hon. Diar. xx. 25. Rhuf. ii. 22.

2. *Cam Farn, a cham Dystiolaeth*; trwy ddywedud Anwir, neu gelu'r Gwir; trwy yr hyn y colledir rhai neu gilydd yn eu Meddiant, ac y dioddefant Anghyfiawnder a Cham. — Lef. xix. 15. *Na wnêwch gam mewn barn: na dderbyn wyneb y tlawd, ac na pharcha wyneb y cadarn: barna dy gymmydog mewn cyfiawnder.* — Diar. xii. 17. *T neb a ddywedo'r gwir, a ddengys gyfiawnder: ond gau dyf a draetha dwyll.* Diar. xxv. 18.

3. *Delio'n hoccodus a diehellgar wrth Brynu a Gwerthu*; canys Lledrad a Gorthrymder yw. — Lef. xxv. 14. *Pan werthech ddim i'th gymmydog, neu brynu ar law dy gymmydog, na oribrymmwch barwb ei gilydd.* — Ecclus. xxvii. 2. *Rhwng cyffwllt cerrig y gyrrir boel; a rhwng prynu a gwerthu y glŷn pechod.* Ecclus. xxvi. 29. Diar. xx. 14, 17. xxi. 6. Hof. xii. 7. Amos viii. 4-7. Math. xxi. 12, 13.

4. *Celu'r Camwedd a wnelo rhai eraill, heb eu hargyoddi, na mynegi am dano.* — Sal. l. 18. *Pan welaist leidr, cyttunaist ag ef.* — Diar. xxix. 24. *T neb a fo cyfrannog â lleidr, a gasâ ei enaid ei bun: efe a wrendy ar fellidrh, ac ni's mynega.*

5. *Cam Fesurau, a cham Bwysau*; fef, Pwys neu Fesur rhy brin wrth Werthu, a mynnu mwy nag sy'n ddyledus wrth Brynu. — Diar. xx. 10, 23. *Amryw bwysau, ac amryw fesurau, ffaidd gan yr Arglwydd bob un o'r ddau. Ffaidd gan yr Arglwydd amryw bwysau; a chlorian twyllodrus nid yw dda.* Lef. xix. 35, 36. Diar. xi. 1. Mic. vi. 10, 11. Deut. xxv. 13-16.

6. *Naccâu talu yr byn a senthyccioim; neu oedi talu'r peth sydd ddyledus: canys ysbeilio eraill yw hyn.* — Lef. xix. 13. *Na chamattal odli wrth dy gymmydog, ac na ysbeilia ef: na thriged cyflog y gweithwr gyd â thi byd y boran.* — Sal. xxxvii. 21. *Tr annurwyl a echwynn, ac ni thâl adref.* Deut. xxiv. 14. Jago v. 4. Rhuf. xiii. 7, 8.

7. *Pob Chwiwiatta, a Darnguddio, ac Anffyddlondeb, er na bo ond mewn pethau bychain; neu Blant yn chwiwiatta oddi ar eu Rhieni.* — Luc xvi. 10. *T neb sydd anghyfiawn yn y lleiaf, sydd anghyfiawn belyd mewn llawer.* — Diar. xxviii. 24. *T neb a ysbeilio ei dâd, neu ei fam, ac*

afoch i, fef yr holl genedl hon.

a ddywed, Nid yw kyn gamwedd; sydd gymmar i ddinystruwr. Ditt. ii. 9, 10.

8. Gortbrymmu'r Tlawd, a'r Angbenus, neu ryw rai eraill, trwy fynnu Occreth a Gwyfll, neu Usuriaeth anghyfreithlon; sef, mwy nag fy gyfiawn am yr hyn a echwynir iddunt. — Ecsod. xxii. 25, 26. O's echwyni arian i'm pobl fy dlawd yn dy gymmyl, na fydd fel occrwr iddunt: na ddid usuriaeth arnunt. O's cymmeri ddilledyn dy gymmydog ar wyfll, dyro ef adref iddo ef erbyn machladdo haul. Diar. xxii. 22, 23. xxviii. 8. Deut. xxiii. 19. Job xxiv. 2, 3, 7, 9, 10. Lef. xxv. 35—37.

9. Trachwant awyddus i gydio Tiroedd a Meusydd ynghyd yn yr un llaw; ac felly ysbeilio eraill o'u Bywjoiaeth. — Esay v. 8, 9. Gwae y rhai sy yn cyffylltu ty at dy, ac yn cydio maes wrth faes, hyd oni byddo eisiau lle, ac y trigoch chwi yn unig ynghanol y tir. Lle y chywais y dywedodd Arglwydd y lluoedd, Yn ddiau bydd tai lawer, mawrion, a thêg, yn anghyfannedd heb drigiannydd. Mic. ii. 2, 3.

10. Symmud Ffiniau rhwng Tiroedd; gan ddwyn rhyw gymmaint oddi wrth y naill, i'w chwanegu at yr ochr arall. — Deut. xix. 14. Na symmud deryn dy gymmydog, yr hwn a derynodd y rhai a fu o'r blaen, o fewn dy etiffediaeth yr hon a feddienni, yn y tir y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi i ti i'w feddiannu. Diar. xxiii. 10. xxii. 28.

11. Syrthni, a Segurdra: canys y rhai ni weithiant yn eu Galwad cyfreithlon am eu Cynhallaeth, ac am y Ffis neu'r Gyflog a dderbyniant, ydynt yn ddiammau yn bwyta Bara lledradaidd. — Gen. iii. 19. Trwy chwys dy wyneb y bwyta faraf, hyd pan ddychwalech i'r ddaear. — 2 Theff. iii. 10. — Hyn a orchymmyrnasom i chwi, O's byddai neb ni fynnai weithio, na chwi fwyta chwaith. — Esay i. 23. Dy dymysogion sydd gyndyn, ac yn gyfrannogion a lladron; pob un yn caru rhoddion, ac yn dilyn gwobrau: ni farnant yr amdlafad, a chwyn y weddw ni chaiff ddyfod arunt.

12. Gloddesta; sef, dilyn Glythineb, a Meddwdod, a Difyrwech ofer, a Chwamoon: canys felly y mae llawer yn ysbeilio eu Hunain, a'u Tylwyth, a'u Gofynwyr hefyd, a'r Tlodion,

Tlôdion, o'r peth fy ddyledus iddunt. — Diar. xxiii. 20, 21. *Na fydd ym mysg y rhai fydd yn meddwi ar win; ym mysg rhai glythion ar gâg. Canys y meddw a'r glwth a ddaw i dloedi: a chysgu a bair fyned mewn gwisg garpiog.* — Diar. xxi. 17. *T neb a garo ddisfyrwch, a ddaw i dloedi: a'r neb a garo win ac olew, ni bydd cyfoethog.* i Dim. v. 8.

13. *Mechniaeth fyrbwyll dros eraill; trwy'r hyn y mae rhai Dynjon yn ysbeilio eu Hun, a'u Gwragedd, a'u Plant.* — Diar. xxii. 26, 27. *Na fydd un o'r rhai a roddant eu dwylaw, o'r rhai a fechniant am ddyled. Oni bydd gennyf i dalu, pa ham y cymmerai efe dy wely oddi ianaf?* Diar. vi. 1, 2. xi. 15.

14. *Tymmer gybyddus, a Chynhildeb trachwantus yng-hylch Elw'r Byd, a grwgnach yn erbyn Gweithredoedd o Gariad a Thrugaredd, fydd fel Lledrad yngolwg Duw.* O herwydd hyn y mae'r Ysgrythur yn galw *Judas Iscariot* yn *lleidr*, am ei dymmer gybyddus, yn grwgnach yn erbyn y Wraig a eneiniodd Draed Crist ag Ennaint. — Joan xii. 6. *Hyn a ddywedodd ef, — am ei fod yn lleidr, a bod gantho y pŵers, a'i fod yn dwyn yr hyn a fwrid ynddo.*

15. *Pob math o Dwyll a Chamwedd; trwy yr hyn y cymmerir neu y cedwir Eiddo neb oddi wrthunt, neu y caffo neb eu colledu yn eu Meddiant yn unrhyw ffordd anghyfiawn.* — Lef. xix. 11. *Na ledrattêwch, ac na ddywedwch gelydd, ac na thwyllwch bob un ei gymmydog.* — Deut. xxv. 16. *Ffiadd gan yr Arglwydd dy Ddurw bob un a wnelo hyn, sef pawb a'r a wnel anghyfiawnder.* i Theff. iv. 6. Col. iii. 25.

Cw. Pa beth a ddywedir yn yr Ysgrythur am y Drwg a'r Côsb o *Lledrad*, a'r Pech odau eraill a berthyn iddo?

Att. 1. Mae'r fawl fydd o Dymmer gybyddus, ag sy'n tywys i *Lledrad* a *Chamwedd*, yn terfysgu eu hunain yn ofidus: y maent yn ddigysurus yn eu Meddiant, ac megis Gelynjon i'w Heinioes eu hunain. — Diar. xv. 27. *T neb a fyddo drachwannog i elw, a derfysga ei dy.* — Diar. i. 18, 19. *Ac y maent bwy yn cynllwyn am eu gwaed eu hun: am eu heinioes eu hun y maent yn llechu. Felly y mae llwybran y rhai oll fydd chwannog i elw; yr hwn a ddwg einioes ei berchennogion.* Diar. xvi. 8.

2. Mae *Lledrad*, neu *ddelio* 'n gamweddus, yn tynnu *Melli-dith* echrydus ar *Feddiant Dynjon*; ac weithjau 'n byrhâu eu *Dyddjau* hwy yn y *Byd*. — *Zech. v. 3.* *Ac efe a ddywedodd wrthys, Dymma'r fell-dith fydd yn myned allan ar wyneb yr holl ddaear: canys pob un a ledraito a dorrir gymmaith, fel o'r tu ymma, yn ei hól hi.* — *Jer. xvii. 11.* *Fel petris yn eistedd, ac heb ddeor, yw'r hwn a helio gyfoeth yn annheilwng: yn banner ei ddyddjau y gedy hwynt, âc yn ei ddiwedd ynfyd fydd.* *Sal. lv. 23.*

3. Mae *Anghyfiawnder* gorthrymmus a *Thrais* yn gwaelldi am *ddialed*, ac yn cyffrôl *Digofaint Duw* yn echrydus. — *Ezec. xxii. 29, 31.* *Pobl y tir a arferasant ddyll, ac a dreisiasant drais, ac a orthrymmasant y truan a'r tlawd; y dieithr besyd a orthrymmasant yn anghyfiawn. Am hynny y tywelldais fy nigofaint arnunt, â thân fy lliidiowgrwydd y difethais hwynt: eu ffyrdd eu hun a roddais ar eu pennau hwynt, medd yr Arglwydd Dauw.* *Amos viii. 4—8.* *Jer. xxii. 13.* *Hab. ii. 11, 13.*

4. Y rhai a orthrymmant yn greulon, ac a falant *Wynebau* y *Tlawd* a'r *Gwirjon*, a adewir yn *ddidosturi* pan ddél *Cyfyngder* arnunt. — *Mic. iii. 2—4.* *Y rhai ydych yn casâu'r da, ac yn hoffi y drwg, gan flingo eu croen oddi am danunt, a'u cŷg oddi wrth eu besgyrn: y rhai besyd a fwy-tânt gŷg fy mhobl, a'u croen a flingant oddi am danunt, a'u besgyrn a ddrylliant ac a friwânt megis i'r crochan, ac fel cŷg yn y badell. Tna y llesant ar yr Arglwydd, ac ni's etryb hwynt: efe a guddia ei wyneb oddi wrthbunt y pryd hwnnw, fel y buant ddrwg yn eu gweithredoedd.*

5. Barn *Duw* a syrthiodd yn drwm jaww yn y *Byd* hwn ar lawer o *Anghyfiawnjon* trachwantus a *lladronaidd*, er *Esampl* a *Rhybudd* i eraill. *Achan*, am ddwyn rhan o ysbail *Jericho*, a ddaliwyd yn ebrwydd, ac a labyddiwyd; a *Duw* a barodd i *Josua* gymmeryd *Achan*. — a'i *feibjon* besyd, a'i *ferched*, a'i *wartheg*, a'i *afsynod*, a'i *ddefaid* besyd, a'i *habell*, a'r *byn* oll a *feddai*, — i'w *llosgi* hwy â thân, wedi eu *llabyddio* â meini. *Jos. vii. 24, 25.* — Pan ddygodd *Abak* winllan *Naboth* oddi arno, a phan oedd yn myned i wared i'w meddiannu, mynegwyd iddo ar y ffordd, fod *Dial Duw* yn dysod arno, i'w dorri ef a'i holl *hiljogaeth* oddi ar y ddaear; ac y byddai i'r cŵn lyfu ei waed ef yn y fan lle llyfasant waed *Naboth*: ac felly y bu.

1 Bren. xxi. 17 — 2 Bren. ix. — *Balaam mab Bosor a garodd wobwr anghyfiawnder, ac a ewyllyfiodd ennill cyn gwyfllawr gan Falac am felddithio Israhel; eithr ym mhen ychydig ar ôl hynny esfe a laddwyd â'r cleddyf. Num. xxii, xxiii, ar xxxi. ben. 2 Pedr ii. 15. Jos. xiii. 22. — Judas, y Bradwr lladronaidd, o Drachwant i Elw'r Byd, a werthodd Grist am ddeg a'r hugain o Arjan; ond ni chaniattaodd Duw iddo amfer i'w mwynhau: canys yn ebrwydd ar ôl hynny ei Gydwybod a'i dychrynodd, ac esfe a grogodd ei hun.*

6. Trachwant i Elw anghyfiawn y Byd hwn, yw'r Gwraidd a'r Achos o bob Drwg a Dinystr. — 1 Dim. vi. 9, 10. *Y rhai sydd yn ewyllyfio ymgysioethogi, sydd yn syrthio i brofedigaeth, a magl, a llawer o chwantau ynfyd a niweidiol, y rhai sy yn boddi dynjon i ddinystr a cholledigaeth. Canys gwreiddyn pob drwg yw ariangarwch: yr hŏn, a rhai yn chwannog iddi, hwy a gyfeiliornasant oddi wrth y ffydd, ac a'u gwanasant eu hunain â llawer o ofdiau. Eph. v. 5.*

7. Yr holl Gybyddwyr, y Cribddeilwyr, a'r Anghyfiawnjon lladronaidd o bob math, a gauir allan o Deyrnas Nefoedd. — 1 Cor. vi. 9, 10. *Oni wyddoch chwi, na chaiff y rhai anghyfiawn etifeddu teyrnas Dduw? Na thwyller chwi; ni chaiff na godinebwyr, nac eulynaddolwyr, na thorrwyr priodas, na masweddwyr, na gwrrywyd-wyr, na lladron, na chybyddion, na meddwŏn, na disenwyr, na cribddeilwyr, etifeddu teyrnas Dduw.*

Cw. Pa Ddyledswyddau sy'n rhwymedig arnoch oddi wrth yr Wythfed Gorchymmyn?

Att. Mae'n rhwymedig arnom, oddi wrth yr Wythfed Gorchymmyn, bob Dyledswyddau a berthyn i faentunio a diogelu Meddiant cyfreithlon pob Dŷn, yr eiddo ein hunain, a phawb eraill, hyd ag a allom ni.

Cw. Pa rai yw'r Dyledswyddau hynny?

Att. 1. Ni a ddylem edrych na fytho i ni, ar un achos, ddrygu neb yn eu Meddiant, mewn Meddwl, Gair, na Gweithred. — Diar. iii. 29. *Na feddwl ddrwg yn erbyn dy gymmydog, ac yntef yn trigo yn ddiofal yn dy ymmyl. Sal. xv. 1—3. 1 Theff. v. 15.*

2. Ni a ddylem ragflaenu Colledion rhai eraill, ac achub eu Meddiant rhag Niwaid, hyd ag a allom ni. — Deut. xxii. 1, 3, 4. *Ni chai weled eidion dy frawd neu ei ddasaf*

yn cyfeiliorni, ac ymguddio oddi wrthunt : gan ddwyn dwg
bwynt drachefn i' th frawd. Ac felly y gwnâi i' w asyn ef,
ac felly y gwnâi i' w ddillad ef; ac felly y gwnâi i bob coll-
beth i' th frawd, yr bwn a gyll oddi wrtho ef, a thithau
yn ei gael : ni elli ymguddio. Ni chai weled asyn dy
frawd, neu ei jch yn gorwedd ar y ffordd, ac ymguddio
oddi wrthunt; ond gan godi cyfod gyd ag ef. Ecsod. xxiii. 4, 5.

3. Ni a ddylem geisio Llwyddiant a Mantais gyfreithlon
thai eraill, fel yr eiddo ein hunain. — Phil. ii. 4. Nac
edrychwch bob un ar yr eiddoch eich hunain, eithr pob un
ar yr eiddo eraill hefyd. 1 Cor. x. 24.

4. Ni a ddylem dalu'n ufudd, ac yn ddigymmell, yr hyn
fydd ddyledus i bawb : canys Anonestrwydd, a math o
Lletrad, yw cadw Eiddo neb oddi wrthunt. — Rhuf. xiii.
7, 8. Telwch gan hynny i bawb eu dyledjon : teyrnged i' r
bwn y mae teyrnged yn ddyledus; toll i' r bwn y mae toll;
ofn i' r bwn y mae ofn; parch i' r bwn y mae parch yn
ddyledus. Na fyddwch yn nyled neb o ddim, ond o garu
bawb ei gilydd. Math. xxii. 21.

5. Ni a ddylem roddi drachefn i' r Tlodion y cyfryw
bethau angenrheidjol at eu Cynhaliaeth, ag a roddasant hwy
i ni yn Wyfll am Echwyn. — Ecsod. xxii. 25, 26. O's
echwyni arjan i'm pobl sy dlawd yn dy ymmyl, na fydd
fel occrwr iddunt : na ddôd usuriaeth arnunt. O's cym-
meri ddilledyn dy gymmydog ar wyfll, dyro ef adref iddo ef
erbyn machludo haul. Deut. xxiv. 12, 13.

6. Ni a ddylem yn ddiammau dalu yn ôl drachefn pa beth
bynnag a gymmerasom, neu a gadwasom yn gamweddus,
oddi wrth neb. — Lef. vi. 2, 4. O's pecha dyn, a gwneu-
thur camwedd yn erbyn yr Arglwydd, a dywedud celwydd
wrth ei gymmydog am yr hyn a rodded atto i' w gadw, neu
am yr hyn y rhoddes efe ei law, neu yn yr hyn trwy
drawsder a ddygodd efe, neu yn yr hyn y twyllodd ei gym-
mydog; yna, am iddo bechu a bod yn euog, bydded iddo
roddi yn ei ôl y trais a dreisiodd efe, neu'r peth a gafodd
trwy dwyll, neu'r peth a adawyd i gadw gyd ag ef, neu'r
peth wedi ei golli a gafodd efe. Luc xix. 8, 9. Num. v. 6—8.

7. Ni a ddylem ymfodloni i'n Cyflyrau, er lleied a fo
geunym. T trachwantus a helaetha ei feddwl fel uffern,
ac y mae fel angau, ac ni's digonir. Hab. ii. 5. — Hyn
fydd yn eu temtio i Anghyfiawnder, a Lletrad. — Hebr.

xiii. 5. *Bydded eich ymarweddiad yn ddiariangar; gan fod yn fodlon i'r hyn sydd gennych.* — 1 Dim. vi. 8. *Ac o bydd gennym ymborth a dillad, ymfodlonwn ar hynny.* Diar. xvi. 8. xv. 16. xxiii. 4, 5. xxx. 8, 9. 2 Cor. xii. 10. Phil. iv. 11, 12.

8. Ni a ddylem gadw'n Synhwyrâu oddi wrth olygu Eiddo eraill yn drachwantus, rhag i'r Brofedigaeth ein gorchfygu ni. Pan edrychodd *Achan* ar y fantell *Babilonig* ddeg, a'r *llafn aur*, ese a'u chwennychodd hwynt, ac a'u dygodd. *Jos.* vii. 21. *Diar.* xx. 7. ix. 17, 18.

9. Ni a ddylem weithio'n ddiesgeulus yn ein Galwëdigaeth am ein Cynhaliaeth, fel na'n temtier gan Angen i *ledratta*, na thwylllo neb. — *Eph.* iv. 28. *Tr hwn a ledrattaodd, na ledratted mwyach; eithr yn hytrach cymmered boen, gan weithio â'i ddwyllaw yr hyn sydd dda, fel y byddo ganddo beth i'w gyfrannu i'r hwn y mae angen arno.* 1 *Theff.* iv. 11, 12. *Diar.* x. 4. xiii. 4. xx. 4. vi. 9—11. xxii. 29. *Act.* xx. 34, 35.

10. Ni a ddylem edrych yn ddiesgeulus am y Meddianau a fo gennym, ac na wnelom Wâst nac Afrad o ddim; fel y caffom ein diwallu mewn ffordd gyfiawn. — *Diar.* xxvii. 18, 23, 26. *T neb a gadwö ei ffygysbren, a fwyty o'i ffrwyth ef; a'r neb a wafanaetho ei feistr, a ddaw i anrhydedd. Edrych yn ddysfal ar dy anifeiljaid; gofala am dy braid. Tr wên a'th ddillada; ac o'r geifr y cei werth tîr.* — *Diar.* xxviii. 19. *T neb a lasurio ei âir, a ddigonir o fara: ond y neb a ganlyno oferwyr, a gaiff ddigon o dlodi.* *Joan* vi. 12.

11. Ni a ddylem ystyriaid Gwagedd y Byd hwn, ac ymddiddysnu oddi wrtho: canys Chwant y Byd fy'n hudo i Anonestrwydd. — *Preg.* ii. 11, 20. *Mi a edrychais ar fy holl weithredoedd a wnaethai fy mwylaw, ac ar y llafur a lasuriais yn ei wneuthur; ac wele, hyn oll oedd wagedd a gorthrymder ysbryd, ac nid oedd dim budd dan yr haul. Am hynny mi a droais i beri i'm calon anobeithio o'r holl lasur a gymmerais dan yr haul.* — *Preg.* vi. 11. *Gan fod llawer o bethau yn amlhâu gwagedd, beth yw dŷn well?* *Preg.* v. 13—16. *Diar.* xi. 28.

12. Ni a ddylem, o wir Gariad i Dduw, fod yn haeljonus i'r Tlawd a'r Anghenus; fel na fyddont dan Brofedigaeth i *ladratta* o Newyn. — 1 *Joan* iii. 17. *Tr hwn*

sydd ganddo ddâ'r byd hwn, ac a welo ei frawd mewn eisiau, ac a gauo ei dosturi oddi wrtho; pa fodd y mae cariad Duw yn aros ynddo ef? Esay lviii. 10, 11. Deut. xv. 7, 8. iii. 9, 10, 27, 28. xi. 24-26.

13. Ni a ddylem ymddwyn yn onest ym mhob peth, gan wneuthur i bawb yr un ffurnd ag yr ewyllysiem iddunt hwy wneuthur i ni. — Math. vii. 12. *Pa bethau bynnag oll a ewyllysioch eu gwneuthur o ddynjon i chwi, felly gwnewch chwithau iddunt hwy: canys hyn yw'r gyfraith a'r prophwydi. Deut. xxxiii. 15. Esay xxxiii. 15, 16. Hebr. xiii. 18.*

Cw. Beth yw'r Nawfed Gorchymmyn?

Att. Na ddwg gam dystiolaeth yn erbyn dy gymmydog.

Cw. Ynghylch pa beth y gosodir Rhwymedigaeth arnoch yn y Nawfed Gorchymmyn?

Att. Mae'r Nawfed Gorchymmyn yn gosod Rhwymedigaeth arnom, i roddi Tyftiolaeth gywir ym mhob peth, i faentumio ac amddiffyn Hawl gyfreithlon ac Enw da pob Dŷn, yr eiddo'n hunain, ac eraill hefyd.

Cw. Ynghylch pa sawl peth neillduol y mae'r Nawfed Gorchymmyn?

Att. Ynghylch y pedwar peth hyn.

1. Ynghylch ein Dyled i lynu wrth y Gwirionedd ym mhob peth; ac na ŵyrom oddi wrtho mewn dim. — Eph. iv. 25. — *Gan fwrw ymmaith gelwydd, dywedwch y gwir bob un wrth ei gymmydog: o blegid aelodau ydym i'w gilydd. Zech. viii. 16.*

2. Ynghylch ein Dyled i roddi Tyftiolaeth gywir ym mhob Achos o Amrafael rhwng Dynjon a'i gilydd. — Diar. xii. 17. *T'neb a ddywedo'r gwir, a ddengys gyfiawnder: ond gau dyst a draetha dwyll.*

3. Ynghylch ein Dyled i faentumio ac amddiffyn Enw da a Bri dyledus ein Cymmydog yn ddiogan, hyd ag allom ni. — 1 Pedr ii. 17. *Perchwch bawb. Cerwch y brawdol-jacib.*

4. Ynghylch ein Dyled i faentumio ac amddiffyn ein Henwau da a'n Bri dyledus ein hunain yn ddiogan. — Preg. vii. 1.

vii. i. *Gwell yw enw da nag enmain gwerthfawr.* —
 Diar. xxiii. i. *Mwy dymuniol yw enw da na chyfoeth lawer.*
Cw. Pa Bechodau a waherddir yn y Nawfed Gorchym-
myn?

Att. i. Fe waherddir pob cam Lw, neu dyngu'n anudon,
a phob cam Dystiolaeth, ag y fo'n wrthwyneb i'r Gwir-
jonedd. — *Lef. xix. 12. Na rhyngwch i'm Henw i yn*
anudon, ac na haloga Enw dy Dduw: yr Arglwydd ydwyf
fi. — *Math. v. 33. Clywsoch ddywedud gan y rhai gynt,*
Na rhyng anudon; eithr tâl dy Ixron i'r Arglwydd. Diar.
 xxv. 18.

2. *Cyflogi Dynjon eraill i dyngu'n anudon am Arjan a*
Gwobrau: megis y cyflogodd gwraig Abab gau Dystion i
ddwyn bywyd a gwinllan Naboth oddi arno. i Bren. xxi. —
Ac megis y ceisiodd yr archoffeiriaid au dystion yn erbyn
Crist, fel y rhoddent ef i farwolaeth; ac y rhoddasant
hefyd arjan i'r milwyr, am wadu Adgyfodiad Crist, a dy-
wedud, mai ei ddisgyblion a'i dygasant o'r bedd tra'r oedd-
ynt hwy yn cyfgu. Math. xxvi. 59. xxviii. 11—15.

3. *Cam Dystiolaeth, er Air neu Lw, trwy wŷro a cham-*
drol, neu gelu rhan o'r Gwirjonedd, neu chwanegu atto.
Felly y gwnaeth gau Dystion anwireddus yn erbyn yr Ar-
glwydd Jesu, o herwydd i Grist ddywedud unwaith wrth
yr Juddewön, Dinystriwch y deml hon (sef, ei Gorph ef)
ac mewn tridiau y cyfodaf hi: hwy a dyngasant, iddunt
ei glywed ef yn dywedud, Mi a ddinystrïaf y deml hon o
waith dwylaw (sef, Teml Dduw yn Ferusalem) ac mewn
tridiau yr adeiladaf arall heb fod o waith llaw: ac
felly y dygasant gam Dystiolaeth anudonaidd yn ei erbyn ef.
Joan ii. 19. Marc xiv. 58.

4. *Cam Dystiolaeth, trwy ofod Ystyriaeth gamsynniol, neu*
faleisus, ar Weithredoedd rhai eraill. Pan yr oedd Crist yn
bwrw allan gythreuljaid, yr Juddewön a haerasant, mai
trwy Feelzebub, pennaeth y cythreuljaid, yr oedd efe yn
gwneuthur felly. *Math. xii. 22—24.*

5. *Cymmeryd achlysur i lefaru yn ddrwg ac yn wrad-*
wyddus am eraill, oddi wrth ryw bethau ag y fyddo'n ddi-
niwaid. O herwydd fod Crist yn eistedd i fwyra weithjau
gyd â rhai a'i gwahoddasai ef i'w teiau, yr Juddewön a
ddywedasant, mai dyn glwb, ac yswir gwin, ac mai cyfaill
publicanod a phechodurjaid, ydoedd. *Math. xi. 19.* —

Pan oedd yr Apostoljon yn llefaru â thafodau dieithr, trwy ddisgynniad yr *Tsbryd Glân* arnunt, rhai o'r bobl a ddywedasant, eu bod yn llawn o win newydd, neu'n feddw. *Act. ii. 4, 13.*

6. Achwynion maleifus a chelwyddog am rai Dynjon wrth Ddynjon eraill, er Niwaid iddunt. Felly y camdystiolaethodd yr *Juddewön* yn erbyn *Paul* o flaen *Efestus*. Yr *Juddewön* a ddaethant o *Jerusalem* i wared, a safasant o'i amgylch, ac a ddygasant lawer o achwynion trwmion yn erbyn *Paul*, y rhai ni's gallent eu profi. *Act. xxv. 7.* — Felly hefyd y camachwynodd *Haman* yn erbyn yr *Juddewön* o flaen *Abasferus*, o fwriad maleifus i ddifetha'r holl *Genedl.* *Est. iii. 8. Luc iii. 14.*

7. Mae Tyfiolaeth wirjoneddus o Fwriad drwg, am Ddynjon diniwaid wrth eu Gelynjon maleifus, weithiau yn bechadurus jaw'n. — *Diar. xxiv. 28. Na fydd dyst heb achos yn erbyn dy gymmydog. Däeg yr Edomjad a dystiodd wrth Saul, i Ahimelech yr Offeiriad roddi bara, a chleddyf Goliath, i Ddafydd, pan yr oedd efe yn ffôi o'wydd Saul; a'r Dyfiolaeth hyn (er ei bod yn wir) a fu achos o Lanastra mawr jaw'n a Dinystr: canys digofaint Saul a gyffrôdd, ac efe a barodd ladd bump a phedwar ugaln o offeiriad yr Arglwydd, ac a darawidd ddinas yr offeiriad, yn ŵr, ac yn wraig, yn ddyn bach, ac yn blentyn sugno, yn fch, ac yn afyn, ac yn oen, a mîn y cleddyf. 1 Sam. xxii. 9—20. Titl y Sal. lii. a'r adn. 1, 2, 3, 4, 5. Diar. xi. 13. xxv. 9. Lef. xix. 16.*

8. Mae barnu a beio eraill yn fyrbwyll ac yn anghariadol, yn gam Dyfiolaeth waharddedig. — *Math. vii. 1, 2. Na fernwch, fel na'ch barner. Canys â pha farn y barnoch, y'ch bernir; ac â pha fesur y mesuroch, yr adsefurir i chwithau. Jago iv. 11. Joan vii. 24. Rhuf. xiv. 10, 13.*

9. Pob cam Anghlod, Drwgabsen, ac Enllib, a ddywetto Dynjon am ei gilydd ynghefnau naill y llall. — *Ecsod. xxiii. 1. Na chyfod enllib; na ddôd dy law gyd â'r annurw-jol i fod yn dyst anwir. — Deut. xxvii. 24. Melldigedig yw'r hwn a darawia ei gymmydog yn ddiregel: a dywedod yr holl bobl, Amen.* *1 Dim. v. 13.*

10. Gwrandu, a derbyn, ac adrodd drachefn, y cyfryw Chwedlau anwiredus a ddywetto Dynjon segur, ag y bair Athred a Digafedd rhwng Dynjon a'i gilydd. — *1 Sam. xxiv. 9.*

xxiv. 9. *A Dafydd a ddywedodd wrth Saul, Pa ham y gwrandewi eiriau dynjon, gan ddywedud, Wele y mae Dafydd yn ceisio niwaid i ti? —* Lef. xix. 16. *Na rodia yn atbrodwr ym mysf dy bobl.* Diar. xxv. 9, 10. *Ecclus. xix. 6—10.*

11. *Pob Ymadroddion anwireddus, a ddywetto'r Genau yn wrthwyneb i Feddwl y Galon; megis y mae arfer Rhagrithwyr a Dynjon ddauwynebog i lefaru. —* Jer. ix. 8, 9. *Saeth lem yw eu tafod hwy, yn dywedud twyll: a'i enau y traetha un beddwch wrth ei gymmydog, eithr o'i fewn y gesyd gynllwyn iddo. Onid ymwelaf â hwynt am hyn? medd yr Arglwydd: oni ddial fy enaid ar gyfryw genedl a hon? Sal. xii. 2. xxviii. 3. lv. 21. lxii. 4. Math. xxiii. 15, 16.*

12. *Cam Dystiolaeth ddrygionus, a llawn o Bechod, yw condemno a chablu'r Da, neu gyfiawnhâu a chanmol y Drwg, gan ochri at rai yn fwy nag eraill. —* Diar. xvii. 15. *T neb a gyfiawnhao'r drygionus, ac a gondemno'r gwirjon; ffaidd gan yr Arglwydd ydynt ill dau. —* Diar. xxviii. 21. *Nid da derbyn wyneb: canys y cyfryw ŵr am dammaid o fara a wna gam.* Esay v. 20, 23, 24. *Diar, xxiv. 23, 24.*

Cw. Pa beth a ddywedir yn yr Ysgrythur am Gôsb y Pechodau a waherddir yn y Nawfed Gorchymmyn?

Att. 1. Ni ddioddef Duw i'r gau Dystion, a gam dystiolaethant yn erbyn y Gwirjonedd, ddiangc yn ddigosb. — Diar. xix. 5. *Tyst celwyddog ni bydd dieuog: a llunior celwyddau ni ddiangc.* Jer. ix. 8, 9.

2. *Mae Cyfraith Duw yn barnu, i wneuthur i'r gau Dystion, megis yr oeddynt hwy yn bwriadu gwneuthur i eraill. —* Deut. xix. 18, 19. *Tmosynned y barnwyr yn dda; ac o's y tyst fydd tyst ffals, ac a dystiolaetha ar gam yn erbyn ei frawd: yna gwnêwch iddo fel yr amcanodd wneuthur i'w frawd; a rhyn ymmaith y drwg o'ib fysf.*

3. *Pobl ragrithiol yw y rhai a enllibiant eu Cymmydogion; a Dinystr ddychrynlyd a ddaw arnunt. —* Diar. xi. 9. *Rhagrithior, a'i enau a lygra ei gymmydog. —* Sal. lxiv. 3, 4, 7. *T rhai a hogant eu tafod fel cleddyf, ac a ergydiant eu saethau, sef geiriau chwerwôn; i saethu'r perffaith yn ddirgel: yn ddisymmwrth y saethant ef, ac nid ofnant.* Eithr Duw

Duw a'u faetha hwynt: a faeth ddifymnwch yr archollir hwynt. — Sal. l. 20 — 22.

4. Mae Dynjon enllibiog ac Absenwyr yn drygu pawb oddi amgylch iddunt; fel na fydd neb yn cwynfan o'u plegid pan ddél Dinystr arnunt. — Sal. lli. 4 — 6. Hoffaist bob geiriau distryw, O dasod cwyllodrus. Duw a'th ddistrywia ditbau yn dragwydd: ese a'th gipia di ymmaith, ac a'th dyn allan o'th babell, ac a'th ddwreiddia o dir y rhai byw. Y cystawen hefyd a welant, ac a ofuant, ac a chwarddant am ei ben.

5. Duw ei hun a fydd Dyf yn y Farn yn erbyn gau Dyfion, ac Anudonwyr; a'i Felldith ef a ddifa eu Teiau hwynt. — Zech. v. 4. Dygaf hi allan, medd Arglwydd y lluoedd (sef, ei Felldith ef) a hi a ddaw i dŷ'r lleidr, ac i dŷ'r neb a dyngo i'm Henw i ar gam: a hi a erys yng nghanol ei dŷ ef, ac a'i difa ef, a'i goed, a'i gerrig. — Mal. iii. 5. A mi a nesâaf attoch chwi i farn, a byddaf dyf cystlym yn erbyn yr hudoljon, ac yn erbyn y godinebwyr, ac yn erbyn yr anudonwyr, — medd Arglwydd y lluoedd.

6. Elw anfuddjol a dibarhâad, y mae gau Dyfion yn ennill wrth draethu Anwiredd. — Diar. xxi. 6. Trysorau a gasgler â thafod celwyddog, a chwelir megis gwagedd gan y neb sydd yn ceisio angau. Diar. x. 2.

7. Dynjon ffaidd gan Dduw, a chyffelyb i'r Diabol, yw'r Enllibwyr, ac Absenwyr, a gau Dyfion celwyddog. — Diar. xii. 22. Ffaidd gan yr Arglwydd wesusau celwyddog. — Joan viii. 44. O'ch tâd diabol yr ydych chiwi, a thrachwantau eich tâd a fynnwch chiwi eu gwneuthur. Lleiddiad dŷn oedd ese o'r dechreuad, ac ni safodd yn y gwirjonedd, o blegid nid oes gwirjonedd ynddo ef. Pan yw yn dywedud celwydd, o'r eiddo ei hun y mae yn dywedud: canys y mae yn gelwyddog, ac yn tâd iddo. Act. v. 3.

8. O achos Athrodwyr, Enllibwyr, Absenwyr celwyddog, a gau Dyfion, y dioddefodd llaweroedd Ddigaedd mawr a Gorthrymder yn gamweddus; ac y'sbeiliwyd llawer o'u Meddiannau, a'u Bywyd hefyd. Trwy gam Dyfioleach y Sarph am ffrwyth y Pren gwaharddedig, yr hudwyd y Dŷn cynraf i Bechod a Cholledigaeth. Trwy gam Dyfioleach yr ysbeiliwyd Naboth o'i winllan a'i fywyd ar unwaith. Trwy gam Dyfioleach y bu agos i holl genedl yr Iddew-

on gael eu difetha yn amser *Abasferus*. Crist ei hun, a'r Merthur Cristionogol cyntaf *Stephan*, a miloedd o Dduw-joljon, a ddioddefasant Erledigaeth greulon, a Marwolaeth, trwy gam *Dystiolaeth* eu Gelynjon.

9. Barnau Duw a ddaethant yn echrydus ar lawer o An-nuwjoljon yn y Byd hwn, o blegid gau *Dystiolaeth*. Y gwyr a ddanfonodd *Moses* i chwilio gwlad *Canaan*, ac a roddasant air drwg i'r wlad, a laddwyd â'r plâ yn y diffeithwch. *Num. xiv.* — Tywysogjon meibjon *Ammon* a gamdystiasant am y cenhadau a ddanfonasai *Dasydd* i gyfluro'r Brenin ar farwolaeth ei dâd, gan ddywedud mai o fwriad drwg y dan-fonasai *Dasydd* hwy; a meibjon *Ammon* a boenydiwyd yn chwerw o blegid hynny: canys hwy a osodwyd dan lifiau, a than ogau beyrn, a than fwyll beyrn, ac a fwriwyd i'r odybau calch. 2 *Sam. x. 1—5. xii. 26—31.* — *Jezebel* gwraig *Abab*, am gyflogi gau *Dystion* yn erbyn *Naboth*, a daflwyd y maes trwy'r ffenestr, ac a ddamseiniwyd i farwolaeth dan draed meirch *Jehu*, a'r cŵn a fwytasant ei chnawd hi. 1 *Bren. xxi. 1—14. 2 Bren. ix. 30—37.* — *Haman* a gamdysti-olaethodd wrth *Abasferus* y Brenin yn erbyn yr *Juddewon*; ac efe a grogwyd ar y crogbren a gyfodasai efe o falais i *Fordecai*. (Llyfr *Esther*.) — *Amaziab* Offeiriad *Bethel* a gamachwynodd wrth *Feroboam* Brenin *Israël* yn erbyn *Amos* y Prophwyd; ei wraig a aeth yn buttain, ei seibjon a'i ferched a laddwyd â'r cleddyf, ac yntef ei hun a fu farw dan gaethiwed mewn gwlad ddieithr. *Amos vii. 10—17.* — *Ananias* a *Sappira* ei wraig a fuant feirw ill dau yn ddisyfyd am rod-di *Tystiolaeth* anwireddus i'r Apostol ynghylch y tir a werthasant. *Act. v.*

10. Anudonwyr, a gau *Dystion*, a gauir allan o Deyrnas Nefoedd. — *Dad. xxi. 8.* — A'r bolt gelwyddwyr, y bydd eu rhan yn y llyn sy'n llosgi â than a brwmstan; yr hwn yw'r ail farwolaeth. *Dad. xxii. 15.*

Cw. Pa Ddyledswyddau sy'n rhwymedig arnoch oddi wrth y Nawfed Gorchymmyn?

Art. 1. Mae'n ddyledus arnom, i fod yn rhwydd-ewyllyf-gar i rod-di *Tystiolaeth* gyflawn a chywir rhwng Dynjon a'i gilydd; heb dystio mwy na llai, na chuddio dim o'r Gwir-jonedd, na gwyro yn un ffordd oddi wrtho hyd eithaf o'n Gwybodaeth; fel na ddioddefo neb Gamwedd o'n hachos ni. — *Diat. xii. 17.* Y neb a ddywedo'r gwr, a ddengys gyflawn-

gyfiawnder: ond gau dyst a draetha dwyll. — Diar. xiv. 5. Tyft ffyddlon ni ddywed gelwydd: ond gau dyst a draetha gelwyddau.

2. Mae'n ddyledus arnom, i berchi'n garuaidd y Bri dyledus a'r Enw da a berthyn i bawb. — 1 Pedr ii. 17. *Petchwch bawb. — Rhuf. xii. 10. Mewn cariad brawdol byddwch garedig i'w gilydd, yn rhoddi parch yn blaenori eu gilydd. Phil. ii. 4.*

3. Mae'n ddyledus arnom, i gadw ac i faentumio ein Bri dyledus ein hunain, a'r Enw da a berthyn i ni, er Gogoniant i Enw Duw; gan arwain Bywyd disfrycheulyd, fel na allo neb feio arnom, na'n goganu'n gyfiawn. Gelynjon *Daniel* a ddywedafant, na allent gael dim achlysur yn ei erbyn, oddieithr am ei Ufudd-dod i Gyfraith Duw. *Dan. vi. 5. — Ac am Ddemetrius y dywed yr Apostol, fod iddo air da gan bawb, a chan y gwirjonedd ei hun. 3 Joan 12. Diar. xxii. 1. Preg. vii. 1. 2 Cor. xi. 12. Phil. iv. 8. 1 Dim. v. 14. Dit. ii. 7, 8. 1 Pedr ii. 12. iii. 15, 16.*

4. Mae'n ddyledus arnom, i ymogelyd rhoddi na derbyn Enllib, neu Ddrwgabsen anwiredus am neb; na chynnwys Athrodwyr a fo'n tannu Chwedlau goganus ar lèd. — Sal. xv. 1—3. *Arglwydd, prwy a drig yn dy bobell? prwy a breswylia ym mynydd dy sancteiddrwydd? Tr bwn a ro-dia yn berffaith, ac a wnêl gyfiawnder, ac a ddywed wir yn ei galon. Heb absennu â'i dafod, heb wneuthur drwg i'w gymmydog, a heb dderbyn enllib yn erbyn ei gymmydog. Diar. xxvi. 20, 22. xxv. 23. Sal. ci. 5.*

5. Mae'n ddyledus arnom, i orchguddio'n gariadus Ffael-edd a Gwendid eraill, hyd y bo'n gyfreithlon i wneuthur felly; ac nid cyhoeddi eu Beiau yn ddiachos, er Gwradwydd iddunt. — Diar. x. 12. *Casineb a gyfyd gynbennau: ond cariad a guddia bob camwedd. — Diar. xvii. 9. Y neb a guddia bechod, fydd yn ceisio cariad; ond y neb a adnwydda fai, fydd yn neillduo tywysogion. Math. xviii. 15.*

6. Mae'n ddyledus arnom, na dderbyniom Wynebau neb mewn Tyftiolaeth, i farnu yn bartiol am neb; eithr chwilio allan y Gwirjonedd yn ofalus. — Preg. viii. 5. — *Calon y doeth a edwyn amser, a barn. — Sal. lxxxii. 2. Pa byd y bernwch ar gam? ac y derbyniwch wyneb y rhai annuw-jol? Joan vii. 24.*

7. Mae'n

7. Mae'n ddyledus arnom, i gyfiawnhâu ac amddiffyn Enw da, a Diniweidrwydd, y neb a fo'n dioddef Enllib goganus a Digafedd yn gamweddus. Felly y darfu Jonathan gyfiawnhâu ac amddiffyn Diniweidrwydd Dasydd o flaen Saul ei dâd, pan yr oedd ei dâd yn ceisio lladd Dasydd. —

1 Sam. xix. 4—6. Jonathan a ddywedodd yn dda am Dasydd wrth Saul ei dâd, ac a ddywedodd wrtho, Na phechod y brenin yn erbyn ei wâs, yn erbyn Dasydd: o herwydd ni phechodd efe i'rh erbyn di, ac o herwydd bod ei weisbredoedd ef yn dda iawn i ti. Canys efe a ofodes ei einioes yn ei law, ac a darawodd y Philistiad, a'r Arglwydd a xnaeth iechydwrïaeth mawr i holl Isrâel; ti a'i gwelaisst, ac a lawenychaisst: pa ham gan bynnu y pechi yn erbyn gwaed gwirjon, gan ladd Dasydd yn ddiachos? A Saul a wrandawodd ar lais Jonathan; a Saul a dyngodd, Fel mai byw'r Arglwydd, ni leddir ef. 1 Sam. xxii. 14.

8. Mae'n ddyledus arnom, i lefaru yn gydwybodol ar bob achos; ac na ddywedom Anwiredd na Chelwydd mewn dim: canys cam Dystiolaeth yw. — Eph. iv. 25. O herwydd pa ham, gan fwrw ymmaith gelwydd, ddywedwch y gwîr bob un wrth ei gymmydog: o blegid aelodau ydym i'w gilydd. Zech. viii. 16, 17. Lef. xix. 11. Sal. xv. 2. Esay lxiii. 8. Col. iii. 9. Diar. xii. 22.

9. Mae'n ddyledus arnom, i fod yn bwylllog yn ein Hymadrodd am bawb, rhag i ni gamdystiolaethu am danunt; canys Hunandwyllwyr a Dynjon digrefydd yw'r Dynjon tafodrydd a safnrhwth eu Geirjau. — Diar. x. 19. Yn amlder geirjau ni bydd pall ar bechod: ond y neb a attalio ei wesusau, fydd synhwyrol. — Jago i. 19, 26. O achos dyn, fy mrodyr annwyl, bydded pob dŷn esgud i wrando; diog i lefaru, diog i ddigofaint. O's yw neb yn eich mysg yn cymmeryd arno fod yn grefyddol, heb attal ei dasod, ond twyllo ei gâlön ei hun; ofer yw crefydd hwn. Sal. xxxix. 1. Jago iii. 5, 6, 8. Math. xii. 36, 37.

10. Mae'n ddyledus arnom, i wilio na ddywedom yn gabl-eddus am neb yn ddiachos. — Jago iv. 11. Na ddywedwch yn erbyn ei gilydd, fradur. — Dit. iii. 2. Fod heb gablu neb, yn anymladdgar, yn dirion, gan ddangos pob addfwynder tu ag at bob dŷn. 1 Pedr ii. 1. Deut. xxvii. 24. Sal. xxxiv. 12, 13.

11. Mae'n

11. Mae'n ddyledus arnom, i fod yn helaeth yn y Grâs o Gariad: canys hyn a bair na bôm yn angharuaidd i neb, mewn Meddwl, Gair, na Gweithred. — 1 Pedr iv. 8. *O flaen pob peth, bydded gennych gariad helaeth tu ag ar ei gilydd: canys cariad a guddia liaws o bechodau.* 1 Cor. xiii. 4, 5.

12. Mae'n ddyledus arnom, i ddioddef yn ammyneddgar, gan ymddiried yn Nuw, pan y'n ceblir yn gamweddus, ac y camdystiolaethir yn ein herbyn, yn Achos Crist. — 1 Pedr ii. 20. — *O's, a chwi yn gurneuthur yn dda, ac yn dioddef, y byddwch dda eich ammynedd, hyn sydd rasol ger brôn Duw.* Sal. cxii. 1, 7. cxix. 69. Math. v. 11, 12. Luc xxi. 19. 1 Pedr iii. 13—15.

Cw. Beth yw'r Degfed Gorchymmyn?

Att. Na chwennych dŷ dy gymmydog, na chwennych wraig dy gymmydog, na'i wafanaethwr, na'i wafanaethferch, na'i ŷch, na'i asyn, na dim a'r sydd eiddo dy gymmydog.

Cw. Ynghylch pa beth y mae'r Degfed Gorchymmyn?

Att. Megis y mae'r Gorchymmynion eraill o'r ail lech yn ein rhwymo yn fwyaf enwedigol rhag trofeddu yn erbyn ein Cymmydog mewn pethau oddi allan; mae'r Degfed Gorchymmyn yn ein rhwymo i gadw'n Meddyliau oddi mewn rhag chwennychu dim yn bechadurus ag sydd eiddo eraill.

Cw. Pa sawl peth a ddylech ddal sulw arnunt yngbylch y Degfed Gorchymmyn?

Att. Tri pheth.

1. Bod y Gorchymmyn hwn yn rhagori ar holl orchymmynion a chyfreithiau dynjon; o blegid nad oes ond Duw yn unig ag all ofod Rhwymedigaeth ar Chwantau a Meddyliau'r Galon. — 1 Bren. viii. 39. — *Canys ti yn unig a adwaenost galonau holl feibjon dynjon.*

2. Bod Duw yn amlygu Ystyr ysbrydol y Gyfraith yn fwy eglur yn y Gorchymmyn hwn, er fod pob Trachwantau pechadurus oddi mewn yn waharddedig yn Ystyriaeth y Gorchymmynion eraill; eithr o herwydd ein dallineb ni, y mae Duw yn hysbyfu hynny yn fwy amlwg yn y Degfed Gor-

Gorchymmyn, fel y gallo pob Dŷn adnabod Pechod ei Galon. — Rhuf. vii. 7. — *Canys nid adnabwsiwn i drachwant, oni bai ddywedad o'r ddeddf, Na thrachwanta.* Math. xix. 16—20.

3. Bod Duw yn ein rhwymo i wrthwynebu pob Chwennychiad neu Chwant pechadurus oddi fewn; o blegid fod Calon Dŷn yn llawn o Drachwantau drygionus, ac mai'r Dechreuad a'r Gwraidd o bob Pechod ydynt. — Gen. vi. 5. *A'r Arglwydd a welodd mai aml oedd drygiont dŷn ar y dddear, a bod holl fwriad meddylfryd ei galon, yn unig yn ddrygionus bob amser.* Jago i. 14, 15. Diar. iv. 23.

Cw. Pa sawl Rhan fydd yn y Degfed Gorchymmyn?

Att. Dwy Ran.

1. Y Weithred oddi mewn, yng Nghalon Dŷn, ag ŷm ni yn rhwymedig i wrthwynebu; sef, Chwennych, neu Chwantu.

2. Y pethau enwedigol na ddylem eu chwennych; sef, Tŷ neu Wraig, Gwâs neu Forwyn, Ych neu Afyn ein Cymmydog, na dim arall a'r fydd eiddo.

Cw. A ellwch chwi chwennychu dim, heb bechu yn erbyn y Gorchymmyn hwn?

Att. 1. Cynneddf naturjol a blannodd Duw yn fy Enaid, yw, Chwennychiad, neu Chwant a Dymuniad; ac am hynny y mae yn ddibechod ac yn ddyledus i mi chwennych a dymunaid, mewn modd cyfreithlon, y cyfryw bethau cyfreithlon ag sy fuddjol ac angenrheidiol i mi. — 1 Pedr ii. 2. — *Chwennychwch ddiidwyll laeth y gair, fel y cynnyddoch trwyddo ef.* — 1 Cor. xiv. 1. — *Deisyfwrch ddoniau gsbrydol.* 1 Cor. xii. 31.

2. Y mae'n Bechod 'sgeler, i chwennych unrhyw beth o eiddo'n Cymmydog, na fytho'n gyfreithlon i ni gael, nag yn gyfreithlon iddo yntef ganiattau. Deut. v. 21.

3. Ni ddylem ni chwennych dim ag sy gyfreithlon, heb Gydsynniad gwirfodd ein Cymmydog; nac ychwaith i chwennych dim ag sydd gyfreithlon i geisio gan ein Cymmydog, gyd â Serch a Chwant anghymhedrol am dano; hyn a barodd i Ahab glafychu, a phechu'n aruthr, pan ballodd Naboth i werthu ei winllan iddo. 1 Bren. xxi.

Cw. Pa Bechodau neillduol a waherddir yn bennaf yn y Degfed Gorchymmyn?

Att. Fe waherddir, yn y Degfed Gorchymmyn, bob math o Bechod

o Bechod a'r sy'n tueddu i fagu ynnom unrhyw Chwant neu Chwennychiad drwg a llygredig: Megis,

1. Pob Meddyliau anesmwyth, ac Anfodlonrwydd i'r 'Stad a'r Cyflwr tymhorol a drefnodd Duw i ni; o herwydd fod hynny yn chwannog i'n temtio i Chwennychiad neu Drachwant pechadurus. Anfodlonrwydd y Brenin *Ahab* a barodd iddo chwennych winllan *Naboth*. 1 Bren. xxi. — Ac Anfodlonrwydd *Haman* a barodd iddo chwennych Bywyd *Mordecai*. Est. v. 9—13.

2. Balchder a Gwâgogoniant: canys y Balch a chwennych yr Anrhydedd a berthyn i eraill; ac a chwennych Feddianau eraill, i borthi a chynnal ei Falchder. *Efe a helaetha ei feddwel fel uffern; y mae fel angau, ac ni's digonir. — Efe a helaetha y peth nid yw eiddo; — ac a elwâ elw drwg i'w dy, i osod ei nyth yn achel.* Hab. ii. 5, 6, 9.

3. Cynfigen, a Drwg-lygad; neu ymddigio ynnom ein hunain o herwydd Llwyddiant, neu Barch a Dajoni eraill. O Gynfigen y chwennychodd plant *Jacob* ddistrywio *Joseph* eu brawd. Act. vii. 9. — O Gynfigen y chwennychodd *Saul* ladd *Dafydd*. 1 Sam. xviii. 5—11. *Jago* iii. 16. Math. xx. 15.

4. Serch awyddus i Elw'r Byd; ag sy'n magu Tymherau cybyddus, na's gellir byth eu bodloni, er maint a gaffont. — Preg. v. 10. *Y neb a garo arjan, ni ddigonir ag arjan; na'r neb a hoffo amltra, â chynnyrch.* Diar. xv. 27. Luc xii. 15. 1 Dim. vi. 9, 10. Dit. ii. 12. 1 Joan ii. 15, 16. Col. iii. 1, 2.

5. Porthi Chwantau'r Cnawd, trwy fwyta ac yfed yn rhy helaeth: canys felly y mae Bord y Glwth a'r Moethus yn rhwyd, ac yn sagl, ac yn dramgwydd, ac yn daledigaeth iddunt. Rhuf. xi. 9. — Rhuf. xiii. 14. — *Na wneuch ragddarhod dros y cnawd, er mwyn cyflawui ei chwantau ef.* 1 Pedr ii. 11.

6. Pob Cydsynniad yn ein Calonau ag unrhyw Chwant neu Chwennychiad pechadurus: canys oddi wrth hyn y mae pob Drygau yn dysod. — Math. xv. 19. *Canys o'r galon y mae meddyliau drwg yn dysod allan, lladdiadau, tor-priodasau, godinebau, lladradau, camdystiolaethau, cablau.* — *Jago* i. 15. *Chwant, wedi ymddwyn, a esgor ar bechod: pechod besyd, pan orphenner, a esgor ar farwlaeth.* Deut. xv. 9. Zech. viii. 17. 1 Joan ii. 16.

7. Pob Annuwjolddeb, pa fath bynnag y fytho: canys y mae'n tueddu Dynjon i chwennych neu ddymunaid yr hyn sy ddrwg. — *Diar. xxi. 10. Enaid yr annuwjol a dleisysf ddrwg: nid grasol yw ei gymmydog yn ei olwg es. Jago iv. 5.*

Cw. Beth mae'r Ysgrhythur yn ddywedud am Ddrwg a Chôsb Trachwant pechadurus, ag a waherddir yn y Degfed Gorchymmyn?

Att. 1. Mae Chwantau pechadurus yn niweidiol i Ef-mwythder, a Jechyd, a Bywyd Dynjon. Drwg-lygad, a Chwennychiad cynfigennus Haman tu ag at Fordecai, a bar-odd nae oedd ei holl olud a'i ddyrchafiad ei hun yn llef-hâu dim iddo. Est. v. — Trachwant Abab a'i gosfiodd mor flin, nes iddo gadw ei wely'n glaf; ac ym mhen amfer ar ôl hynny, i farw'n anhappus. i Bren. xxi, xxii. Esay lvii. 20.

2. Mae Chwantau cybyddus y Byd yn gwneuthur Dynjon yn rhagrithiol yn Addoliad Duw, ac yn rhwystro iddunt gael Llës oddi wrtho; megis y dywaid Duw am wrandawyr *Ezeziel*: — *Ezec. xxxiii. 31. Deuant attad fel y daw y bobl, ac eisteddant o'th flaen fel sy mhobl; gwrandawrânt hefyd dy eiriau, ond ni's gwnânt hwy: canys a'u geneuau y dangosant gariad, a'u calon fydd yn myned ar ôl eu cybydd-dod. — Marc iv. 19. Y mae gofalon y byd bwn, a huddoljaeth golud, a chwantau am berthau eraill, yn dysod i meron, ac yn tagu'r gair, a myned y mae yn ddiffwrth.*

3. Mae Chwantau pechadurus y Cnawd yn milwrio yn erbyn ein Heneidiau, ac yn gwrthwynebu Ysbryd Duw. — *1 Pedr ii. 11. Annwylid, yr wyf yn attolwg i chwi megis dieithriaid a phererinjon, yngedwch oddi wrth chwantau cnawdol, y rhai sy yn rhyfela yn erbyn yr enaid. — Gal. v. 17. Canys y mae'r cnawd yn chwennychu yn erbyn yr Ysbryd, a'r Ysbryd yn erbyn y cnawd: a'r rhai hyn a wrthwynebant ei gilydd, fel na alloch wneuthur beth bynnag a ewyllystoch. Rhuf. vii. 23.*

4. Mae Chwantau pechadurus y Cnawd yn rhwystro'n Gwethidiau ni. — *Jago iv. 3. Gofyn yr ydych, ac nid ydych yn derbyn, o herwydd eich bod yn gofyn ar gam, fel y galloch eu treulio ar eich meluschwantau. Joan ix. 31. Job xxvii. 8, 9.*

5. Mae Trachwantau pechadurus yn tynnu Digofaint Duw arnom. — *Col. iii. 5, 6. Marwberch gan hynny eich aelodau,*

lodau, y rhai sy ar y ddaear, godineb, aflendid, gwsn, drygchwant, a chybydd-dod, yr hon sydd eulynaddoliaeth : o achos yr hyn bethau y mae digofaint Duw yn dyfod ar blant yr anafudd-dod. Rhuf. viii. 7. Esay lvii. 17.

6. Oddi wrth Chwantau neu Chwennychiad pechadurus y Cnawd y mae'r holl Ddrygau yn dyfod, ag sy'n cau Dynjon allan o Deyrnas Neioedd. — Gal. v. 19—21. Hefyd amlwg yw gweithredoedd y cnawd ; y rhai yw, Tor-priodas, godineb, aflendid, anlladrwydd, delwaddoliaeth, swngysfared, casineb, cynbennau, gwynfydau, llid, ymrysonau, ymbleidio, herestau, cynfigennau, llofruddjaeth, meddwdod, cyfeddach, a chyffelyb i'r rhai hyn : am y rhai yr wyf fi yn rhagddywedud wrthyb, megis ag y rhagddywedais, na chaiff y rhai sy'n gionentbur y cyfryw bethau erifeddu teyrnas Dduw.

7. O blegid Trachwantau neu Chwennychiad pechadurus y daeth Barnau trymmion ar lawer yn y Byd hwn. Trwy Chwant Ymddial y lladdodd Cain Abel ; ac yr aeth fel gwibiad a chrwydrad ar wyneb y ddaear. Gen. iv. — O Serch pechadurus i'r pethau a adawodd hi yn Sodom, yr edrychodd gwraig Lot yn ôl ; a hi a dröwyd yn golofn balen. Gen. xix. 26. — Trachwant Gehazi a'i twyllodd i ddywedud celwydd ; a Gwahanglwyf Naaman, trwy Farn Duw, a lynnodd wrtho ef a'i hdd yn dragywydd. — 2 Bren. v. 27. — Chwant neu Chwennychiad pechadurus pobl Ifrael, yn blyfio am gîg, a dynnodd Blâ mawr arnunt. Num. xi. 4, 33. Sal. lxxviii. 30, 31. 1 Cor. xv. 6.

Cw. Pa Ddyledswyddau sydd rwymedig arnoch oddi wrth y Degfed Gorchymmyn ?

Att. Mae'r Degfed Gorchymmyn yn rhwymo arnaf bob Dyledswydd ag sy wrthwyneb i'r Pechod a waherddir ynddo ; fef, pob Dyledswydd ag sy fuddjol i'm cadw rhag chwennych Eiddo eraill yn anghyfreithlon.

Cw. Pa Ddyledswyddau ydyw'r rheini ?

Att. 1. Mi a ddylwn fodloni i'r 'Strâd a'r Meddiant a drefnodd Duw i mi, er na bo gennyf ond ychydig : canys Dynjon anfodlongar sy'n chwennych Eiddo eraill. — 1 Dim. vi. 8. O bydd gennym ymborth a dillad, ymfodlonwn ar hynny. — Phil. iv. 11. — Mysi a ddyfsgais, ym mba gysfwr bynnag y byddwyf, fod yn fodlon i'ddo. Hebr. xiii. 5. 2 Cor. xii. 10.

2. Mi a ddylwn dynnu fy Serch, ac ymddiddysnu oddi wrth wâg Elw'r Byd, ag fy'n temtio Dynjon i Drachwant. — Sal. lxii. 10. — *O's cynnydda golud, na roddwch eich calon arno.* — Sal. cxxxi. 2. *Gosodais, a gostegais fy enaid, fel un wedi ei ddiddysnu oddi wrth ei fam: fy enaid sydd ynnof fel un wedi ei ddiddysnu.* 1 Joan ii. 15. Preg. vi. 11.

3. Mi a ddylwn roddi fy Serch ar Dduw, a'i gymmeryd ef yn Rhan fy Etifeddiaeth: canys y Mwynhâd o Dduw yn unig a rydd i'm Henaid gyflawn Fodlonrwydd, fel na bô i Drachwant le ynnof. — Sal. xvi. 5, 6. *Yr Arglwydd yw rhan fy etifeddiaeth i a'm phïol: ti a gynheli fy nghoelbren. T llinynnau a syrthiodd i mi mewn lleoedd hyfryd; ie y mae i mi etifeddiaeth dëg.* Sal. lxxiii. 25. Joan iv. 14. vi. 35.

4. Mi a ddylwn weldio ar Dduw, i ddwyn fy Nghalon dan Reolaeth ei Air ef, a'i Râs; gan roddi fy holl Ofal arno am bob peth sydd raid i mi. — Sal. cxix. 36. *Gostwng fy nghalon at dy dystiolaethau, ac nid at gybydd-dra.* — 1 Pedr v. 7. *Gan fiwrw eich holl ofal arno ef; canys y mae efe yn gofalu drosoch chwi.* Sal. xxxvii. 5. Math. vi. 31—33.

5. Mi a ddylwn lasurio'n ddiesgeulus am Burdeb Calon, a gwilio'n ddyfal na chynheswyf Chwantau anghyfiawn ynddi. — Diar. iv. 23. *Cadw dy galon yn dra diesgeulus; canys allan o honi y mae bywyd yn dysod.* Jer. iv. 14.

6. Mi a ddylwn gosbi fy Nghorph, a'i ddwyn yn gaeth, trwy Hunanymwadiad ac Ymptydiau, i farwhâu pob Chwantau a Chwennychiad anghyfiawn. — Gal. v. 24. *Canys y rhai sydd yn eiddo Crist, a groeshoeliasant y cuawd, a'i wynjau, a'i chwantau.* Rhuf. vi. 6. viii. 13. 1 Cor. ix. 27.

7. Mi a ddylwn weithio'n ddiwyd yn fy Ngalwâd, i ennill fy Mara beunyddjol a'm Cynhaliaeth yn onest; fel na'm dyger gan Dlodï ac Angen i chwennych Eiddo eraill. — Eph. iv. 28. *Tr hwn a ledrattaodd, na ledratted mwyach; eithr yn hytrach cymmered boen, gan weithio a'i ddwy-law yr hyn sydd dda.* 1 Theff. iv. 11, 12. 2 Theff. iii. 11, 12.

8. Mi a ddylwn warchod mor ddyfal dros fy Meddyliau, ag y gallwyf yn ddibryder appello at Dystiolaeth pawb a'm hadwaenart, pa un a chwennychais ddim o Eiddo neb

yn anghyfreithlon. *Samuel* a ddywedodd wrth yr holl bobl, *Wele fi, tystiolaethwch i'm herbyn ger bron yr Arglwydd, a cher bron ei enneiniog: Ych prwy a gymmerais? neu asyn prwy a gymmerais? neu prwy a dwyllais? neu prwy a orthrymmais i? neu o law prwy y gymmerais wobr i ddallu fy llygaid ag ef? a mi a'i talaf i chwi.* 1 Sam. xii. 3. — *Paul* hefyd, wrth ymadel â'r bobl, a ddywedodd, *Arjan, neu aur, neu wsg neb, ni chwennychnais.* Act. xx. 33.

9. Mi a ddylwn gyfaddef ger bron Duw, ac edifarhau o blegid pob Chwennychiad pechadurus a gafodd le ynnof un amser yn ddirgelaid, na's dichon Dynjon dystiolaethu am dano. — *Diar. xx. 9. Pwy a ddichon ddywedud, Mi a lanbeais fy nghalon; glân wyf oddi wrth fy mbechod?* — *Sal. xix. 12. Pwy a ddyll ei gamweddan? glanhâ fi oddi wrth fy meiau cuddiedig.* *Diar. xxiv. 9. Esay lv. 7. Act. viii. 22.*

10. Mi a ddylwn edrych, nid yn unig na chwennychwyr Eiddo eraill i'm boddio fy hun; eithr hefyd chwennychu i eraill yr hyn fytho da i'w boddio hwy. — *Rhuf. xv. 2. Boddhâed pob un o honom ei gymmydog, yn yr hyn fy dda iddo er adeiladaeth.* 1 Cor. x. 33. Phil. ii. 4.

Cw. Beth yr wyt ti yn ei ddyfsgu yn bennaf wrth y Gorchymynnion hyn?

Att. Yr ydwyf yn dyfsgu dau beth: fy nyled tu ag at Dduw, a'm dyled tu ag at fy Nghymmydog.

Cw. Pa beth yw dy ddyled tu ag at Dduw?

Att. Fy nyled tu ag at Dduw yw,

1. *Credu ynddo.* — 2 Cron. xx. 20. — *Credwch yn yr Arglwydd eich Duw, a chwi a sicrheir.*

2. *Ei ofni.* — Preg. xii. 13. — *Ofna Dduw, a chadw ei orchymynnion: canys byn yw holl ddyled dyn.*

3. *Ei garu â'm holl galon, â'm holl feddwl, â'm holl enaid, ac â'm holl nerth.* — Luc x. 27. — *Ti a geri yr Arglwydd dy Dduw â'th holl galon, ac â'th holl enaid, ac â'th holl nerth, ac â'th holl feddwl.*

4. *Ei addoli ef.* — Math. iv. 10. — *Tr Arglwydd dy Dduw*

Dduw a addoli, ac ef yn unig a wasanaethi. Sal. xciv. 6.
Joan iv. 24.

5. Diolch iddo. — 1 Theff. v. 18. *I'm mbof dim diolchwch: canys hyn yw ewyllys Duw yng Nghrist Jesu tu ag attoch chwi.* Sal. xcii. 1.

6. Rhoddi fy holl ymddiried ynddo. — Diar. iii. 5. *Gobeithia yn yr Arglwydd â'th holl gâlon; ac nac ymddiried i'th ddyall dy hun.*

7. Galw arno. — 1 Theff. v. 17. *Gweddiwch yn ddi-baid.* Esay lv. 6. Jer. xxix. 12, 13.

8. Anrhydeddu ei Enw sanctaidd ef, a'i Air. — Sal. xxix. 2. *Moeswch i'r Arglwydd ogoniant ei Enw.* — Sal. lvi. 10. *Tu Nuw y moliannaf ei air: yn yr Arglwydd y moliannaf ei air.* Sal. cxxxviii. 2. Jer. xv. 16. Lef. xix. 12. Sal. cxix. 161.

Ac, 9. Ei wasanaethu yn gywir holl ddyddiau fy mywyd. — Hebr. xii. 28. — *Bydded gennym râs, trwy'r hwn y gwasanaethom Dduw wrth ei fodd gyd â gwylder a pharchedig ofn.* Luc i. 74, 75.

Cw. Pa beth yw dy ddyled tu ag at dy Gymmydog?

Att. Fy nyled tu ag at fy Nghymmydog yw,

1. Ei garu ef fel fi fy hun. — Math. xxii. 39. *A'r ail sydd gyffelyb iddo; Car dy gymmydog fel ti dy hun.*

2. Gwneuthur i bob dŷn, megis y chwennychwn iddo wneuthur i minnau. — Math. vii. 12. *Am hynny, pa berthau bynnag oll a ewyllysioch eu gwneuthur o ddynjon i chwi, felly gwnêwch chwithau iddunt hwy: canys hyn yw'r gyfraith a'r prophwydi.*

3. Caru o honof, anrhydeddu, a chymmorth fy Nhâd a'm Mam. — Math. xv. 4. *Canys Duw a orchymmynodd, gan ddyweddud, Anrhydedda dy did a'th fam.*

4. Anrhydeddu, ac ufuddhau i'r Brenin, a'r Swyddogion. — 1 Pedr ii. 13, 14. *Ymddarostyngwch o blegid hyn i bob dynol ordinâad, o herwydd yr Arglwydd: pa un bynnag ai i'r brenin, megis goruchaf; ai i'r llywiawdwy, megis trwyddo ef wedi eu danfon, er dial ar y drwgweithredwyr, a matel i'r gweithredwyr da.*

5. Ym-

5. Ymddarostwng i'm holl Lywiawdwyr, Dysgawdwyr, a'm Bugeiliaid ysbrydol. — Hebr. xiii. 17. *Ufuddhewch i'ch blaenoriaid, ac ymddarostyngwch: o blegid y maent hwy yn gwilio dros eich eneidiau chwî, megis rhai a fydd rhaid iddunt roddi cyfrif: fel y gallont wneuthur hynny yn llawen, ac nid yn drist: canys difudd i chwî yw hynny.*

6. Ac ymddarostwng i'm Meistred, a'm Hathrawön. — 1 Pedr ii. 18. *T gweision, byddwch ddarostyngedig gyda phob ofn i'ch meistred; nid yn unig i'r rhai da a chyweithas, eithr i'r rhai anghyweithas hefyd.*

7. Ymddwyn o honof yn ostyngedig, gan berchi pawb o'm gwell. — 1 Pedr v. 5. *Tr un ffynyl yr jeuaingc, byddwch ostyngedig i'r henurjaid.* Phil. ii. 3.

8. Na wnelwyf niwaid i neb, ar air, na gweithred. — Phil. ii. 15. *Fel y byddoch ddiargyoeidd, a diniwaid, yn blant difeius i Dduw.* Math. v. 44.

9. Bod yn gywir ac yn unjawn ym mhob peth a wnelwyf. — Phil. iv. 8. — *Pa bethau bynnag sydd wir, pa bethau bynnag sydd onest, pa bethau bynnag sydd gyfjawn; — meddyliwch am y pethau hyn.* 1 Theff. iv. 6. Hebr. xiii. 18.

10. Na bo na chäs na digafedd yn fy nghälon i neb. — Col. iii. 8. — *Rhoddwch chwithau ymmaith yr holl bethau hyn; Digter, llid, drygioni.* Eph. iv. 31. Lef. xix. 17. 1 Joan iii. 15.

11. Cadw o honof fy nwyllaw rhag chwilenna a ledratta. — Eph. iv. 28. *Tr hwn a ledrattaodd, na ledratted mwyach; eithr yn hyrrach cymmered boen, gan weithio â'i ddwyllaw yr hyn sydd dda.*

12. Cadw fy nhafod rhag dywedud celwydd, cableirjau, na drwgabsen. — Col. iii. 9. *Na ddywedwch gelwydd wrth ei gilydd.* — Dit. iii. 2. *Bod heb gablu neb.* — Sal. ci. 5. *Torraf ymmaith yr hwn a enllibio ei gymmydog yn ddirgel.* Eph. iv. 25. Jago i. 26.

13. Cadw fy nghorph mewn cymhedroldeb, sobrwydd, a diweirdeb. — Luc xxi. 34. *Ac edrychwch arnoch eich hunain,*

hunain, rhag i'ch calonau un amser drymbâu trwy lyth-neb, a meddwod. — Rhuf. xiii. 13. Rhodiwn yn weddus, megis wrth liw dydd; nid mewn cyfeddach a meddwod, nid mewn cydorwedd ac anlladrwydd. Dit. ii. 12. 1 Theff. iv. 3, 4.

14. Na chybyddwyf ac na ddeisyfwyf ddâ na golud neb arall. — Hebr. xiii. 5. *Bydded eich ymarweddiad yn ddjarjanger; gan fod yn fodlon i'rbyn fydd genych.*

15. (Ac, yn olaf) Dyfsgu a llafurio'n gywir, i geisio ennill fy mywyd, ac i wneuthur a ddylwyf, ym mharfychedd bynnag y rhyngo bodd i Dduw fy ngalw. — 1 Theff. iv. 11. *A rhoddi o bonoch eich brjd ar fod yn llonydd, a gwneuthur eich gorchwyljon eich hunain, a gweithio â'ch dwylaw eich hunain. — 1 Cor. vii. 20, 24. Pob un yn yr alwédigaeth y galwyd ef, yn bonno arhosed. Tn yrbyn y galwyd pob un, yn bynny arhosed gyd â Duw.*

Cw. Pa beth fydd i chwi ddyfsgu oddi wrth yr Esboniad byn o'r Deg Gorchymmyn?

Att. 1. Mi a ddylwn weled mor gynnwys mewn geirjau, ac mor helaeth mewn ystyr, yw Cyfraith Duw; gan fod pob math o Bechodau yn waharddedig, a phob Dyledswyddau a berthyn i Foefoldeb yn orchymmynnedig, yn y Dengair Deddf. — Sal. cxix. 96. — Dy orchymmyn di fydd dra ehang.

2. Mi a ddylwn ryfeddu Tiriondeb Dajoni Duw, yn fy Amddiffynniad rhag bob Perygl: canys nid oes un Drwg, na Niwaid, a ddichon Dynjon wneuthur i'm Bywyd, na'm Meddiant, na'm Henw da, mewn Meddwl, Gair, na Gweithred, nad ydyw Duw yn gwahardd iddunt. — Hebr. ii. 6. — *Pa beth yw dyn, i ti i feddwl am dano?*

3. Mi a ddylwn ystyriaid, gan fod Trofeddiadau y Gorchymmynion mor aml ac amrywjol, mor aneirif yw fy Mhechodau i yn erbyn Duw a Dynjon. — Rhuf. iii. 20. — *Canys trwy'r ddeddf y mae adnabod pechod. Sal. xl. 12. Esay lxiv. 6. Diar. xx. 9.*

4. Mi a ddylwn weled, wrth mor aml yw'n Trofedd ni yn erbyn Cyfraith Duw, mor ammhossibl yw i mi fod yn gyfiawn

gyfiawn a chymmeradwy yngolwg Duw trwy fy Ngweithredoedd fy hun. — Rhuf. iii. 20, 23. — *Trwy weithredoedd y ddeddf ni chyfiawnheir un cnawd yn ei olwg ef: canys trwy'r ddeddf y mae adnabod pechod. O blegid pawb a bechasant, ac ydynt yn ôl am ogoniant Duw. Sal. cxliii. 2. cxxx. 3. Job xv. 14—16: xxv. 4. Gal. ii. 16.*

5. Mi a ddylwn weled y Rhwymedigaeth sydd arnaf i glodfori Cariad Duw am yr Arglwydd Jezu, trwy'r hwn yn unig y mae Cyfiawnhâad a Maddeuant, er amled yw fy Nhroseddau yn erbyn Cyfraith Duw. — Joan iii. 16. *Canys felly y carodd Duw y byd, fel y rhoddodd efe ei uniganedig Ffab, fel na chollet prwy bynnag a gredo ynddo ef, ond caffael o hono fywyd tragrywyddol. — Act. xlii. 38, 39. — Bydded hysbys i chwi, ha wir frodyr, mai trwy hwn yr ydys yn pregethu i chwi faddeuant pechodau: a thrwy hwn y cyfiawnheir pob un sydd yn credu, oddi wrth yr holl bethau, y rhai ni allech trwy gyfraith Moses gael eich cyfiawnhau oddi wrthunt.*

6. Mi a ddylwn weled y Cyflwr tosturus yr wyf fi ac eraill ynddo, tra fyddom heb Ran yng Nghrist trwy Ffydd, ac yn gorphwys ar ein Gweithredoedd ein hunain. — Gal. iii. 10. *Canys cynnifer ag y sy o weithredoedd y ddeddf, dan fell-dith y maent: canys ysgrifennwyd, Melldigedig yw pob un nid yw yn aros yn yr holl bethau a ysgrifennwyd yn llyfr y ddeddf, i'w gwneuthur hwynt. — Joan iii. 36. Tr hwn sydd yn credu yn y Mâb, y mae ganddo fywyd tragrywyddol: a'r hwn sydd heb gredu i'r Mâb, ni wél fywyd; eithr y mae digofaint Duw yn aros arno ef. Rhuf. vi. 23.*

7. Mi a ddylwn ddiolch i Dduw, am Eglurhâad o Feddwl y Gorchymmynnion; o blegid mai Ufudd-dod Efangylaid iddunt, trwy Ffydd yng Nghrist, yw'r Rheol a ordeiniodd Duw o'n Buchedd ni yn y Byd hwn, ac yn Dystiolaeth i ni o Fywyd tragrywyddol, trwy Grift, yn y Byd a ddaw. — Dad. xxii. 14. *Gwyn eu byd y rhai fy yn gwneuthur ei orchymmynnion ef, fel y byddo iddunt frainc ym mhren y bywyd, ac y gallont fyned i mewn trwy'r pyrtb i'r ddinas. — Hebr. v. 9. Ac wedi ei berffeithio, efe a wnaethpwyd yn Awdur iechydoriaeth dragrywyddol i'r rhai oll a ufudhânt iddo.*

